

קובץ גליונות

פרשת מטות מסעי
ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
רבי שמואל רוזנבוסקי זצוק"ל
מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל
הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגרא"ל שטינמן שליט"א
מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א
מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א
מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א
מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א
מרן רה"י
הגר"ב פוברסקי שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

דברי אמת

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ

הר"ר שמואל ב"ר יצחק אפשטיין זצ"ל

איש אמונם של גדולי ישראל

נלב"ע ד' מנחם אב תשע"ג תנצב"ה

ניתן לשלם על ה'קובץ גליונות' במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

בשבוע הבא יצא לאור קובץ מורחב ובו יופיעו העלוניים לג' השבועות הבאים וכן תוספת מיוחדת לימי בין הזמנים, המעוניינים בכמות גדולה, יודיעו מראש במוקדי ההפצה.

הקובץ הבא יצא לפרשת שופטים.

הדפסת הקובץ המורחב כרוכה בהוצאה גדולה מאד מהרגיל, נשמח בהשתתפותכם בתרומה חד פעמית.

לתרומות והנצחות בקובץ המורחב

ניתן לפנות במס': 053-3145900

נבקש מכל מי שחייב כסף להעבירו בהקדם.

חודעה ובקשה

המעוניינים לסייע (בשעת הצורך)

בהעברת הקבצים,

ירשמו בחיוב למס' 072-2587402

ולבקש 5 ואח"כ 4

הבקשה תשמע לכל הרשומים,

ומי שיוכל לסייע יעזר קשר

במס' 053-3145900

נדבת ידידינו החשוב שליט"א

העומד לימין המערכת

לרגל הולדת בנו נ"י בשעתו"מ

יהי רצון שיוזכה להכניסו בבריתו של אאע"ה

ולגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

ברכת מזל טוב

לבחור החשוב **בנימין גפן** נ"י

מבחירי ישיבת פוניבז'

עורך העלון **'זכור זאת ליעקב'**

לרגל בואו בברית הארוסין בשעתו"מ עב"ג תחי'

יהי רצון שיוזכה להקים בית נאמן בישראל

על אדני התורה והיראה

בנרחה מערכת **'קובץ גליונות'**

נותרו מס' קטן של שבתות להקדשות עד לסיום השנה

להקדשות ניתן לפנות למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש: קובץ גליונות

ובן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

ניתן להעביר גם לבנק מרכנתיל סניף 745 מס' חשבון: 45458

	ד' אלול	שופטים	י"ח אלול	כי תבא	
י"א אלול	כי תצא		כ"ח אלול	נעבים וילך	נתרם

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 214 | שנה ד' | פרשת מטות - מסעי | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

נתכון לאכול בשר טלה

"ואם הפר יפר אתם אישה ביום שמעו כל מוצא שפתיה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום אישה הפרם וה' יסלח לה" (מטות ל, יג).

בשיחה למען לב לאחים בשידור חי לליקווד אמר רבנו: באנו לדבר על דבר שכולם יודעים. ואין בזה שום חידוש. כולם יודעים את החשיבות של הדבר - לקרב יהודים לאביהם שבשמים. וזה בעיקר על ידי תורה ויראת שמים. אך אפי' שכל אחד יודע את זה, אנו מוצאים בחז"ל שמחפשים עצות האיך להתחזק ואפי' בדברים שהם די פשוטים. בכל זאת מחפשים עצות האיך להתחזק.

אחד מן המקומות הוא מאמר חז"ל בקידושין (דף פ"א ע"ב) על הפסוק אשה הפרם וה' יסלח לה. מביאה הגמ' ברייתא, במה הכתוב מדבר? באשה שנדרה בניזיר, ושמע בעלה והפר לה. והיא לא ידעה שהפר לה בעלה, והיתה שותה יין ומטמאה למתים. רבי עקיבא כשהיה מגיע לפסוק זה הי' בוכה, ולמה בכה? אמר - ומה מי שנתכון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אמרה תורה צריך כפרה וסליחה. מי שנתכון לאכול בשר חזיר, ועלה בידו בשר חזיר, על אחת כמה וכמה! עשה קל וחומר אם מי שרצה לעשות עבירה, ולמעשה לא עשה, כיון שעלה בידו בשר טלה - בשר כשר, בכל זאת הוא צריך סליחה וכפרה. כל שכן מי שממש אכל בשר חזיר בודאי שצריך סליחה וכפרה.

ותמוה לכא' האם צריך קל וחומר בשביל זה? והרי פשוט דמי שנתכון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר שצריך סליחה וכפרה, שהרי התורה אסרה את זה בפירושו? משמע דאפי' שזה פשוט, מ"מ על ידי הקל וחומר, מתחזקת אצל האדם יותר ההכרה עד כמה צריך לחטוף "פחד" מפני חטא. אם רואה שזה עד כדי כך. דאפי' כשלא עשה חטא, רק "רצה לחטוא" הרי הוא צריך כפרה! זה מחזק את האדם. אמנם מה שצריך לחזק את האדם, זה לא מחמת שהי' חשש שיאכל חזיר, כי אם באמת רוצה לאכול חזיר האם מכאן ימנע מלאכול?

אלא הענין הוא שישנם דברים שכן אדם נחלש, ומזלזל בהם, הוא לא מרגיש את החשיבות של הדבר, וכמו שאמרו חז"ל שישנם דברים שאדם דש בעקביו! זאת אומרת שהוא חושב שזה לא כ"כ חשוב, ולא מרגיש את החשיבות של הדבר, ובכדי להרגיש את החשיבות של הדבר צריך ללמוד מדבר אחר אפי' שזה די פשוט. מ"מ זה מראה את החשיבות של הדבר. וכך הוא אותו הדבר לגבי האחריות שיש לכל אדם מישראל על כל הכלל ישראל, שיהודים ישבו אל הקדוש ברוך הוא. שיהודים ירגישו את התכלית שלהם שזה תורה ויראת שמים! וזה לא כ"כ פשוט. כי אמנם בן אדם מרגיש שהוא צריך, אבל לא מרגיש עד כמה זה חשוב.

וכן דבר זה הוא כ"כ חשוב מה שעושים "לב לאחים" להחזיר יהודים בין את המבוגרים, ויותר את הצעירים שיש יותר סיכויים שיצאו אנשים גדולים! יראי שמים ותלמידי חכמים גדולים וחשובים! את חשיבותו של דבר זה צריך לחזור ולשנן ולחזק, אפי' שבעצם זה די פשוט.

והנה אחד מהדברים שצריך לחזק וזה מהדברים הכי חשובים, מה שידוע שהיה תמיד בכלל ישראל הכי חשוב! זה הענין של קריאת שמע "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". מה כתוב כאן? כתוב כאן שקבלת "מלכות שמים" צריך כל יהודי כל יום לקבל על עצמו כמה פעמים ביום! וזה מהדברים הכי חשובים שבכלל ישראל.

כי בן אדם, כל זמן שהוא לא מקבל על עצמו מלכות שמים, חסר בכל ה"ידישקייט" שלו, ולכן שמע ישראל היה תמיד הדבר הכי חשוב! ויש הרבה אנשים שהם כ"כ רחוקים, שהם לא יודעים בכלל שיש מלכות שמים בעולם. וקבלת מלכות שמים ה"שמע ישראל" כ"כ חשוב! ודבר זה מנסים להשריש בלב ילדי ישראל ואצל המבוגרים דבר ראשון "לקבל על עצמם מלכות שמים".

במעלות הרוחניות, האדם עצמו מתעלה, אפילו על ידי דבר אחד שלם, להיות כנגד כולם

"וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא" פרש"י מגיד שהיה פנחס שקול כנגד כולם. בפשטות זה להגיד חשיבותו. והנה באלו האנשים שחז"ל אומרים שהיו שקולים כנגד רבים כגון מש"כ

בגמ' סנהדרין מד. על יאיר בן מנשה שקול כנגד רובה של סנהדרין. ועשהאל כנגד י"ט אנשים עבדי דוד שנפקדו (שמואל ב, ב, ל).

צ"ב, מה הכוונה, וכי הם עשו יותר מצוות מכל האנשים יחד (דהיינו, באיכות המצוות ולא בכמות, שהרי כתב הרמב"ם בהלכות תשובה, שרק ה' יודע לשקול מצוות ועבירות). אמנם, וכי יחיד יכול לעשות כל כך הרבה מצוות כנגד כולם? אלא דברוהניות על ידי מעשה אחד בשלמות, האדם עצמו מתעלה לדרגה אחרת לגמרי, ואפילו על ידי דבר אחד יכול להתעלות ולהיות שקול כנגד כולם.

בא לכלל כעס, נענש בשכחה

"ויאמר אלעזר הכהן" פרש"י, לפי שבא משה לכלל כעס, בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים. ואע"פ שלא "טעה", אלא "שכח"? צ"ל, כעס גורם לשכחה, וגורם לטעות. (וטעות גרוע משכחה). ואף שכעס לשם שמים. צ"ל, שכעס יותר מדאי. [יש בזה גם ענין טבעי, ששוכחים על ידי כעס. ומ"מ, גם כששוכחים בדרך-הטבע, זה עונש].

צ"ב, מנא לן ששכח, ולא רק שלא ראה לנכון לשוב וללמד הלכות אלו, ורק אלעזר אמר להם בצורה של: זכורים אתם מה שלימדם? (ותירצו, מזה שחזר ולימדם פרשת-טומאה ולא רק את פרשת-הגעלה, משמע ששכח פרשה זו).

וארט מהאמרי אמת

"אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא" (מטות לא, ד). שמעתי מבני הגר"ש גריינמן זצ"ל שאירע פעם כשהאדמו"ר הבית ישראל מגור הי' אצל מרן החזו"א, החזו"א אמר לו שיאמר איזה ד"ת. ואמר בשם אביו האמרי אמת, על מה שכתוב וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא.

ושאל למה רק שנים עשר אלף הלא זה היה מלחמת מצוה ובמלחמת מצוה משתתף גם שבט לוי והיה צריך להיות שלושה עשר אלף איש? ואמר שבני ישראל שנלקחו בעל כרחם וימסרו כי לא רצו ללכת כי ידעו שבזה תלוי פטירתו של משה והם היו י"ב אלף. אך שבט לוי לא הוצרך לבוא בעל כרחו ולכן לא מוזכר האלף שלהם. והחזו"א נהנה מזה.

בן נח בחטא מסבא

"צרור את המדינים והכיתם אותם" (מטות כה, יז). והטעם כיון שהם החטיאו את כלל ישראל, ויש להבין היכן בן נח נצטוו בשבע מצוות שלא להחטיא, אלא דכיון דהוי דבר שהשכל מחייב, תובעים זה אף מבן נח. ולפי"ז יש להבין הטענה שהיה על הנחש, דכיון שהי' פיקח נתבע על דבר שהשכל מחייב.

ויש להוסיף דלא תימא דוקא עבירות חמורות כעריות, אלא אפי' דבר כמו שמבואר בגמ' ברכות לה ב' א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנא' "גוזל אביו ואמו" ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה וכו' חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים. הרי דאף דבר כמו שאוכל בלא ברכה נמי הוי דבר כ"כ חמור, כיון דהוא דבר שהשכל מחייב.

לצאת לחו"ל בשביל תורה

נשאל רבנו שיש מסגרות לנוער מתמודד שעושים מבצע לבחורים שאם ילמדו כך וכך דפים או מסכת מסוימת יקחו אותם לטיול לחו"ל האם מותר דבר כזה לעשות דהרי אסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל.

ואמר רבנו שזה בכלל הדין שמותר לצאת לחו"ל לצורך לימוד א"כ גם כאן זה נחשב לצורך לימוד ושרי. (אבל בכל זאת תמיד צריך הוראת חכם לכל מקרה)

טנא מלא ברכה

לדידנו הדגול

הרה"ג ר' יוסף צבי רינהולד שליט"א
מח"ס יוסף לקח

ולכל משפחתו המפוארת לרגל השמחה השרויה במענו באירוסיו בתו תח"ג עב"ג החתן המופלג נ"י נכדו של מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל. יה"ר שיזכו לראות רוב נחת מכל יוצאי חלציהם, ויקמו ביתם אמונה, דורות ישרים מבורכים.

ברכת מזל טוב

להרה"ג ר' ישי קרעי שליט"א

לרגל כניסת בנו כמר שמואל נ"י לעול תורה ומצוות

בס"ד. בזה באתי לאחל להב' הנכנס לחיוב במצות מר ... נ"י ולכל המשפחה יזכו לראות הרבה נחת להיות ירא שמים ועובד הש"ת ות"ח גדול כן תרוז נחת מיתר הילדים אשר חנן הש"ת לברכה ולאשר ברוחניות ובגשמיות. (מכתב רבנו שליט"א לבר מצוה)

"מי שמוותר בשביל השלום לא מפסיד"

כבר נכתב כמה פעמים בגליון על מעלת הויתור במשנת רבנו, וכעת נתפרסם מעשה נכבד בגליון 'צר לשולחן שבת' פרשת פנחס תשע"ז, ובאדיבותם הרבה נביאו כאן בס"ד

מעשה ביורד ישראלי, אדם מוכשר שפתח מרפאה גדולה - בית רופאים בלונדון. נתן תנאים טובים למטופלים, מחירים הוגנים. הרופאים נתנו לאנשים יחס חם, הוא היה מתייך לכולם. האנגלים הקרים אהבו את זה, והמרפאה שלו הפכה לסיפור הצלחה. השפעה בפרלמנט וברשויות.

היתה מרפאה גדולה של רשת מרפאות רצינית בלונדון. אט אט קליינטים של המרפאה הזו עברו אליו. בעליה של הרשת העבירו אליו מסרים תקיפים שכדאי לו לסגור. איזמים במשפטים וכדומה. בתחילה הוא לא התייחס אליהם. כדרכם של ישראלים, אמר "סמוך, יהיה בסדר..." גם סמך על ידידים בעלי השפעה בפרלמנט וברשויות.

כאשר בעלי הרשת ראו שהוא לא נכנע, החלו להשתמש ב"תותחים כבדים". הגישו נגדו תביעה בבית משפט, ופתחו במסע תקשורתי נגדו. העסק החל להראות רציני ומסובך מאד. לאותו בעל מרפאה יש חבר מסורתי. הציע לו ללכת לבקש עצה מרב גדול שהוא מכיר בארץ ישראל, מה איכפת לך, כדאי לך, הוא חכם מופלא, צדיק גדול. שכנע אותו.

כך יום אחד נכנסו לביתו של מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שני יהודים עם כיפה לבנה יפה. בעל המרפאה וחברו. סיפר האיש את השתלשלות הדברים.

שאלו רבי אהרן לייב: "למה שלא תצטרף אליהם?" השיב בעל המרפאה: "הם לא רוצים, הם לא צריכים אותי, יש להם כבר מרפאות באזור". שאלו רבינו: "אז מה הם רוצים?" ענה האיש שאני אסגור את המרפאה שלי.

שאלו רבינו: "ולמה באמת לא תסגור את המרפאה?" נדהם האיש: "מה הרב מתכוון?! עבדתי קשה להקים את המרפאה, מאמצי על, זו הפרנסה שלי". השיבו רבינו: "יש פרנסות אחרות".

"אבל זה בלתי אפשרי, יש לי חוזה שכירות על הבנין. יש חוזים עם הרופאים. אני אצטרך לשלם פיזיות לכולם".

"כחמה זה יוצא? כמה זה יעלה לך?" החל היהודי מחשב, ורבי אהרן לייב ממתין... סיים לחשב באומרו: "הסכום הינו שבעים אלף יורו פיזיים. סכום מאד גדול!"

אמר לו רבינו: "לא לוקים אין שבעים אלף יורו לתת לך?! הסתכל עליו היהודי בתדהמה באומרו: "ומה פתאום אלוקים יתן לי שבעים אלף יורו?"

אמר רבי אהרן לייב: "מי שמוותר בשביל השלום לא מפסיד, נער היתיי גם זקנתי, ראיתי הרבה בחיי, אני יכול להעיד, ראיתי מקרים רבים, לא מפסידים אם מוותרים בשביל שלום!"

"הרב יכול להיות אחראי ערב על הסכום הזה?" "לא" השיב רבי אהרן לייב "אין לי אפילו עשרית מן הסכום הזה..."

"אז מי יתן לי סכום כזה?" "אתה צריך שאני אתן לך? חסר לאלוקים כסף לתת לך? דע, חמישים שנה אני מייצץ לאנשים ואף פעם לא יעצתי עצה שחשבתי שהיא רעה, אני מבטיח לך שזו עצה טובה!"

אם אקבל את העצה של הרב, אני הולך לאבד את הפרנסה שלי, הרב יכול להבטיח לי פרנסה אחרת?" אמר רבינו: "מי שמוותר מרווית, פרנסה אני לא יכול להבטיח, אבל להפסיד לא מפסידים!" עמד היהודי נבוך, לא ידע מה לעשות. כאן התערב בשיחה חברו שבא עמו, באומרו: "אל תהיה טיפש, אתה לא מאמין לרב? תעשה מה שהרב אומר". "טוב אני מסכים. כאשר אחזור ללונדון אדבר איתם, אודיע להם את החלטתי".

אמר רבינו: "לא, דבר איתם עכשיו, אין לך את מה מדברים איתו... והראה בידו תנועת שיחה בטלפון..." "תתקשר עכשיו אליהם לאנגליה ותודיע על החלטתך לסגור את המרפאה".

"אבל הם יצחקו ממני, במשך זמן אני נלחם איתם, רב איתם ופתאום אני מוריד את הראש". אמר האיש. "ומה תפסיד מזה? קצת כבוד..." ענהו רבינו "אני אדם זקן ולא צריך כבוד, אתה אדם צעיר, כבוד אתה לא צריך, אתה צריך כסף, רווחים, פרנסה!"

יצאו החוצה, האיש בישר למתחריו בלונדון על החלטתו. תדהמה שררה בציור של הקו. הלב, לא הבינו מה מסתתר מאחורי החלטתו.

בלונדון הוא נפגש עם בעלי רשת המרפאות, וסיפר על החלטתו. הם בתגובה שאלוהו "מה אתה מבשל לנו". חשדו שהוא מארגן להם בור, מארב פיננסי מתוחכם - היו בטוחים בו.

אמר להם שזה מה שהרבי אמר לו לעשות. "אני עושה כפי עצתו". תמחו: "מה לך ולרביאיי? מה הוא נותן לך? איזה עסקים יש לך איתו?" השיב להם: "לא סתם רב, זה ציף רבאיי..."

לא האמינו לו... הדבר היה נראה להם לא מציאותי, כל ההסכמה הזו לפתע - "איך הוא יורד מהעץ" - אחרי כל המלחמה והכוח שהפעיל נגדם? החליטו לברר את הענין לעומק.

שלחו לארץ את אחד השותפים. דבר ראשון הוא נכנס לשגרירות האנגלית. שאל, בירר, מי זה רבאיי שטיינמן? אמרו לו זה אדם חשוב, שקול, חכם, אפשר לסמוך עליו.

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

כאשר ראה על מה רבי אהרן לייב יושב, הבין שלא התכוונו להעליבו. התיישב והציג את עצמו. עברית הוא לא דיבר, אבל נמצא מישהו שיתרגם את דבריו.

"באתי בענין המרפאות בלונדון. מה הרב התכוון בעצתו לסגור את המרפאה? מה אתם רוצים להרוויח על חשבוננו? ומי ישלם לו את ההפסד?" השיבו רבי אהרן לייב: "אלוקים ישלם לו!" המשיך השותף האנגלי והקשה: "למה הרב

הגיע איש אנגלי, הדור לבוש לבית מרן. הכניסוהו פנימה. הוא הסתכל בתדהמה על הקירות... כמו סביבן הסתכל לכל הצדדים, לא דיבר מילה, הוא היה בטוח שהגיע לציף רבאיי והנה בית של עניים... היכן הרב מסתין את כל הכסף שהוא מרווית...

נתנו לו כסא לשבת, כסא פלסטיק. הסתכל עליהם נדהם. כנראה חשב בלבו על זה אתם רוצים שאני אשב... בחדר המתנה במרפאות שלנו לא מושיבים אנשים על כאלה כסאות...

צירוף זימון

בשו"ע סימן קצ"ו סעיף ג' כתוב דשלשה שאכלו כאחד ואינם אוכלים מאותו פת וכגון כהנים שאוכלים חלה וזר אוכל פת עכו"ם והכהנים נזהרים שלא לאוכלו וכן ג' מודרים הנאה זה מזה אינם מצטרפים לזימון עכ"ל.

ויל"ע בשלשה שאכלו יחד בפסח ואחד מהם מקפיד לאכול דוקא מצות עבודת יד ויש אחד המקפיד לאכול דוקא מצות מכונה ואינו אוכל יד האם הם מצטרפים לזימון. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שיב)

הזכרת ש"ש בזימון

הנה אדם יכול לומר תחנית וכו' עם שמות ולמה בזימון א"א לומר אלקינו רק כשיש עשרה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שיב, וראה בגדי ישע)

שתיה להתחייב בברכת המזון

בברכות מ"ט ב' איתא ר"מ סבר ואכלת וזו אכילה ושבעת זו שתיה. והרמ"א סימן קצ"ו סעיף ד' כתב י"א שאינו חייב לברך מדאורייתא אם לא שתה והוא תאב לשתות, ועי' משנה ברורה ס"ק כ"ה דס"ל דמה דדריש בגמ' ואכלת וזו אכילה ושבעת זו שתיה הכונה דאם שתה לאחר אכילה אז חייב לברך ואם לאו אינו חייב אלא מדרבנן עכ"ל. והנה לשיטה זו שהביא הרמ"א י"ל דהאוכל ובירך ברכת המזון ורק אח"כ שתה נתיחייב עכשיו בברכת המזון מדאורייתא ולא יצא בברכת המזון שבירך קודם וי"ל.

והר"צ זקס זצ"ל סיפר שהחפץ חיים זצ"ל ה' רגיל לשתות בסוף כל סעודה וחתנו ר' מנדל זצ"ל שאל אותו אם זו משום שחושש לדעת הראשונים האלו ואמר לו ואם בשביל כך מה איכפת לך, דדרכו של החפץ חיים ה' שלא להתנוח אצל מהתשובה ה' משמע שחושש לשיטות אלו.

ויל"ע אם שיעור שתיה לענין זה הוא רביעית, והנה במגילה י"ב א' אמרינן דת של תורה אכילה מרובה משתיה ובפ"י הגר"א אסתר א' ח' כתב דה"פ דאמרו באבות י די כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ואמרינן משורה היא אחד מל"ג בלוג והוא קטן מאד וכו' עי"ש הרי ששיעור שתיה זה מעט מאד. [ובשערי תשובה ס"ק ט' מביא מהא"ר דמוכח מהפוסקים דאם שתה אע"פ שעדיין צמא חייב וכן נוטה דעת הע"ת וכו']. ויל"ע אם סגי לזה בשתיית מרק של תבשיל שמצמיא, וגם ש לודן כשלאמכל מעורב במשקה, וכן יל"ע אם מספיק לזה היין ששתה בקידוש לפני הסעודה או שצריך לשתות דוקא בתוך הסעודה. והנה בשו"ע סימן קע"ד סעיף ז' כתב ש"א שצריך לברך על שתית מים שבסעודה וכו'.

ויל"ע אם לראשונים דס"ל שאין חיוב ברכת המזון מדאורייתא בלא שתיה שייך לומר שייסברו שצריך לברך על שתית מים בסעודה שהרי לדעתם השתיה זה חלק מהסעודה, ואע"פ שהשתיה יין בתוך הסעודה לכו"ע צריך לברך היינו לפי שזה דבר חשוב המצריך ברכה אבל לדין זה שצריכים לשתות בסעודה אין צריך לשתות דוקא יין.

והנה במנחות מ"א א' איתא בעידן ריתחא ענשינן אעשה, והי' אפשר לומר שזה דוקא על מ"ע כעין דאיתא שם שיכל ללכת עם בגד של ד' כנפות ולהטיל ציצית אבל מי שגר בחו"ל לא ייענש על שלא עלה לא"י בכדי שיוכל לקיים מצות התלויות בארץ אמנם החרדים בהקדמה כתב שיש ענין זה בכל מ"ע שמזכיר שם מצות נתינת שכר שכיר בזמנו יל"ע האם צריך לשכור פועל לקיים מצוה זו. ויל"ע אם מי שאכל כזית יש ענין להמשיך לאכול עד כדי שביעה בשביל שיתחייב בברכת המזון מדאורייתא, וכן העירו במי שאוכל שאר מאכלים האם יש ענין שיאכל פת ויתחייב בברכה"ז מדאורייתא.

אמנם יש לחלק מהא דמנחות דבציצית י"ל דנענש בעידן ריתחא כיוון שאינו מקיים מצוה כלל, משא"כ כאן דמ"מ הוא מקיים מצות ברכת

המזון מדרבנן ועל מי שיכול לקיים מ"ע דאורייתא ומקיים מדרבנן אולי לא נאמר דבר זה, ועוד י"ל דבאכילה אם כי אין איסור במה שמוסיף ואוכל עוד, מ"מ אין ענין להרבות באכילה.

והנה הגר"א (משלי כ"ב ט') מביא בזה"ל 'והנראה דהעניין הוא כמ"ב במס' ברכות ד' כ' ע"ב דרש רב עיורא כו' אמרו מ"ה לפני הקב"ה כו' א"ל וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקין עצמן עד כזית ועד כביצה ע"כ והוא תמוה א' למה אומר כזית בראשונה הא כזית פחות מכביצה וכיון שמדקדקין עד כזית כ"ש שעד כביצה ידקדקו, ועוד הלא זהו מאמר השם ומי איכא ספיקא קמי שמיא לומר עד כזית ועד כביצה שזהו פלוגתא לקמן שם ד' מ"ה ועוד למה השיב להם זאת החומרא דייקא הלא כמה וכמה חומרות יש עוד שהחמירו ישראל ע"ע כמו טפת דם כחרדל שהחמירו ע"ע בנות ישראל ודומיהן.

ונראה דה"פ כמש"כ הר"ף דשיעור ב' סעודות הם י"ח גרוגרות והם ששה ביצים ואי' בזה"ש שבג' ביצים יש עשרה זיתים שהם ט' גרוגרות הרי שהזית פחות מגרוגור' בחלק עשירית, ולפ"ז א"ש כי שיעור סעודה הוא ג' ביצים כנ"ל והם עשרה זיתים וכשיש לאדם זה השיעור לבד חייבה התורה כשיאכל בעצמו כשיעור הסעודה שיברך לה' על מזונו כמ"ש ואכלת ושבעת וברכת לשון יחיד אבל ישראל עם קדושים וחפשו בחיפוש נרות איך לגדלו ולרוממו יותר ולכן כשיש לו שיעור הנ"ל שהוא י' זיתים יהדר אחר עשרה כדי שיעור לכ"א כזית ויברכו בשם ואלא לא ימצא עשרה על כל זה לא יאכל בעצמו ואם מהדר אחר שלשה ויתן לכ"א כביצה ויברכו בזימון וז"ש וכי לא אשא פנים לישראל אני כו' ואכלת ושבעת וכו' והם מדקדקין על עצמן עד כזית תחילה ואח"כ עד כביצה ובאמת שיעור כזית וכביצה נשנית לגבי זימון. ולהסברו נמצא דנותן לאחרים ואינו אוכל בעצמו כדי שביעה אע"פ דאז ה' מתחייב בברכה"ז מדאורייתא. וצ"ב דבכל מקום פשיטא דמצוה דאורייתא עדיפא, וכגון בר"ה (לה, ב) איתא דב' עיירות באחת תוקעין ובאחת ממברכין הולכין למקום שתוקעין וכו' פשיטא הוא דאורייתא הוא דרבנן, ולפ"י נמצא שהקב"ה נושא פנים לישראל משום זה, והא במקום לקיים מ"ע דאורייתא הם מקיימים מ"ע דרבנן, וי"ל כיון דע"י זה גורמים שעוד אנשים ילללו את שם ה' זה שוקל יותר דבמה שגורמים דעוד אנשים יקדשו שם שמים זה דבר שא"ל לרמות לדברים אחדים, וכן י"ל דאין משם הוכחה לשאר דברים דשאני התם דעושה חסד שנתן מלחמו לדל ולכן זה עדיף. ברמב"ם הל' דעות פ"ד ה"ב כתב לא יאכל אדם עד שתתמלא כריסו אלא יפחות כמו רביע משבעתו והנה מדאורייתא חיוב ברהמ"ז הוא בכדי שביעה ולהרמב"ם כנראה דפחות רביע משבעתו היינו שיעור שביעה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שיב)

כוס מלא

כוס מלא במשנה ברורה סימן קפ"ג ס"ק ט' מביא ויש שאין ממלאין כוס של ברהמ"ז כ"כ ואפ"ה שם מלא עליו עכ"ד ועי' תוס' בשבועות מ"ג א' ד"ה אלא אמר רבא דכשחסר מעט עדיין נקרא מלא עמש"נ באילת השחר שם ואפשר להוכיח כן ממש"כ בפרשת שמיני ט' י"ז וימלא כפו ממנה ורש"י במנחות י"א א' ס"ל שעושים קמיצה בג' אצבעות וא"כ אין כפו מלאה ואפ"ה כתוב וימלא כפו ממנה הרי דאע"פ שחסר קצת אפשר לקרותו מלא. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שיב)

שכח לומר רצה

השוכח לומר רצה וכבר חתם ואמר בונה ברחמיו והי' צריך לומר ברוך אשר נתן וכו' וטעה ואמר עכשיו רצה לכאורה לא יצא יד"ח בזה שהרי הוא כאומר רצה לאחר ברהמ"ז מאחר דתיקנו לומר ברוך אשר נתן. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שיט)

אוכל פת רק בשבת

מי שאוכל פת רק בשבת ומסופק אם אמר רצה

י"ל דא"צ לחזור ולברך, דמסתמא הזכיר מאחר דרגיל תמיד להזכיר רצה בברהמ"ז הטועה ואומר גם רצה ביו"ט לכאורה לא קלקל בזה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שיט)

אכילת פת בימות השבוע

שח הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל: פעם אמר הרב שטיינמן באחד השיעורים בהל' ברכות. דהנה המשנה ברורה בסימן קפ"ח כתב שבברכת המזון מה שצריכים להגיד רצה זה רק מדרבנן. אעפ"כ כתב המשנה ברורה שאם יש לאדם ספק אם אמר את זה או לא הוא חייב לחזור ולברך שנית ברכת המזון, כי רוב הפעמים בשבוע אדם לא מזכיר את זה. ושאל רבנו שליט"א אחד שבכל ימות השבוע לא טועם פת רק בשבת לכבוד שבת אוכל פת, האם הוא צריך לחזור מספק או לא, כיון שהוא כל השבוע לא אוכל רק בשבת הוא אוכל ואולי אומר רצה ומספק, ספק דרבנן לקולא. (ספר הזכרון עין הבאר ח"ב עמ' קס"ד מתוך הספד על רבי יצחק ליבוביץ זצ"ל ועי"ש מה שכתב בענין מאכלו של רבנו פת ומזונות בחמישים-שבעים שנים האחרונות)

[א"ה, וכבר הבאנו דברי רבנו בענין פת שחרית שא"צ דוקא פת. עוד יש לציון שבסעודת מלוה מלכה אוכל רבנו פת, וכפי שמסר רבנו בשם מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א שאמר לו החזו"א זצ"ל שצריך להקפיד לאכול פת במלוה מלכה ולא לצאת יד"ח במזונות, וכמדומה שאמר שמי שלא אוכל פת יצטער על כך עכ"ה. אמנם רוב פעמים בשבוע שרבנו מברך ברכה"ז הוא עם רצה דג' ס"ש עם רצה, ומלוה מלכה זה בלא רצה, ויסוד הדין מובא בימלא (תפילה עמ' עד"ר) מי שאוכל פת רק בשבת ומסופק אם אמר רצה י"ל דא"צ לחזור ולברך דמסתמא הזכיר מאחר דרגיל תמיד להזכיר רצה בברהמ"ז.]

שתיה בליל ר"ח

במשנה ברורה סימן קפ"ח ס"ק ל"ג איתא כשר"ח חל במוצ"ש שמזכיר רק של שבת דוקא כשגמר סעודתו מבעוד יום אבל אם אכל פת גם בלילה ויש עליו חיוב להזכיר של ר"ח ושניהם א"א להזכיר וכו' א"כ מוטב להזכיר של ר"ח וכו'.

והסתפקו אם לשיטות הראשונים שחייבים בברכת המזון מדאורייתא רק אם שותים עיין ברמ"א סימן קצ"ז סעיף ב' האם גם שתיה בלילה יעשה חיוב הזכרה של ר"ח ומסתבר שגם לשיטתם חיוב ברכת המזון הוא על האכילה והשתיה זה תנאי בעלמא. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שיט)

בונה ירושלים

בשו"ע סימן קפ"ח סעיף ד' כתב דחותם בונה ירושלים וכו' והרמ"א כתב וי"א דאומרים בונה ברחמיו ירושלים וכן נוהגין.

ויל"ע דאם אצ"ל ברחמיו הרי זה מוסיף על הברכה וכמו שאחד יאמר בחתימת ברכה ב' בשמו"ע מחיה ברחמיו מתים אמנם אם צריך לחתום ואינו חותם הרי מחסרים בברכה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שכ)

ברכת האורח

מסתבר דברכת האורח היינו לברך את בעל הפת אע"פ שאינו בעל המקום, אבל לבעל המקום שאינו בעל הפת אין צריך לברך, ועוד נראה שצריך לברך ברכת האורח גם אם בעל הפת לא אכל עמהם בסעודה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שכא)

בשבת

יתכן שתיקנו ברכת האורח רק כשיש זימון דאז המזמן צריך לברך בקול, משא"כ ביחיד. [א"ה וכן נהג הגר"י. ועי' שער הציון סי' ר"א או' ט"ו. ועי' ערוך השולחן סעי' ג' דכ' דכ"א צריך לאמרו]

ויש לדון האם לברך בשבת ברכת האורח לדעת הגר"א שלא מבקשים בקשות בשבת [עי' במעשה רב אות קמ"ו ולכן נוסח ברכה ג' מברהמ"ז בשבת נחמנו ה' אלקינו וכו' כדעת הר"ף ז"ל ומפרשים שהטעם הוא משום דרחם הוי לשון תחנונים ואין אומרים תחנונים בשבת], ולכאורה גם ברכת האורח לבעל הבית לא אומרים בשבת לשיטתו וצ"ע. ובבכרי יוסף או"ח סימן קפ"ח כתב והמנהג פשוט דגם בשבת אורח מברך לבעה"ב כמעשהו בחול ואף זה בכלל טופס ברכות. (שם)

עולם הישיבות

ישיבת נתיבות חכמה

יסוד הישיבה

הישיבה הקד' נוסדה בשנת תשס"ח בבית וגן בירושלים ביזמות הגאון רבי יהושע ישעי' נויבירט זצוק"ל ורצה למנות את תלמידו החביב מאז של רבנו שליט"א הגאון רבי דניאל וולפסון שליט"א, ובא להתייעץ עם רבנו שליט"א.

מִן הַגְרָאִיִּל שְׁלִיט"א אָמַר לוֹ בְּנוֹעַם שִׁיחוּ, כִּי מִזֶּה זְמַן רַב בָּאִים אֵלָיו רֹאשֵׁי יִשִּׁיבוֹת וְהוֹרִים רַבִּים, כִּי יִשְׁנֹם אִמְנֵם יִשִּׁיבוֹת רַבּוֹת, אֲךָ הַיִּשִּׁיבוֹת הַמְצוֹיְנוֹת אֵינָם רַבִּים וְכוֹלָם חֲפָצִים לַהֲכַנֵּס אֵלֵיהֶם, וְהֵם גְּדוּלוֹת מֵאֵד וְלֹא נִתֵּן לִקְבֹּל וְלִהְיוֹת כִּי יִתֵּר עַל הַמִּידָה, וְזֶה גּוֹרֵם שֶׁרַבִּים אֵינָם מִתְעַלִּים כְּפִי שֶׁנִּתְעַלּוּ בִּישִׁיבָה קִטְנָה, וְעוֹרֵר מִן בְּאוֹמְרוֹ, שֶׁרַבִּים בָּאוּ לִבְקֹשׁ לִפְתּוֹחַ יִשִּׁיבָה גְּדוּלָה חֲדָשָׁה, אֲךָ אֶת רַבִּי דָּנִיֵּאל שְׁלִיט"א הוּא מְכִיר מִנְעֻרָתוֹ, וְיֹדֵעַ כִּי הוּא אֲכָן רֹאֵי לְהִקִּים יִשִּׁיבָה שֶׁתִּהְיֶה אֲךָ וְרַק לְמִצְוִינִים וּבְנֵי עֲלִיָּה מוֹבַחֲרִים שִׁיכּוּלָּה לְגִדּוֹל בְּאַמְתָּה, כִּי זֶה מֵה שֶׁחָסַר כִּיּוֹם בְּעוֹלָם הַיִּשִּׁיבוֹת. וְכַשְּׂשָׁאֵל הַגְרָד שְׁלִיט"א אֵיךְ יוֹכַל לְהַבְטִיחַ שִׁיבּוֹאוֹ אֵלֵיהָ רַק מְצוֹינִים וּמוֹבַחֲרִים בְּהִיּוֹתָהּ יִשִּׁיבָה חֲדָשָׁה שְׁעֵתָה נִפְתַּחְתָּ, הַשִּׁיבּוֹ מִן שְׁלִיט"א כִּי יִתְנֶה עִם אוֹתָם תְּלִמִּידִים, שֶׁרַק אִם יִצְלִיחוּ לְהִקִּים קְבוּצָה שֶׁל מְצוֹינִים מִמֶּשׁ הַיִּשִּׁיבָה תִּפְתַּח, וְאִם לֹא יִפְתַּחוּ אֶת הַיִּשִּׁיבָה, כִּי יִשִּׁיבוֹת אַחֲרוֹת יִשְׁנֹם הֶרְבֵּה, וְזֶה שֶׁחָסַר כִּיּוֹם הִיא יִשִּׁיבָה לְמִצְוִינִים מִמֶּשׁ. לְאַחֵר מִכֵּן הִבִּיעַ מִן שְׁלִיט"א אֶת בְּרַכְתּוֹ הַמִּיּוֹחֶדֶת בְּאוֹמְרוֹ 'שְׁמִי נִקְרָא עָלֶיךָ, וְהִיא נִשְׁמַע בְּבִירוֹר כִּי כוּוֹנֵת לִכְךָ שֶׁהוּא יִלוּהָ אֶת אוֹרְחוֹת הַיִּשִּׁיבָה וְיִסִּיעַ לְרֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה בְּקִיּוּמָהּ, תֹּךְ שֶׁהוּא מֵאֲחַל וּמִבְרָךְ אֶת הַגְרָד שְׁלִיט"א שִׁיִּצְלִיחַ לְהַעֲמִיד תְּלִמִּידִים לְאַלְפִים.

הַגְרָד שְׁלִיט"א בִּיקֵּשׁ מִמֶּרְן שְׁלִיט"א כִּי חֲפָצִים אָנוּ שֶׁמֶרְן רַה"י שְׁלִיט"א יִלוּהָ אֶת הַיִּשִּׁיבָה בְּכָל שְׁלֵבֵי הַיּוֹסֻדוֹת וְאוֹרְחוֹתֶיהָ, כִּי סִמְכִינָה אֲדַעְתָּא דְקִמָּא, וְחֲפָצִים אָנוּ לְזִכּוֹת בְּסִיד הַמְלוּוָה אֶת מֶרְן שְׁלִיט"א בְּכָל פְּעוּלוֹתָיו, וְאֲכָן הוּא נִיאוֹת לִכְךָ, וּמֵאֵז לִיּוּהָ אֶת הַיִּשִּׁיבָה בְּכָל צֶדֶד וְשַׁעַל, הֵן בְּשִׁלְבֵי הַקְּמָתָה וְהֵן לְאַחֵר מִכֵּן בְּאַמִּירַת שִׁיעוּרִים כְּלִיִּים בְּקִבְעוֹת בִּישִׁיבָה, וְאַמִּירַת שִׁיחוֹת לְפָנֵי הַמוֹעֵדִים, וּבִמְתֵּן עֲצָה לְהִנְהִיגָתָה כָּל אוֹרְחוֹת הַיִּשִּׁיבָה.

כִּנֵּס הַיִּסוּד שֶׁל הַיִּשִּׁיבָה שֶׁנִּקְבַּע לְהַתְקִיִּים בַּחוּדֵשׁ תַּמּוּז תַּשְׁס"ז בְּמַעוֹנוֹ שֶׁל מֶרְן שְׁלִיט"א, שֶׁחָפֵץ הָיָה לִיִּסֵּד זֹאת בְּמַעוֹנוֹ וּלְבָרֵךְ אֶת גְּרַעֲיָן הַמִּיִּסְדִּים לִישִׁיבָה הַרְמָה, הַתְקִיִּים לְבִסּוֹף בִּבְיָהֲמִיד בְּרַח"ח חֲזוּ"א מוֹל בֵּית מֶרְן שְׁלִיט"א, מִפְּאֵת הַרְבִּים שֶׁנִּתְקַבְּצוּ בְּגִרְעִין הַמַּחֲזוֹר הָרִאשׁוֹן, וְלֹא הָיָה בְּגוֹדֵלִם אִפְשָׁרוֹת לַהֲכַנֵּס לְבֵית מֶרְן שְׁלִיט"א, וְאֲכָן מֶרְן שְׁלִיט"א הִגִּיעַ לְבִיָּהֲמִיד וְדִיבֵר בְּפָנֵי הַמִּיִּסְדִּים בְּצִיּוּנוֹ, כִּמָּה חֲשִׁיבוֹת גְּדוּלָּה יֵשׁ לְהַקְמִתָּה מְקוֹם תּוֹרָה לְבָנֵי עֲלִיָּה מוֹבַחֲרִים בְּאַרְה"ק וּבְמִיּוֹחֵד בִּירוּשָׁלַיִם עִי"ה"ק, וּבִירֵךְ אֶת כָּל הַנוֹכַחִים שִׁיכּוּלָּה לְגִדּוֹל בְּצִילוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה הַגְרָד שְׁלִיט"א שֶׁהוּא דוֹגְמָא וְסֹמֵל לְשִׁלְמוֹת בְּכָל מַכְמֵי תּוֹרָה וְהַעֲלִיָּה.

וְנִשְׁלַח לְמֶרְן שְׁלִיט"א ע"י אָבָא שֶׁל בַּחוּר שֶׁהִסְתַּפֵּק בֵּין אַחַת הַיִּשִּׁיבוֹת הַיּוֹתֵר וְתִקּוֹת וּמִפּוֹרְסָמוֹת בַּחֲשִׁיבוֹתָם לְבִין יִשִּׁיבָה חֲדָשָׁה זֹו, וְשִׁלְחוּ הָאֵב לְשֹׁאֵל לְמֶרְן, וּמֶרְן שְׁלִיט"א אָמַר לִי בְּהֵאֵי לִישְׁנָא 'רַבִּי דָּנִיֵּאל אִיז אַגְרוּיִסְעֵר תְּלִמִּיד חֹסֶם, אֲאֻמְתֵּי גְבָרָא רַבָּא, סְאִיז כְּדָאִי צוֹ שִׁיקֵן דֹּאֲרַטְען [רַבִּי דָּנִיֵּאל הוּא ת"ח גְּדוֹל, גְּבָרָא רַבָּה אֲמִיתִי, וְכָדָאִי שִׁישְׁלַח אֶת בְּנוֹ אֵלָיו]. וּלְפָנֵי כִשְׁנָה כִשְׁנִשְׁלַח לְבִקֵּשׁ בְּרַכַּת מֶרְן שְׁלִיט"א עֵקֶב פְּרִיצַת דִּסְק שְׁאִידֵעָה לְהַגְרָד, הִתְבַּטָּא מֶרְן וְאָמַר 'יֵשׁ לוֹ יִשִּׁיבָה חֲשׁוּבָה וְהֶרְבֵּה תְּלִמִּידִים מְעוּלִים, וּמִמִּילָא הַרְבִּים צְרִיכִין לוֹ וְהוּא גַם ת"ח גְּדוֹל... וּבִירְכּוּ בְּרַפּוּ"שׁ בְּמַהֲרָה, וְכֵן הוּא בְּסִיד.

שיעוריו ושיחותיו של מרן שליט"א

מֵאֵז פְּתִיחַת הַיִּשִּׁיבָה נִיאוֹת מֶרְן שְׁלִיט"א לְבֹא וּלְמַסּוֹר בְּקִבְעוֹת שִׁיעוּרִים כְּלִיִּים בִּישִׁיבָה שֶׁהִתְקִימוּ בַּתְּחִלָּה כְּאַחַד לְחֻדְשֵׁיִם, וְכָל אֵימַת שֶׁהִיא בֹּא לִישִׁיבָה הַהִתְרַגְּשׁוֹת הִתְהַבְּשִׁי, וּמֶרְן שְׁלִיט"א מִסֵּר אֶת הַשִּׁיעוּר וְהִתְקַבְּצוּ סְבִיבֵי גְדוּדִים שֶׁל בַּחוּרִים שֶׁהִתְפַּלְּלוּ עִמּוֹ בְּעוֹמֵק הַסּוּגִיּוֹת, וּמֶרְן שְׁלִיט"א מִתְּפַעֵל מֵאֵד מִרְמַתָּה שֶׁל בְּנֵי הַיִּשִּׁיבָה, מִיָּנִי אֵז הַגְרָד שְׁלִיט"א צוּוֹת הַרְבֵּנִים בִּישִׁיבָה שְׁלִיט"א עָלוּ בְּקִבְעוֹת לְמֶרְן שְׁלִיט"א לְשִׁטּוֹחַ בְּפָנֵי אֶת כָּל הַשְּׁאֵלוֹת וְהַנִּידוּנִים שֶׁהִתְעוּרְרוּ בִּישִׁיבָה, וְהוּא נִיאוֹת לְהִשְׁקִיעַ מְזֻמָּנוּ בְּמִתֵּן עֲצוֹת וְהִדְרָכוֹת בְּכָל הַקּוֹרָה וְהַמְתַּרְחֵשׁ בִּישִׁיבָה בְּכָל שְׁנוֹת קִיּוּמָהּ.

לְפָנֵי כַּחֲמֵשׁ שָׁנִים בְּעֶרְבַּ חַג הַשְּׁבֻעוֹת הִגִּיעַ מֶרְן שְׁלִיט"א לְמַסּוֹר שִׁיחָה מִיּוֹחֶדֶת לְבָנֵי הַיִּשִּׁיבָה בְּגוֹדֵל חַג מִתֵּן תּוֹרָה, וּבִמְשָׁךְ שְׁעָה אֲרוּכָה הִפְלִיג

בְּגוֹדֵל מַעֲמֵד הָרִי סִינֵי, בַּתָּאֵרוֹ כִּי זֹכִים הֵם לְהִיּוֹת בְּמַקּוֹם גְּדוֹל שְׁאִין לָהֶם דְּבַר מַלְבֵּד הַתּוֹרָה, וּבִאלוֹ הַיָּמִים נִתֵּן לְרַכּוֹשׁ וּלְקַנּוֹת קִנְיָיִי נֹצֵחַ בַּתּוֹרָה לְכָל הַשָּׁנָה.

דקדוק ההלכה והשבת

בַּתְּחִלָּתָה זְמַן קִיץ תַּשְׁע"א הִחְלִיטוּ רֹאשֵׁי הַיִּשִּׁיבָה לְחַזֵּק אֶת דְּקוּדוֹק וִידֵיעַת הַהֲלָכָה בַּהֲלָכוֹת שַׁבַּת הַמְצוּיּוֹת, כְּפִי שְׁעוֹרֵר הַגְרָיִי נויבִירט זצ"ל בְּשִׁיחָה מִיּוֹחֶדֶת לְפָנֵי בְנֵי הַיִּשִּׁיבָה, וּבִיקִשׁוּ אֶת חוּת דַּעְתּוֹ שֶׁל מֶרְן שְׁלִיט"א, וְאֲכָן כָּתַב מִכְתָּב בְּכַתֵּב יָד לְבָנֵי הַיִּשִּׁיבָה, וּבּוֹ כָּתַב: 'לִכִּי רֹאשֵׁי יִשִּׁיבָה נְתִיבוֹת חֲכָמָה הַגְרָד יְהוֹשֻׁעַ יִשְׁעִי נויבִירט שְׁלִיט"א וְהַגְרָד דָּנִיֵּאל וּלְפָסוֹן שְׁלִיט"א, שְׁלֹוֹ וְיִשְׁעֵי רַב.

בְּאַתִּי לְעוֹרֵר עַל קְדוּשַׁת הַשַּׁבַּת אֲשֶׁר הִיא מֵאֵד חֲמוּרָה, וּמִצַּד שְׁנֵי אִפְשָׁר לְזִכּוֹת עַל יְדֵי שְׁמִירַת דִּינָהּ מֵאֵד, כְּמוֹ שֶׁאַמְרוּ חֲז"ל עַל הַשּׁוֹמֵר שַׁבַּת שְׁנוֹתָיִם לוֹ נַחֲלָה בְּלִי מִצָּרִים.

וְהִיּוֹת וְיֵשׁ רִגִּילוֹת בֵּין הָאֲנָשִׁים לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים אֲסוּרִים בְּשַׁבַּת בְּרַגְעִים אַחֲרֹנִים שֶׁלְּפָנֵי שַׁבַּת, וְחִי' יוֹכַל לְהַמְשִׁיךְ אַחֲרֵי הַשְּׁקִיעָה בְּעֶרְבִי, ע"כ חוֹשְׁבֵנִי שְׁטוֹב לְהִנְהִיג בִּישִׁיבָה שֶׁשְׁלֵשָׁה רַבְעֵי שְׁעָה לְפָנֵי זְמַן הַדְּלָקָה הַנְּרוֹת יִתְחִילוּ לְלַמּוֹד, וּמֵהֶם עֲשִׂירִים דְּקוֹת שֶׁלְּפָנֵי הַשַּׁבַּת טוֹב לְלַמּוֹד הַלְכוֹת שַׁבַּת, וְיִהְיֶה זֶה תוֹעֵלַת רַבָּה וְזִכּוּי הַרְבֵּים גְּדוֹל מֵאֵד, וְלִרְבִּנִים וּלְתְּלִמִּידִים הַיִּקְרִים רַב בְּרַכָּה מֵאֵד. אַהֲרֵן י. לֵיב שְׁטִינְמָן, אוֹר לִי"ד אֵייר תַּשְׁע"א לְפָנֵי.

מכתב לכבוד העתקת הישיבה הקד'

לְקִרְאָתָה הַעֲתִקְתָּ מִשְׁכָּנָה הַחֲדָשׁ, הַצּוֹרֶכָה הַיִּשִּׁיבָה לְהַעֲתִיק מִשְׁכָּנָה לְמַקּוֹם גְּדוֹל וּמְרוּחַ כִּיֵּאָה לְבָנֵי הַיִּשִּׁיבָה, וְאֲכָן בַּחוּרְף תַּשְׁע"ז הַעֲתִיקָה הַיִּשִּׁיבָה מִשְׁכָּנָה לְקִרְיַת נוֹעַר הַמּוֹרְחָבָה, וּמֶרְן שְׁלִיט"א כָּתַב מִכְתָּב מִיּוֹחֵד שִׁיעוּד אֶף לְהִנְהִיל הַיִּשִּׁיבָה, בּוֹ רִשָּׁם: לְכַבּוֹד רֹאשֵׁי וְחַבְרֵי הַנְּהִלָּתָה יִשִּׁיבָה נְתִיבוֹת חֲכָמָה בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁמִּחֲתִי לְשִׁמּוֹעַ כִּי הַיִּשִּׁיבָה הַעֲתִיקָה מִשְׁכָּנָה לְמַקּוֹם חֲדָשׁ, וְהִנְנִי זֶה בְּבִרְכָּה שֶׁהַיִּשִּׁיבָה תִּגְדֹּל וְיִצְאֻ גְדוּלֵי תּוֹרָה וִירָאָה, וְיִזְכּוּ גַם לְבִיאַת גּוֹאֵל וְאַרְמוֹן עַל מִשְׁפָּטוֹ יְקוֹם, אוֹר לֹאִי מִרְחָשׁוֹן תַּשְׁע"ז, א.

ל. שְׁטִינְמָן בְּנֵי בְּרַק יצ"ו. וּלְפָנֵי כִשְׁנָה בְּאַחַד מִבִּיקוּרָיו שֶׁל הַגְרָד שְׁלִיט"א שְׁעָלָה תְּדִיר לְהִיוּעֵץ עִם מֶרְן שְׁלִיט"א בְּעִנְיַי הַיִּשִּׁיבָה, נִתְמַלֵּא מֶרְן שְׁלִיט"א בַּחֲדוּהָ, וְהַגְרָד צִיִּין בְּפָנָיו שֶׁהוּא מֵלֵא הַכֹּרֶת הַטוֹב לְמֶרְן שְׁלִיט"א שֶׁבָּחָנוּ וְקִבְּלוּ לְלַמּוֹד אֲצִלוֹ בִּישִׁיבָה לְצַעֲרִים, וְשָׁאֲלוּ מֶרְן שְׁלִיט"א אִם זֹכֵר מֵהַ בָּחֲנוּ, וְאָמַר שֶׁהָיָה אֵלּוֹ אוֹדוֹת דְּבָרֵי הַרְמָב"ן, וְשָׁאֲלוּ מֶרְן שְׁלִיט"א אִם זֹכֵר בְּמָה עִסְקוֹ, וְתִכְפֵּה הַשִּׁיב וּפִירַט דְּבָרֵי הַרְמָב"ן בְּשִׁלְמוֹתָם, שֶׁהִיא לְפָנֵי אַרְבַּעִים שָׁנָה.

ישיבת נדבורנא

ביקור רבנו בישיבה

בְּכ"ו טַבַּת בִּשְׁנַת תַּשְׁס"ו, הַתְקִיִּים בִּישִׁיבַת נַדְבוֹרְנָא מַעֲמֵד כְּבוֹד הַתּוֹרָה לְרַגֵּל סִיּוּם מִסְכָּתָה שֶׁנִּלְמַד לַע"נ הַרְבֵּנִית סִימָא רִיזֵל אֲמוֹ שֶׁל הָאֲדַמּוּ"ר מִנְדְּבוֹרְנָה זצ"ל, וּמֶרְן רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה הוֹזְמָן לְשִׁאת דְּבָרִים. וְאַחֲרֵי מִשְׁאוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה, דִּיבֵר הָאֲדַמּוּ"ר הַבָּאֵר יַעֲקֹב מִנְדְּבוֹרְנָה וּפְתַח אֶת דְּבָרָיו בְּזֵה"ל: זָכִינוּ לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵי אֱלֻקִּים חַיִּים מֵאַת רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה, וְאַח"כּ בִּיקֵר רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה בַּחֲדָרוֹ שֶׁל הָאֲדַמּוּ"ר וְדִיבְרוּ בִּינֵיהֶם בְּדְבָרֵי תּוֹרָה.

קטע מתוך ביקור חולים של מרן רבינו שליט"א אצל בעל ה'באר יעקב' מנדבורנא זצ"ל י"א ניסן תשס"ח

רְבִּינוֹ: "הַמְּשֵׁנָה בְּרוּרָה אוֹמֵר שְׁעֵם הַזְּמַן מֵאַחֲרֵי לַחְצוֹת וְלֹא יִסְפִּיק לְאַכּוֹל אֶת הָאִפִּיקוֹמָן, הַעִיקֵר שִׁיאֲכַל כִּזִּית".

רַי"ל לִוְיִשְׁטֵיין: "הָרֹאשׁ יִשִּׁיבָה אוֹמֵר שֶׁמִּסְפִּיק כִּזִּית אַחַד?"

רְבִּינוֹ: "בְּדִיעְבָּד, כֵּךְ כָּתוּב בַּמְּשֵׁנָה בְּרוּרָה".

ה'בָּאֵר יַעֲקֹב': "הַדּוּקְטוֹר לֹא אוֹמֵר שֶׁאֲסוּר לִי, אֲלֹא רַק לְצִמְצָם?"

רְבִּינוֹ: "מִצַּד שְׁנֵי כָּתוּב לִגְבִי אַרְבַּע כּוֹסוֹת עַל רַב יְהוּדָה שֶׁסָּבַל מִכָּאֵב רֹאשׁ עַד שְׁבֻעוֹת. הוּא סָבַל עַל כָּל פָּנִים אֲבָל לֹא נִהְיָה חוֹלָה".

ה'בָּאֵר יַעֲקֹב': "נִכּוֹן הוּא נִהְיָה חוֹלָה, אֲבָל לֹא מִחֲלָה שֶׁסִּיכָן אֶת חִיּוֹ".

רְבִּינוֹ: "יִכּוֹל לְהִיּוֹת שְׁבָאֲרַבַּע כּוֹסוֹת יֵשׁ מִשּׁוּם פְּרוּסוּמָא נִיסָא לְכָן מְחוּיָּבִים. וּבְאַמְתָּה מְעַנִּין שְׁהָרִי צָרִיךְ לְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים בְּשִׁבְלֵי ד' כּוֹסוֹת, עַל דְּאוֹרִייתָהּ עַל מִצָּה לֹא צָרִיךְ, וְאִילוֹ עַל דְּרַבְּנָן אַרְבַּע כּוֹסוֹת צָרִיךְ".

גיליון זה י"ל לע"נ
הר"ר שמואל ב"ר יצחק אפשטיין זצ"ל
איש אמונם של גדולי ישראל
נלב"ע ד' מנחם אב תשע"ג תנצב"ה

דברי שי"ה

ממזן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

דבר העורך ✽ הכותל המערבי

בשנים המוקדמות יותר, בכל שבת רביעית אחרי השיעור היה מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל אומר למקורבו "בא נלך לכותל המערבי", והיו הולכים יחד להתפלל בכותל המערבי. בשנים מאוחרות יותר היה הולך רק לראות את מקום המקדש (בתחילה בשכונת מוסררה, ולבסוף על גג בית מדרש ברסלב שבמאה שערים), והיה פונה למקורבו ואומר "אנחנו לא הולכים לראות, אנחנו הולכים לטייל..." (מפי מקורבו הרא"מ קרביץ) באותו עניין יצוין שבמשך מספר שנים אחרי כיבוש הכותל המערבי בתשכ"ז הקפיד גם הגר"ח קניבסקי לנסוע בכל פחות מל' יום לתפילת ותיקין בכותל המערבי, ולרוב היתה הרבנית מצטרפת אליו לנסיעה לפנות בוקר לאחר שחרית היו עוברים דרך בית חמיו רבינו ואוכלים שם פת שחרית ומיד חזרו לבני ברק. (מפי רבי יהושע צביון בשם הר"ש) (השקדן)

מברכת עט סט
מחפס 1607810 (ס-פ)

הופיע ויצא לאור
ספר

"שיח הנחמה"

ממזן שר התורה שליט"א
להשיג בחנויות הספרים

✽ פשט על הפרשה ✽

"וישב בה עד מות הכהן הגדול" (לה, כה)

פירש"י שהוא בא להשרות שכונה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ולקצר את ימי החיים אינו כדאי שיהא לפני כה"ג ד"א לפי שהי' לו לכה"ג להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו. והנה הטעם הראשון הוא מספרי והטעם הב' מגמ' מכות ולכא' סותרין זה את זה דלטעם קמא הוא מפני כבודו ושבתו של כה"ג ולטעם בתרא הוא עונש לכה"ג, אבל באמת ב' הטעמים נכונים דבמצוה זו יש בה ג"כ כבוד לכה"ג שבימי שלטונו אין זה כבודו שרוצחים יסתובבו ברחובות חפשי אלא ישבו בכלא אבל יש בה גם עונש שיש ישראל א' שמחכה תמיד מתי ימות וזה בשביל שלא התפלל. עוד יש לומר, דכולה רק משום עונש הכה"ג הוא אלא שהי' אפשר לתת העונש באופן אחר כגון שמותר להורגו עד מות הכה"ג וכדומה אלא דלכך אמרה תורה שישב בערי מקלט שאילו הי' מסתובב בכ"מ זה הי' בושה גדולה לכה"ג שהכל יאמרו הנה הרוצח שהכה"ג לא התפלל עליו שלא יקרה כזה ולכן משום כבודו דכה"ג שלא יתבייש ביותר אמרה תורה שישב בערי מקלט.

(טעמא דקרא)

✽ עלי שי"ח ✽

"ברכת שהחיינו על ספר חדש בנושא בין המצרים"

חיבתו של רבינו לכל ספר תורני חדש שיוצא, ידועה זה מכבר. כל מחבר ספר שמביא לו את ספרו, יוכל לספר שבמשך דקות ארוכות, הוא מעיין בחיבור החדש וקולט במהירות את כל נושאי הספר, כשלאחר מכן הוא מצווה להניח את הספר באחד הארונות, וחלי"ה, לא לשלוח אותו לגניזה אלא שומר אותו בין אוצרות הספרים הבלתי נגמרים שברשותו. גם השבוע, מדהים היה להיווצר שוב בשעה שקיבל לידו את הספר החדש 'שיח הנחמה' (אודותיו כתבנו לפני כמה שבועות, טרם ההוצאה), הוא עיין ועיין כשלאחר מכן הגיב בענווה: איני יודע אם יקנו ספר שכזה, כי מי מעניין אותו מה חידשתי בנושא זה או אחר, אבל בעצם הוצאת הספר יש בו מצות הרבצת התורה וזיכוי הרבים.

שהחיינו על הוצאת ספר בעניני החורבן

ולאחר מכן דיברו עם רבינו לענין ברכת שהחיינו בהוצאת ספר חדש, נענה ואמר: הנה יש נדון רחב האם מברכים על הוצאת ספר חדש ברכת שהחיינו, והפוסקים מתחבטים בזה לכאן ולכאן (עי' משנ"ב סימן רכ"ג ס"ק י"ג, ובאר היטב ושערי תשובה שם) ואנו נוהגים למעשה לקחת פרי חדש ולברך עליו שהחיינו ולפטור בזה את הספר החדש. אלא שכאן יש לדון, איך נברך שהחיינו והגענו לזמן הזה על ספר שהוא כל כולו על צער החורבן, על האבילות של בית המקדש, על הגלויות המרות שעברו ישראל, וכי חיכינו וציפנו לזמן שכזה? וכמו שמצינו שאין מברכים שהחיינו על מקרא מגילת איכה מטעם זה. אכן יש לומר שאין כאן דמיון. בהוצאת ספר חדש שמחים שזוכים לברך עוד חלק מחלקי התורה הקדו', כל נושא ונושא, בין של שמחה ובין של צער, הכל זה תורה. ולכן יש שמחה שזוכים להגדיל תורה ולהאדירה. וכדאי אפשר לומר שהחיינו על זה.

לקנות פרי בימים אלו כדי לפטור את הספר

והעירו לפני רבינו, כי הנה מובא בשו"ע סימן תקנ"א טוב ליהדר מלומר שהחיינו בין המצרים, וע"ש במשנ"ב שימתין לשבת, ואם יתקלקל לפני שבת יכול לברך עליו ביום חול, ויש לדון אם מותר לקנות פרי ולברך עליו בחול כדי לפטור את הברכה על הספר, או שרק אם נזדמן לו פרי יברך אבל לקנות במיוחד לא התירו, והשיב רבינו שכיון שיש אומרים שגם על הספר עצמו מברכים, והרי זמן הברכה על הספר הוא מתי שיוצא וממילא דומה לפדיון הבן שאין ממתנינים אלא מברכים מיד שהחיינו, ומותר לקנות פרי בחול ולפטור על ידו את הספר. ויהי רצון שנוכח לקיום הנבואה הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא, בקרוב, ויבשר לנו בשורות טובות אמון.

מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצוק"ל חמיו של רבינו מרן שר התורה שיבלחט"א במלאת ה' שנים להסתלקותו נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב תנצב"ה (קטעים מהספר רב המכר 'בית אמי', כפי שכתבה בתו של רבינו על סבה הגדול)

נס לידתו של סבא

סבא הרב אלישיב נולד בליטא בשנת תר"ע לאביו ה'הומלער רב' ולאמו סבתא חיה מושא אחרי אחת עשרה שנות נישואין. בן יחיד היה הוא להוריו. אגב, סבא נהג לערוך 'סיום' בערב פסח, ולפיקך סברו רבים מבני המשפחה כי הוא בכור, אולם אמא אמרה כי אין הדבר כן. סבתא חיה מושא סיפרה לה כי כשש שנים קודם לידתו נולדה להם בת, אולם היא נפטרה בגיל רך. אמא אף שאלה את סבא מדוע אם כן הוא נוהג לעשות את הסיום, והוא הסביר לה כי אכן, את הסיום הוא אינו עושה בעבורו, אלא בעבור התלמידים הבכורים מ'תפארת בחרים' הזקוקים לסיום זה. באותן שש שנים שקדמו ללידתו, דרשה סבתא חיה מושא ברופאים, אולם הם קבעו כי לא תוכל עוד ללדת. רופא בכיר שביקרה אצלו אף התריס כנגדה: "כאשר תצמחנה שערות על כף ידי, יהיו לך ילדים". דבריו שברו את לבה, ובשובה הביתה עיקמה את דרכה ונכנסה למרתף, שם מיררה בבכי. בהשגחה פרטית הזדמן לשם אביה ה'לשם', וכשראה אותה בוכה, שאלה ברוך: "מדוע את בוכה, בתי?" חיה מושא שחה לו את דברי הרופא וסיימה: "נכנסתי לבכות כאן כדי לא להפריע לך בלימודך". ה'לשם' התפעל מאהבת התורה היוקדת בה, ובירך את בתו כי לפקודת השנה תלד בן זכר. וכדבריו כן היה. לידתו של סבא היתה מאורע מיוחד, ועד היום נשתמר מכתב מה'לשם' המבשר על כך ללידו.

סבא שלט על עצמו, ואף בעתות של סבל ומכאוב לא חשף את כאביו האיומים: באחד הימים נפל סבא, ובקושי רב נגור למיטתו. בני המשפחה הזעיקו את ד"ר קליימן, והוא קבע עוד קודם שבדק את סבא, כי אין זה שבר: "אילו היה זה שבר, היו נשמעות צעקות - במצב כזה יש לתת מנות מורפיום". אולם כשבדק את סבא, גילה להפתעתו, כי סבא שבר את רגלו... בפעם אחרת נאלץ לעבור ניתוח ללא הקדמה. סבא עבר את הניתוח תוך שהוא משתף פעולה עם הרופאים בשליטה עצמית אדירה, מבלי להשמיע אנחה קלה. כשיצא מחדר הניתוח הוריקו פניו, אות למאמציו הרבים.

בעת פטירתה של אחת מבנותיו ל"ע, עמד סבא לצאת ללוויה עם מלוויו. אך למרות הצער והכאב לא נשמטה מדעתו עובדה חשובה: באותו יום שהה בבית טכנאי, שהוזמן קודם לכן לתקן את המקרר. האירוע הקשה לא השכיח מסבא את החובה ההלכתית: "האם כבר שילמו לטכנאי?" בירר קודם שיצא, "צריך לקיים 'ביומו תיתן שכרו'..."

כשהגיעה הידיעה על פטירתו של סבא, אמר אבא:

כל חייו של סבא הרב אלישיב היו מסכת ניסים-אחר שכבר לפני עשרות שנים חלה והסתכן וחזר והבריא-ועם נסים כאלו ניתן היה לחיות עוד שנים רבות. נמצא אפוא, שפטירתו לא היתה אלא מפני שלא היתה לנו הזכות להחזיקו בעולם!

אחכה לו בכל יום שיבוא

הנה מכיון שכאשר נזכה בקרוב ויבוא משיח צדקנו ויהיה תחית המתים (עי' בריטב"א (העמית ל' ב' ור"ה ט"ז ב') שבבנין בית המקדש יהיה תחית המתים לאותן שמתו בגלות וחיכו לישועה, וכ"כ הרדב"ז ח"ג אלף ס"ט ובספרו מגדל דוד על שיה"ש (פ"ג א'), ועיי"ש שכן דעת תוס' רמב"ן ורשב"א. וכ"כ בערוך לנר נדה סא: בשם הזה"ק, ובקוב"ש ח"ב כ"ט הוכיח כן מיומא ה: וסנהדרין צ: ע"ש), יברכו כמה וכמה ברכות, הבאנו כאן רשימת הברכות על פי הוראות מרן שליט"א.

ברכת הגומל - יברכו באם יהיו מלחמות או אסונות שינצלו מהם (עי' שר"ע סימן רי"ט סעיף ט' וכן בסימן רי"ח סעיף ד' ו'), וכן אלו שיגיעו ממדינת הים, וכן הרואה אביו או רבו שנעשה להם נס יברכו.

על ראיית המשיח יברכו **'שחלק מכבודו לבשר ודם'** - שהרי המשיח הוא מלך. (עי' רמב"ם מלכים פ"א ה"א.) וכן יברכו על ראייתו **'שחלק מכבודו ליראיו'**.

יברכו **'שהחיינו'** וכן **'מחיה המתים'** על קרובים שקמו לתחיה שלא ראה אותם זמן רב. (עי' מ"ב ריש סימן רכ"ה.)

על ראיית כלל הציבור יברכו **'ברוך חכם הרזים'** - כי ודאי יתקבצו שישים רבוא בבת אחת. (עי' שר"ע סי' רכ"ד ס"ה.)

יברכו **'משנה הבריות'** - כי יבואו הרבה משונים מכל העולם. (ואמנם כשיבוא מלך המשיח יתפאו כל הבעלי מומים, א) אמר רבינו שיתכן שלא יתפאו מיד רק לאחר זמן ובנתיים יראה ויברך ב) יש מקומות שכל בני העיר נראים ככה ושם אינו משונה רק במקומנו, ויתכן שהם לא יתפאו. עי' שר"ע סימן רכ"ה ס"ה.) יש לברך **'ברוך שפטרנו'** - כי בבוא המשיח נפטרנו מעול וצרות הגוים.

כשיראו חכמי דורות קודמים וגדולי הדור, יברכו **'ברוך שחלק מחכמתו ליראיו'**. (אף שכל גדול הדור, כלפי דורות קודמים אינו כל כך גדול מכל מקום מברכים עליהם, כי בדורו היה הגדול.)

יש מעלה להתאמץ ללכת לראות את מלך המשיח. (והביא רבינו מגמ' ברכות ט' ב' לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל וכו', ועי' שר"ע סימן רכ"ד ס"ט. ואם ראה כבר פעם אחת עי' מ"ב סימן רכ"ד ס"ק י"ג שלא יבטל מלימודו שוב כדי לראותו.)

האם יברכו ברכת דין האמת על קרובים שימותו - (עפ"י המבואר במדרש (עי' סנהדרין (ק"א) וכן לימות המשיח, שנאמר וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלותה מארץ מצרים.) שהרבה ימותו בגאולה העתידה) לא הכריע בזה רבינו.

האם יברכו ברכת גאל ישראל (שכן כתב בספר לב חיים להגר"ח פלאגי ח"ב סימן מ"ב, וכמו ליל פסח עי"ש) - לא הכריע רבינו.

אם יברכו שהחיינו על ראיתו פעם הראשונה - לא הכריע רבינו. (עי' שר"ע סי' רכ"ה ס"א וס"ב ומשנ"ב סק"ה וסימן רכ"ג סק"ב.)

(הובא בספר החדש שיח הנחמה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 174 • מטו"מ תשע"ז

כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים (לא, כג)
קיי"ל שכלי סעודה או בישול טעונים טבילה, כדאיתא ביו"ד סי' ק"כ. ויש להסתפק במי שקנה טרמוס לשתיית תה וכדו' ובשבת הוצרך למים חמים לרחיצת התינוק, האם מותר לו להשתמש בטרמוס קודם טבילה לצורך התינוק. [שהרי אם היה קונה את הטרמוס רק עבור רחיצת התינוק ולא לשתייה, א"צ כלל טבילה, דאינו כלי סעודה או בישול]. ויסוד הנידון הוא, דאם היה משתמש בו לצורך סעודה כ' הרמ"א שם סעי' ח' לאסור אף בדרך עראי, משא"כ כאן שמשתמש באופן עראי לצורך רחיצת התינוק ולא לצורך הסעודה יש לדון אי שרי. והגר"נ קרליץ שליט"א אמר, שאף שדבר זה לא הוזכר בשו"ע, מ"מ נראה דאסור, והגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר שמותר לפי שיסוד האיסור להשתמש בו הוא רק לצורכי הסעודה [וכן מדויק ברמב"ם פ"ז ממצא"א ה"ג וז"ל הלוקח כלי תשמיש סעודה מן העכו"ם מכלי מתכות וכלי זכוכית מטבילין במי מקוה ואח"כ יהיו מותרים לאכול בהן ולשתות, עכ"ל, מדויק שרק אכילה ושתייה קודם טבילה אסור ולא שימושים אחרים]. אלא דלהשתמש בו בקביעות אסור, אע"פ שמשתמש בו לצורך רחיצת התינוק שאינו טעון טבילה, מ"מ יש לחוש שמא ישתמש בו נמי לצורך סעודה [כעין שמצינו ביו"ד סי' קכ"א ס"ה] (שעורי שלמי תודה)

דיני תשעת הימים

ממרו פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

דיני כיבוס ולבישת בגדים מכובסים

שיעור זמן לבישת הבגד שיהיה משומש

שאלה: מהו שיעור הזמן שצריך ללבוש בגד כדי שיהיה נחשב משומש?
תשובה: השיעור הוא זמן מה, אמנם בשבוע שחל בו משמע שצריך לבישת חצי יום.

לבקש מבו ספרד שישתמש בבגד בשבילו

שאלה: האם מותר לבן אשכנז לבקש מבן ספרד שילבש בגד בשבילו כדי שיהיה משומש?
תשובה: קודם שבוע שחל בו מותר.

ילדים קטנים בלבישת בגדים מכובסים

שאלה: ממתי יש לחנך את הילדים שלא ללבוש בגדים מכובסים בתשעת הימים?
תשובה: ממתי שידוע להתאבל על ירושלים יש לחנכו גם בענין בגדים.

לתלות ליבוש בגדי קטנים

שאלה: בגדי קטנים שהותר לכבסם בטי' הימים, האם מותר לתלותם על החבל לייבוש?
תשובה: כיון שניכר שהם בגדי קטנים שמותר לכבס אין חשש משום מראית העין ומותר לתלותם, אמנם בבגדים שלא ניכר שהם של קטנים יש ליזהר שלא לתלותם בחוץ משום מראית העין.

ניקוי כתם בטי' הימים

שאלה: בגד שיש בו כתמים האם מותר לנקות רק את הכתמים?
תשובה: אם יש כמה כתמים לא ינקה דזהו תחילת כיבוס, אבל ניקוי כתם אחד אי"ז בגדר כיבוס.

ניקוי בגד בלי מים

שאלה: האם מותר לנקות בגד מלכלוך שלא ע"י מים?
תשובה: מותר, דכל הדין שלא לכבס הוא דוקא עם מים.

ניקוי בגד במים שלא יתקלקל הבגד

שאלה: האם מותר לנקות בגד במים בכה"ג שאם לא ינקהו במים יתקלקל הבגד?
תשובה: מותר רק מה שצריך בשביל שלא יתקלקל.

ניקוי בגד במטלית לחה

שאלה: האם אפשר לשפשף לכלוך בבגד ע"י מטלית לחה?
תשובה: מותר באופן שהבגד לא יתרטב בטופח ע"מ להטפוח.

כיבוס בגד כשאינו לו בגד אחר

שאלה: מי שהבגד שלו התלכלך באופן שאסור להתפלל בו, ואין לו בגד אחר האם יכול לכבסו?
תשובה: מותר קודם שבוע שחל בו, דזה הוי כאין לו בגד אחר שמותר, וכן אם יש לו בגד אחד שאין יכול לצאת עמו לרחוב מותר לכבסו, ושיעור הלכלוך תלוי כל א' לפי הרגשתו.

שימוש במגבות מטבח מכובסות

שאלה: האם מותר להשתמש במגבות מטבח מכובסות בתשעת הימים?
תשובה: במגבות ידים אסור כיון שהגוף נהנה מהם, אמנם במגבות כלים שהגוף לא נהנה מהם יש להקל ותלוי במנהג.

החלפת מגבות בית הכנסת

שאלה: מגבות של בית הכנסת שמתלכלכות הרבה האם מותר להחליפם?
תשובה: אם זה במצב שא"א לנגב בהם מותר להחליפם.

הברשת כובע או נעלים

שאלה: האם מותר להבריש במברשת כובע או נעלים?
תשובה: מותר, דאי"ז נקרא כיבוס.

שטיפת הרצפות בט' הימים

שאלה: האם מותר לשטוף הרצפות בט' הימים?
תשובה: נהגו שלא לשטוף הרצפה, ולכבוד שבת מותר, וכן אם הרצפה מאוד מלוכלכת אפשר לרחוץ מן הדין דאין איסור לשטוף את הרצפה.

מגבת מכובסת לרחיצה בע"ש

שאלה: המתרחץ לכבוד שבת האם יכול לקחת מגבת מכובסת כיון שהרחיצה לכבוד שבת?
תשובה: עדיין אי"ז נחשב כשבת וע"כ אין לקחת לזה מגבת מכובסת.

לבישת בגדי שבת בע"ש

שאלה: ממתי אפשר ללבוש את הבגדי שבת בערב שבת?
תשובה: לכתחילה יש ללבוש סמוך לשבת, ומסתבר שמזמן מנחה קטנה נחשב סמוך.

לבישת טלית של שבת בשבת

שאלה: בשבת חזון האם צריך ללבוש את הטלית של יום חול?
תשובה: יכול ללבוש את הטלית של שבת.

לבישת בגדים נוספים בשבת

שאלה: האם בשבת מותר להחליף כמה בגדים, בכדי שיהיה לו לאחר השבת בגדים משומשים?
תשובה: אין ללבוש בגדים מכובסים שאין לו צורך בהם לשבת, דכל ההיתר ללבוש בשבת בגדים מכובסים, הוא רק לצורך שבת, וכיון שאין רגיל להחליף בכל שבת אין לו לעשות כן, אמנם בשבת בבוקר יכול להחליף לבגדים אחרים.

לבישת בגדי שינה מכובסים בשבת

שאלה: בשבת כשהולך לישון האם יכול ללבוש בגדי שינה מכובסים?
תשובה: בגדי שינה דינם כסדינים שאין להחליפם למכובסים אפי' בשבת.

החלפת בגדי שבת לחול במוצ"ש

שאלה: האם צריך להזדרז במוצאי שבת להוריד את הבגדי שבת?
תשובה: יש להזדרז להוריד את בגדי השבת מיד לאחר הבדלה, ואם זה טירחא גדולה יכול לאחר.

לבישת בגדים מכובסים בט' הימים

שאלה: אם אין לו בגדים בתשעת הימים וצריך לזה מאוד מה יעשה?
תשובה: כשאין לו ברירה יזרוק הבגדים על הארץ וידרוך עליהם עד שיהיה ניכר שאינם נקיים ואח"כ ילבשם.

בגדים הסמוכים לגוף

שאלה: בגדים הסמוכים לגוף האם אפשר להקל ללבושם כשהם מכובסים?
תשובה: אסור כשאר בגדים, ובשעת הדחק יזרק על הארץ וילכלך שלא יהיה ניכר כיבוסו.

גדר קטן שמותר לכבס בגדיו

שאלה: מהו הגדר של קטן שמותר לכבס בגדיו בט' הימים?
תשובה: בגדי קטנים עד גיל חמש מותר לכבס, ואחרי גיל זה מותר לכבס עד שבוע שחל בו ט"ב, ורק אם יש צורך מיוחד.

דיני רחיצה

רחיצה למזיע הרבה

שאלה: מי שמזיע הרבה עד שכל גופו מלוכלך מהזיעה האם מותר לו לשטוף את גופו?
תשובה: אם מלוכלך הרבה מהזיעה מותר לו לרחוץ את הזיעה.

רחיצה בריח רע מגופו

שאלה: מי שנודף ממנו ריח רע האם מותר לו לשטוף את עצמו בתשעת הימים?
תשובה: מותר.

העברת מים על הגוף בט' הימים

שאלה: האם מותר להרטיב את גופו מים במים שלא בדרך רחיצה?
תשובה: אפשר לקחת מגבת רטובה אפי' טופח ע"מ להטפח (ולא שנוזל ממנה מים) או ממחטות לחות ולהעביר על גופו.

סיכת חומר למנוע ריח רע בגופו

שאלה: האם מותר להתיז על גופו חומר המנוע ריח רע?
תשובה: מותר להתיז במקומות שמזיע בגופו חומר למנוע ריח רע, ואפשר לעשות כן גם קודם שמזיע.

רחיצת רגלים עם סבון למנוע פצעים

שאלה: מי שיש לו פצעים ברגלו וכדו' האם מותר לו לרחצם עם סבון?
תשובה: כיון שעושה כן כדי למנוע פצעים וגירויים מותר לרחוץ את רגליו עם סבון לפי הצורך.

שטיפת פצעי בגרות בסבון

שאלה: מי שיש לו פצעי בגרות האם מותר לו לרחוץ פניו בסבון?
תשובה: אין להתיר כיון שהרחיצה היא לנוי, ואם הרחיצה לצורך ריפוי הפצעים מותר.

רחיצת ראשו משום כינים

שאלה: מי שסובל מכינים ומורח על ראשו חומר האם מותר לו לחפוף ראשו במים חמים?
תשובה: אם צריך לכך מותר דאייז רחיצה משום תענוג.

טבילת עזרא

שאלה: האם לצורך טבילת עזרא מותר לטבול בתשעת הימים?
תשובה: מי שנוהג לטבול תמיד מותר לו לטבול בצונן, אבל לתוספת טהרה בלבד אין להקל.

רחיצה במקוה קודם הטבילה

שאלה: מקואות שיש בהם תקנה שאסור לטבול בלא להתרחץ קודם הטבילה, האם מותר לו לרחוץ?
תשובה: נראה דמותר לטבול בדוחק כמה שצריך.

רחיצת קטנים בט' הימים

שאלה: האם מותר לרחוץ ילדים קטנים בתשעת הימים?
תשובה: במקומות החמים שסובלים הרבה מהחום, מותרים ברחיצה עד שנה לפני הבר מצוה.

רחיצה ביום חמישי לכבוד שבת

שאלה: מי שרגיל לרחוץ לכבוד שבת בליל שישי את הילדים האם מותר לו לעשות כן גם בער"ש חזון?
תשובה: מותר, דזהו רחיצתו לכבוד שבת.

רחיצת ידיו ורגליו בע"ש

שאלה: בערב שבת שהותר רחיצת ידיו ורגליו, האם מותר לרחוץ את כל היד והרגל?
תשובה: ידיו עד המרפק, וברגליו עד הברך מותרים ברחיצה.

טבילה בצונו בערב שבת

שאלה: האם בער"ש מותר ללכת לטבול במקוה?
תשובה: מי שרגיל בכל ער"ש ללכת למקוה מותר לו לטבול גם בער"ש זו, ויטבול בצונן, ואם אין צונן צ"ע אם מותר בחמין.

טבילה בצונו בשבת

שאלה: האם מותר בשבת לטבול את כל גופו בצונן?
תשובה: רחיצה הוא מדברים שבצנעא שנוהגים בהם אבילות גם בשבת, וע"כ אין להתיר טבילה אפילו בצונן.

רחיצה ולבישת בגדי שבת לצורך שידוך

שאלה: בחור שנפגש לצורך שידוך האם מותר לו להתרחץ וללבוש בגדי שבת?
תשובה: מותר, דלצורך נישואין דוחה המנהג.

פגישת חתן וכלה

שאלה: חתן הנפגש עם הכלה בין האירוסין לחתונה האם מותר לו לרחוץ וללבוש בגדי שבת?
תשובה: מותר להתרחץ כשיש צורך, אבל לא ילבש בגדי שבת.

בגדי שבת לסבא בברית לנכדו

שאלה: סבא (אבי אבי הבן) שהותר לו ללבוש בגדי שבת לברית לנכדו האם צריך להזדרז להוריד את הבגדי שבת לאחר הברית?
תשובה: יש להזדרז, כי כל ההיתר ללבוש הוא משום בנו שלא יצטער.

לבישת בגדי שבת של חברו

שאלה: האם מותר לו ללבוש בגדי שבת של חברו שאצלו הם נראים כבגדי חול?
תשובה: מותר, כיון שאין ניכר שהם בגדי שבת.

דיני אכילת בשר ויין

טעימת התבשילים בע"ש חזון

שאלה: בע"ש חזון האם מותר לטעום תבשיל בשרי, בכדי לדעת אם צריך להוסיף תבלינים?
תשובה: מותר לטעום ולפלוט כמו שמותר לענין תענית.

שתיית יין הבדלה על ידי קטן

שאלה: בשתיית יין של הבדלה במוצ"ש חזון שנותנים לקטן לשתות, מאיזה גיל נחשב שהגיע לגיל חינוך שישתה את היין?

תשובה: בדרך כלל קטן שמתחיל ללמוד חומש, הוא כבר מבין את ענין ההבדלה שאפשר לתת לו.

עד איזה גיל יכול לשתות

שאלה: מבואר שקטן שיודע להתאבל על ירושלים לא ישתה מיין ההבדלה, ממתי נחשב שיודע להתאבל על ירושלים?
תשובה: ממתי שלומד גמרא עם תוספות הרי זה קטן שיודע להתאבל על ירושלים ואין לתת לו לשתות מהיין.

לאכול אוכל שמעורב בו יין

שאלה: תבשיל או עוגה שמעורב בהם יין האם מותר לאוכלו בתשעת הימים?
תשובה: אם ניכר בו טעם היין אין לאוכלו.

בשר בסיום בט' הימים

שאלה: סיום בט' הימים שמותר לאכול בו בשר אם מותר גם כשהסעודה אינה באותו יום שסיימו את המסכת?
תשובה: כל ההתר לאכול בשר הוא דוקא בסיום שבאותו יום סיימו את המסכת ממש, אבל אם עשה הסעודה למחרת שסיים אי"ז נחשב סעודת סיום.

דיני תפירה, תיקונים ועוד

תפירת בגדים ישנים בט' הימים

שאלה: האם מותר בתשעת הימים לתפור בגדים ישנים להצר או להרחיב?
תשובה: מותר, דכל האיסור נאמר רק בבגדים חדשים.

הכנת בד לתפירה

שאלה: האם מותר להכין [לגזור] בד לתפירה?

תשובה: מותר, דאי"ז בכלל תפירה.

רקיעות ציור בחוטים

שאלה: האם לרקום ציור מחוטים נחשב כתפירה שאסור?

תשובה: נחשב כתפירה ואסור.

עשיית ציצית בט' הימים

שאלה: האם מותר להטיל ציצית בטלית חדשה בתשעת הימים?

תשובה: מותר, דאין זה נחשב כתפירת בגד.

ברכת הטוב והמטיב

שאלה: האם מותר לברך ברכת הטוב והמטיב בתשעת הימים?

תשובה: מותר, דרק לומר שהחיינו אסור.

בר מצוה בט' הימים

שאלה: מי שעושה בר מצוה בתשעת הימים, האם מותר למשפחה ללכת בבגדי שבת?

תשובה: רק בחור הבר מצוה יכול ללכת עם בגדי שבת ולא האחים והאחיות. וכן הבר מצוה ילבש חליפה לפני כן כדי שלא יברך "שהחיינו" באמצע השבוע.

מתנה לבר מצוה בט' הימים

שאלה: האם מותר לתת מתנה לנער בר מצוה בתשעת הימים?

תשובה: רק בתשעה באב אסור לתת.

קנית כלים או ספרים בט' הימים

שאלה: האם צריך לקנות ספרים או כלי בית אם יכול לקנות בתשעת הימים?

תשובה: כלי בית קטנים או ספרים הנצרכים לו מותר לקנות.

לעבור דירה בט' הימים

שאלה: האם ראוי לעבור דירה בתשעת הימים?

תשובה: לא כדאי לעבור דירה בתשעת הימים גם אם צפוף לו בדירתו, דלא מסמנא מילתא, אא"כ הוא מוכרח לפנות דירתו כגון שוכר דירה שאז יכול לעבור דירה.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

בזמן בית המקדש, ומאז החורבן, אנו כבנים שהתרחקו וגלו מעל שולחן אביהם, שזה דבר כואב ומצער מאד! אבל אנחנו לא מרגישים את זה, כי ההרגשים שלנו נחלשו מאד, ההרגשים ששייכים לקדושה ולשלמות נחלשו, ורחוקים אנו מהרגשים כאלה.

להרגיש ולזכור את החסרון

ובמשנה ברורה (סימן תקנ"א סק"ג) הביא בשם האר"י שבימי בין המצרים יש לבכות בכל יום כחצי שעה על חורבן בית המקדש, אמנם אם לא כואב לא בוכים, ואפשר רק לעשות הצגה כעין בכייה, אבל לא זו המצוה, אלא **צריכים להרגיש את הכאב, להתבונן ולשים על לב, עד שממילא באים לידי בכייה**, וכך היו ההרגשים בדורות הקודמים, אבל במשך הזמן הייתה ירידת הדורות, ירידה בהרגשים.

ורואים את הירידה גם בהלכות האבלות, שמעיקר הדין האבלות היא רק בתשעה באב, וכן משנכנס אב ממעטין בשמחה, ובשבוע שחל בו תשעה באב אסורים לספר ולכבס, זוהי כל האבלות מדינת דגמרא, אבל אחר כך הוסיפו עוד מנהגים, וכפי שאנו נוהגים, שלא להסתפר כבר משבעה עשר בתמוז, וכן שלא לעשות שמחת נישואין בימים אלו [כיון שהתחלת החורבן היה ב"ז בתמוז שהובקעה העיר, ואמנם עדיין לא חרב בית המקדש, אבל התחיל החורבן של ירושלים, וכבר יש סיבה להצטער] ובזמן הגמרא והגאונים לא היה צורך במנהגים נוספים אלו, כי גם בלי זה היו זוכרים ומרגישים את החורבן, רק מאוחר יותר נחלשו ההרגשים, והוצרכו להוסיף מנהגים.

וכן מה שאומרים בסעודה על נהרות בבל, ובשבת אומרים שיר המעלות, הענין בזה לזכור את החורבן, ולא לשכוח את מה שחסר, וכפי שמזכירים בעל נהרות בבל "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני", וכתב המשנה ברורה (סימן א' סק"א) כי העיקר שידע מה קאמר, ואחר כוונת הלב הם הדברים, היינו **שלא לומר פסוקים סתם בלי התבוננות, אלא העיקר הוא כוונת הלב, לזכור את החורבן, ולא להסיח דעת ממה שחסר**, זהו הטעם שתיקנו לומר את המזמורים.

והכרתי יהודים מהדור הקודם, שבבין המצרים כשהיו מגיעים בתפילה למילה "ירושלים" היו אומרים בקול בוכים, כי זכרון החורבן היה מעורר אותם לבכייה, וידוע גם עובדות מגדולי עולם, המהרי"ל דיסקין היה גר בירושלים סמוך לכותל המערבי, ואף על פי כן לא הלך לכותל, מפני שחשש שלא יחזיק מעמד כשיגיע לשם, וכן ידוע שהחזון איש היה פעם בכותל, ואחר כך במשך שבועיים היה חולה עד שחזר לכוחותיו. עד כדי כך היה רועם הכאב והצער שזה עורר לו!

אלו היו ההרגשים של אנשים גדולים, שידעו מה זה קדושה, ומה זה בית המקדש, ואנו לדאבוננו רחוקים מזה, לכן אנו צריכים לעשות כל מיני מנהגים של אבלות שיוכיחו לנו את החורבן.

החטאים גרמו לסילוק הקדושה

והנה בנפש החיים (שער א' פ"ד) הביא מדברי חז"ל כי כמו שיש בית המקדש של מטה, יש גם בית המקדש של מעלה, ששם יש מלאכים, והוא מקום מקודש ביותר שאין לנו מושג מהו, ובית המקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה – היינו שבית המקדש של מטה מקבל את ההשפעה מבית המקדש של מעלה.

על ידי שהיו עושים בבית המקדש של מטה את כל העבודות בזמן שבית המקדש היה קיים, זה היה משפיע קדושה בבית המקדש של מעלה, ומשם היה חוזר ומשפיע קדושה למטה.

ועוד הביא בנפש החיים שם מה שכתוב בזהר, שצורת גוף האדם מכוונת כנגד בית המקדש, והלב מכוון כנגד בית קדשי הקדשים, שזהו המקום המקודש ביותר לפני ולפנים, **ואם לב האדם הוא בשלמות כמו שצריך להיות, עם מחשבות טובות וקדושות, הרי הוא קדוש בבחינת קדוש קדשים**, ומשפיע קדושה גם על בית המקדש.

חורבן המקדש – חסרון הקדושה

אנו עומדים בימי בין המצרים, שנוהגים בהם אבלות על חורבן בית המקדש. יש דיני אבלות בתשעה באב, וגם בתשעת הימים, מראש חודש אב ממעטים בשמחה, וכן בבין המצרים יש מנהגי אבלות.

ונתבונן על מה אנו מתאבלים ומצטערים, הנה בחורבן בית המקדש חסרנו כמה מצוות, ועשו לי מקדש, ומצוות הקרבנות, אבל בדרך כלל בכל המצוות אם יש איזה אונס שלא יכולים לקיים את המצוה, אמנם מצטערים על חסרון המצוה, אבל לא מתאבלים עד כדי כך, ומה נשתנה חורבן בית המקדש שנוהגים אבלות מיוחדת.

והענין בזה, כי בית המקדש אינו רק מצוה בעלמא, אלא הוא מקום השראת השכינה שהשפיע קדושה על כל העולם כולו, כמו שאמרו (מנחות פו, ב) שהיו בו "חלוני שקופים אטומים", היינו כי בדרך העולם נבנים הבתים באופן שייכנס האור פנימה, ואילו בבית המקדש החלק הצר שבחלון היה מבפנים, והחלק הרחב היה כלפי חוץ להוציא אורה לעולם, והיה האור יוצא מבית המקדש ומאיר לכל העולם, ובילקוט מלכים (רמז קפ"ב) הובא על זה הפסוק "והארץ האירה מכבודו" ואין כבוד אלא בית המקדש שנאמר כיסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו, **והאור הזה הוא שפע של קדושה והכרת האמת, אור התורה והמצוות, שהושפע מבית המקדש לכל העולם**.

ובספר החינוך (מצוה צה) כתב בביאור שרשי המצוה של ועשו לי מקדש, שציונו השם יתברך לקבוע מקום שיהיה טהור ונקי בתכלית הנקיות "לטהר שם מחשבות בני איש ולתקן לבבם אלו בו", היינו שבית המקדש השפיע טהרת המחשבה ותיקון הלב.

עיקר מעלת האדם היא בלב, וכל הקדושה והטומאה תלויים בלב, ובית המקדש השפיע על כל אחד שיהיה לב טהור וקדוש.

ומיום שחרב בית המקדש חסרה השפעת הקדושה, כמו שאמרו חז"ל (ב"ב יב, א) מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים, היינו שלאחר חורבן בית המקדש כבר אין נבואה, כי נבואה זה ענין של שייכות לקדושה וקרבת אלוקים, ומאז שחרב בית המקדש בטלה השפעת הקדושה ולא שייך לקבל נבואה, ואפילו בזמן בית שני שהייתה קדושה, זה היה פחות מבית ראשון, וכדאיתא ביומא דף כ"א שבית שני חסרו בו חמישה דברים, וכבר לא הייתה נבואה.

ועוד אמרו (ברכות לב, ב) מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, תפילה היא עבודה שבלב שמקדשת את האדם ומקרבת את לבו להקב"ה, **וכיון שננעלו שערי תפילה כבר אין התפילה משפיעה קרבת אלוקים כפי שהיה בזמן בית המקדש**, וכדאיתא בהמשך הגמרא שם: מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים. יש חומת ברזל שמפסיקה את הקדושה, וכבר אין שייכות לקדושה ולקרבת אלוקים כפי שהיה פעם.

עוד אמרו (עירובין יח, ב) מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות שנאמר כל הנשמה תהלל קה, היינו שפסקו מלהשתמש בשם המפורש, ומשתמשים רק בשם של שתי אותיות, וגם ענין זה הוא מחמת חסרון השפעת הקדושה, שבלי בית המקדש אין השם שלם ואין הכיסא שלם, וחסרה הקדושה בעולם.

ועוד אמרו (סוטה מח, א) מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות, היינו **שכל העולם השתנה, ולא רק ההשפעה הרוחנית חסרה, אלא גם בגשמיות חסרים הרבה דברים**, וכל העולם הוא עולם אחר.

ואמרו (ברכות ג, א) שמיום שחרב בית המקדש הקב"ה בוכה בכל יום ואומר מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, היינו **כמו אב ובנים שיושבים יחד ליד השולחן, ומרגישים הרגשה נעימה של משפחה – כזו הרגשה של קרבת אלוקים הייתה**

השראת השכינה בתחתונים כמו שכתוב ושכנתי בתוכם, ואם לא יהיה עולם לא יהיה בית המקדש, אבל מיום שחרב בית המקדש כל הצורך בקיום העולם הוא רק בשביל ארבע אמות של הלכה.

תורה כבית המקדש

וכשעוסקים בתורה בארבע אמות של הלכה, הרי זה כמו בית המקדש, שהשכינה שורה שם, כמו שאמרו (אבות ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם וכו' ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, וענין השראת השכינה הוא השפעת הקדושה שזוכים בעסק התורה.

ונמצא כי בכל מקום שיש ארבע אמות של הלכה ועוסקים בתורה הרי זה כמו בית המקדש, שמשפיע שפע של קדושה על כל העולם, וכל העולם מקבל תיקון מכוח אלו שעוסקים בתורה.

וזהו מה שכתב החזון איש באיגרת (ח"ג טב) כי במקום שיש בעל תורה אמיתי – השפעתו ניכרת, ולא הזכיר בדבריו גאון או צדיק או חסיד, רק בעל תורה אמיתי, שעוסק בתורה ומקיים כל דיני התורה, אפילו שאינו עושה שום "תעמולה" ופעילות, עצם הדבר שהוא יושב ועוסק בתורה ומתנהג על פי התורה, זה משפיע על כל הסביבה, וגם במקומות הרחוקים שלא רואים את השפעתו בגלוי, יש השפעה נסתרת, שהוא משפיע על הרחוקים בפנימיות הלב.

ובודאי שכל מה שרואים בזמננו שהרבה חוזרים בתשובה, זהו מכוח השפעתם של בעלי התורה האמיתיים שעוסקים בתורה, בפרט אחרי השואה היו יחידים שעסקו בתורה במסירות נפש, והשפיעו השפעה גדולה הנמשכת, וגם היום יש הרבה שעוסקים בתורה מתוך הדחק עם קשיים, ומשפיעים השפעה של קדושה בכל העולם.

וזה הביאור במה שאמרו חז"ל (איכה רבה א, לו) קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית המקדש, והיינו מפני שצדיקים הם בעלי תורה אמיתיים המשפיעים קדושה בכל העולם, ובזכות ההשפעה שלהם יש תקווה שיתוקנו כל החטאים ויחזור ויבנה בית המקדש, ובסילוקו של צדיק חסר מה שיחזיר את בית המקדש.

עסק התורה כקרבנות

ולכן מצינו שאמרו חז"ל במעלת עסק התורה (מנחות קי, א) תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום מעלה אני עליהם כאילו מקטירים ומגשים לשמי, והיינו שעסק התורה הוא כמו קרבנות, וכמו שהקרבנות הם ריח ניחוח לה' – נחת רוח לפניו, כך גם תלמידי חכמים העוסקים בתורה "בכל מקום", היינו בכל מצב ובכל זמן תמיד עוסקים בתורה ודבוקים בתורה, זה נחשב כמו קרבנות.

ועוד אמרו בגמרא שם, שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות, מאי בלילות? אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהם הכתוב כאילו עוסקים בעבודה. "עוסקים בתורה בלילה" היינו בלי בטלה, כי ביום ודאי שעוסקים בתורה, אבל גם בלילה, אם עוסקים בתורה בלי בטלה, זה נחשב כמו שעוסקים בעבודת בית המקדש.

ועוד אמרו שם, תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם, היינו שנחשב שיש להם בית המקדש, כי הם משפיעים את הקדושה של בית המקדש, והם כמו שנמצאים בבית המקדש, ובונים את בית המקדש.

ועוד שם, אמר ריש לקיש מאי דכתיב זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם, ורבה אמר כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם, והיינו שלא רק שעסק התורה נחשב כקרבנות, אלא מי שעוסק בתורה גם אינו זקוק לקרבנות, ואינו צריך לא חטאת ולא אשם, מפני שעסק התורה מכפר על החטאים שעשה.

(מתוך שיחה בישיבת פוניבז', תמוז תשס"ז)

מצד אחד בית המקדש משפיע קדושה על הלב, כמו שכתב בספר החינוך "לטהר מחשבות בני איש ולתקן לבבם", היינו שבית המקדש השפיע קדושה על המחשבות והלב, ומאידך גם המחשבות והלב השפיעו קדושה על בית המקדש, והוסיפו בו קדושה.

וחורבן בית המקדש נגרם על ידי החטאים, שהחטאים הוציאו את הקדושה מהלב, ומחמת זה נסתלקה הקדושה מבית המקדש.

כל חטא ועוון שבלב, כגון כעס ותאוות רעות, ושאר חטאים שבלב המנוגדים לחובות הלבבות, הרי זה מטמא את הלב ומטמא את המקדש העליון, וכל מה שהצליחו נבוכדנצר וטיטוס להחריב את בית המקדש, זהו מפני שהקדושה כבר לא הייתה קיימת, כי החטאים פגמו וטימאו את המקדש העליון המכוון כנגד בית המקדש של מטה, וכבר לא היו זכויות לקבל השפעה של קדושה מבית המקדש.

החורבן נמשך בחטאינו

ובתפילת והוא רחום אנו אומרים את הפסוק בדניאל: "כי בחטאינו ובעוונות אבותינו ירושלים ועמך לחרפה לכל סביבותינו", היינו שהחורבן הוא גם מחמת חטאינו, ואמנם עוונות אבותינו הם שגרמו את החורבן, אבל מה שהחורבן נמשך עכשיו, זה בגלל חטאינו, ואם אנחנו היינו חוזרים בתשובה ומתקנים את החטאים שגרמו לחורבן, כבר היה נבנה בית המקדש, ולא היה נמשך החורבן.

וזה הביאור במה שאמרו (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו הוא החריבו, היינו שהדור אשם במה שאין בית המקדש, כי אם היו חוזרים בתשובה ומתקנים את החטאים כבר היה נבנה בית המקדש, וכל מה שהחורבן נמשך זה מפני שהדור ממשיכים באותם החטאים שגרמו לחורבן בית המקדש.

ובזה יש לפרש מה שאמרו (ברכות ו, ב) כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, וצריך ביאור מדוע נחשב כאילו בנה, וכיצד הוא בונה בזה? ויש לבאר, שהרי הענין לשמח חתן וכלה מבואר ברמב"ם (הלכות אבל יד, א) שהוא מצד מידות טובות, והוא בכלל ואהבת לרעך כמוך, עיין שם. **וכל הנהגה של מידות טובות הרי זה תיקון חטא החורבן, כי בית המקדש חרב מחמת שנאת חנם ומידות רעות, והתיקון לזה הוא אהבת הבריות ומידות טובות.**

לכן מי שמשמח חתן וכלה, אם הוא עוסק בזה מתוך מידות טובות הרי הוא מתקן חטא החורבן ובונה חורבות ירושלים. אמנם זו רק "אחת" מחורבות ירושלים, ויש עוד חורבות שלא נבנו, כי יש אחרים שמתנהגים במידות רעות וגורמים להמשך החורבן, אבל הוא אינו אשם בזה, ומצינו כבר יש תיקון חטא החורבן.

ועוד מצינו שאמרו (ב"מ ל, ב) לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפני משורת הדין, ואמנם לפני משורת הדין זה מידת חסידות, אבל יש אופנים שגם לפני משורת הדין זה חמור מאד, כמו שכתב בשערי תשובה (ג, יג) "ויש בענין זה דרכים רבות אשר תהיה בהן המצוה הזאת מן החמורות, הכל לפי ענין הדין", ומחמת אופנים חמורים אלו נגרם חורבן בית המקדש.

ארבע אמות של הלכה

ונתבונן מה אנחנו חייבים כעת, וכיצד אנו יכולים לתקן את החורבן, הנה אמרו חז"ל (ברכות ו, ב) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, וצריך ביאור, וכי אין בעולם שום דבר אחר חוץ מארבע אמות של הלכה, ומהו שאמרו שזהו הדבר היחיד שיש להקב"ה בעולמו.

וביאר בזה הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות סדר זרעים, שכוונת הגמרא לומר מה היא "התכלית" שבשילה ברא הקב"ה את עולמו, כי כל דבר יש לו תכלית ומטרה, ומה היא התכלית בבריאת העולם, לצורך מה נברא העולם ומדוע העולם קיים? על זה אמרו **שתכלית הבריאה הוא עסק התורה בארבע אמות של הלכה, וכל העולם נברא לשמש את האדם השלם שיוכל לעסוק בתורה, ובזכותו העולם קיים.**

ואמרו מיום שחרב בית המקדש וכו', כי כל זמן שהיה בית המקדש קיים, היו צריכים את העולם גם בשביל בית המקדש, שהוא מקום

מוקדש לזכות ולרפואה שלמה
בקרב **ליעקב בן פלורה**
בתוך שאר חולי ישראל

לע"נ האשה החשובה מרת
מלכה שרה מוגילינסקי ע"ה
ב"ר יהודה ז"ל
נלב"ע י"ז תמוז תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת
הרה"ח רבי **נפתלי חיים** ב"ר
מיכאל אליעזר זצ"ל
נלב"ע כ"ד תמוז תש"ס - תנצב"ה

לע"נ הגאון הגדול בעל האור לציון
רבי **בן ציון אבא שאול** זצוק"ל
נלב"ע י"ט תמוז תשנ"ח - תנצב"ה
נדבת נכדיו תלמידי רבינו שליט"א

דברי אמת

מאמרי היזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 44 ■ מטות - מעי

כמה קשה היא המחלוקת - אפילו כשהיא לעשות סייג למצוות

מן הגלל כך נענשו, הפורשים מחבריהם מפני השנאה והתחרות, על אחת כמה וכמה!"

דברים נוראים: אדם רץ לעשות מחלוקת 'לשם שמים' בשביל כל מיני עניינים רוחניים שנראים חשובים בעיניו, והוא אינו יודע כמה הוא עלול ללקות בשל כך, ועל אחת כמה וכמה הפורשים מחבריהם מפני השנאה והתחרות!

מהפרשה הזאת של בני גד ובני ראובן לומד הרלב"ג, שלא כדאי להתפתות לבחור בדבר אחד ולהעדיפו על משנהו, בלי להקדים לכך מחשבה רבה האם אכן הדבר כדאי. הנה בני גד ובני ראובן בחרו בעבר הירדן בגלל שהמקום היה מקום מקנה, ואח"כ התברר שמקום מגורים זה היה סיבה שבניהם יסורו מאחרי הש"י, והוצרכו משום כך לבנות את המזבח הנזכר בספר יהושע. ועוד שהם היו הראשונים שהוגלו ע"י אשור.

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד... ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזת אל תעברנו את הירדן (פרק לב, פסוקים א, ה).

בני ראובן ובני גד ביקשו לקבל את עבר הירדן לאחוזת, משום שהיה נראה להם שעשויה לצמוח מכך תועלת רוחנית עבורם. חז"ל אומרים (מדרש הגדול) שהם חיפשו חבל-ארץ שיש בו מקום למקנה רב, כדי לא להיכשל בגזל.

ואומרים חז"ל (במדרש שם): "בואו וראו כמה קשה היא המחלוקת אפילו לעשות סייג למצוות, שהרי בני גד ובני ראובן בחרו בעבר הירדן מפני שהיה להם מקנה הרבה והיו מבקשים להתרחק מן הגזל, ולפי שפירשו הם מישראל תחילה, לפיכך גלו תחילה (שבע שנים לפני שאר השבטים). והרי דברים ק"ו, ומה אם מי שפירשו מחבריהם כדי להתרחק

לעשות מהעיקר עיקר בכל שטחי החיים

החזו"א היה מרבה בבחירתו ללמוד 'בית יוסף', ואמרו לו שאם ימשיך כך יצא מלמוד דרדקי. ולבסוף אלו שלעגו לו באו לשאול אותו שאלות.

עיקר הקפדתו של החפץ חיים בעבודת ה'

כך גם בעבודת ה' חשוב לדעת על מה לשים דגש במיוחד. הבה נתבונן על מה שם לב במיוחד רבן של ישראל 'החפץ חיים'. בעניינים של 'סור מרע' הוא הקפיד במיוחד על שמירת הלשון, ובעניינים של 'עשה טוב' הוא הקפיד במיוחד על התמדה. הוא למד בהתמדה עצומה, וכך לדוגמה גם שכשהיה חוזר עייף מדרך ארוכה, התיישב מיד ללמוד ורק לאחר מכן הלך לנוח מטורח הדרך.

לימוד הלכות

גם בעניין מה ללמוד: החפץ חיים כותב בהקדמתו ל'משנה ברורה', שאף שכל מה שאדם לומד, אפילו קדשים וטהרות, הוא מקיים בכך מצוות עשה של תלמוד תורה, מכל מקום עיקר לימודו צריך להיות בלימוד המביא לידי מעשה. ולכן אומרים חז"ל שה' אוהב שערים המצוינים בהלכה, יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות.

לפי"ז כותב המשנה ברורה, שנראה בעליל שאת חלק אורח החיים צריך להקדים ללימוד שאר חלקי השולחן ערוך, "כי ידיעתו הוא הכרחי בכל יום מימי חייו לקיום התורה, ובלעדו לא ירים איש את ידו ואת רגלו".

והנה, רבותינו ראשי הישיבות הכריעו בסדרי הלימוד בישיבות הקדושות 'היו בעיקר בסדרי נשים ונזיקין, אשר כוחם יפה במיוחד לפתח את העוסקים בהם, ביסודות העיון ובדרכי הלומדות. רבותינו סברו שיש חשיבות מיוחדת לרכישת דרכי העיון והלומדות כבר בגיל צעיר, ועל ידי כך, כל מה שיוזנו ללמוד בעתיד, יהיה ברמה גבוהה יותר, ומבוסס על יסודות העיון שנרכשו בגיל הבחורות.

אך פשוט וברור, שהעיסוק בעיון אינו פוטר מהצורך לקבוע לימוד בספרים העוסקים בהלכה-למעשה, ובראש וראשונה, בספרי משנה ברורה, ובספר 'חפץ חיים' על הלכות לשון הרע, אשר ידיעתם היא

ויגשו אליו ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו (לב, טז). על פסוק זה אומר המדרש דברים יסודיים הנוגעים לכל תחומי חיינו.

וז"ל התנחומא (פרשת מטות סימן ז): "זהו שאמר הכתוב (קהלת י'): 'לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו'. 'לב חכם לימינו', זה משה. 'לב כסיל לשמאלו' - אלו בני ראובן ובני גד, שעשו את העיקר טפל והטפל עיקר, שחיבבו נכסיהם יותר מגופן, שאמרו למשה 'גדרות צאן נבנה למקנינו' ואח"כ 'וערים לטפנו'. אמר להם משה לא תעשו כך, עשו את העיקר תחלה, 'בנו ערים לטפכם' ואחר כך 'גדרות לצאנכם'. אמר להם הקב"ה אתם חייבתם ממונכם יותר מנפשתיכם, חייכם אין בו ברכה שנא' (משלי כ) 'נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך' [בני גד ובני ראובן היו בהולים לנחול את עבר הירדן, אך לא הייתה בזה ברכה והם גלו ראשונים שבע שנים לפני שאר השבטים]."

יוצא שהטענה על בני גד ובני ראובן לא הייתה על עצם דאגתם למקום עבור המקנה, אלא על כך שעשו את הטפל לעיקר והקדימו את הדאגה לממון על פני הדאגה לנפשות.

יסוד זה של חז"ל שצריך לעשות מהעיקר עיקר, נוגע כאמור לכל חלקי החיים. כי אמנם הבחירה הראשונה שאדם ניצב בפניה היא בחירה בין טוב לרע, אך גם לאחר שבוחר בטוב, צריך במסגרת הבחירה בטוב לעשות מהעיקר עיקר ומהטפל טפל. ונביא כמה דוגמאות לכך.

לעסוק בעיקרי הסוגיה

החזו"א כותב באיגרת לבחור (איגרת ב'), שכשמתעסקים בלימוד צריך לדעת לעשות מהעיקר עיקר. ישנם שעיקר עיסוקם בלימוד הסוגיה נסוב סביב השיטה התמוהה בסוגיא והישובים שנאמרו עליה לפי חומר הקושיא, אך מנגד הם מחמיצים את ליבון הסוגיה על פי רוב שיטות הראשונים, וכן את פרטי הסוגיא והמסקנות העולות ממנה. וזו דוגמה לעשיית טפל לעיקר ועיקר לטפל.

החזו"א איש אמר לי שפסגת הלומדות זה לדעת להוציא דין מתוך הגמרא. ואת זה הבית יוסף מלמד.

אפשר להמשיך בחורים אלו לקרונות רכבת, שכל זמן שהיו מחוברים לקטר הם נסעו מכוחו, אך לאחר שהקרונות ניתקו מהקטר אין יותר מה שיגרור אותם והם אט אט מפסיקים לנוע.

עיקר וטפל בפרנסה

ז"ל התנחומא: "לב חכם לימינו" - שליבו לתורה. 'לב כסיל לשמאלו' - אלו הרשעים שליבים להעשיר."

חז"ל מלמדים אותנו שהשאיפה לעושר איננה ממידת החכמים. ואף אם שאיפתו היא להתעשר ממון כשר ולא באמצעות רמאות וכדו', מ"מ מי שיועד שהדבר העיקרי בחי' האדם הוא למלא את תפקידו בעולם, אינו זקוק כלל לעושר או לצבירת נכסים, ודי לו במה שנצרך לפרנסת משפחתו ולעבודת ה'.

וכבר אמר החכם מכל האדם (קהלת כג) "אל תיגע להעשיר מבינתך חדל" - שלמה המלך אומר לא להתייגע כדי להשיג עושר.

ואמנם, פעמים שאדם נקלע למצב של חוסר ברירה, והוא נאלץ לעסוק לפרנסתו בעיסוקים של חולין, אך גם במצב זה עליו לזכור שהעיסוק בפרנסתו הוא טפל בחשיבותו לקביעת עיתים לתורה.

ההגדרה של עיקר וטפל

חשוב להבהיר שההגדרה של עיקר וטפל איננה שהעיקר חשוב יותר מהטפל, אלא שאין כלל חפץ בטפל מצד עצמו וכל עניינו של הטפל הוא להיות אמצעי להשגת העיקר. וכמו שרואים בהלכות ברכות לעניין מאכלים, שהגדרת טפל ועיקר אינה שרוצים את העיקר יותר מהטפל, אלא שכל עניינו של הטפל הוא להשביח את העיקר (כדוגמת מתן מלח בתבשיל, שאין לו כלל חפץ במלח עצמו וכל עניינו במלח הוא כדי להשביח את התבשיל).

זכינו שאכשר דרא ורבים בדורנו שואפים לקיים "שבת בבית ה' כל ימי חייו". והנה, מצוי שאנשים שאינם מבינים את גודל המעלה של "שבת בבית ה' כל ימי חייו", שואלים את האברכים ביחס לעתידם: "מה יהיה עם 'תכלית'?" אך צריך לדעת שהגדרת העיסוק בפרנסה כ'תכלית' היא טעות חמורה! וכי הפרנסה היא התכלית? וכי יעלה על הדעת שתכלית בריאתו של האדם הייתה כדי שיעסוק בפרנסה? והלא הקללה של "בזיעת אפיך תאכל לחם" באה כעונש על אכילת עץ הדעת על ידי אדם הראשון, ולולי זה היה האדם זוכה שמזונותיו היו מצויים לו ללא שום טורח.

הפרנסה היא אך ורק אמצעי לסיפוק הצרכים החיוניים שלו ושל משפחתו! ומהי התכלית? כבר כתב המסילת הישרים (תחילת פרק א) ש"הנה מה שהורנו חז"ל שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהינות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא בעולם הבא... והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה הם המצוות אשר ציונו עליהם הקל יתברך שמו".

"היינו כחולמים" - הסבר הרב מבריסק

דוד המלך אומר בספר תהילים: "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". הלשון "היינו כחולמים" צריך עיון, שהרי הפסוק מדבר על מה שיהיה בעתיד כאשר ישיב את שיבת ציון, וא"כ צריך לומר "נהיה כחולמים" בלשון עתיד, ומה פשר הלשון "היינו כחולמים" שהוא לשון עבר? עוד יש להבין מהי הסיבה שכשישיב ה' את שיבת ציון "היינו כחולמים"? הדברים יוסברו על פי ביאור מאלף שאמר הרב מבריסק זצ"ל על "היינו כחולמים":

הנה אם נבוא לסכם את חייו של אדם שעברו עליו שבעים שנה של חיים טובים ויום אחד של צער, לא נוכל לומר שכל חייו ללא יוצא מהכלל היו טובים, כי אמנם היום האחד שהיה בו צער הוא מיעוט קטן ביחס לשבעים השנים שעברו עליו בטובה, אך סוף סוף הוא מאותו סוג של השבעים שנה. לעומת זאת, מי שעברו עליו שבעים שנה של חיים טובים ולילה אחד שבו חלם חלומות רעים, נוכל לומר עליו שכל חייו ללא יוצא מהכלל היו טובים, משום שהחלומות הרעים שחלם אינם רק מיעוט ביחס לחיים הטובים אלא הם גם סוג אחר לעומת חיים.

כך גם לאחר שה' ישיב את שיבת ציון ותבוא הגאולה השלמה, "היינו כחולמים", פירוש, הטובה לאחר הגאולה תהיה כה גדולה עד שכל הצרות והיסורים שסבלנו קודם הגאולה ייראו כסוג אחר ביחס לגודל הטובה שתהיה לאחר הגאולה השלמה, כאילו היה זה רק חלום רע שחלמנו, לעומת חיים רצופים של טובה... וזהו "היינו כחולמים" בלשון עבר, שגודל הטובה שיהיה בשיבת ציון ישנה למפרע את המובט על היסורים שהיו קודם לשיבת ציון, ומעתה ואילך נתייחס ליסורים שהיו קודם הגאולה כאילו היו הם רק חלום.

הכרחית כדי לדעת את הדרך אשר יש לילך בה ואת המעשה שיש לעשות בכל יום ויום, ובלעדו לא ירים איש את ידו ואת רגלו. לא יתכן, שנתהלך יום יום כסומים בארובה, מבלי לדעת מה מותר ומה אסור, במה אנו מחויבים וממה אנו פטורים.

ישנן ישיבות שיש בהן סדר למוד של משנה ברורה. אך גם באותן ישיבות שלא נקבע סדר לכך, על כל אחד למצוא זמן לרכוש ידיעה בסיסית במשנה ברורה ובחפץ חיים, ולכל הפחות ידיעת הנידונים, כך שכאשר יתקל במציאות מסוימת שיש עליה נידון הלכתי, לפחות ידע שיש צורך לעיין בהלכה.

ובאמת כשלומדים בישיבה מסכתות שנוגעות למעשה (כדוגמת מסכתות שבת, פסחים וסוכה) צריכה להיות חביבות יתירה אליהן, בגלל ההזדמנות ללימוד דברים הנוגעים למעשה.

המוסר קובע את צורת האדם

כך גם לעניין לימוד המוסר, שהוא חיוני מאין כמותו הן לעורר את האדם לפקח על מעשיו, הטובים הם אם לאו, והן להדריך בעבודת ה', כיצד לרכוש קניינים באהבת ה', יראת ה', אמונה, ביטחון, תיקון המידות, זהירות, זריזות, נקיות, טהרה, חסידות וכו' עד רוח הקודש (הג"ר אייזיק שר זצ"ל, ראש ישיבת סלבדוקא, אמר לתלמידיו: למה אתם מסתפקים במדרגות הראשונות של הברייתא של ר' פינחס בן יאיר, תשאפו לרוח הקודש...!)

היעלה על הדעת שאפשר לרכוש קניין בעניינים חשובים אלו, ללא לימוד יסודי של כל פרטי ההלכות והעניינים הכלולים בזה, ובלא הדרכתם של ספרי המוסר, מה הם האמצעים שיעשה האדם על מנת להשיגם?

מוסרים בשמו של הבעל שם טוב, שהיצר הרע יודע שישנם רבים שאם ניסה לפתותם לא ללמוד כלל הם לא ישמעו בקולו, לפיכך הוא משתדל שלפחות יזלזלו בלימוד הדברים שנוגעים במיוחד למעשה ...

אחד הגדולים אמר שאף על פי שהזמן שמקדישים למוסר הוא מועט, אך כל צורת האדם תלויה בו, וכמו המוח, שגודלו זעיר ביחס לגוף האדם אך כל צורת האדם תלויה בו. ההבדל בין אם בחור לומד מוסר או לא לומד מוסר, הוא הבדל תהומי.

משל הקטר והקרונות

לדאבוננו רואים תופעה מצערת, שישנם לא מעטים שלאחר נישואיהם יש להם ירידה ברוחניות, למרות שהם זכו לשאת נשים חשובות שאוהבות תורה. יתכן שהסיבה לכך היא, שבבחרותם הם לא למדו מוסר כפי הצורך אך היו מושפעים לטובה מהבחורים הטובים שהיו מסביבם ומהמסגרת של הישיבה. אך לאחר שעזבו את הישיבה ונתרו ללא האווירה של הסביבה והמסגרת, התברר שבהיותם בישיבה לא רכשו קניינים עצמיים מספיקים, שיניעו אותם בכוחות עצמם ללא תמיכת הסביבה.

דברי חיזוק מראש ישיבת פוניבז' מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א לימי בין המצרים

יצחק בר מריון לסוף ארבעים וחמשה ימים הקדוש ברוך הוא מוריד להם מן הה"ד (הושע יב) עוד אושיבך באהלים כימי מועד ואומר מועד צאתך ממצרים, וכו' ע"כ. ומרן הגר"ז זצ"ל הי' קורא דברי המדרש אלו בהתרגשות ובבכי והי' מסיים הלואי שאזכה להיות בין אותם הזוכים לגאולה, והרי שאין זה דבר פשוט כלל לזכות לגאולה שבתבוא, ויהיו רבים מבני ישראל שלא יזכו לזה.

ומעתה נראה דהבטחת הקב"ה על הגאולה היא לעם ישראל בתורת כלל, שהכלל יזכה לגאולה ולביאת המשיח, אבל כל יחיד צריך זכויות מרובות לזכות להיות שותף בגאולה, ועל זה אין הבטחה כלל, וכל אחד צריך לחוש ולירא על נפשו שמא לא יזכה לראות בשמחת הגאולה העתידה, ויש לו להתפלל ולקוות לזה.

ויש להביא בדומה לזה מה שנתבאר בהא דאי' בברכות יא: תנ"ה אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה, ורבנן אמרי אהבת עולם, וכה"א ואהבת עולם אהבתך על כן משכתיך חסד, וצ"ב במאי פליגי, וכן למה באמת ס"ל לת"ק שאין אומרים אהבת עולם והרי מקרא מפורש הוא, ובתוס' בד"ה ורבנן כתבו הלכך תקינו לומר בשחרית אהבה רבה ובערבית אהבת עולם, ומשמע שיש טעם מיוחד בכל אחד מב' הלשונות, וצ"ב.

והנראה בזה דהנה מפורש בתורה כי אהבת ה' לישראל הי' כבר קודם יציאת מצרים, וכמו שנאמר בפ' ואתחנן [דברים ז, ח] כי מאהבת ה' אתכם וגו' הוציא אתכם ביד חזקה וגו', והנה במ"ר שמות פ' ל"ב אי' אמר הקב"ה משעה שעמדתם בסיני וקבלתם את התורה וכתבתי שאני אוהב אתכם שנאמר כי מאהבת ה' אתכם וכו' האיך אני יכול לשנא אתכם יעו"ש, ומשמע לכאורה שמזמן מעמד הר סיני וקבלת התורה חלה אהבת ה' לישראל, אולם נראה בביאור הדבר שאף שבדאי אהבת ה' לישראל הוא מקדם וגם בהיותם במצרים כנ"ל, אך בשעת מתן תורה נתחדש ענין של אהבת עולם, ועצם דבר זה הוא מחודש שבעצם האהבה חל בחפצא שם אהבת עולם, דבפשוטו אף באוהבים הרי כל שעה ושעה היא אהבה מחודשת בשעה זו, אולם באהבת הקב"ה לישראל נתחדש שבשעה שעמדו לפני הר סיני לקבלת התורה, וכתוב בתורה כי מאהבת ה' וגו' שוב אינו יכול לשנא, ונראה לבאר הענין עפ"י מה שביאר מרן הגר"ז זצ"ל [יעו"ש] בספר חדושי מרן רי"ז הלוי פ"ג מנזירות הי"א ובכתבים עמ"ס נזיר דף ז. בדין נזיר עולם דחלוק הוא נזיר עולם מנזיר לעולם, דנזיר עולם הוא חלות נזירות עולמית, אבל נזיר לעולם הוי נזירות לימים רק לימים רבים כימי עולם, והווי ב' מיני נזירות בחלות דינם יעו"ש בכל דבריו, ועל דרך זה גם הביאור בענייננו דבשעת מתן תורה קיבל הקב"ה על עצמו אהבת עולם של ישראל, ואהבה אחת נצחית היא ולכן אינו יכול שוב לשנא אותנו, שכל העיתים והמצבים נכללו באהבת עולם זו שנתחדשה בשעת מתן תורה, ודו"ק.

ולפי זה נראה לבאר טעמו של ת"ק שאין אומרים אהבת עולם, ומשום שכשתקנו חז"ל ברכה שהיא נתינת שבח והודאה להקב"ה על אהבתו, מן הראוי שתיאמר על תחלת אהבת ה', והלשון אהבת עולם מורה רק על אהבתו משעת מתן תורה, והרי יש גם חיוב הודאה על אהבתו מקדם, ולכן מן הראוי לומר אהבה רבה שהוא כולל האהבה מראשית יצירת כלל ישראל ובהיותם ממצרים.

ובזה מבואר גם מש"כ התוס' דתיקנו לומר בשחרית אהבה רבה ובערבית אהבת עולם, ובזה נתקיים הודאה על אהבתו מקדם, וגם על אהבת עולם שמזמן מתן תורה, ובאמת דמדוקדק היטב כל נוסח הברכה, דבשחרית קאי על תחלת הבחירה של ישראל והוא בזמן יציאת מצרים, ועל זה הוא שנאמר אהבה רבה אהבתנו וכו' כי בנו בחרת מכל עם ולשון, והוא קודם מתן תורה, וכך היא גם החתימה הבחור בעמו ישראל באהבה, והוא גם לשון עבר, ועדיין לא הי' בזה ענין אהבת עולם, אולם בערבית נוסח הברכה היא אהבת עולם וכו' תורה ומצוות וכו' אותנו למדת וכו' והוא על שעת קבלת התורה

למה לנצח תשכחנו - וכי יש שכחה לפני כסא הכבוד

כתי' [איכה ה, כ] למה לנצח תשכחנו תעזבנו לארך ימים; וצ"ב איך אפשר לומר בלשון זה שהקב"ה שכחנו לנצח, והרי אחד מעיקרי האמונה הוא הגאולה וביאת המשיח, וחייב הוא לחכות לו 'בכל יום' שיבוא, ומי שאינו מאמין ומקיים זה הרי הוא כופר, ואם כן איך נתנבא ירמיה בלשון זה של למה לנצח תשכחנו, וצ"ע"ג.

והנה בפרשת נח כשהוריד הקב"ה מבויל על הארץ ואת נח הציל הקב"ה על ידי התיבה, מטרת המבויל היתה למחות את כל הבריאיה שהיתה כולה מקולקלת מחמת שקלקלו מעשיהם, ואחר כל זה נאמר [בראשית ח, א] ויזכר אלקים את נח וכו' וצריך ביאור מהו ענין זכירה זו והרי כיון שנתקיים ענין המבויל מדוע שישאר נח בתיבה ולא ישוב להיות בבריאיה, ואמנם כבר נתבאר בזה במקומו דעונש המבויל הי' על כל הבריאיה, והצלת נח היתה על ידי הוצאתו מחוץ לבריאיה, והתיבה היתה כמקום נפרד שאינו מהבריאיה, ואם כן כשיחזור נח ויצא ממנה לחוץ מיד ישוב עליו המבויל, כיון שעל הבריאיה נגזר כליון על ידי מבויל, וצריך רחמים וזכות מיוחדת שיוכל נח לצאת מהתיבה ולשוב לבריאיה, אולם לשון זכירה עדיין צריך ביאור מה שייך ענין ויזכור האם כעת נזכר בזה ועד עכשיו נשכח ממנו נח ואשר אתו בתיבה, ובתפילת מוסף של ראש השנה בפתחת הזכרונות, כי אין שכחה לפני כסא כבודך ואין נסתר מנגד עיניך, וכו', וכן קשה גם מה שאמר ירמיה למה לנצח 'תשכחנו', והרי לא יתכן שכחה לפניו כלל.

אמנם ענין זה צריך לבאר שאין הכונה חלילה על שכחה אמיתית זה לא יתכן כלל לפניו ית"ש, אלא שממידות הקב"ה והנהגותיו שפעמים שהוא משתמש במידת השכחה והזכרון, ושם בתפילת זכרונות אחרי שפתח ואמר כי אין שכחה לפני כסא כבודך וכו', אי' שם וגם את נח באהבה זכרת וכו' על כן זכרוננו בא לפניך וכו' ככתוב בתורתך ויזכר אלקים את נח וגו', וצ"ב מהו זכרוננו בא לפניך האם רק כעת נתעורר זכרון זה והרי אין שכחה כלל, והביאור בזה כנ"ל דודאי הקב"ה אינו גוף וכו', ולא שייך בו מושג שכחה כלל, וכל מה שנאמר בזה הוא ממידות הנהגותיו שיש לפניו הנהגה של שכחה, ואחר שנהג במידת השכחה כבר צריך זכות מיוחדת שישנה הקב"ה את הנהגתו וישוב מחרון אפו, וזה נאמר שכעת בא זכרוננו של נח לפניו לטובה ונהג בו במידת הזכרון אבל אין המדובר חלילה על עצמותו ית"ש כלל, ובזה מבואר יותר לשון הפליאה למה לנצח תשכחנו, והרי אם בשכחה אמיתית איירי מה שייך לתמוה למה היא 'לנצח', האם ביד השוכח לכיון שכחתו שתהא לזמן, והרי כעת נשכח ממנו הדבר ואינו בזכרוננו, ואמנם יתכן שיתעורר זכרוננו וישוב הדבר לידעונו, אבל דבר זה אין ביד השוכח לעורר, אבל אצל הקב"ה שאין מדובר כלל בשכחה וזכרון בעיקר הדבר, אלא בהנהגת מידת שכחה ומידת הזכרון, שייך להתפלל למה נהג בנו מידה זו 'לנצח'.

הבטחת הגאולה היא לכלל ישראל אך כל יחיד צריך זכויות מיוחדות להיות נכלל בזה

ועדיין צריך ביאור עיקר הדבר שהרי מעיקרי האמונה שיגאלנו הקב"ה ויבוא משיח, ואיך שייך לומר למה לנצח תשכחנו.

והנה כבר נתבאר שאף שבדאי יבנה בית המקדש, לא כל אחד יזכה לראות ולהשתתף בשמחה זו, וכל שאינו מתאבל על ירושלים אינו זוכה ורואה בשמחתה, כדאי' בתענית ל: ונחתו בזכרוננו דברי המדרש בפרשת נשא [במדב"ר יא, ב] כגואל הראשון כך גואל האחרון הגואל הראשון זה משה נגלה להם וחזר ונכסה מהם כמה נכסה מהם וכו', אף גואל האחרון נגלה להם וחזר ונכסה מהם וכו', ולהיכן מעלה אותן אית דאמרין למדבר יהודה ואית דאמרין למדבר סיחון ועוג כל מי שהוא מאמינו והולך אחריו הוא אוכל שורשי רתמים ועלי מלוחים וכו', וכל מי שאינו הולך אחריו הוא הולך ומשלים לאומות העולם, ובסוף אומות העולם הורגין אותו וכו' א"ר

לבקש דבר, וסבר שאם יבקש שיניח לגמרי כעת את ישראל לא תתקבל בקשה זו, לכך ביקש תן לי יבנה וחכמי, ביקש על הישיבה ולא על איזה עיר מערי ישראל, ומפני שידע שתקות ישראל במצב כזה היא רק שתישאר להם ישיבה שיעסקו בה בתורה כראוי, ומה תוכל לצמוח להם ישועה בעתיד בעזה"ת.

כח התורה הוא גדול עד שהתורה היא מקיימת את העולם, ונאמר [ירמ' לג, כה] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי; וביאר בנפש החיים [ש"ד פי"א] שהתורה היא מחזיקה ומקיימת את הבריאה, אמנם ענין זה צ"ב היאך התורה מקיימת את העולם, ומה שייכות יש בין התורה לעולם, והרי ב' בריאות נפרדות הם, והתורה קדמה לבריאת העולם בתקע"ד דורות, וגם אם נאמר דאף על פי כן יש צורה שהתורה היא מקיימת העולם [שהקב"ה בכל עת מחדש עימה את הבריאה ובורא מחדש בכל רגע על ידי התורה] מהו הא דא"י בפסחים קי"ח. אמר רבי יהושע בן לוי הני עשרים וששה הודו כנגד מי, כנגד עשרים וששה דורות שכרא הקדוש ברוך הוא בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו, והרי התורה קיימת וגם כבר עסקו בה האבות וגם בישיבת שם ועבר, ומה שייכות מה שהתורה מקיימת את העולם לנתינתה לישראל, וצ"ב.

ונראה בזה דבשעת מתן תורה נעשה חידוש בהבריאה שהתורה נקשרה ונתחברה אליה, ומעתה היא האבר המחי' את העולם, והיא מרכז העולם, וכמו שהאדם הוא נברא ויש בו לב שהוא האבר המרכזי של חיות האדם והוא מזרים הדם בכל אברי האדם, כך התורה היא לב הבריאה, וענין זה נתחדש בשעת מתן תורה, אלא שהרי כדי שתהי' התורה אבר מרכזי בבריאה צריך לזה שתתחבר ותיחפך לחלק מהבריאה, וזה נתחדש בשעת מתן תורה, שניתנה התורה לישראל, ולא ניתנה כדבר חיצוני אלא ניתנה להם באופן שנעשית חלק ממהותם, ומתקשרים ישראל עם התורה ונעשים חד עימה עד שנעשה גופם ממש לחפצא של תורה, וישראל הרי הם עיקר ופאר הבריאה, ושוב מכחם נמצאת התורה בתוך הבריאה ומקיימתה. ונתבאר בהרחבה במק"א.

וכיון שנתבאר שקיום העולם מכח התורה שייך רק על ידי לימוד באופן כזה שמתדבק הלימוד ונעשה לתורה בעצמותו, לימוד כזה מצוי רק בישיבה שהיא מקום תורה ויודעים בה ערך התורה וזה ביקש ריב"ז מאספסינוס, וזהו ביאור מה דא"י בגמ' [כ"מ פה:]: שהחורבן הי' מפני שלא ברכו בתורה תחילה, וכבר תמהים הכל שהרי טעמי החורבן מפורשים בבית ראשון מפני ג' עבירות ובבית שני מפני שנאת חנם, ורגיל אני לבאר דכוונת הגמ' לבאר איך באו לידי מצב של חטאים אלו, שאם היתה בהם אהבת תורה לא היו באים לידי חטאים אלו.

ונראה עוד לבאר דכיון שהתורה מגנא ומצלא והיא מקיימת את הבריאה, כח התורה בזה הוא אפילו אם ישנם חטאים, וזה אמר ירמ' זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל, דזכות וכח התורה הוא יכול להושיע ולהגן ולקיים העולם כראוי, אולם נצרך לזה תורה מאהבה שיש מכוונה דבקות בתורה ובקב"ה, תורה כזו היא שבכוונה לקיים את הבריאה, ולכן אם היתה בהם תורה כראוי לא הי' נחרב בהמ"ק על אף החטאים, וכמו שאמרו חז"ל [מדרש תהלים מזמור א' פס' יח] שהתורה מכסה ערותן של ישראל, אולם מאחר שלא ברכו בתורה, ולא הי' עסק התורה אצלם מתוך אהבה, שוב אין בה כח להגן עליהם מפני הצרות, כיון שאין התורה נכנסת בגופו, ואם לא ברכו בתורה תחילה שלא היתה התורה חשוכה בעיניהם, כמו שכתב הר"ן בנדרים פא. כבר לא הועילה להם, ולכן ביקש ריב"ז יבנה וחכמי דוקא, כי לימוד התורה בישיבה הוא שמסוגל להביא למצב של אהבת תורה ובזכותו יזכו להושיע.

ונראה גם לבאר על דרך זה מה שאמר רבי שלמה אבן גבירול בפיוטיו אברח ממך אליך, דקאי על מי שחטא לקב"ה ונתרחק ממנו והרי הוא מעווד להעש על חטאיו, והדרך להנצל היא דבקות בתורה מתוך אהבה שע"ז זוכה להדבק בקב"ה ולהנצל מכל רע, והיינו שמי שהי' רחוק מהקב"ה ונכשל בחטא אם יתורם ויתדבק בתורה עד שיהי' חד עימה ואז יתדבק בקב"ה וכשיהי' נעשה חד עימו לא יאונה לו כל רע, זאת ישיב החוטא אל לבו ואז יוחיל ויזכה לישועה ד'.

שנעשה אהבת עולם, וכך היא גם חתימתה אוהב עמו ישראל שהוא לשון הוה ומציאות ומורה על אהבת עולם, וכמשי"ג.

אלא דאם כן יש להקשות איך תקנו חז"ל במטבע ברכה זו של אהבת עולם תפילה ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים, והרי כבר נאמר שהיא אהבת עולם ואינו יכול לשנוא אותנו, ומדוע צריך להתפלל על ענין זה שלא תסור האהבה, ואמנם בסידור נוסח ספרד קדום נאמר הלשון ואהבתך לא תסור ממנו לעולמים, ואם כן אינו לשון בקשה ותפילה, אלא לשון סיפור דברים ושבח ותודה על ענין זה שהאהבה לא תסור ממנו לעולמים, והוא להדיא כמשי"כ וא"ש, אבל נוסח שלפנינו לכאורה צ"ב.

והנראה בזה הוא כמו שנתבאר על הבטחת הקב"ה על הגאולה העתידה, שההבטחה ניתנה לכלל ועדיין כל יחיד ויחיד אין מוכרח שיזכה להיות מכלל אלו שיזכו להתממשות ההבטחה, וצריך לזה זכויות ודרגה מיוחדת, וכן הוא הענין גם באהבת הקב"ה את ישראל דמה שאמר הקב"ה דמשה שעמדו בסיני וקבלו את התורה שוב אינו יכול לשנוא אותם ענין זה קאי על ישראל בתורת כלל, אבל כל יחיד ויחיד אינו מובטח כלל שיזכה לאהבת הקב"ה, ובפסחים קי"ג: אי' שלושה הקב"ה שונאן וכו', הרי להדיא שיתכן יחידים בתוך הכלל שהקב"ה שונאן רח"ל, ועל כרחך דמה שאמר הקב"ה שוב אינו יכול לשנוא אותם קאי על הכלל, אבל אהבתו את כל יחיד ויחיד כבר תלוי במעשיו ובדרכיו ואינה אהבת עולם, וכבר אתי שפיר היטב ענין התפלה בנוסח אשכנז ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים שהיא תפילה ובקשה של כל אחד ואחד על ענין אהבתו הפרטית.

ובזה מבואר גם מה שהקשינו, ומה שנאמר למה לנצח תשכחנו קאי על כל יחיד ויחיד בפני עצמו, שצריך זכות מיוחדת להיות מכלל הזוכים לגאולה העתידה, ורבים יש שלא יזכו ורח"ל יתכן שינהג בהם הקב"ה במידת השכחה לנצח, וכמו שעל אהבת השי"ת צריך כל אחד לבקש להיות נכלל בה, וזהו בקשת ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים, כך על הבטחת הגאולה העתידה צריך זכות לזה ושייך שירגיש היחיד שהוא במצב של למה לנצח תשכחנו, וכמשי"ג.

בכח לימוד התורה מתוך אהבה להציל מפרענויות החורבן

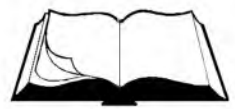
כתי' [איכה ג, כא] זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל; הנה ירמיהו אמר כל דבריו בנבואה ויש בתוכם דברים שכבר נראה שאפסה תקוה וכמו לעיל [שם פס' יח] ואמר אבד נצחי ותוחלתי מה', ועל זה בא ירמ' ואמר זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל, ואי' בחז"ל [איכ"ר ג, ז] למחר כשיבא קץ הגאולה אומר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בני אני תמה מכם היאך המתנתם לי כל אותן השנים, והן אומרים לפניו רבש"ע אילולי תורתך שנתת לנו כבר אבדנו האומות, לכך נאמר זאת אשיב אל לבי, ואין זאת אלא תורה שנא' וזאת התורה, וכן דוד אמר לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי, וכו' ע"כ. והיינו דכל כח אומתינו להתקיים היא רק בכח התורה, ואין לצפות לדבר אחר שייסייע בעדינו.

ואי' בחז"ל [דב"ר א, יח-יט] עה"כ [דברים כ, ג] רב לכם סב את ההר הזה פנו לכם צפונה, ד"א מהו רב לכם, א"ר אחא נוגעין אתם בו בשלכם אתם נוגעים, כיצד ברכה אחת ברכו אביו ועל חרבך תחיה, וליעקב בירך עשר ברכות מנין שכן כתיב ויתן לך האלהים מטל השמים, אם בטילה היא ברכתו אף עשר שלכם בטלות, רב לכם סב, וכו' א"ר יהודה בר שלום אמרו לו ישראל רבש"ע אביו מברכו על חרבך תחיה ואתה מסכים עמו ואומר לנו הצפינו עצמכם מפניו, ולהיכן נברח, אמר להן אם ראיכם שמזדווג לכם ברחו לתורה, ואין צפונה אלא תורה שנאמר יצפון לישירים תושיה, וכו'; והיינו שאין תועלת לישראל להתעצם בכלי זין כדי לצאת למלחמה מול בני עשו, דצורה זו היא ברכתו של עשו ואם נבטלה יתבטלו כל ברכותינו, אלא כל עצמינו היא הדבקות בתורה, ואילו דברי ירמיהו שבכל הצרות הנוראות התקוה היא רק זאת שהיא התורה, וגם בתוכחה נאמר [ויקרא כו, מד] ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתם לכלתם להפך בריתי אתם כי אני ה' וגו'; וצריך לדעת שכל התקוה היא רק בזכות ומכח התורה, וככל שיתרבו העוסקים בתורה תתקרב התקוה לנצחון וישועה בעזה"ת.

ובגיטין נו: מבואר כל המעשה שנתחכם רבי יוחנן בן זכאי ויצא מבין חומות ירושלים ובא לפני אספסינוס מתוך תקוה שיוכל להשפיע עליו ולבטל או להקל מרוע הגזירה, ולבסוף נתן לו רשות

מִי יֵרֵא

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

תמוז תשע"ז

מדיני זוודש אב, מדיני תשעה באב

גליון 317

ההלכה נערכו ע"י הרב יהודה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" כ"ב

הפוסקים שליט"א.

לצורך שידוך

אין ללבוש בגדי שבת בתשעת הימים, אבל לצורך שידוך מותר, אם יש צורך בכך (הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם ה"חזון איש" זצ"ל, שו"ת "שבט הלוי" ח"ט סי' קל"א ס"ק ד'). ואין צורך לחכות מלעשות פגישות למטרת שידוך בתשעת הימים בגלל זה (הגרש"ז אוירבאך זצ"ל).

מזיע ומצטער הרבה

אדם שהתלכלך בזיעה וכד' במקומות מסוימים בגופו יכול לרחוץ את המקומות המלוכלכים במים, וכמו שמצינו לענין אבילות, וכמבאר בשו"ע (יו"ד סי' שפ"א ס"א). וכ"כ בגליון מהרש"א (שם) שבמקום צער מותר (שו"ת "אגרות משה" אה"ע ח"ד תשי"ד, שו"ת "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ז), איבר אחר איבר, ולא הכל בבת אחת. (כששאלו את מרן הגרא"מ שך זצ"ל אם מותר להתקלח בתשעת הימים משום שמזיעין הרבה, אמר שמעניין שאף אחד לא שאל אותו אם אפשר למצוא קולא להתקלח כשיושב "שבעה" על אביו ר"ל).

בשר ויין

האשכנזים נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח אב עד לאחר תשעה באב - אלא בשבת בלבד. וכן מותר לאכול בשר ויין בסעודת מצוה כגון סיום מסכת, (ולא ימהר או יאחר לימודו, כדי לעשות הסיום דוקא בימים אלו), או ברית ופדיון הבן (רמ"א סי' תקנ"א סעיף י'). וכן סעודת בר מצוה ביום הולדתו, וכדאי שיאמר שם גם דברי תורה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

מותר לבשל בסירים בשריים אפילו אם הם בני יומן. (משנ"ב שם). ביסקוויטס שיש בהם יין, אם בפועל מרגישים את טעם היין - אסור (הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ שליט"א). בדרך כלל מאכל בשרי בתשעת הימים - יטעם מעט כדי שלא תהא ברכה לבטלה ("שדי חמד", ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).

כשמבדילים על הכוס במוצאי שבת נוהגים לתת לתינוק לשתות מן הכוס. (תינוק הוא מי שהגיע לגיל חינוך - גיל 6 - אך עדיין לא הגיע לגיל ההבנה להתאבל על ירושלים - גיל 9 או 10 בערך. שאז מתחיל ללמוד תוספות, והוא בן הבנה, הגר"נ קרליץ שליט"א).

אם אין תינוק - ישתה המבדיל בעצמו (רמ"א שם סעיף י' ומשנ"ב), ויכול לשתות רביעית ויברך מעין ג'. וכן שיש לו רק בנות עדיף שישתה המבדיל בעצמו (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

לפי מנהג הספרדים, יכול המבדיל לכתחילה לשתות מכוס ההבדלה בעצמו כיון שהוא כוס של מצוה (שו"ע ורמ"א שם).

סעודת מצוה בשבוע שחל בו תשעה באב

לפי מנהג הרמ"א (סי' תקנ"א י') וכן נוהגים בני אשכנז בשבוע שחל בו תשעה באב ברק, עשרה איש אוכלים בשר בעת סעודת מצוה, אבל לפי מנהג בני ספרד, אפילו בשבוע שחל בו כולם אוכלים בשר. בסעודה שיש גם בני ספרד וגם בני אשכנז כיון שיש כבר יותר מעשרה אנשים מבני ספרד שאוכלים בשר, אין לבני אשכנז לאכול שם בשר רק דגים (ואפילו אם הם יאכלו ראשונים, אין לעשות כן).

כתב המשנ"ב (סי' ע"ז) היינו מלבד הקרובים הפסולים לעדות (וזה כשיטת הג"ס, ודלא כמג"א, וכמשי"כ בשעה"צ שם סי' פ"ד). והיינו אחים, גיסים, וכן בן דוד שהוא שני בשני, נמי בכלל זה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ברית מילה

לענין שתיית כוס בברית מילה, הרי כמו בסעודת ברית מילה כל אחד ואחד אוכל בשר ושותה יין, וכן הכוס של ברכת המזון של סעודת ברית יכול לשתות, ולא מוזכר שנותן לקטן, ה"נ בברית מילה עצמה נמי יכול אפילו גדול לשתות הכוס (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ברית בתשעת הימים

בעל ברית יכול ללבוש בגדי שבת, אבל להסתפר יש פלוגתא בזה, ומסתימת המשנ"ב (סי' תקנ"א ס"ק ה') שלא מכריע, משמע שלא רצה כ"כ להקל, ורק בשעה"צ הזכיר לקולא (הגר"נ קרליץ שליט"א).

שבת חזון

יש מקומות בספרד שבשבת חזון אוכלים רק בשר שנשחט לפני תשעת הימים, ומקורם מראשונים שכתבו "מצניעים הסכין של שחיטה

לע"נ אחי, נפש נקיה וטהורה
שמעון בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי ז"ל
נלב"ע א' בסיון תשע"ז

תשעת הימים

קניית בגדים ותפירת בגדים

מר"ח אב אין לקנות בגדים חדשים אפילו אם הכוונה ללבשם רק לאחר תשעה באב (רמ"א סי' תקנ"א סי' ז', ומשנ"ב שם), וכן אין לרכוש מזגן או להתקין אותו, או לקנות מכונת או רהיטים, שהם בכלל משא ומתן של שמחה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). ואם זה לצורך פרנסה - מותר (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ג תשי"פ).

אין לתפור בגדים חדשים החל מראש חודש (ע"י שו"ע סי' תקנ"א ז'), אבל לגזור בדים לצורך תפירה מותר, וכן תפירת כפתור או קרע בבגד מותר (בעל "שבט הלוי" זצ"ל), אבל להאריך או לקצר שרוול יש להחמיר (ספר "טעמא דקרא" בשם ה"חזון איש").

קניית נעלי גומי

מי שאין לו נעלי גומי לט' באב מותר לקנותם בתשעת הימים וללבשם בתשעה באב ("כף החיים" סי' תקנ"א ב"ק צ"ו, ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).

קניית דירה

מותר לקנות דירה בימים אלו אם יש חשש שיפסידו אח"כ, וכמו כן מותר לקנות ביריד (כמבאר בשו"ע סי' תקנ"א, הגר"ש אלישיב זצ"ל).

מתנות ופרחים

אין לתת בימים אלו מתנות וכן אין לשלוח פרחים שזה כמו משא ומתן של שמחה, אבל בנתינת מתנה לבר מצוה יש להקל (הגר"ש אלישיב זצ"ל), והא דמבאר במג"א (סי' תקנ"ד כ"א) שדוקא בת"ב אסור, היינו אפילו דברים קטנים מדין שאילת שלום.

הנוסע לשבת חזון למשפחה ורוצה לתת מתנה משום הכרת הטוב, יתן המתנה לאחר תשעה באב (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

כיבוס

לפי מנהג האשכנזים אסור לכבס בגדים מר"ח אב ואילך, אפילו בכוונה ללבשם רק לאחר תשעה באב, ואפילו לכבוד שבת.

גם לפי האשכנזים אין צורך להחמיר שלא לכבס בגדי קטנים, אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל לפני כן מותר לכבס עד גיל בר מצוה, אבל בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר (גילאי 6-7 שנים), ויש צורך להחליפם בכל יום מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו, (ע"י שו"ע שם סעיף י"ד, משנ"ב סי' ק"ב בשם ספר "חיי אדם", והוראת הגר"נ קרליץ שליט"א).

כאשר מכבסים בגדי קטנים המותרים בכיבוס - אין לצרף אליהם בגדים שאין היתר לכבסם.

מותר לנקות כתם בתשעת הימים משום שאין בזה שמחה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

סירוק

מותר להסתרק אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב (משנ"ב סי' כ'). פאה נוכרית שהיא בכלל בגד - מותר לכבסה במים וחומר ניקוי ולסרקה ע"י מומחית עד ר"ח אב.

לבישת בגדים מכובסים

אין ללבוש בגדים מכובסים בימים אלו (שו"ע שם סי' רמ"א ס"ד) אך בגדים הסמוכים לגוף מותר (הגר"ש אלישיב זצ"ל). והרבה נוהגין להכין גם בגדים אלו לפני תשעת הימים (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, והגר"נ קרליץ שליט"א).

יש להכין חולצות לפני תשעת הימים, ואפשר ללבוש אפילו כמה ביחד בערך לחצי שעה, או לדרוך עליהם אפילו בתוך תשעת הימים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

מי שעושה בר מצוה בתשעת הימים, רק בחור הבר מצוה יכול ללכת עם בגדי שבת ולא האחים והאחיות. וכן הבר מצוה ילבש חליפה לפני כן כדי שלא יברך "שהחיינו" באמצע השבוע (הגר"נ קרליץ שליט"א).

בשבת בבוקר אפשר ללבוש בגדים מכובסים אחרים כדי שיהיו לו משומשים לאחר השבת, ואין זה נחשב כהכנה לצורך חול, מכיון שלא ניכר שעושה כן, ובכל זאת לא יאמר שלושים עבור ימי חול (גדולי

מר"ח ואילך" (רמ"א ס' תקנ"א ט' בשם רבינו ירוחם), לכן שחטו רק לפני ר"ח, ושמרו הבשר בהרבה מלח (דלא היה אז מקפאי), והטעם שנהגו כן משום זכר לחורבן הבית שבטלו הקרבנות, ובשר מלוח פסול למזבח, לכן אכלו רק בשר זה.

ועצם הטעם שאסרו לשחוט מר"ח ואילך כתב בספר "אבודרהם" משום חשש שמא יבוא לאכול מזה, וכבר כתב ה"ערוך השולחן" (סעיף כ"ה) שדברים תמוהים הם דהא א"א לאכול עד שיבשל הבשר ואני למידכר, ואי משום אכילת מזיד לא חשידי ישראל על זה, עי' שם.

בשר דמלוח מלכה

◀ **שאלה:** למה לא נוהגים לאכול בשר לסעודת מלוח מלכה, הלא זוהי גם סעודת מצוה, כמו סיום, סעודת בר מצוה, ברית, פדיון הבן וכדומה?

תשובה: כנראה הקילו רק בסעודת מצוה שנפגש במקרה בימים אלו, אבל סעודת מלוח מלכה שהיא סעודה קבועה לא הקילו. וכעין שכתב הרמ"א בכוס של הבדלה לכתחילה ליתן לתינוק הגם שזהו כוס של מצוה, ובשאר מקומות לא מוזכר (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

סעודת סיום

◀ **שאלה:** האם מי שעושה סיום בתשעת הימים עדיף שלא יעשה סעודה בבשר ויין?

תשובה: אם תמיד עושה סיום בבשר ויין אפשר לכתחילה לעשות כן, ואני עושה סיום כל ערב ת"ב על מסי' יבמות שכך יוצא לפי הסדר ואני שותה יין (הגר"ח קניבסקי שליט"א), והא דהמשנ"ב כתב (ס' קצ"ו ס"ק ט') שיש מחמירין לא לאכול בשר אפילו בסעודת מצוה זה רק שיש מחמירין ולא מין הדין (כנ"ל).

ברית מילה לענין רחיצה

◀ **שאלה:** העושה ברית בשבוע שחל בו תשעה באב האם מותר להתרחץ?

תשובה: איתא בשו"ע (ס' תקנ"ט) בתשעה באב שנדחה מותר לבעל ברית להתרחץ, ק"ו בשבוע שחל בו שקיל יותר (הגר"ח קרליץ שליט"א, והגר"ח קניבסקי שליט"א).

מאכל שיש בו טעם בשר

◀ אם נפל בשר לתוך אוכל פרווה אם יש שישים כנגדו מותר לאוכלו, ונאמן ישראל קפילא לומר שאין בו טעם בשר (משנ"ב ס' תקנ"א ס"ק ס"ג, ושע"ה"צ שם בשם פמ"ג). וכן הדין אם אפה למשל תפוחי אדמה בתנור עם בשר (בכלי אחר) יש לטעום, ואם אין בו טעם בשר מותר (הגר"ח קרליץ שליט"א). וקצ"ב למה דוקא ישראל קפילא שהרי הפמ"ג (ביו"ד ס' צ"ח) כתב שדוקא בעכו"ם צריך קפילא, אבל בישראל נאמן אפילו סתם אדם שלא הוה קפילא, ויל"ע. ואולי משום חומרא דאבילות של מקדש החמירו.

מדיני תשעה באב

ישיבה על הקרקע

◀ בליל תשעה באב וביום-עד חצות היום יושבים סמוך לרצפה. (שו"ע ס' תקנ"ט ג'). מותר לשבת על כר קטן או על שרפף נמוך (משנ"ב שם, כעין שמצינו לגבי אבליים).
◀ הנוסע ברכב יכול לשבת כרגיל מכיון שאין דעתו לנוחיות או לתענוג ובכח"ג לא תקנו שצריך לשבת על הרצפה (ספר "תורת היולדת", פ' מ"ח הערה י"ז).

עישון וריח

◀ אסור לעשן, אך מי שמורגל בעישון ביותר ודחוק לו, יכול להקל מחצות היום בצנעה. (משנ"ב ס' תקנ"ה).
◀ לכתחילה אין להריח בשמים (ע' שע"ה"צ ס' תקנ"ו ס"ק א').

שאילת שלום

◀ שאילת שלום וכיוצ"ב (בוקר טוב) אסורה כל היום. (שו"ע ס' תקנ"ד כ' ומשנ"ב) אבל מותר לאחל "מזל טוב", שזה אינו בגדר שאילת שלום. (שו"ת "להורות נתן", ח"ב ס' ל"ז, הגר"ש דבליצקי שליט"א, בשם שו"ת "שלמת חיים", והגר"ח קרליץ שליט"א).

לבישת טלית ותפילין

◀ אין מתעטפים בטלית ואין מניחים תפילין בתשעה באב בבוקר לפני חצות היום. (שו"ע ס' תקנ"ה). אולם מנהג מקצת בני ספרד ללבוש טלית ותפילין גם בבוקר, ועי' לקמן.
◀ יש סוברים שלא יפשוט טלית קטן בלילה כדי לא להכניס עצמו לספק ברכות ביום.

◀ **שאלה:** האם מותר לישון בתשעה באב קודם שהניח תפילין בלי שומר?

תשובה: קודם זמן מנחה ודאי שרי, כיון שלא הגיע זמן החיוב אין איסור שינה (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ואחר שהגיע זמן מנחה לא ילך לישון אלא אם יש לו שומר (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קריאת מגילת איכה ביום

◀ **שאלה:** ציבור שלא קראו מגילת איכה בלילה, האם יכולים לקרוא ביום עם ברכה?

תשובה: מסתבר שתקנת קריאת מגילת איכה מתוך קלף, היא פעם אחת במשך היום של תשעה באב, ולא משנה מתי (ולא דמי למגילת אסתר שיש חיוב מיוחד של לילה שא"א לקיים קריאה זו ביום, וכן

להפך), ולכן יש להם לקרוא את מגילת איכה ביום עם ברכה (הגר"ח קרליץ שליט"א, ועי' "טור" ס' תקנ"ט וב"י וב"ח שם דיש נוהגים לקרוא מגילת איכה בבוקר).

אמירת נחם

◀ **האשכנזים** אומרים "נחם" בברכת "בונה ירושלים" רק במנחה, והספרדים אומרים בכל שלש התפילות, כמו "עננו". ואם שכח, אומר בברכת "רצה" לפני "ותחזינה" (שו"ע, רמ"א, משנ"ב, ס' תקנ"ז). אפילו מי שלא צם אומר "נחם".

◀ **שאלה:** במנחה בתשעה באב טעה ואמר מיד: "נחם ה' אלוקינו..." בלי לומר "ולירושלים עירך..." לפני כן, האם יצא יד"ח?

תשובה: כיון שברכת "נחם" היא מעין הנוסח של ברכת ירושלים, יצא בו, ואע"פ שלא מוזכר ענין מלכות בית דוד בברכת "נחם", אין זה עיקר מקומה כאן, דהרי עיקר ברכתה של מלכות בית דוד היא בברכת "את צמח דוד עבדך", ועי' ברמב"ם (סוף ספר אהבה) שמביא נוסח השמונה עשרה ולא מזכיר כלל מלכות בית דוד בברכת "בונה ירושלים", ולכן בדיעבד יצא בברכת "נחם".

מלאכה

◀ נוהגים שלא לעשות שום מלאכה שיש בה שיהוי לפני חצות היום, כגון: רחיצת כלים, סידור הבית וכדומה. (רמ"א ס' תקנ"ז סעיף כ"ב) אך אם אי הניקוי יגרום לריח רע או לריבוי חרקים, אפשר לשפוך מים כדי לסלק את הלכלוך.

◀ אין להכין צרכי סעודה אלא רק לאחר חצות היום (שו"ע ס' תקנ"ט סעיף י').

דינים הנוגעים לחולה

◀ חולה שאוכל לחם בת"ב יש לו ליטול את כל כף היד.
◀ חולה שאכל ומרגיש טוב ימשיך לצום (ע' שו"ת חת"ס או"ח ס' קנ"ז, אגר"מ או"ח ח"ב ס' קי"ב, ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).

◀ בברכת המזון בתשעה באב אין להוסיף "נחם", אלא מברך כרגיל.
◀ חולה שאוכל בתשעה באב, יש סוברים שיכול לעלות לתורה (שו"ת חת"ס או"ח ס' קנ"ז) (וזה שונה משאר התעניות), ויש סוברים שאינו יכול לקבל עליה. (ע' שו"ת רע"א, מה"ק תי' כ"ד, שדן לענין מנחה ביום כיפור, אם חולה שאכל יכול לקבל מצד יום טוב, אבל מצד תענית פשיטא ליה שא"א לקבל עליה ע"כ. וא"כ ק"ו לתשעה באב שלא יכול לקבל.)

◀ חולה שאוכל לפני חצות היום לא יתעטף בטלית ולא יניח תפילין לפני שאוכל. (שו"ת מהר"ם שיק סימן רפ"ט וכן הורה הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל).

◀ חולה ששותה מים רק כדי לבלוע תרופה, לא יברך על המים (בעל "שבט הלוי" זצ"ל עפ"י שו"ע או"ח ס' ר"ד-ז).

מגילת איכה למי שלא צם

◀ מי שלא צם לא יכול להיות בעל קורא בת"ב (תלוי במחלוקת הג"ל), אבל קריאת מגילת איכה אפשר ע"י מי שלא צם (הגר"ח קרליץ שליט"א).

קידוש לבנה

◀ כתב הרמ"א (ס' תקנ"א ח') שנוהגים לא לקדש הלבנה עד לאחר תשעה באב, ועוד כתב הרמ"א (ס' תכ"ו ב') שבמוצאי יוה"כ מקדשין אותה מפני דא' שורין בשמחה אבל לא במוצאי תשעה באב או שאר תענית. וכתב המשנ"ב משום שאין שרויים בשמחה, ויברך בימים שאחריה, וכתב ה"באר היטב" (שם) שהאר"י ז"ל כתב לקדשה במוצאי תשעה באב, וכ"כ הכנה"ג שכן נוהגין בירושלים וכתב ה"שבות יעקב" שכן הוא מנהגם, אבל טועמים מידי קודם, עי' שם. וכתב ה"באר היטב" (ס' תקנ"א כ"ח) הטעם כי נולד בן דוד במוצאי תשעה באב, ומבשרים ללבנה ול ישראל שעתידים להתחדש, עי' שם, וכ"כ המשנ"ב (ס' תכ"ו ס"ק י"א). וכן המנהג בבני ברק שנוהגים לקדש במוצאי תשעה באב.

◀ בירושלים מנהג רבים לקדש במוצאי"ק חזון, וכן הוא מנהג הגר"א.

נעילת נעלים לקידוש לבנה

◀ אלו שאומרים קידוש לבנה במוצאי ת"ב, צריכים קודם לנעול נעלים ("שערי תשובה" ס' תקנ"ט ס"ק ד', ומשנ"ב ס' תכ"ו ס"ק י"א).

עשירי באב

◀ האשכנזים נוהגים שלא לאכול בשר ויין, לא להתרחץ, לא להסתפר ולא לכבס עד חצות היום של עשירי באב. הספרדים נוהגים שלא לאכול בשר ויין "כל היום" העשירי, ושאר דיני אבילות מותר. (שו"ע רמ"א ס' תקנ"ח). וכולם נוהגים שלא לברך "שהחיינו" ביום הזה. (שע"ת שם). ולפי מנהג אשכנז, איסור זה מסתיים בחצות היום.

◀ כל מה שמותר לכבס בתשעת הימים מותר לכבס בעשירי באב, כגון בגדי ילדים, כיון שהוא קיל יותר, שהרי לשו"ע לא החמירו בו כלל. ואפילו לפי הרמ"א מבואר שמותר להזמין את כל החברים לסעודת מצוה ודלא כשבוע שחל בו שמותר רק עשרה איש (הגר"ח קרליץ שליט"א). מי שצריך לנסוע מיד אחרי תשעה באב, אין היתר לכבס בגדיו אלא יקח בגדים משומשים אתו ויכבס לאחר שיגיע למקומו (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ויש סוברים כיון שהוא שעת הדחק יכול לכבס מיד במוצאי תשעה באב (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, קובץ "מבית לוי" בין המצרים, וכן דעת הגר"ח קרליץ שליט"א כיון שה"ביאור הלכה" הביא בזה דעות להקל).

דיני בין המצרים תשע"ז

נישואים, אירוסים, ריקודים וכלי זמר בימים אלו

א. אין נושאים נשים מי"ז בתמוז עד לאחר ט' באב (רמ"א תקנ"א ס"ב) ואולם דעת השו"ע (שם) דאין נושאים נשים רק מר"ח אב, ומי"מ רוב הספרדים מחמירים ואין נושאים נשים מי"ז בתמוז שאין סימן ברכה להתחתן בימים אלו (ע"י שדי חמד ח"ו סוס"ב שלא הסכים לסדר קידושין אפילו לאלמן ואלמנה רק פעם אחת שהיתה זו שעת הדחק והוראת שעה, ומעשה היה בישראל שהיה נשוי לנכרית ונתגירה בתשעת הימים, והורה בעל "שבט הלוי" וצ"ל שלא להשיאם, ע"י מבית לוי בין המצרים פרק פ"ה).

ב. מותר לעשות אירוסין (כתיבת תנאים) עם סעודה בבין המצרים דסעודת שידוכין הוי מצוה, אבל בלא ריקודים ומחולות, ואמנם מר"ח אב אסור לעשות סעודה ועושים אירוסין עם מיני מזונות בלא סעודה ממש (מ"ב תקנ"א סקט"ז וסקי"ט ושעה"צ ס"ק כ"ו), ומותרים החתן והכלה ללבוש בגדי שבת כרגיל (הגר"ש אויערבך וצ"ל).

ג. אסור לעשות ריקודים ומחולות בימים אלו (מ"ב שם סקט"ז), ובכלל זה לנגן בכלי נגינה (פמ"ג וביאורו"ל שם ס"ב וכה"ח סק"מ) וכן לשמוע קלטות של שירים עם כלי זמר (שו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' כ"א סק"ד).

ד. יש שאוסרים אפילו לשמוע קלטות שיש בה חזנות או שירה בפה אפי' בלא ליווי כלי זמר דעצם הטייפ נחשב ככלי שיר (שו"ת שבה"ל ח"ח סי' קכ"ז אות ב'), ואולם שירה בפה מותר (ע"י שו"ת אג"מ שם), ויש שאוסרים אף שירה בפה אם השירה מעוררת לריקוד אבל שירי רגש שאינם מעוררים לריקוד מותר (הליכות שלמה בין המצרים פ"ד).

ה. איסור השמעת כלי נגינה הוא גם לקטן שהגיע לחינוך (שו"ת אג"מ שם), ואמנם מותר להשמיע לקטנים קלטות של סיפורי ילדים שיש בהם גם קטעים של נגינה (פוסקים).

ו. הרגילים לעשות התעמלות או הליכה לפי קצב הנגינה, יכולים להמשיך בכך עד ר"ח אב (הגר"י קרליץ שליט"א).

ז. מותר לעשות סעודת שבע ברכות למי שנישא קודם י"ז בתמוז אבל בלא ריקודים ומחולות (שו"ת שבט הלוי ח"ג סו"ס קנ"ז וח"י סי' פ"א ומועדים וזמנים ח"ח סי' של"ח), ויש מתירין אף ריקודים ומחולות (שו"ת אג"מ אהע"ז ח"א סי' צ"ז), ובכל אופן הפעלת טייפ בשבע ברכות בלא כלי זמר מותר דאפילו בעלמא יש מקילין בזה, ולעשות מעגל בעלמא כמו שעושים רבים לאחר סעודת מצוה לא נקרא ריקוד ומותר אפילו בשבת (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

ח. הנוהג ברכב וחושש שירדם מותר לו לשמוע שירים (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכן מותר לשמוע מוזיקה לצורך רפואי להפיג בדידות ופחדים ואפילו בתשעת הימים (ע"י שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' ק"ו והליכות שלמה שם).

ט. מותר ללמד שיעורי נגינה לצורך פרנסה ולא לשמחה, אבל מר"ח ואילך יש להחמיר (ע"פ פמ"ג סי' תקנ"א סק"י ומובא בביה"ל שם, וקצשו"ע סי' קכ"ב ס"א), וכן מי שרגיל כשהוא עובד לשמוע שירים ואם לא ישמע לא יוכל לעבוד לפרנסתו מותר לו לשמוע שירים עד ר"ח (הגר"י קרליץ שליט"א).

י. אין לערוך מסיבות בגני ילדים עם כלי זמר בימים אלו, ובדאי שאין לעשות כן בבתי חינוך של ילדים גדולים יותר (חוט שני ח"ב עמ' שכ"ה), וכן אין היתר להתאמן בריקודים בימי בין המצרים למסיבה לאחר ת"ב (נטעי גבריאל פט"ו סט"ז). ואם קבעו מסיבה ע"י ההנהלה ויש שאלה של איבוד פרנסה בזה, יש לעשות שאלת רב.

תספורת וקציצת צפרנים

יא. מנהג האשכנזים שלא להסתפר מי"ז בתמוז עד אחר ת"ב (רמ"א סי' תקנ"א ס"ד), ומנהג הספרדים לאסור רק בשבוע שחל בו ת"ב (שו"ע שם ס"ד), אבל מותר לגלח שיער השפם כל שמעכב האכילה (שו"ע סי"ג), וכן מי ששערות ראשו מגודלים מותר לו להסתפר במקום הנחת תפילין, וכן אשה מותרת לסדר שער הגבות שלה (הליכות שלמה שם).

יב. קציצת צפרנים מותרת לכו"ע עד שבוע שחל בו ת"ב, ובשבוע שחל בו יש דעות בזה וראוי להחמיר (מ"ב שם סק"כ).

יג. מותר לבעלי ברית להסתפר לכבוד המילה עד שבוע שחל בו ת"ב, ויש מקילין אף בשבוע שחל בו (ע"י שו"ת תקנ"א סק"א ושעה"צ שם סק"ד), אך אין להסתפר רק ביום הברית או בלילה שלפניו (שו"ת בני ציון סי' ל"א).

יד. יש אוסרים לספר קטנים מי"ז בתמוז, וכן לכבס בגדי קטנים מר"ח (א"ר מובא במ"ב סקפ"ב), וי"א דמותר לספר קטנים עד שבוע שחל בו, וכן לכבס בגדי קטנים עד שבוע שחל בו (מ"ב שם בשם הח"א), ובמקום הצורך יש להקל (שערי נחמה), ואם מלאו לילד ג' שנים בימי בין המצרים מותר לגלחו לכו"ע עד שבוע שחל בו, ויש מתירין אפי' בשבוע שחל בו (מבית לוי בין המצרים אות ט), ורבים נוהגים להמתין ולעשות ה"חלאקה" אחר ת"ב.

טו. בן אשכנזי שיש לו מספרה אין לו להשאירה פתוחה מי"ז בתמוז ואילך, אבל מותר לספר בצנעא בן ספרד הנוהג להסתפר עד שבוע שחל בו ת"ב (מבית לוי בין המצרים אות י"ד)

ברכת שהחיינו והטוב והמטיב

טז. אין לברך שהחיינו בימי בין המצרים על פרי או על מלבוש חדש משום דימים אלו ימי פורענות והיאך יאמר "והגיענו לזמן הזה" (ש"ע ס"י תקנ"א ס"י), ואולם בשבת ובר"ח אפשר לברך שהחיינו, (מ"ב סקצ"ח ושע"צ סקצ"ט), ועל פי קבלה נוהגין שלא לברך שהחיינו אף בשבת (באה"ט סקל"ח עפ"י כתבי האר"י).

יז. ברכת שהחיינו על מצוה עוברת כגון פדיון הבן (או מילה) מותרת ולא יחמיץ הברכה (ש"ע ס"י) ויכול לכוין לצאת בזה על פרי חדש או בגד חדש (שד"ח מערכת בין המצרים ס"י א' סק"ד, וצ"ע דשני סוגי שהחיינו הם).

יח. מותר לקנות בגד חדש בבין המצרים עד ר"ח אב ולא ללבשו עד אחר ת"ב כיון שהאיסור הוא משום ברכת שהחיינו והמנהג שמברכים שהחיינו בלבישה (כה"ח סקפ"ח והליכות שלמה שם), אולם יש שנמנעים מלקנות בגדים חשובים שיש שמחה בקניות (שערי נחמה), אבל בגדים שאינם חשובים כמו חולצה או גרבים שאין מברכים עליהם שהחיינו לכו"ע אפשר לקנותם עד ר"ח, אבל לאחר ר"ח אב אין לקנות ולחדש בגד חדש כלל.

יט. מי שבירך בטעות על פרי חדש ונזכר שעתה הם ימי בין המצרים יכול לברך ברכת שהחיינו (שעה"ת שם סק"ח).

כ. חולה או אשה מעוברת מותרים לאכול פרי חדש בימים אלו אף בלא שיברכו שהחיינו דשמה תתאוה ויגרום נזק לה ולולד (מ"ב סקצ"ט), וי"א שיכולים לברך שהחיינו (כף החיים סק"ג).

כא. פרי חדש שלא ימצא אחר ת"ב מותר לברך עליו שהחיינו (רמ"א שם ס"י) ובימינו שלכל אחד יש מקרר בביתו ניתן לשמור את הפרי עד שבת, ולכן מי שנולדה לו בת מותר לו לברך שהחיינו, שהרי יש לו לברך כשרואה אותה בפעם הראשונה והרי זה כפרי שאינו נמצא לאחר ת"ב (עי' מ"ב ס"י רכ"ג סק"ב), וי"א דיש לו להמתין עד שבת ורק אז יראנה בפעם הראשונה ויברך שהחיינו (תורת היולדת פמ"ח הערה ט"ו), אבל מנהג העולם שלא להמתין אלא לברך מיד.

כב. אם קונה חפצים יקרים עבורו ועבור בני משפחתו כמו מכונת שואז השמחה בקניית החפץ היא שמחה משותפת לכמה אנשים שמברכים על כך ברכת "הטוב המטיב" מותר לברך ברכה זו בבין המצרים כי אין בה שבח על הזמן, וכן אם קנה שני חפצים כגון בגד שמברכים עליו שהחיינו וחפץ שברכתו "הטוב והמטיב" יכול לברך "הטוב והמטיב" על שניהם יחד (הוראת הגר"נ קרליץ שליט"א וכמו מי שנולדו לו תאומים בן ובת שמברך הטוב והמטיב גם על הבת).

כג. מותר לבנות ולשפץ או לצבוע את הבית בבין המצרים עד ר"ח אב, ומ"מ נכון להמנע מזה בכל ימי בין המצרים (א"ר סק"ד), ויש נוהגים שאין עוברים דירה בימים אלו (שו"ת אבני צדק יור"ד ס"י מ"ד).

זהירות מסכנה

כד. אין איסור ללכת לים ולברכה עד ר"ח אב, אבל מ"מ יש להימנע מלהתרחץ במים עמוקים משום שהעת מסוגל לרעה (מבית לוי בין המצרים אות י"ט, ומרן הסטייפלר זצ"ל לא נתן לבני ביתו כלל לנסוע לים בבין המצרים), והמורגל בפי הבריות לומר שמי שהתחיל ללכת לים לפני י"ז בתמוז יכול להמשיך עד ר"ח אב, אין לזה מקור כלל.

כה. ניתוח או טיפול רפואי שסובל דיחוי יש להמנע מלעשותו בימים אלו (עי' שו"ע סו"ס תקנ"א שלא להכות התלמידים בימים אלו משום סכנה), ואולם כשיש מזוזה בחדר הניתוח אפשר להקל (תורת היולדת פמ"ח הערה כ' עפ"י המהרש"ם בדע"ת דאם יש מזוזה בחדר הוי שמירה ויכול להכות התלמידים, אבל יש מקום לחלק בין הכאת תלמידים דאינה סכנה ממש לניתוח שהוא מצב של סכנה ממש).

כו. מותר לטייל בימים אלו (עי' הרמ"א תקנ"ג ס"ב), אבל לא ילך לטייל במקום שיש בו סכנה, וכן יש להיזהר שלא לטייל במקומות שיש בהם שמחה יתרה (הגר"ש אלישיב זצ"ל), וכן יש להמנע מטיסה במטוס בימים אלו (הליכות שלמה פ"ד כ"ד), ואם הנסיעה לשם מצוה כגון לצורך כיבוד אב ואם מותר (אמת ליעקב סו"ס תקנ"א).

כז. כתב רבינו הארי"ל מנהג טוב וכשר לכל בעל נפש לשבת באבילות אחר חצי היום בכל אלו הימים לבכות בכיה של ממש על חורבן הבית (מ"ב ס"י תקנ"א סק"ג ובכה"ח ס"י רכ"א) ונוהגים היום לעשות תיקון חצות (והעיד מרן הסטייפלר זצ"ל שבישיבת נוהרדוק היו כל הישיבה אומרים תיקון חצות בימי בין המצרים).

דינים הנוהגים מר"ח אב – תשעת הימים

כח. משנכנס אב ממעטים בשמחה, ואם יש לו דין עם גוי (או ישראל מומר) ישתמט ממנו בימים אלו דריע מזליה (עי' שו"ע ס"י תקנ"א ס"א), י"א שידחנו עד ר"ח אלול (מ"א שם סק"ב), ועכ"פ עד אחר תשעה באב (מ"ב סק"ב), ודין זה מתחיל מהמולד של חודש אב וזהו שאמרו "משנכנס אב" אבל איסור מו"מ מתחיל מר"ח (פמ"ג א"א סק"ב).

מיעוט משא ומתן

כט. מר"ח ממעטים במשא ומתן, ויעסוק רק כדי פרנסתו (שו"ע שם ס"ב ותקנ"ד סוסכ"ב), ובזמנינו נהגו להקל בזה משום שהכל נקרא כדי פרנסתו (מ"ב סק"א), ומ"מ בעלי עסקים שעסקיהם בדברים המשמחים, כגון מכירת כלי כסף או תכשיטים ימנעו בימים אלו מלסחור אפילו כדי פרנסתם ואף כשעסקיהם עם גוים (שעה"צ סק"ג).

ל. יש להמנע לקנות בימים אלו דברים המשמחים כגון כלי כסף ותכשיטים (שעה"צ שם), ובכלל זה לקנות כלים ורהיטים שיש בקנייתם שמחה (מבית לוי הלי תשעת הימים פ"ו אות י"ח), אבל לקנות מזגן למי שסובל מאוד מן החום מותר (מבית לוי שם), וכן אביזר הנצרך לבריאותו כמו משקפיים מותר (הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

לא. מותר לתת מתנה לחתן בר מצוה בתשעת הימים (הליכות שלמה פי"ד הערה י"א שלא מצינו איסור נתינת מתנה רק בת"ב) ומטעם זה מותר לתת לגנות מתנה בסוף השנה ובפרט שזה נחשב כפריעת חוב.

תיקוני בית ושיפוצים

לב. אסור לסייד את הבית, ובכלל זה להדביק טפטים ולתלות וילונות ושאר קישוטים (עי"פ השו"ע שם ס"ב דבכלל בנין של ציור הוא), ואם נתקלקלו קירות הבית מחמת נזילה מותר לסיידם כדי לתקן הקלקול (עי"פ משני"ב סק"ב).

לג. אסור לעשות שיפוצים להרווחה בעלמא, אבל אם משפץ מחמת שצר לו המקום בו הוא גר מותר (מ"ב שם סק"ב).

לד. מותר לעסוק בבנין של מצוה, כגון לשפץ בית כנסת ות"ת, ובפרט שהוא מצוה דרבים כמקוה (רמ"א ס"ב).

לה. אסור לנטוע נטיעות של נוי ליפות את גינתו (שו"ע שם ס"ב), אבל לסדר הגינה כרגיל מותר (מבית לוי שם אות ה').

תפירה וקניית בגדים חדשים

לו. אסור לקנות בגדים חדשים אפי שאינם חשובים כמו גרביים, ובכלל זה מצעי המטה, מטפחות ומגבות (רמ"א ס"ז), לבד מנעלי בד לצורך ת"ב (שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' פ'), מיהו אם נקרעו בגדיו מותר לקנות חדשים (אורל"צ שם). ומ"מ תינוק שנולד מותר לקנות עבורו בגדים חדשים שהרי אין לו מה ללבוש, ואין צריך לקנות לפני הלידה.

לז. חתן וכלה שמתחתנים אחר ת"ב מותרים בקניית בגדים חדשים דהוא צורך מצוה (מ"ב סקמ"ו שעה"צ סק"א).

לח. מותר לקנות בימים אלו דבר האבד כגון ביריד או במכירות סוף עונה במחירים מוזלים (עי"פ מ"ב סק"א), אולם אין ראוי לבעלי החנויות להוריד מחירים כדי להשאיר את חנותם פתוחה (הגר"א דינר שליט"א), ומטעם זה מותר לחתום חוזה לקניית דירה בימים אלו, לפי שאינו יודע אם יזדמן לו אח"כ (אורל"צ שם).

לט. אסור לתפור לארוג או לתקן בגדים חדשים בימים אלו ובכלל זה שלא לרקום או לסרוג, אבל בגדים ישנים שנקרעו מותר לתקן (שו"ע ס"ז ומ"ב סקמ"ו), ואם משאיר סיום הפיתרה לאחר ת"ב מותר (שערי נחמה).

מ. תופרת שקיבלה עבודה לתפירה קודם ר"ח יכולה לסיימה אחר ר"ח ואפילו בשבוע שחל בו (רמ"א שם ס"ז ומ"ב סקנ"א), וי"א שיש להחמיר בשבוע שחל בו (ביאור"ל שם בשם הגר"א).

רחיצת הגוף

מא. נוהגים שלא להתרחץ מר"ח אפי בצונן (רמ"א סי' תקנ"א סט"ז), אבל פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בצונן, וכן אפשר לקחת מגבת רטובה או ממחטות לחות ולהעביר על גופו (הגר"ע קרליץ שליט"א).

מב. רחיצה לצורך רפואה כגון לחולה או שיש לו פצעים מותרת אפילו בחמין ואפילו בשבוע שחל בו (מ"ב סקפ"ח).

מג. יש מתירים לסובלים מזיעה לרחוץ כל גופם בצונן אפילו עם סבון אבר אבר לא בבת אחת (שו"ת שבה"ל ח"ז סי' ע"ז ב' וח"ח סי' כ"ז), ויש מקילין אפי רחיצה גמורה בצונן כשאינן כוונתם לתענוג (אג"מ אהע"ז ח"ד פ"ד ד').

מד. אסור לשחות בים ובבריכה (ערוה"ש סל"ד), אולם לצורך רפואה ובריאות מותר (שם סל"ו ושעה"צ סקצ"ד ומרן החזו"א זצ"ל היה הולך לים לצורך בריאותו רק עד ר"ח משום חשש חילול ה' עי' ארחות רבנו ח"ב עמ' קכ"ט).

מה. ילדים קטנים שמתלכלכין תדיר מותר לרחצם כדרכם, וילדים גדולים רק כשצריכים לכך (עי' מ"ב תקנ"א סקצ"ג וקרא עלי מועד עמ' ל"ד), וילדים הרגילים להתרחץ כל יום מותר לרחצם כל יום כדרכם (הגר"ח קנייבסקי שליט"א שם).

מו. בערב שבת חזון מותר לרחוץ ראשו פניו ידיו ורגליו בצונן אבל לא כל גופו, ומי שרגיל כל ערב שבת לרחוץ בחמין יכול לרחוץ מקומות אלו בחמין (רמ"א שם) אבל לא בסבון (מ"ב שם ס"ק צ"ו), וי"א אף בסבון (מרן החזו"א זצ"ל), וי"א שהמנהג להקל לרחוץ בימינו אפילו כל גופו בחמין לכבוד שבת (שו"ת רבבות אפרים ח"ג סי' שמ"ז בשם הגר"מ פינשטיין זצ"ל, ועי' שו"ת מהר"י ברונא סי' י"ב שכתב ז"ל: ונראה לי היתר גמור ומצוה לחוף ראשו בחמין).

מז. הנוהג לטבול כל ערב שבת מותר לו לטבול אף בערב שבת חזון (מ"ב סקצ"ה), וכן מי שרגיל לטבול כל יום במשך ימות השנה או לטבילת עזרא מותר גם בימים אלו, וראוי לטבול בפושרים, אך לא ישתהה שם ויצא מיד (שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' ע"ז), ואם יש שלט במקוה לא לטבול קודם שרוחץ מותר לרחוץ (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

בשר ויין

מח. נוהגים שלא לאכול בשר ואפי בשר עוף ולא לשתות יין או מיץ ענבים בתשעת הימים ואף ר"ח בכלל זה (עי' שו"ע סי' תקנ"א ס"ט וס"י ומ"ב סקנ"ח), וכן מנהג בני ספרד, למעט ר"ח עצמו שאוכלים בשר (כה"ח שם ס"ק קכ"ה וקכ"ו), ואם בירך על בשר בטעות יטעם מעט כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה (שו"ת שבט הלוי ח"י סי' פ"א).

מט. תבשיל שנתבשל ביחד עם הבשר נהגו להחמיר שלא לאוכלו, אבל אם רק נתבשל בקדירה בשרית מותר (מ"ב סקס"ג), וכן עוגה ותבשיל שמעורב בו יין וניכר טעם היין הוא בכלל המנהג שלא לאוכלו (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קל"ט).

נ. חולה או יולדת הסובלת מחוסר דם או אדם חלוש הצריך לאכול בשר מותרים באכילת בשר אפילו בשבוע שחל בו (ע"י רמ"א סעי' ט' ומ"ב סק"א), וכן מינקת שמזיק לתינוקה שאינה אוכלת בשר מותרת (כה"ח ס"ק קל"ז).

נא. האיסור לאכול בשר ויין הוא גם לקטנים אפילו שעדיין אינם בגיל שידועים להתאבל על ירושלים (מ"ב סק"ע), אבל אם אכילת הבשר מועיל לבריאות הקטן מותר להאכילו בשר (ערוה"ש סכ"ו ושו"ת דברי יציב ח"ב סי' רל"ו).

נב. בסעודת מצוה כמו מילה או פדיון הבן או סעודת סיום אוכלים בשר ושותים יין כל השייכים לסעודה, דהיינו כל מי שהיה הולך לסעודה גם שלא בימים אלו (רמ"א ס"י), ובשבוע שחל בו אין לאכול בשר ולשתות יין רק למנין מצומצם מלבד בעלי השמחה והקרובים (מ"ב שם סקע"ז), ובברית מילה יתן לקטן לשתות את היין (רמ"א שם),

נג. מותר לאכול בשר ולשתות יין בסעודות שבת כמה שירצה (מ"ב סקנ"ט), והסועד בשבת סעודה שלישית ונמשכה סעודתו עד הלילה מותר עדיין לאכול בשר ולשתות יין כיון שאומרים רצה בברהמ"ז והוא אצלו שבת (מ"ב סקנ"ו).

נד. במוצאי שבת מבדילין על היין (שו"ע שם), ונוהגים להחמיר שלא לשתות את היין אלא נותנים לקטן שהגיע לחינוך ועדיין אינו חש בצער ירושלים (רמ"א שם), ואם אין לו אלא בת שהגיעה לגיל זה ישתה בעצמו שאין נותנים לנשים לשתות מהבדלה (פוסקים), (ואמנם מחמת הספיקות בהגדרת תינוק שהגיע לגיל הנ"ל יש שנהגו לשתות את יין בעצמם, וכן רבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א היו שנים שמחמת ספק זה שתה את היין בעצמו, אך היו שנים שבדק את גילו והבנתו של הקטן ונתן לו לשתות, אך ביקש שיהיה מיץ ענבים ולא יין), ומנהג החסידים שהמבדיל שותה בעצמו.

נה. בהבדלה כשנותן לקטן לשתות אין צריך המבדיל לשתות כלל מהכוס ושונה מכל ברכת הנהנין משום דהוי מצוה ומועיל בזה ערבות, ואם עשה הבדלה על דעת שהקטן ישתה את הכוס ואח"כ נתחרט הקטן ולא רצה לשתות צריך המבדיל לברך שוב בפה"ג כיון שלא היה בדעתו לשתות מהכוס (שלמי תודה בין המצרים עמ' ל"ד, ואולם רבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א נותן לקטן לשתות רק אחרי שטועם כיון דמ"מ הוי ברכת הנהנין).

כיבוס וגיהוץ ולבישת בגדים חדשים ובגדי שבת

נו. אסור לכבס ולגהץ בגדים ומגבות וסדינים בשבוע שחל בו ת"ב (שו"ע ס"ג וזהו מעיקר דין המשנה), ומנהג האשכנזים להחמיר מראש חודש (רמ"א שם), ואם אין לו אלא בגד אחד מותר לכבס עד שבוע שחל בו (מ"ב סקכ"ט), ובגד שהתקמט לאחר לבישתו מותר לגהצו דאינו אלא מחליק הבגד ולא אסרו בגמ' גיהוץ רק באופן שהוא גמר עשיית הבגד (חוט שני ר"ה עמ' תי"ג).

נז. איסור הכיבוס כולל גם שלא ללבוש בגדים חדשים (שו"ע ס"ו) ובגדים מכובסים, ולא להציע המיטה בסדינים מכובסים (שו"ע ס"ג), ואולם מותר לתת לאורח סדינים ובגדי שינה מכובסים (שו"ת מנח"י סי' מ"ד שהיות שאין הדרך לישון על כלי מיטה שישן עליהם אדם אחר מותר שאין זה בגדר תענוג אלא מצד בריאות).

נח. בגדים שמחליפין אותם מחמת זיעה כגון לבנים וגרבים מותר להחליפם בימים אלו (הגרי"ש אלישיב זצ"ל ושו"ת להורות נתן ח"ז סי' ל"ז), ויש שמחמירים אף בזה (שו"ת מנח"י ח"י סי' מ"ד וע"י רמ"א ס"א דמשמע שאסור).

נט. אסור ללבוש בימים אלו בגדי שבת (רמ"א ס"א), ובעלי הברית מותרים ללבוש בגדי שבת, ויש מקילין שאף המכניס ומוציא של התינוק – הקוואטר מותר ללבוש בגדי שבת (שעה"צ שם סק"ג).

ס. בחור שנפגש בימים אלו לצורך שידוכין רשאי ללבוש בגדי שבת ולהתרחץ (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קל"א אות ד').

סא. המנהג היום להכין לפני ר"ח את הבגדים לתשעת הימים ע"י לבישת הבגדים המכובסים ולהופכם למשומשים, ויכול ללבוש כמה בגדים אחד על השני זמן מה [חצי שעה] ובלבד שיתקמטו קצת (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

סב. בגדי ילדים [עד גיל י"ג] מותר לכבסם במקום הצורך עד שבוע שחל בו תשעה באב שאז אסור מעיקר הדין (ע"פ הרמ"א ס"ד ומ"ב סקפ"ב בשם הח"א), ומ"מ בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר (עד גילאי 6-7) ויש צורך להחליפם בכל יום מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו (ע"י שו"ע ס"ד ומ"ב סק"ב והוראת הגרי"י קרליץ שליט"א).

סג. בשבת חזון נוהגין עפ"י הגר"א ללבוש בגדי שבת כרגיל, ויש משנים בגד אחד (מ"ב סק"ו), ומ"מ אין ללבוש בגדים חדשים (שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' פ'), (וסיפר רבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א כי בעיר הולדתו בריסק נהגו בשבת חזון לשורר "לכה דודי" בניגון עצוב דומה לניגון "אלי ציון ועריה").

סד. מותר להשתמש במפות שולחן מכובסות לכבוד שבת (רמ"א סעי' ג'), וכן במגבות מכובסות אבל לא בסדינים (מ"ב סק"ג), ומ"מ לכבס אף לכבוד שבת אסור (מ"ב ס"ק ל"ב).

סה. מותר לצחצח נעליים כשהוא רק "משחיר" אותם ולהבריק אותם אסור (שו"ת אג"מ ח"ג סי' פ'), ויש שאוסרים אפילו רק להשחיר (מרן החזו"א זצ"ל), ולכבוד שבת מותר לכו"ע ואפילו להבריק (ע"י מבית לוי שם צ"ז אות ד').

סו. נוהגים שלא לשטוף את הרצפה ולנקות את הבית רק בצורה קלה ולא באופן יסודי, אך לכבוד שבת מותר (מבית לוי שם אות ט'), ובת"ב מותר להדיח רק מקום המטונף.

בשלושת השבועות כל דבר קשה יותר, מי שיש לו צער כל שהוא כל השנה, בשלושת השבועות צערו מתגבר יותר, והסיבה לכך כי למעשה צריכים אנו להצטער על חורבן ביהמ"ק, ואם לא מצטער על חורבן הבית נותנים לו צער אחר, כי צער שנגזר על האדם אי אפשר להפטר ממנו, ואם לא מצטער על החורבן נותנים לו משמים צער אחר

(שמעתי ממו"ר מרן רבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א).

דבר שמואל

ליקוט מתוך כתביו ואמרותיו של מעתיק השמועה מרן ראש הישיבה רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל
 יו"ל לקראת יום היארצייט ה-38 כ"ז תמוז תשל"ט - פרשת מטות מסעי תשע"ז

וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תְּהִינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה
 רֹצֵחַ מִכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה (ל"ה י"א)

איתא בגמרא מכות (י' ע"א) דרש רבי סימאי מאי דכתיב (קהלת ה' ט') אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה אוהב כסף לא ישבע כסף זה משה רבינו שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה, ע"כ.

ושמעתי ממו"ר הגר"ש רוזובסקי זצ"ל להקשות דהוא פלא מה ראו חז"ל לתת למשה את התואר של 'אוהב כסף לא ישבע כסף' שהוא מהמדות הרעות הקיימות אצל האדם.

וביאר מו"ר זצ"ל בזה שעצם הכח הזה שניתן באדם שלעולם אינו מסתפק במה שיש לו. שלעולם הוא שואף שיהיה לו יותר ממה שיש לו, הוא בשביל תורה ועבודת ה' שניתן כח באדם שתמיד ישאוף להוסיף עוד ועוד במעלותיו הרוחניים, ורק שאצל אדם שכל שאיפותיו הם לכסף ולקניני העולם, אצלו משמש כח זה שלא יסתפק באלו הדברים.

אבל עצם הכח ניתן באדם, כדי שבזמן שיגיע להכרה בתכלית ברייתו בעולם, דהיינו כשיעבוד את ה' לעולם לא יסתפק במדרגתו, אלא ישאף להוסיף עוד ועוד בתורה ובעבודת ה' ולכן הזכירו אצל משה לענין הזה של אוהב כסף לא ישבע כסף, ולפי שמשמש בכח זה לתכלית שכח זה נברא בעולם (נר תורה, ואתחנן).

תְּהִינָה שֵׁשׁ הָעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לְנוֹס שָׁמָּה כָּל מִכָּה
 נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה (ל"ה, ט"ו)

ובמסכת מכות (י' ע"א) א"ר יצחק מאי קרא (דברים ד' מ"ב) ונס אל אחת מן הערים האל וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא, תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא.

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמָּטָה לַצָּבָא אֹתָם וְאֵת פִּינְחָס
 בֶּן אֱלִעֶזֶר הַכֹּהֵן (ל"א ו')

ופירש"י: אמר הקדוש ברוך הוא מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור, יגמור.

ובמדרש רבה (פרשה כ"א א'): פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו.

ויש לעיין מה הרבותא שיטול שכרו, הרי על כל המצוות נאמר (תהלים ס"ב י"ג): ולך ה' חסד כי תשלם לאיש כמעשהו.

אלא יש לומר שקנאין פוגעין בו הוא בצער גדול על שפיכות דמים, אלא שהכרח הוא לקנא קנאת ה', ובזה יש שכר נוסף שנעשית מתוך צער. (מתוך גליונות מכת"י על המדרש רבה):

פִּינְחָס בֶּן אֱלִעֶזֶר הַכֹּהֵן (שם)

ופירש"י (שם) עמדו השבטים ואמרו עליו ואמרו ראיתם בן פוטיאל וכו'. היינו שאמרו שכונתו לא היתה טהורה

ודבק בו מעבודה זרה של אבי אמו ונובע מעשהו מצד שנאה, ובזה מתבאר מה יחסו הכתוב בן אהרן (-פינחס בן אלעזר בן אהרן, כ"ה י"א) רודף שלום, ומצד קנאת ה'- וממילא דוקא בכונה טהורה ולשמה גמור, אבל בתערובת שלא לשמה, פגול הוא ולא ירצה, ולכן אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום (כ"ה י"ב), היינו שהרי יש בו ממדת השלום, להעמיד כל מידה על מכונה שלא יהי' מורגל בזה.

וזה הביאור שנאמר לפנחס מידת השלום, כי יודע מתי להשתמש במדה זו, וזהו בעצם מדת השלום, כי שלום אמיתי הוא להעמיד כל דבר על מכונו ועל תיקונו, לתת לכל דבר את גבולו לא לעשות עירבוב הגבולין כענין שנאמר (ישעיה מ"ה ז') יוצר אור ובורא רע עושה שלום ובורא את הכל. (מתוך גליונות מכת"י על המדרש רבה):

שהקדימו מקניהם לטפם ואמרו: גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו.

וצריך ביאור, דהלא מבואר דעיקר כוונתם במה שרצו להתישב בעבר הירדן הוא משום כי שם חלקת מחוקק ספון (דברים ל"ג כ"א) ולא משום ממונם ומקניהם. ואמר המשגיח שליט"א (זצוק"ל) דודאי דעיקר מגמתם היתה משום ששם היתה קבורתו של משה אך מ"מ מעורב היה מעט הענין של נחלה מבוהלת, שחבבו את ממונם, ומחשבה זו נמשכה והלכה בכל מהלכיהם עד שקרויה היא הנחלה על שמה: נחלה מבוהלת. והוסיף עפ"י הכתוב: יקר מחכמה וכבוד סכלות מעט (קהלת י' א'), ופירוש "יקר" מלשון כובד (רש"י שם), והיינו שאם נניח על כף המאזניים מצד אחד ריבוי של חכמה וכבוד, ומצד השני סכלות מעט, יכריע מעט הסכלות את ריבוי החכמה וכבוד. דהיינו דוירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון, אך הכסילות מעט (יעוין במדרש שם שקראו עליהם המקרא דלב כסיל לשמאלו) של מחשבת חיבוב הממון הורידה את ריבוי החכמה והכבוד של המגמה העיקרית עד שכל הנתלה קרויה היא: נחלה מבוהלת.

ולמדים אנו כי אדם שיש בידו חכמה וכבוד וסכלות מעט, אין הסכלות מעט עומדת לעצמה אלא שהיא מכריעה ומורידה את כל החכמה והכבוד עמה במחיצתה. (זכרון שמואל עמ' תקמ"ח).

והנה אז"ל (שבת קנ"ב ב') כל י"ב חודש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת, והיינו דישנה עדיין התקשרות בין הגוף לנשמה, והנשמה היא עדיין חלק מן הגוף. וקשה לה להפרד מן הגוף. וע"כ כל י"ב חודש היא עולה ויורדת, כי היא באה לבקר את הגוף, שכנה של הנשמה בחיים. אלא שאחר י"ב חודש נשמתו עולה ושוב אינה יורדת, שבטלה ההתקשרות עם הגוף. אכן גופו הקדוש של משה רבינו היה חלק מנשמתו "חלקת מחוקק ספון", וע"כ נתאוו בני גד להיות סמוכים אליו ולשכנו דרשו. ואף שלא ידעו היכן מקום קבורתו (עיין סוטה י"ג ע"ב), מ"מ ידעו שבעבר הירדן הוא ספון וקבור. וויתרו על הקדושה היתירה של ארץ ישראל ונסתפקו בקדושת עה"י כדי להיות קרובים לגופו הקדוש של משה. והיינו שהכירו כי הקירבה למשה תתן להם ותנחיל להם יותר טובה וברכה מאשר קדושת א"י. זוהי מעלת ההתקרבות אל הרב. והכל כדי ללמוד ממעשיו הטובים. כי הקירבה מועלת לזכור את הרב ולא להסיח דעת ממנו וע"כ למדים תדיר ממעשיו הטובים. וזהו גם תכלית הקמת הציון ללמוד מהמע"ט (זכרון שמואל עמ' תק"ע).

בנימוק"י (שם) כתב וז"ל, והתורה חיים היא, דכתיב כי היא חיין ואורך ימין, כי חיים הם למוצאיהם, ע"כ. וברמב"ם (פ"ז מרוצח ה"א) כתב, שחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין עכ"ל.

ואמנם זהו מתנאי עסק התורה שיהיה הלימוד עצמו באופן של תורת חיים (א לעבדיגע תורה) דהיינו במלא חיותו והרגשיו, אשר זהו הפתח לכל העליה הרוחנית. שהרי לימוד התורה הוא משום מציאות החיים כפשוטו.

וכדאיתא בגמ' שבת (ק"ט ע"ב) כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, ועיקר ההדגשה זה הוא ה"כל כוחו" דכלל הוא דהמתחזק באיזה ענין בתורה בכל עצמיותו ובמלא עוז חיותו נפתחין לפניו כל שערי העולם הרוחני. ומשום דע"י זה הוא דבוק בהקב"ה אשר הוא מקור החיים, וממילא מתקיים בו ואתם הדבקים וכו' חיים כולכם היום. (שיעורי רבי שמואל מכות י' ע"א עיי"ש עוד)

גדרת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו (ל"ב ט"ז)

ובמדרש (פרשה כ"ב ט') ד"א לב חכם וגו' אלו בני ראובן ובני גד שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר שחיבבו את ממונם יותר מן הנפשות וכו' א"ל הקב"ה אתם חיבתם את מקניכם יותר מן הנפשות חייכם אין בו ברכה עליהם נאמר נחלה מבוהלת וכו'. ע"כ.

ולפי דרכנו למדנו בדיוק לשונם ז"ל שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר, שהתביעה היתה על שני הדברים כאחד, הן על מה שעשו את העיקר טפל והן על מה שעשו את הטפל עיקר. שכשם שאין לעשות את העיקר טפל כך אין לעשות את הטפל עיקר, משום שכך הוא הדבר שמתוך שעושים את הטפל עיקר באים לעשות את העיקר טפל. (זכרון שמואל עמ' תק"ע).

ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל תעברנו את הירדן (ל"ב ה')

כתיב: נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך (משלי כ' כ"א) קאי על בני גד ובני ראובן, דהיתה נחלתם מבוהלת בראשונה וע"כ אחריתה לא תבורך דגלו תחילה לשאר שבטים.

ועי' לשון המדרש (מד"ר ומד"ת סוף מטות): לכך גלו תחילה מכל השבטים, ומי גרם להם על שהפרישו עצמם מתוך אחיהם בשביל ממונם, עיי"ש. וכאשר מצינו שנתבעו על שהיו חסים על ממונם יותר מבניהם

דרשת רבינו זצ"ל בברית בעניני מילה בהלכה ובאגדה מיום ב' י"א אב תשכ"ה הרוואה כאן אור לראשונה

מל ולא פרע

בתוס' ביבמות עא: הביאו מדברי רבנו נסים גאון בהא דפריך בגמ' שם ובמדבר מאי טעמא לא מהול וכו', וכתבו התוס' משמע דלא מהול כלל, ובפרקי דר' אליעזר (פ' כט) משמע שמלו, דקאמר מי מנה עפר יעקב, ראה כל המדבר שהיה מלא מערלותיהן של ישראל, ובמגלת סתרים דרבינו נסים [גאון] נמי משמע שמלו ולא פרעו, דכתב בהו כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היו פורעים מפני עינוי הדרך; והיינו דמפני שלא נשבה להם רוח צפונית לא פרעו דהפריעה סכנה היא להם.

ומטו להקשות על דבריו מהא דתנן [שבת קלז:]: דמל ולא פרע כאילו לא מל, ואם אינם יכולים לפרוע מדוע מלו הא אין מילה זו כלום.

ואפשר לומר בזה עפ"י דברי הגר"ח זצ"ל הידועים בספרו חדושי רבנו חיים הלוי בהל' מילה לבאר הסוגיא דשבת קלה. גבי יוצא דופן דא"י שם אמר רבי אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה, שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וגו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו, אמר ליה אביי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה, אמר ליה נתנה תורה ונתחדשה הלכה; והרמב"ם בפ"א דמילה ה"ז כתב דיוצא דופן נימול לשמונה ולהלן שם בהי"א כתב שאין דוחה את השבת, וכן גבי יליד בית פסק דנימול לשמונה ואינו דוחה את השבת, והתימה בדבריו ממה נפשך אם הוא בכלל ההלכה של וביום השמיני אף שאין אמו טמאה לידה מ"ט אינו דוחה את השבת.

וביאר הגר"ח דיל"פ בב' אופנים דברי אביי שאמר דורות הראשונים יוכיחו, די"ל שכונתו להוכיח שאין הדרשא אמת ודין מילה בשמיני אינו תלוי כלל בטומאת לידה, וראי' לזה מדורות הראשונים שנימולו לשמונה אף שלא הי' בהם טומאת לידה, ויל"פ עוד דאין כוונתו לבטל הדרשא אלא זה ודאי דדין מילה הניתן בסיני ביום השמיני ימול בשר ערלתו הוקש לוטמאה אמו שבעת ימים, והוא תלוי בטומאת לידה, אלא דאביי הקשה דורות הראשונים יוכיחו שיש עוד דין מילה דאברהם אבינו, שכבר הוא נצטוה על המילה, ובמילה שנצטוה בה אברהם לא נאמר כלל דין טומאת לידה, וגם אצלינו

מלבד דין מילה שנאמרה בסיני ישנו גם דין מילה שנאמרה באברהם אבינו שאינה תלוי' בטומאת לידה, ועל זה משני ניתנה תורה ונתחדשה הלכה, דאחר שניתנה תורה ונתחדש דין מילה שתלוי בטומאת לידה, כבר בטל דין המילה שהי' באברהם ואין לנו אלא מילה שניתנה בסיני שדין יום השמיני שבה תלוי בטומאת לידה, והרמב"ם פסק בזה כאביי שדורות הראשונים יוכיחו ופי' דהיינו שנשאר גם דין מילה שנאמרה באברהם שאינה תלוי' בטומאת לידה, ואמנם מצד דין מילה דסיני הוא תלוי בטומאת לידה, אבל גם דין מילה דאברהם קיים, וממילא הנ"מ בזה דדין זה של מילת אברהם אבינו גם היא ביום השמיני, שגם באברהם נאמר מילה בשמיני, אבל דין מילה שדוחה שבת הוא רק דין מילה דסיני, וממילא כל שאין אמו טמאה לידה שאין בו דין מילה דסיני, אלא רק דין מילה דאברהם אבינו, אמנם נימול לשמונה אבל אינו דוחה את השבת.

ואמנם דברי הגר"ח צ"ע קצת מדברי הרמב"ם בפיהמ"ש סופ"ז דחולין שכתב וז"ל: שאתה צריך לדעת שכל מה שאנו נזהרים ממנו או עושים אותו היום אין אנו עושים זאת אלא מפני צווי ה' על ידי משה, לא מפני שה' צוה בכך לנביאים שקדמוהו, דוגמא לכך, אין אנו אוכלים אבר מן החי וכו' וכן אין אנו מלים בגלל שאברהם מל את עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שה' צונו על ידי משה להמול כמו שמל אברהם עליו השלום, ע"כ. עכ"פ כך ביאר הגר"ח בספרו ליישב דעת הרמב"ם.

ולפי דבריו יש לומר דכלל זה שישנו בידינו שהמל ולא פרע כאילו לא מל, הנה באמת אברהם אבינו לא נצטוה על הפריעה, אברהם אבינו לא נצטוה אלא על המילה כדאי' ביבמות עא: אמר רבה בר יצחק אמר רב לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו וכו', ורק בסיני נצטוה על הפריעה, ומה דאמרינן דהמל ולא פרע כאילו לא מל הוא רק כלפי דין מילה שנאמר בסיני, ששם נצטוה גם על הפריעה, ואם לא פרע דינו כערל וכאילו לא מל, אבל כיון דאמרינן שדין מילה דאברהם אבינו גם הוא נשאר נמצא שהם מחוייבים במילה לא מצד מילה שניתנה בסיני, אלא במילה שנצטוה בה אברהם אבינו, ואצלו הי' מילה בלא פריעה, אולם אע"פ שדין מילה דאברהם אבינו עדיין קיים אמר' דהמל ולא פרע כאילו לא מל, דכיון שנצטונו בסיני במילה עם פריעה וכשלא פרע דינו כערל, ממילא חשיב כאילו לא מל, ומ"מ גם מי

שאינו יכול לפרוע מחוייב למול לקיים מילה זו שנצטוו בה אברהם.

וא"ש דברי רבי נסים גאון שפירש שבמדבר מלו ולא פרעו, ומה שהקשו עליו דכאילו לא מל, הביאור כאילו לא מל מילה שנצטוונו בסיני, אבל מילה שנצטוו בה אברהם קיימו אף בלא פריעה, כיון שאברהם אבינו עדיין לא נצטוו על הפריעה.

מהות הערלה

בבית הלוי פרשת לך לך עה"כ שנאמר באברהם אבינו [בראשית יז,א] התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני ובינך, וביאר הבית הלוי דבכלל מילה ישנם ב' עניינים, יש במילה מה שאחז"ל [נדרים ל"א] מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הכותים, ערלה היא חסרון ומום באדם, ובחינוך [מ' ב'] כתב בטעמי המצוות דהגדר של מילה שהאדם נברא עם חסרון, והאדם צריך להשלים את החסרון, ובמה שנוגע להשלמה הגופנית של האדם האדם נברא עם ערלה, ומוטל עליו להשלים את עצמו להסיר את הערלה ולהשלים את הגוף, ומזה נלמד שגם בבריאה הרוחנית של האדם האדם אינו נברא כשהוא שלם אלא הוא צריך להשלים את עצמו את נפשו, וכמו שיש בו מום דערלת הגוף כך יש בו ערלת הלב, וענין המילה היא שימול את ערלת הלב.

והבית הלוי פי' הענין שיש את הסרת החסרון שע"י המילה, ויש את תוספת המעלה שזוכים מכח המילה, ואתנה בריתי ביני ובינך את אותה ברית קודש של וצאצאיו חתם באות ברית קודש, זה מקבלים רק במצות מילה שמתקדש ע"י מצות המילה, זהו האות ברית קודש, וב' העניינים ישנם במילה, א. להסיר החסרון שיש בו חסרון דמאוסה היא הערלה שנתגנו בה הנכרים, את הגנות שבערלה, ומלבד זאת הקדושה שבמילה של האות ברית קודש שזהו מה שנאמר ואתנה בריתי ביני ובינך, הקדושה של המילה זה שייך לברית שכרת עם הכלל ישראל, שאות היא לעולם, ואתנה בריתי אות ברית קודש הקשר של כלל ישראל עם הבורא עולם מתוך האות ברית קודש.

אות ברית קודש

והוסיף עוד דואתנה בריתי ביני ובינך נאמר בלשון עתיד, ורצה לומר שגם כאן מבואר שני הגדרים של מילה עם פריעה, מילה עצם החיתוך של המילה זה לסלק ממנו הערלה, לסלק מאיתו הגנות של הערלה, והפריעה זה עושה את האות ברית קודש, ואברהם אבינו שלא נצטוו

עדיין על הפריעה אצלו כתוב התהלך לפני והיה תמים, אצלו ה' הציווי להיות שלם להסיר ולסלק ממנו את החסרון של הערלה, ולעתיד כשכלל ישראל יצטוו על הפריעה, אז תהי' הברית של הקב"ה עם כלל ישראל, ואתנה בעתיד אז ואתנה בריתי ביני ובינך, הברית האות ברית קודש זוהי הפריעה.

ברית עם הקב"ה

הגדר בפריעה הוא הגילוי של המילה, שקודם היא בהסתר, והגילוי של מילה הגילוי של מצות מילה זוהי הפריעה, ואי' בזוהר [הובא בביה"ל שם] שהאיתגליא של המילה זוהי הפריעה, האיתגליא של המילה זוהי האות ברית קודש, והגדר הוא כך קיום תורה ומצוות בהסתר בזה אין את חלק האות ברית קודש, שם אין את הקשר שהאדם מתחבר עם הקב"ה, זה שייך ע"י תורה ומצוות באיתגליא, ובמצות מילה ופריעה נתגלה שהענין של קיום כל התורה והמצוות כך הוא, הברית קודש של החיבור שבין הקב"ה עם הכלל ישראל זה רק אחר הפריעה שהיא הגילוי של המצוה, בשעה שקיום התורה והמצוות היא בגלוי, ובחז"ל [הובא בבית הלוי פרשת בשלח יעו"ש] הביאו על מלחמת עמלק שהי' זורק ערלותיהם כלפי מעלה, וכתבו הספרים שזה רק באלו שקיימו רק מצות מילה בלבד, אבל באלו שקיימו גם את הפריעה שם עמלק לא יכול הי' לזרוק כלפי מעלה.

יתירה מזה בכל העולם השליטה של כל הרע היכן יכולה לחול השליטה רק בשעה שהתורה והמצוות בהסתר, ואינם באיתגליא, ולאותם שעשו פריעה שאצלם התורה והמצוות באיתגליא שם אין לרע שום שליטה, לא לאומה"ע יש שליטה, ולא לשטן יש שליטה, והרע אין לו שליטה, הכח הזה שישנו לקשר שבין כלל ישראל לבורא עולם בשעה שתורה ומצוות הם באיתגליא אין שום כח בעולם שיכול לדבקות זו של ישראל בבורא עולם.

הצנע לכת

כל דברי אלו הם הקדמה לדבר הזה שבברית הזו שאני משתתף כעת בסעודת הברית, יש תורה ומצוות בשתי הבחינות, באופן של הסתר ובאופן של באיתגליא, ההסתר שישנו כאן בא מבחינה אחרת מכח של והצנע לכת, מצד השני של והצנע לכת עם אלוקיך, מה ה' אלקיך דורש מעמך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך, אני יודע, אני יודע רק מעט, אבל מהמעט הזה שאני יודע כאלו מעשים גדולים מה שנעשו והם בהסתר, מעשים גדולים שראיתי אותם, כאלו מעשים

דבר שמואל

זה הי' זה הי' הרב מקוברין רבי פסח פרוסקין זכרונם לברכה, בן שלו, והוא הי' אצל החפץ חיים, והחפץ חיים בירך אותו שיזכה שהילד שלו יגדל להיות נביא, ובתחילה התפלאתי איזו ברכה מופלאה שהילד יגדל להיות נביא, אחר כך חשבתי זה הרי פשוט החפץ חיים הרי חיכה, אחכה לו בכל יום שיבוא כך הוא חיכה, על כל יום ויום אחכה לו בכל יום שיבוא, ואז תתחדש הנבואה בכלל ישראל, אז הוא המתין כל יום שכבר תתחדש הנבואה בכלל ישראל, וכתוב [עמוס ב,יא] ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים, וממילא מי שמצפה לזה למה שלא זו תהי' הברכה, מצפים לגאולה לביאת המשיח שאז תשוב הנבואה לכלל ישראל, אצלינו נבואה זה דבר ששייך רק לעבר של כלל ישראל, אבל צריך לחכות להתחדשות הנבואה בישראל בכל יום, ויהיו נביאים, יהיו ילדים שיהיו נביאים, ומדוע שלא יהי' הילד הזה מהנביאים.

זה ברכה של החפץ חיים, אצלי זה קשה לתת ברכות של נביאים, כמו שלכתחילה דיברתי, אבל עכ"פ ברכה שהקב"ה יעזור שהוא יהי' באמת גדול, כזו ברכה אני יכול לתת, אני קיבלתי ברכה מאחד שהי' גאון שברך אותי שאהי' גדול, אצלי זה לא נתקיים, אבל את הברכה הזו שאני נתברכתי אז הקב"ה באמת יעזור שיתקיים והוא יהי' גדול ויהי' הרבה נחת ממנו, רוב נחת שיהי' מתוך הרחבה, מתוך שמחת הלב, עם כל טוב סלה.

גדולים וכל כך בהסתר בלא שום גילוי, בדרך כלל אנשים אף כשעושים בהסתר, אבל אם הדבר יתגלה אז יש להם קורת רוח בזה, עכ"פ יצא להם מזה שהדבר התגלה, אבל כאן ישנם כאלו דברים שכל הרצון שיהיו בהסתר, זה דבר גדול.

אבל מהצד השני תורה ומצוות שיש בהורים של הרך הנימול, בסבא של הרך הנימול שנמצא עימנו כאן, וגם שומעים כך על הסבא השני הסבא והסבתא, מכל הצדדים התורה והמצוות כל כך בגילוי, ואמנם ישנם סיבות שקשה שהכל יהי' בגילוי, אבל בכל פעולותיו עבור התורה והמצוות הם בכזה איתגליא מה שזה ממש מעורר התפעלות.

הברכה שאני נותן שהקב"ה יעזור שיתקיימו הברכות, ומה הלאה שיתוסף הקדושה, התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני ובינך, כל ואתנה בריתי ביני ובינך כתוב רק על העתיד, הקב"ה יעזור שישמשך הלאה כל העתיד שיעמוד באופן של הולך וגדול להיות מוסיף קדושה, והקב"ה יעזור שהילד הזה שנכנס כעת למילה, זה הקטן באמת גדול יהי', ובאמת גדול ממש, גדול בתורה, וההורים והסבים וכל המשפחה יהי' להם הרבה נחת.

התחדשות הנבואה

הי' לי חבר שסיפר לי בצעירותינו שאחיו הגדול כשנולד לו ילד הוא הי' אצל החפץ חיים, אומר לכם מי

מכתב מגדולי תלמידי רבינו מימי מחלת רבינו זצ"ל להעתיר לרפואתו, הרואה כאן אור לראשונה

בעזה"ש

יום ו' כ"ו שבט תשל"ט

לאחינו רעינו תלמידי רבינו הגדול, הגאון הגאון רבי שמואל רוזובסקי שליט"א ה' עליכם יחי.

זה חדשים מספר שרבינו שליט"א מתייסר ביסורים קשים ונוראיים, עתה הגיענו ידיעות מחו"ל שמצב בריאותו אינו טוב, אכן רפואתו בעזה"ש אינה מדרך הטבע, מוצאים אנו לנכון לעורר במיוחד לתלמידי יחי להעמיד בראש תפילותיהם בקשה מרופא כל בשר לשלוח רפואה ותעלה להמיר מכאוב ומדווה ברבנו, וכמו"ש חז"ל עד שיחלה כו' תהיה תפילתנו כתפילה החולה עצמו שמתקבלת תחילה.

בשעה שתורתו שגורה בפי כל תלמידי ותלמידי תלמידי, צורך הכלל הוא החלטתו באופן שישב במהרה להרביץ תורה ברבים, וחובה כפולה ומכופלת עלינו תלמידי של רבנו הגדול שליט"א, אנו שזכינו שהוא העמידנו על דרך נכוחה בלימוד תורתנו הקדושה ואשר רוב תורתנו וחיותנו בה מדיליה הוא, איך לא נקום ונאזור חלצינו, עלינו לראות עצמנו כחבוש עצמו, להתבונן ולהבין שאם מידת הדין מתוחה וכו' הרי אנו בניו תלמידי העומדים ראשונה בדין, כל יסוריו ומכאוביו שלנו הם והשתדלותנו ותפילתנו בשבילנו הוא.

מצאנו חובה לעצמנו להתעורר ולעורר את כל אחד ואחד מתלמידי להעמיד כוחותיו וזכויותיו בעד רבינו שלמדנו ואשר כה רבות אנו חייבים אנחנו לו, יקבל כל אחד על עצמו לפי הבנתו ולפי כזו ויותר להתחזק בזכויות ומע"ט, בלימוד, בתפילה, ובצדקה, בכל יום לזכות מורנו ורבנו ולבקש בזה צדקה וחסד לפני שוכן מרומים לשלוח רפואה שלמה לאבינו רבנו אשר כשאר ובשר אנחנו לו, ועל זאת להרבות כאו"א בפנ"ע בדברי תפילה ובקשה לעורר רחמי שמים לחולה שמואל בן שרה פערל יחי' יחזקה ד' וירפאהו בתוך שאר חולי ישראל רפואת הנפש ורפואת הגוף ב"ב.

אנו בטוחים שדברים אלו יצמאו מסילות לליבו הפתוח של כל אחד ואחד מתלמידי רבינו, שלא תהיה זאת לנו לפוקה ולמכשול שהתרשלנו ח"ו. יראה כל אחד את עצמו כבן יחיד ולא יסמוך על הרבים. ובהתחזקות זו של כל היחידים נזכה שתחזינה עינינו שוב את רבנו מכהן פאר כבימים עברו ומפליא לעשות בהעמדת תלמידים.

החותמים בציפיה לרחמי שמים, תלמידי רבנו

יעקב אדלשטיין חיים פרידלנדר פנחס שרייבר

סיפורים על רבינו זצ"ל הרואים כאן אור לראשונה

באדיבות מחבר הספר 'ראש הישיבה'

עמד על שלו שהקושיה עדיין חזקה ולא הקשיב לתירוץ, נענה רבינו ואמר: "ער זיך איין, אויב דו וילסט אויפואקסען דארפט זוך איינערען, ביי די רעבע ר' שמעון ווען מען האט גיפרעקט אקשא איז מון געשטאנען מוט הכנעה און זעך איינגיהערט וואס דע רעבע זאגט".

"איני נח עד שאני מוצא את הספר"...

עוד סיפר הג"ל כי פעם אחת הקשה בחור שאלה ורבינו הפנה אותו לעיין בספר שדיבר על אותו נושא. למחרת בא אותו בחור ושאל עוד שאלה, שאל אותו רבינו האם עיינת בספר שאמרתי לך אתמול לעיין בזה (היה נראה שהספר מדבר גם על השאלה השניה), הבחור ענה שלא, אמר לו רבינו: "כשיש לי שאלה ואומרים לי שספר פלוני מדבר על אותו ענין איני נח ולא הולך לישון עד שאני מוצא את הספר ומעיין שם, אבל אתה אני אומר לך, לך תעיין בספר ואינך מעיין, סימן שלא מעניין אותך רק לשאול שאלות לא לברר את הסוגיא, אז איך אפשר ללמד אותך..."

תורת הרדב"ז

סיפר אחד שהיה ליד רבינו זצ"ל בעת שמוציא לאור ניגש אליו וביקש והציע לו לקנות ספר "רדב"ז מכתב יד", ורבינו ענהו: וואס קאסט דער ספר, פאר דער פאפ'ר קען איך איין צולען אובער פא'ר די תורה פון רדב"ז האב איך נישט געניג געלד".

אש בוערת בחדר!

סיפר אחד שבא לבקר את רבינו זצ"ל בעת שהותו בבית החולים בבוסטון. ושוחח עמו, הוא התנצל בפניו שהביקור יהיה קצר, מפני שהוא מרגיש מאד חלש.

לפתע נכנס ילד שהיה עם משפחתו במקום, וניגש למכשיר הצפיה שהיה בקצה החדר והדליק אותה.

רבינו שהיה חלש קפץ מהמיטה כאילו אש בוערת בחדר וביקש לכבות מיד את המכשיר. כמובן שהמכשיר מיד כובה.

והדבר היה לפלא שגופו המותש וחסר הכח הגיב בנחישות בלתי הגיונית למול לסכנה הרוחנית!

בל תשחית של הגוף!

פעם אחת התבטא מרן החזון איש זצוק"ל באוזני רבינו, כי מה שנוהגים אנשים לאכול את השאריות אוכל מחשש איסור בל תשחית אין הם מרויחים בזה כלל, כי בל תשחית הם עוברים בין כה וכה כי אין הגוף נצרך לזה, ואדרבה הם עוברים עוד בזה שהם משחיתים את הגוף (מבן רבינו הג"ר מיכל דוד שליט"א)

13 פעם יבמות

כשהיה רבינו בישיבת לומז'א למד עפ"י בקשת החזו"א בחברותא עם הגאון הגדול רבי חיים גריינמן זצוק"ל שנכנס לשיבה כנער צעיר לבר מצוה, ורבינו הכין איתו את חצי מהשטיקל הראשון בחידושי רבינו חיים הלוי על הר"מ, הדרשה לבר מצוה התפעל מאוד והתבטא אודות כשרונותיו הגדולים של רבי חיים שהבין את הדברים הרבה מעבר למה שמתאים לבני גילו. וסיפר רבי חיים כי למד אז עם רבינו את מסכת יבמות 13 פעם מכריכה לכריכה (הג"ר מיכאל שפירא שליט"א).

הם באמת למדנים!

סמוך לבואו של מרן הרב מבריסק זצוק"ל לארץ הקודש, שח בצער לפני רבינו על המיעוט של למדנים בארץ הקודש, וכשרבינו שאלו מה אתם אומרים על האחים רבי גרשון אידלשטיין שליט"א ואחיו רבי יעקב זצוק"ל, הגיב הרב מבריסק (מתורגם מאידיש): "הם באמת למדנים!" (מבן רבינו הג"ר מיכל דוד שליט"א)

ההכנה לשיעור

סיפר הג"ר אליעזר כהנמן שליט"א כי פעם אחת לאחר השיעור אמר לרבינו שלפי מה הדברים שאמר בשיעור מיושבת קושיית ה'אור שמח' בסוגיא, הגיב רבינו: "אתה צודק! גם אני חשבתי תוך כדי השיעור שלפי דברינו מיושבת קושיית האור שמח, אבל דבר

שאני לא חושב עליו קודם השיעור אני לא אומר אותו בשיעור!"

איך לשאול

סיפר הג"ר יצחק וייס שליט"א: פעם אחת שאל אותו בחור קושיה חזקה ורבינו ענה לו, אך הבחור

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זללה"ה

דעת תורה

על מה אבדה ארץ

כאשר באים אנו להתאבל על חורבן בית מקדשינו ולהתחנן לפני בורא עולם שיוכנו ויבנה בית הבחירה במהרה בימינו, הרי שצריכים אנו לדעת על מה אבדה ארץ. צריכים אנו לנסות ולהבין מהם הסיבות והחטאים שבעטיין חרב בית המקדש. משנבין את המסובב הרי שנוכל לדעת ולהבין מהו הדבר הנדרש מאיתנו, מה ד' אלו קינו שואל מעימנו על מנת שנזכה ויבנה בית המקדש במהרה בימינו.

הנה על מנת להתחיל ולהבין את עומק הדברים, נביא בזה את דברי הגמ' ביומא (ט:) - "מקדש ראשון מפני מה חרב? - מפני שלושה דברים שהיו בו: עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. אבל מקדש שני, שהיו עוסקים בתורה ומצוות ובגמילות חסדים, מפני מה חרב? - מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלוש עבירות: עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים".

הבה ניתן אל ליבנו וניתן את דעתנו לנוסח שאלת הגמ' אודות חורבן בית מקדש שני. יכולים אנו להבין משאלת הגמ' כי טרם חורבן בית שני היו ישראל עוסקים בתורה. וזאת עלינו להבין, כאשר כותבת הגמ' נוסח של "עוסקים בתורה ובמצוות" הרי משמעותם של דברים היא שהיו עוסקים בדרך שהגדירו חז"ל את עסק התורה ומצוות, היינו שהיו עמלים בתורה יומם ולילה.

שלא ברכו בתורה תחילה

עוד מוצאים אנו בגמ' בנדרים (פ"א.) - "אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על מה אבדה הארץ? דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפרשו הקב"ה בעצמו, שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם, אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה". הן גם כאן יכולים אנו להבין, וכן הביא ברבינו יונה, כי טרם חורבן בית שני עסק עם ישראל בתורה בבחינת עסק התורה, היינו עמל התורה, פשוטו כמשמעו, ומשום כך לא פירשו החכמים ולא פירשו הנביאים על מה אבדה ארץ. עד כי נזקקנו לדברי רב יהודה בשם רב שלא ברכו בתורה תחילה.

באם נעדרת

מהאדם הרגשה זו של חשיבות התורה שהיא היא היסוד והבסיס לכל המעלות כולם, הרי שחלילה וחס עלול האדם להדרדר ולפרוק הכל.

נמצינו למדים כי מבחינת מעלת עסק התורה, הרי שהיו ישראל מצויינים בזה, אלא שלא נתנו די חשיבות לתורה עצמה עד כדי צורך לברך עליה.

ועל מנת להבין את עומק הפשט בחיסרון זה נזדקק לדברי הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל. הנה אדם אשר הרבה חולי ויסורים עד כי היה בבחינת גוסס, באם יבוא מומחה כלשהוא ובדרך זו או אחרת יציל את חייו וירפאהו כבראשונה, הרי לא ניתן לשער ולתאר את גודל הכרת הטוב העצומה שירגיש אותו אדם שברגע האחרון ניצל ממוות כלפי אותו מומחה שפדאו ממוות לחיים. אדם אשר כזה, עקב במצב בו היה שרוי הרי הוא מכיר בערך החיים, מכיר הוא בגודל החסד שעשה וגמל עמו מצילו וממילא יכיר לו על כך טובה עד אין קץ. כך ממש צריכה להיות ההכרה שלנו כלפי המתנה הנפלאה שנתן לנו בורא עולם שנתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו. עלינו להרגיש במוחש ובבירור את האושר הגדול על כך שקבלנו תורה אשר היא זו שנותנת לנו את החיים האמיתיים והנצחיים. הודאה שכזו צריכה להיות אף יותר מההודאה והכרת הטוב שחש אותו אדם שניצל ממוות כלפי מצילו, כי כאשר עוסקים אנו בתורה, הרי בחיי נצח אנו עוסקים!

אמנם כי כן כפי שאמרנו, קודם החורבן עם ישראל עסק בתורה אולם היה חסר להם את העיקר, חסר היה להם את ההרגשה של המעלה הגדולה ואושר החיים שאליו מגיעים על ידי התורה. הרגשה זו שהיתה חסרה להם, אינה עוד הרגשה כזו או אחרת החסרה, אין זה חיסרון קטן או גדול, באם נעדרת מהאדם הרגשה זו של חשיבות התורה שהיא היא היסוד והבסיס לכל המעלות כולם, הרי שחלילה וחס עלול האדם להדרדר ולפרוק הכל. ההדרדרות מתחילה דווקא מהדברים הקטנים לכאורה, למה נותנים ערך ולמה מייחסים חשיבות, קנאה באלו שאינם שייכים לתורה ומשום מה נדמה שיש להם חיים ועל ידי כך מחפשים בורות נשברים ואחריתה מי ישרנו.

שנאת חנם וערך התורה

ונוכל בס"ד להוסיף עוד הבנה ועמקות ביסוד מעלת התורה וחשיבות התורה. הנה לכאורה מוצאים אנו סתירה בינות שתי הגמרות שהבאנו בראשית

שכלו ובחוסר אפשרותו להבין את תכלית הבריאה והחיים. משכך ודאי הוא שאדם אשר כזה לא יבין את ערך מעלת וחשיבות התורה הקדושה. נמצינו למדים איפה כי שנאת חיים וחוסר ההכרה במעלת התורה חרם, ומשכך לא רק שאין סתירה אלא אלו משלימים את אלו.

עיקרו של דבר צריכים אנו להשתדל שימים אלו, ימי בין המצרים ותשעת הימים יעברו עלינו לא מתוך רפיון ח"ו, אלא מתוך התחזקות בלימוד התורה ובעבודת התפילה. צריכים אנו להשתדל בימים אלו במיוחד לעשות חסד האחד עם רעהו, להתייחס כיאות לזולת, ובאם כך ננהג נזכה שיתקיים בנו מאמר חז"ל כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

חורבן ביהמ"ק - חורבן החיים

וממילא חפצים אנו להבין ולהשכיל מהו פשר ההבדל באבילות על קרובו, שם מחוייב האדם בגדרים ובסייגים האומרים עד כאן ולא עוד, לעומת אבילות על בית המקדש אשר כל כולה ללא גדרים והגבלות עד כי יהיה ראשו מקור מים ועיניו מקור דמעה.

חיים שאינם חיים

ובכדי להבין עלינו לדעת את אשר כתב הגאון ר"ש אלקבץ. חורבן בית המקדש אינו עוד אסון גדול בתולדות העם היהודי. חורבן בית המקדש הינו חורבן החיים כפשוטו ממש. הנה ערך החיים טמון בתכלית אשר למענה חי האדם. הן חיים ללא תכלית וללא תוכן, האם בשם חיים יקראו? כמשל, אדם חכם נבון, ובעל גבורה, באם ח"ו יהפך למשותק ובנוסף לכך יאבד את שפיות דעתו, הרי ברור הוא כי חייו אינם חיים. מדוע לו חיים באם ניטל ממנו תכלית החיים אשר בעבורו נברא האדם.

זוהי הדרך וזוהי ההבנה בה צריכים אנו להבין את גודל האסון והחסרון בחורבן בית המקדש. בית המקדש היה המקום ממנו ינק כלל ישראל את כל הרוחניות ואת כל המעלות ההכרחיות לאותו בן עליה החפץ להגיע לתכלית הנרצית. על ידי שראה האדם את עבודת הקורבנות הנעשית בקדושה ובטהרה, על ידי שהיה האדם עד ונכח לכל הניסים שהיו במקדש דבר יום ביומו, על ידי כל אלו הוסיף האדם יראת שמים ומידות טובות. והנה באם נכשל האדם בחטא, דווקא כי אז, מביא היה קרבן לבית המקדש ומלבד הכפרה לה היה זוכה, הרי שהיה מקבל רב שפע נפלא וגדול של יראת שמים אשר מלבד הכפרה על חטאו היו מרוממים ומנשאים אותו לכל ישוב בחטאו הראשון חלילה.

הדברים. באם נעיין בדברי הגמ' ביומא הרי שנמצא כי הסיבה שבעטיה חרב בית שני היא שנאת חיים. לעומת זאת מוצאים אנו בדברי הגמ' בנדרים כי הסיבה לחורבן בית שני הינה שלא ברכו בתורה תחילה. אתמהא.

אולם נראה לומר כי הם הם הדברים. מדוע לא זכו ישראל להכיר בערך מעלת התורה. הן הבאנו קודם לכם כי עוסקים היות בתורה, ומשכך אך תמוה הוא איך וכיצד לא הגיעו להכיר במעלת התורה בזכות עסק התורה. הן זאת צריכים אנו להבין, שורש המידה הרעה של שנאת חיים טמונה בכך שמחשיב האדם את עצמו עד כי אינו מסוגל לקבל מזולתו שום לימוד וודאי וודאי שלא תוכחה. אדם אשר כזה מחשיב עצמו לחכם אשר אין בלתו וממילא אינו מכיר בקטנות

הן ידוע הוא שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו, הרי זה כאילו נחרב בדור זה ממש, וממילא הרי אף האבילות צריכה להיות לא על דבר שהיה לפני כך וכך שנים, כי אם צער עמוק ואמיתי ממש כאילו ראינו בעינינו אנו את בית חיינו נשרף וחרב לנגד עינינו.

והנה כשם שיש אבילות כללית של כל כלל ישראל על בית חיינו שניטל מאיתנו ואיננו עוד, הרי שמפעם לפעם ישנה גם אבילות פרטית ואישית של אדם זה או אחר על קרוב משפחה שנסתלק מן העולם. ולכאורה היינו יכולים לחשוב כי דיני אבילות זו כדיני אבילות זו. יכולים היינו לחשוב כי כדיני אבילות על אביו או על אמו, כך הם דיני אבילות על בית המקדש.

אולם באם נתבונן ונעיין נראה כי לא כן הם פני הדברים. באבילות על מת מוצאים אנו כמה הגבלות

וגדרים עד היכן גדר האבילות. הן ידוע הוא איסור "לא תתגודדו", גם בשעת צערם ואבלו על קרובו שנפטר אל לו לאדם לעשות

מעשים אשר הינם שלא בגבולות האבילות המותרת על אחד משבעה קרובים. אמנם גדול צערם בהלקח ממנו

קרובו הקרוב אליו, אולם אל לו לשכח כי נשאר לו האב הגדול שבשמים שהוא הבורא

והמנהיג. "בנים אתם לד' אלוהיכם". ובכל מצב של צער הרי יש לנו לחסות בצילו של הקב"ה. לעומת זאת הרי בכל הנוגע לאבילות על חורבן בית המקדש, אין אנו מוצאים כל הגבלה על גודל האבילות. כל גדר בעניין האבילות לא נכתב. ולא זו אף זו, הרי אומר לנו ירמיה הנביא - "מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה", בכיה ללא כל סייגים, גדרים או מעצורים. ואמנם מובא בשם ר' יעקב מעמדין שמצוות האבילות על ירושלים הינה כפשוטה ממש לקונן ולהצטער, מאין הפוגה.

נאבד

מאיתנו

וחסרים אנו מקור

השפעה רוחנית ומקור

קדושה שעל ידה יכולים

היינו להגיע לידי תכלית היצירה

של האדם הישראלי.

נמצינו איפה חסרים

את עיקר ומקור

תכלית

חיינו.

חיינו וממילא ראוי הוא המצב בו אנו שרויים ומתבוססים לאבל ללא גבול בכל עת ובכל זמן.

מפני חטאינו גלינו מארצינו

בימים אלו, ימי בין המצרים צריכים אנו להתבונן ולשים על ליבנו כי מאז נחרב בית הבחירה ומעת חסרנו כל אלה תכפו עלינו צרות תלאות עברו על ראשינו. השפל הרוחני בו מצוי כלל ישראל וסבל הגלות הינם כל כולם מחמת מעשינו, "ומפני חטאינו גלינו מארצינו". באם באמת אבלים אנו על חורבן בית המקדש, באם באמת רוצים אנו לראות במהרה בבנין בית המקדש, הרי שצריכים אנו לתקן את דרכינו ומעשינו. צריכים אנו לחשוב בטרם נעשה, האם ראוי הוא המעשה שיעשה, אם לאו. צריכים אנו להוסיף ולעלות בקיום התורה והמצוות.

"על מה אבדה הארץ - על עזבם את תורתי - שלא ברכו בתורה תחילה". צריך כל אחד ואחד להוסיף ולהתחזק בהתמדה וביגיעת התורה, להתחנן ולבקש בתפילה "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים". באם נעשה כל זאת נזכה ל"כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה בב"א"

והנה מעת שאין לנו כימים הראשונים, לא כהן גדול להקריב קרבן ולא מזבח להעלות עליו עולה וכליל, נאבד מאיתנו וחסרים אנו מקור השפעה רוחנית ומקור קדושה שעל ידה יכולים היינו להגיע לידי תכלית היצירה של האדם הישראלי. נמצינו איפה חסרים את עיקר ומקור תכלית חיינו. וכי לזה חיים יקרא?

מצב אשר כזה, חיים אשר אינם חיים, מצדיק הוא איפה אבילות ללא גדרים. אדם אשר ניטלה ממנו תכלית חיו, ראוי לו שתהיה אבילותו ללא כל גבול ללא כל סייג. אדם אשר מבין זאת, אדם אשר מבין כי בחורבן בית המקדש איבד את היקר מכל, איבד בעצם את חיו הרי שממילא מגיע הוא למצב שראשו מים ועיניו מקור דמעה.

אמנם כי כן, נכון הוא כי גם לאחר חורבן בית המקדש נשארו בגדר בנים לד' אלוֹקינו, אולם בכל זאת לא נאמר באבילות בית המקדש כדרך שנאמר באבילות על קרוב משפחה - "בנים אתם לד' אלוֹקים לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עניכם למת", שכן למרות שבנים אנו לה' אולם הרי איבדנו את תכלית

למען דעת

מספר עובדות אודות הנהגות רבינו בענייני ט' באב, גאולה וימי בין הזמנים

בן אברהם" לומר: כשיפול ישמעאל באחרית הימים, אז יצמח בן דוד שהוא מתולדות יצחק. אמר רבינו, שדברים אלו של "בעל הטורים" מכוונים לדורינו. עוד הוסיף ואמר, כי הנה במאמרו של הגה"ק רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל הי"ד, הנקרא "עקבתא דמשיחא", הביא ממרן ה"חפץ חיים" זצ"ל בשם הוזהר הק', שבעקבתא דמשיחא גזרת חרב תתחלף בגזירת עניות. ואין הכוונה על האנשים מן השורה, שמחירי המצרכים בחנויות יהיו גבוהים ולא יהיה להם כסף לקנות, אלא שהגבירים הגדולים ירדו מנכסיהם. סיים רבינו, כי זמנינו הוא זמן הראוי ומסוגל לגאולה, וצריך רק להזהר שלא לקלקל!

מרשימות הג"ר דוד הלל שליט"א: כאשר למדנו בישיבה גדולה לקראת חודש אלול בתחילת שיעור ב', היו צריכים ללמוד פרק תמיד נשחט. סבור הייתי שיהיה לנו קשה להבין היטב את שיעורי ראשי הישיבה, ופניתי לרבינו בבקשה שימסור לנו בבין הזמנים של חודש אב שיעורים על סדר הדף בפרק זה עם היסודות בקדשים. רבינו נענה ברצון ואמר שנגיע אצלו לחדר השיעורים בכל יום מהשעה 11 וחצי עד ל-12 וחצי, והוא ימסור לנו שיעור ולאחר מכן נתפלל מנחה. בשיעורים השתתפו למעלה ממניין בחורים, והספקנו ללמוד כ-3 דפים עם יסודות מהראשונים, שפת אמת, והגרי"ז. בשיעור פרש בפנינו רבינו הקדמות נפלאות בבחירות מיוחדות, והיתה תועלת אמיתית לכל השומעים. רק דבר אחד לא נתיישב על לבי, כיצד העזתי לבקש ממנו דבר כזה בבין הזמנים שהוא היה צריך לו למנוחה, אך הוא בטובו לא סירב והיה לנו למשיב נפש.

מרשימות הגאון רבי חיים יוסף יעקובוביץ שליט"א - שאלו פעם בחור מהישיבה האם זוכר מה נאמר בשיחה המוסרית בשבוע זה. השיב התלמיד - דבר אחד זוכר אני היטב יותר מהכל, שרבינו בכה ובכה על חורבן הבית!

זה המראה שהשאייר רושם עז על התלמידים. אלו שזכו לומר "קיינות" בישיבה ביחד עם רבינו, יודעים לתאר את הבכיות באופן טבעי שראו אצלו.

ט' באב תנש"א רבינו הרגיש חלש מאוד, היה זה אחרי מספר ימים בהם שכב עם חום גבוה בחולשה נוראה. רבינו התפלל כמנהגו בכולל חזון איש ולאחר התפילה והקיינות שהסתיימו סמוך לצהרי היום, לקחו בן ביתו, מקורבו הגדול הרב אלימלך הרשקוביץ שליט"א במכוניתו, מכולל חזון איש לביתו. בדרך שאל ר' אלימלך את רבינו האם רבינו צם או שעקב חולשתו אינו צם. רבינו ענה - "האם אפשר שלא לצום".

אמר רבינו: אפילו באבילות של כלל ישראל, בערב תשעה באב, בכל זאת קדושת השבת עומד במעלה יותר גדולה. לכן אין דיני אבילות כי שבת זה מעין עולם הבא, ואיך מרגישים מעין עולם הבא? דוקא אם כל השבוע הוא עושה כל מצוה בשמחה וכו' אז הוא מרגיש כשמתקרב שבת, ובשבת עצמו כ"ש שצריך להזהר שלא לדבר שיחת חולין, לנצל את הזמן בשבת ללימוד התורה, זה ענין של שבת.

מרשימות הרה"ג ר' שלמה לוינשטיין - בעל הטורים (בראשית ב"ה, י"ח) כותב על הפסוק "על פני כל אחיו נפל", בזה הלשון: סמך ל"אלה תולדות יצחק

מעניינם של ימים אלו בפרט וכל הימים בכלל נביא עובדות מרבינו זללה"ה אודות מעלת וחובת האמונה.

הדברים מובאים מתוך פרק בספר אודות רבינו העתיד לצאת לאור בס"ד בתקופה הקרובה.

תמיד באמונה

להיות תמיד בהתבוננות ומחשבה דבוקה באמונה! דהיינו, שכל הנהגת החיים יהיה על פי היסוד של "צדיק באמונתו יחיה". שבלא שימת לב, הרי האדם במרוצת הרגליו, מסיח דעתו מכך...

מתוך מכתב של רבינו

שאו עיניכם וראו...

תפילת שחרית בהיכלה של הישיבה נסתיימה זה עתה, רבינו מעוטר בתפיליו ועטוף בטליתו, עולה על מדרגות ארון הקודש, פניו אל התלמידים המצטופים סביבו ומאזינים ברוב קשב לשיעורו בהלכות שבת מתוך הספר 'חיי אדם'. קולו של רבינו הקורא מתוך הספר, נישא בהיכל בית המדרש: "כשנפול זבוב במאכל או במשקה, לא יסיר הזבוב, דהוי בורר פסולת מהאוכל, אלא יקח קצת גם מהאוכל או המשקה עמו ויזרוק..."

לפתע - - -

תולה רבינו את עיניו למעלה... ניכר כי אחזתו התרגשות...

לאחר שהות-מה, פותח רבינו כשרעד של התרגשות ניכר בקולו: "לשם מה נברא הזבוב?" - מטיל הוא שאלה לחלל בית המדרש. התלמידים המופתעים והתמהים, לא עונים, ורבינו אינו מוותר ודוחק בהם לענות: "לשם מה נברא הזבוב? ... לשם מה?!"

דממה מתוחה בהיכלה של הישיבה.

ורבינו עונה בעצמו: "כל דבר שנברא בעולם יש לו יעוד, והיעוד והתכלית הם - שיתחזקו ממנו בתורה ובעבודת השם..."

והזבוב נברא כדי שילמדו עליו הלכות בורר בשבת!"

ההתפעמות ב'רגש' שתפסו לרבינו, לא שקטה גם לאחר השיעור, כשהוא מעלה על נס את העובדה שלעת זקנותו יזכה אותו הקב"ה להגיע לידי הכרה נפלאה זו!

* * * *

למחרת, שוב עולה רבינו למסור את שיעורו ב'חיי אדם', ובטרם החל להקריא מן הספר, פתח ואמר:

"זוכרים אתם מה שאמרנו אתמול על 'הזבוב'?... שכל פרט ופרט מהבריאה מטרתו שנתבונן בו ונגיע על ידו להכרה

בבורא העולם ונתחזק ממנו בעבודת השם". הנה היום בבוקר יצאתי מביתי בדרכי לישיבה, ולאזני מגיעות צפצופי פה... נשאתי את עיני והבטתי כלפי מעלה, וראיתי להקת צפורים מעופפות ומזמרות לבורא... נעמדתי והתבוננתי בנפלאות הבורא בבריאת העופות... איך שכל פרט בבריאתן מתאים להן לקיומן, איך שהקב"ה נתן להן את הדעת למצוא את מזונן, להזהר מהמזיקים והמאיימים עליהן, ובבוא עת הקרה לעוף מרחקים עצומים מארצות הקור לארצות החום - - - ובמשך שבועות אחדים שב וחזר על אותה הכרה נפלאה שבאה לידו תוך כדי שיעורו ב'חיי אדם'.

המחדש בטובו בכל יום תמיד

וכך היה מעורר תדיר "להיות תמיד בהתבוננות ומחשבה דבוקה באמונה", לשאת עינים ולראות מי ברא אלה וכיצד מנהיג הוא את עולמו.

ומעשה היה בשנת תש"ע, ואותה שנה ירדו גשמים מרובים בחודש אייר - תופעה נדירה ויוצאת דופן. ורבינו התבונן והשכיל, ובשיעור הלכה שנשא בפני התלמידים, פתח את סגור לבו ושיתף אותם במחשבותיו:

הנה אנחנו רואים כאן בבני ברק, ואולי גם במקומות אחרים, את הנהגת הקב"ה - שכל הלילה ירדו גשמים כמו באמצע החורף...

אנו אומרים בברכות קריאת שמע: 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית'... והקב"ה מחדש בריאה זו בכל יום ויום לפי הדרגה של הכלל ישראל - אם הם בדרגה גבוהה, הרי החידוש של הבריאה הוא יותר בתיקון. אבל כשאנו רואים שהנהגת הקב"ה היא שלא כרגיל - כשבימות הקיץ יש הנהגה של חורף - הרי יש כאן שינוי במעשה בראשית!

וכשרואים כזה שינוי בהנהגת הבריאה, עלינו להבין שהקב"ה בא בזה לעורר אותנו, ואם הקב"ה בא לעורר אותנו, הרי זה מחייב אותנו להתעורר ולהבין שהנהגה שלנו אינה כשורה! וצריך חיזוק בלימוד התורה... בעמל התורה... ובשמחת התורה... צריכים להתחזק בתפילה מתוך הרגשה באמונה הפשוטה, שכל הבריאה מתנהלת בהשגחה פרטית לכל יחיד ויחיד..

הדעת נותנת

עוד חרות בליבי תפילות תשעה באב עת היה מתפלל בישיבה גדולה ובוכה כתינוק ממש על חורבן בית המקדש.

◆ סיפר הגרע"ט שליט"א - תדיר התפלאתי אודות מכרי, איש עסקים ומסחר. פלא היה בעיני כיצד הצליח הלה במסגרת ובסביבה בה התגורר, להקים משפחה עם ערכים של תורה ויראה. ברבות השנים אף זכה האיש לבנים וחתנים בני תורה מובהקים ומשכך שאלתיו באחד הימים לפשר הדבר, כיצד זכה הוא לכך? ענה לי מכרי - זכיתי בצעירותי ללמוד אצל רבינו ובאחד הפעמים שלמדנו משנה ברורה הגענו להלכה בתחילת אורח חיים שראוי לכל ירא שמים להיות מקונן על החורבן. בעת שלמדנו זאת געה רבינו בבכיה גדולה. הבכי ההוא, אמר לי אותו ידיד, עומד לנגדי מאז כל הימים ומכח זה החזקתי את עצמי ובני ביתי קשורים לתורה באוירה טהורה.

◆ סיפר הגראי"ד שליט"א - היה זה בט"ז תמוז תשכ"ח עת זכינו לסיים מסכת קידושין, רבינו הורה להזדרז ולערוך את הסיום לפני השקיעה, שכן ימי בין המצרים הינם ימים של אבילות ועל כן אין להסיח דעת מהאבילות גם ע"י שמחה של מצוה, זאת באם אפשר לקיים את אותה שמחה קודם לכן. ואמנם על פי הוראתו של רבינו סיימנו את המסיבה לכבודה של תורה עוד קודם השקיעה של ליל י"ז בתמוז. והנה תיכף אחר השקיעה ראינו על פניו של רבינו שינוי מוחשי. בעוד שבסיום עצמו בו השתתף רבינו ראינו על פניו שמחה גדולה בזמן ששרו ורקדו, הרי שמיד לאחר השקיעה ניכרת היתה על פניו עצבות גדולה על חורבן בית המקדש, עד כי היה נראה כאדם אשר מיתו מוטל לפניו. למותר לציין ולהאריך עד כמה גדולה היתה ההשפעה על צעירי הצאן אשר זכו לראות במוחש את הצער והאבילות על חורבן בית המקדש.

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

תמוז (2) תשע"ז

.....

גליון מס' 153

דברי מוסר והתעוררות

ענין האבילות על ירושלים והמקדש

הגמרא בתענית דף ל' אומרת 'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בישועתה'. מי שמרגיש את האבילות של הכלל ישראל ושל כל יחיד ויחיד מ ישראל, ומתאבל על קדושת ירושלים והמקדש, הוא יזכה לראות בהתגשמות הבטחת הקב"ה על ידי נביאיו הקדושים בבנין בית המקדש, שאנחנו מצפים ומחכים שבמהרה בימינו יבנה.

הנה ניתנו לנו ג' שבועות אלו - ימי בין המצרים - להתאבל על ירושלים, ואמר בזה המשגיח בעל האור יחזקאל זצ"ל דהנה יש להתבונן במהות גודל הענין של האבילות על ירושלים שמביאה כל כך תועלת למתאבל עליה שבשביל כך זוכה ורואה בשמחתה. האם הקב"ה מעוניין בצערן של ישראל שיתהלכו בהרגשת אבילות, הרי בוודאי שיש בזה מטרה שלתועלתה עלינו לנהוג באבילות. וא"כ עלינו להתבונן בזה מהי תכליתה.

הרמב"ם באיגרת תימן כותב וז"ל תכלית כל המצוות הוא שלימות הנפש, דהיינו התר"ג מצוות שנתן לנו הקב"ה וצינו בתורתו, שהם תר"ג כללים כפי שכתב בספר מעלות התורה לאחיו של הגר"א ז"ל, הם ניתנו לשלימות הנפש, ושלימות הנפש שיבוא האדם על ידי האבילות על ירושלים היא ההבנה וההכרה בגודל וחומר החטא, לראות מה הם תוצאות החטא, שכל חורבן ירושלים והמקדש, גלות הכלל ישראל והסבל והרדיפות, הצרות והעינויים שעוברים עליהם בכל שנות הגלות, הם תוצאות החטאים. ואם כן מה נורא וחמור הוא חטא!!!

התעוררות נוספת יבוא להתעורר על ידי האבילות, להתבונן בעונשי שמים, כשלומדים את הקינות על חורבן ירושלים וגלות ישראל, רואים עונשי שמים שהם תוצאה ישירה מחומרת החטא.

האדם נכשל בחטא מחסרון הבנה והתבוננות בחומרת מעשיו

הסיבה שהאדם נכשל בחטא הוא מחסרון התבוננות והכרה בחומרת התוצאה הנגרמת על ידי מעשיו, עין רואה ולב חומד, האוירה ברחוב מכניסה ארס בליבות בני התורה כמו נחש ארסי, נמשכים אחרי האוירה הקלוקלת של הרחוב, אחרי התאוות וכל דבר מגונה, המוח מצלם כל דבר שרואה וחושב עליו, והדמיון שולט עליו ומקרר את היראת שמים שצריך לחיות עמה ומבלעדיה אי אפשר לעבור את החיים.

ויראת שמים שייך להשיג רק על ידי ציורים בשכר ועונש, לראות את הנהגת הקב"ה עם הכלל והפרט, ולחיות בשימת

לב על כל התזכורות שהקב"ה ברוב חמלתו עלינו שלא נאבד ח"ו בתהום הנשיה, שולח אלינו בכדי שנחיה תחת עול יר"ש ונזכה לכל הטוב שבטובו וחסדו הגדול רוצה לתת לנו לטוב לנו.

וזה מה שהזכרנו כמה פעמים את הגמרא בבבא בתרא דף ע"ח עה"פ 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון' דרשו חז"ל הק' בואו ונחשוב חשבוננו של עולם. זה היסוד שצריך האדם להעמיד את דרכו במהלך החיים, לחיות בחשבון. כשלא חיים בחשבון והתבוננות התאוות שולטים עליו ולוקחים מהאדם את כל החיים עד שמגיע למחלות ויסורים.

הסבא מקלם היה מפרש את הפסוק 'מי יודע עוז אפיק וכיראתך עברתך' (תהילים צ'), דוד המלך ע"ה מגלה לנו, שאם רוצים לדעת את גודל חרון אף של הקב"ה, הדרך הוא על ידי התבוננות, להבין שכשם שיראת ד' הוא ללא גבול כך עונשי שמים הם ללא גבול והכל תלוי במעשי האדם, שעל ידי מעשיו הוא מביא על עצמו את ההנהגה של הקב"ה אתו.

עיקר הכפרה שצריך האדם הוא על הכוונה למרוד ולהמריא את רצון ד'

הגמרא בנזיר כ"ג אומרת עה"פ (במדבר ל) אישה הפרם וה' יסלח לה - באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר, שהיא צריכה כפרה וסליחה. וכשהיה מגיע רבי עקיבא היה בוכה, ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה - טעון כפרה וסליחה, המתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר - על אחת כמה וכמה!!!

רבי עקיבא כל פעם שלמד פסוק הנ"ל בא לידי התעוררות עד כדי בכיה, ומה הלימוד הגדול שנתחדש לרבי עקיבא בדין זה, הרי בוודאי מי שנתכוון לעלות בידו חזיר ועלתה בידו, הרי הוא עובר על חטא גמור וחמור שצריך כפרה על מעשהו הרע. אלא עיקר מה שנתחדש לרבי עקיבא שעיקר הכפרה על הרצון להמריא ולמרוד בציווי השי"ת, כי אע"פ שלמעשה לא עבר על רצונו בפועל, אבל כיון שבדעתו היה לעבור על רצונו לכך טעון סליחה וכפרה.

על כן צריכים אנו להתחזק ולהתעורר בימים אלו בהתבוננות על דרכי שמים ומכל המצב של הכלל ישראל שתלוי במעשינו ובמה שבדעתינו, האם כוונתנו לקיים רצונו ית' או ח"ו...

נכון שחוזק החום השורר בימים אלו של תקופת תמוז הוא גדול מאוד, שיעור ג' עסוקים בהכנה לבחינות בישיבות, ונמצאים באי שקט ורגיעה, לא צריך לפחד מכך כי ב"ה הציבור למד ויודע, צריך להיות בטוח בעצמו, 'נוצר תאנה יאכל פריה', צריכים מאוד לעמוד תחת עול סדרי הישיבה, לא

להיות ח"ו ממחטיאי הרבים על ידי החלשת הלימוד, להתנהג בעצמאות מבלי לקבל מרות זה פריקת עול, שגורם לאדם ללכת אחר תאות לבו, וזה מתבטא בביגוד, בתספורת, בעישון, וכד'.

עלינו להתבונן בחורבן ירושלים כי באי שימת לב, מי יודע אם זה לא נכלל כבר שהאדם מעמיד עצמו בגדר של כפירה בדברים אלו. ויה"ר שנוכה לקיים את ההלכות של בין המצרים. ועל ידי זה יתקיים בנו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה במהרה בימינו.

(שיחת רבינו ד' מטות תשס"ה. נערך מכתבי הרב קראוס שליט"א).

עלינו לקונן על חורבן מקום תורה ולהבין יקרנו שנמצאים וגדלים במקום קדוש

כתב החיי אדם כלל ט' סעי' ב' וז"ל: צריך מאוד ליזהר בברכה זו שלא ללמוד עד שיברך. ויברך אותה בשמחה גדולה. דמצינו שאמרו חז"ל על מה אבדה הארץ ויאמר ד' על עזבם את תורתם וכו'. שלא היתה התורה חשובה בעיניהם ולכן לא הגינה, ולכן צריך ליזהר מאוד וליתן הודאה על שבחר בנו ונתן לנו כלי חמדתו. עכ"ל.

ואמר רבינו: יש להוסיף, עד כמה שעלינו לשמוח שאנו נמצאים במקום קדוש כזה ולומדים את התורה הק', אנחנו רחוקים מכל המושגים של העולם התחתון, החיים של הכלל ושל הפרט בלי חיי תורה, זה עולם של גניבה, גזילה, רציחה, תאווה. ושהקב"ה זיכה אותנו ונתן לנו את התורה, הוא נתן לנו בזה חיים, שמחה, את כל הטוב שבעולם. האם שייך לא לשמוח בזה?! אלא כיון שחיים בלי מחשבה ובלי רגש, חיים במרוצת ההרגל ולא חושבים על זה, ממילא לא מרגישים, לא מרגישים מה זה ביטול תורה, מה זה חורבן של תורה, מה זה חורבן של ישיבה, רחוקים מהכל, אוי, אוי, זה קינה של תשעה באב!

כל אחד ואחד צריך לחזק את עצמו, למלא את החלל של ביטול תורה, זה חלל ריק שגורם לכל הצרות, ולהתחזק בהנהגה של ההנהגה תהיה על דרך התורה. ללמוד ביום כמה רגעים ספרי מוסר, אפילו שזה כמה רגעים אבל שזה יהיה לימוד בקביעות, להתפלל מתוך הסידור ולבקש רחמים מאת השי"ת שירחם עלינו ויסיר מעלינו את הצרה של ביטול תורה, של ביטול ישיבה ופריצת גדרי ההנהגה של ישיבה.

הבה נתחזק באהבת רעים, לעזוב את הקנאה, לעזוב את השנאה, והקב"ה יגן עלינו וירה עלינו רוח טהרה של קדושת התורה וקדושת ישראל.

(מתוך דברי רבינו בשיעור חיי אדם יום א' ה' שבט תשנ"ח).

לגדול ולהתעלות צריך להתרחק מהמאדע

כתב החיי אדם כלל ב' סעי' ו' וז"ל: וכן במלבושים ששובש האדם ומכ"ש ת"ח צריך ליזהר שלא יהיה עליו שום דבר מיאוס ותיעוב. ולא ילבוש בגדים יקרים כי זה מביא את האדם לידי גאווה, אלא ילבוש בגדים ממוצעים שלא יתבזה בעיני בני אדם. עכ"ל.

ואמר רבינו: ומזה אנחנו לומדים הגם שלא ידוע לי ואני לא בקי איך שנראים הבגדים החדשים של זמנינו, איך שנראה התספורת של זמנינו, איך שנראים הנעליים של זמנינו, אבל אני שומע מפעם לפעם ומבחין בין הציבור על הפירצה הגדולה שיש בין הציבור בזה. ולכן צריכים שמירה וזהירות לא להימשך אחרי ה'מאדע' של החליפות, מגבעות, עניבות, וכהנה וכהנה. זה ממש מפסיד ומאבד את כל הרוחניות. אם רוצים לגדול ת"ח, להיות ירא שמים, להיות אדם גדול, צריכים להתרגל לחיות לפי דרכי אבותינו שנתרחקו מכל זה. מסתמא בבתים ג"כ לא רואים את זה אלא לוקחים את זה מהרחוב...

(מתוך דברי רבינו בשיעור חיי אדם יום א' ט"ז חשוון תשנ"ח).

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון
מתוך רשימות הרה"ג ר' אהרן גד קרלינסקי שליט"א

גילה טפח מהרגשת קדושת ישראל שמרגיש בלימוד סוגיא

כשלמדנו אצל רבינו הסוגיא במסכת בבא בתרא דף פ"ח של הסיטון מקנה מידותיו וכו'. הקדים ואמר שכל הסוגיא היא פסקי הלכות, סוגיא זו שונה מסוגיות אחרות. וכאן מרגישים טעם בלימוד התורה. יש עוד סוג טעם של הבנת התורה ובסוגיא זו לא טעם של הבנה אלא טעם של הלימוד בלבד. יש הרבה מיני טעמים בתורה. כשאני למדתי את הסוגיא הזאת לעצמי, היה לי התעוררות על קדושת ישראל. לראות גדולת חז"ל הקדושים סוד ד' ליראיו וגו'. והוסיף רבינו: למה אני מקדים את זה, כי הצעירים מרגישים (לא הציבור שלנו ב"ה) שעיקר הלימוד הוא שאומרים להם לומדעס והבנה, מערכות של חידושים, ואם לומדים סוגי' שאין שם מערכות וקושיות של הגרעק"א אינם נהנים וממילא אינם מתרכזים לברר ולזכור את הנלמד. צריכים לקנות ולהשיג קדושת התורה!

שמעתי סיפור על מרן רבי ירוחם זצ"ל ממיר שהשתדל לקרב את אחד התלמידים, כדי שיקבל יראת שמים, כי אותו תלמיד היה רחוק מכך. והיה מדבר איתו פעם אחר פעם, עד שפעם אחת אמר לו הבחור שאינו מרגיש בשעת הלימוד את קדושת התורה, כששמע רבי ירוחם את דבריו פרץ בבכי והפסיק לעמוד איתו בקשר. נורא נוראות! כל מילה בתורה צריכה להיות אצלינו ההרגשה כמוצא שלל רב.

הנה לומדים כאן בסוגי' שרבי יוחנן אמר (ב"ב פ"ט ע"ב) אוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר. רואים איך שהיה גלוי לתנאים הק' שהיו רחוקים מכל עניני עוה"ז, כל עניני ערמוניות של בני האדם.

ענותנותו של רבינו ואהבת התורה

באחת השבתות למד רבינו בשיעור שטיקל מרבינו חיים הלוי, והדגיש שצריך לדקדק כל מילה בדבריו של רבי חיים כי כל דבר כתב בדקדוק רב. ולאחר שגמר לבאר דבריו ביקש מהתלמיד הרה"ג ר' י.מ. פיינשטיין מצאצאי רבינו חיים הלוי, שישאל את אביו הגאון רבי חיים שליט"א אם זה הביאור בדברי רבי חיים.

סיפר רבינו שבינקותו לפני גיל בר מצוה שיחק פעם עם חברו באיזה ספר יחברו כשיגדלו, אחד מהם אמר שיחבר קיצור על הרשב"ם במסכת בבא בתרא, ואחד אמר שיחבר ספר קיצור על הש"ך. והוסיף: בודאי זה דיבורים של ילדים בני שמונה שנים, שאינם מבינים מה הרשב"ם אומר, כי מה שיך לעשות קיצור מדברי הרשב"ם הרי כל מילה שלו זהב. וכן מה שיך קיצור על הש"ך. אך תראו במה שיחקו הילדים בזמן ההוא. היו גם משחקים בגן עדן וגיהנם, ומה משחקים היום!!!!

במשך השנים התרחקו המושגים ממש לשני קצוות. עכ"ל של רבינו.

[א.ה. רבינו בגודל ענוותנותו היה עושה כאילו המושגים הנ"ל היו דבר טבעי אצל ילדי תקופתו. והאמת היא שהוא היה מהילדים הבודדים בעיירתו – עיירת וולאזין המפורסמת שגדלו על מבועי התורה והיראה. רובם גדלו בבית ספר 'תרבות' והיו חברים בתנועות נוער של הציונות וכד'].

הוראות והדרכות

על המבחנים להתקבל בישיבות

היה מתרעם מאוד על שמלחיצים את הבחורים בבחינות קשות בקבלה לישיבות, ואמר: שהרי על טיבו של הבחור אפשר לדעת גם מבחינה קלה בפשט.

בזמן הבחינות, מאוד דאג שהבחינות לא יגרמו רפיון בישיבה, והבהיר לבחורים שאין צורך להיות לחוצים ומספיק שחוזרים על הדפים שלמדו כפי שלמדו בשיעורים. ומי שיחזור כך, בודאי שלא יכשל במבחן. והיה ממשיך ללמוד בשיעור את הדפים בהמשך המסכתא ולא היה הפסק בשיעורים אפילו יום אחד. אלא היה אומר שכיון שרואה שהבחורים לחוצים והרבה בחורים לא מרוכזים בימים אלו, הגם שכתוב שיש שכר גם למי שבא לבית המדרש אפילו אם הוא למד, אבל בודאי השכר של מי שלומד הוא גדול ביותר, ולכן מי שמרגיש שלא מצליח להתרכז בשיעור, שיישב בבית המדרש וילמד וזה עדיף מאשר יבוא לשיעור ולא יהיה מרוכז בשמיעת השיעור, אלא רק מפעם לפעם ישמע דברי התעוררות או סיפור. ואכן בשבוע של המבחנים רוב הבחורים לא השתתפו בשיעור ומ"מ השיעור המשיך להתנהל כרגיל, והתבטא בשבוע זה שאינו אומר שיעור אלא לומד בחברותא עם קומץ הבחורים שבאו והשתתפו.

על ההנהגה בימי אבילות החורבן

היה מאוד איכפת לרבינו שבחורים מנצלים את ימי הסיום של לימוד בישיבה לצילומים של החברים והרבנים. והיה מעורר שהרי הימים האלו הם ימי אבילות על החורבן, וצריכים להתעורר בהם לשוב בתשובה ולתקן מעשינו, וכי זה הזמן להתעסק בדברי שטות!!

שמחה עצומה מכל תוספת בהבנת התורה

אמר רבינו: כל בירור ממש מוסיף הרבה. ראיתי בהגדה של פסח לבית בריסק שפעם א' אמר להגר"א את הטעם למה אומרים 'אדון עולם' לפני התפילה, והגר"א התחיל מרקד משמחה, ושאלו את הרב מבריסק מה ראה הגר"א לרקוד משמחה על כך, ואמר: כל דבר שנוסף בתורה הקדושה א"א לומר שהוא דבר קטן, אלא זה חלק מתורה, ואם זה חלק מתורה יש מה לרקוד, כי נוסף לו עוד הבנה בדבר אחד מהתורה. וסיים רבינו: האם אתם שומעים את ההתפעלות של הגר"א, וזה ג"כ ברשב"ם בכל הסבר שמוסיף יש שמחה גדולה ללא גוזמא.

על ענין החזרות בלימוד

סיפר רבינו בשיעור: בא אלי אברך ושאל אותי על ענין החזרה, דיברתי אתו באריכות דברים כמה זה חשוב, והוספתי לו שצריך להרגיש את ההבדל בין מה שלמד פעם אחת למה שלמד פעם שני. אחרי כמה ימים ניגש אלי ושאל למה אינו מרגיש את זה? (את התשובה אני לא יאמר לכם) אבל אמרתי לו שבאם ילמד עם הבחנת הדבר שצריך להרגיש שנוסף לו אזי ירגיש שנוסף לו בפעם השניה תוספת הבנה ובהירות. זה מתנה גדולה שאני נותן לכם בידיעה זו. והנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו. לכן אני מודיע לכם שאתם מקבלים כאן מתנות גדולות.

צורת החזרות

שאלה: אני מרגיש שמוכרחים לחזור על הלימוד, ולא רק כי יש מצוה לחזור, אלא אני מרגיש שאני עובד לריק, כי לפני כשלוש שנים למדתי מס' סוכה ואף חזרתי על חלק מהמסכת כמה פעמים, ואעפ"כ כעת שאנו לומדים שוב את המסכת איני זוכר הרבה ממה שלמדתי במחזור הקודם, וכ"ש דעל מה שלא חזרתי שאיני זוכר.

אבל הבעיה שאיני מוצא זמנים לחזרה אפילו על המסכת הנלמדת וכ"ש על מס' קודמות, ובעיה נוספת שאפילו כשאני מוצא זמן לחזור, אבל לא מצליח לחזור מהר ולהספיק, כי אני כעת ב"ה מבין כבר יותר טוב וממילא שזה נהיה כלימוד נוסף שמתעכבים וכו'.

מה עושים???

תשובת רבינו בכת"י: רציתי למלא בקשתך רק קשה להתפנות מטרדותי ולכן אקצר, כשלומדים יש ללמוד בסבלנות עד שמבררים לדעת ברור, ולא מוכרחים ללמוד עם כל התוספות אלא עד כמה שנוגע לבירור הסוגיא, סימן לדבר הם החלקים שמביא הרא"ש בפסקיו, והתועלת יהיה שיוכלו לחזור ע"ז הרבה פעמים, וכשמסתאספ הרבה דפים עושים חזרה כללית מפעם לפעם תדירים, והיא עצה לא לשכות מה שלמדו.

החותם בברכה שהקב"ה יתן לך הבנה בלימוד התורה ושתוכל ללמוד במנחות הנפש.

למי שמרגיש משיכה ללימוד תורת המחשבה

למע"כ הרב ר'... שליט"א אחד"ש כת"ר

הנני להשיב. המצוה של לימוד התורה חייב נותן התורה לא רק לבעלי תפיסה מהירה ולבעלי זכרון, אלא כל או"א מהכלל ישראל חייב במצות לימוד התורה, וגם חייבים בעמל התורה כמה שאפשר – אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בה, ואפילו אם ברור לו שלא יגיע לידי מדה זו לדעת ש"ס ופוסקים.

וחייב בלימוד התורה כל חלקי התורה, לא רק מסכתות הנלמדים בשיבות נשים ונויקין אלא גם שאר חלקי הש"ס אפילו אם לא בעיון כל הצורך, אלא לברר הסוגיות והמשא ומתן שבה ולהשתדל לחזור הרבה פעמים, לדעת התוכן בע"פ.

ומש"כ במכתבך שנמשכה נפשך לתורת המחשבה, ההבחנה לדעת האם זה דרך ישרה, תלוי בתנאי זה. ויש לחשוש שמא זה יביא לידי טעויות שיהיה קשה לתקן. אף לפי מה שכתבת שאתה מתעמק לברר הסוגיות הללו.

כתבתי כל זה למלא בקשתך ולמלא עכ"פ כבוד ת"ח המבקש תועלת בלימודו.

בברכת ידידות ובכט"ס מיכל יהודה ליפקוביץ

מתקנין יו"ט על שנפרעין מהעוונות בעולם הזה – והיא הסיבה למנת הצער והסבל שהנך סובל

בס"ד, ח' חשוון תשס"ג

למע"כ...

בקראי את מכתבך הצטערתי על הסבל שאתה סובל ואין מי מאנשי המכירים שיעזורך.

אתה כותב שזוכית להתקרב לקיים מצוות התורה זה קרוב לשנתיים, זה צריך לשמח אותך שהתחלת לחיות חיים אמיתיים. ומה שאתה מתפלל להשי"ת שישלח לך את הישועה בקרוב, הנני בא לברך אותך שהשם יקבל את בקשתך לטובה ויסתלק ממך כל הצער והסבל.

ותדע לך, מה שעדיין לא באה הישועה מאת השם, כי הגמרא בקידושין דף ל"ט ע"ב אמר אביי מתני' דעבדין ליה יו"ט, וכתב רש"י באמצע ד"ה מתני', מתקנין ליה בעוה"ז יו"ט שנפרעין ממנו עונותיו בעוה"ז, וזהו תקון יו"ט לו לעוה"ב.

הרי מבואר שמי שזוכה להתקרב להשם, אז הנהגת הקב"ה לתת לו רק בעוה"ז כדי ששכר המצוות ישאר לו לעוה"ב.

ובגלל שאיני פנוי ואין לי זמן למכתבים אקצר, ואברך אותך שתפילתך יתקבל ותוכל לזכות לשכר הפירות ע"י קיום המצוות בעוה"ז והקדן קיימת לעוה"ב.

החותם מיכל יהודה ליפקוביץ

תשובה על גניבה

שאלה: אני בחור שגנבתי מהורי כסף וקניתי מצלמה, ובדעתי היה שבמשך הזמן ארויח כסף ואחזיר להם, וכעת נודע להורי מהענין ואני שבור ורצון שיצא עלי שם גנב מה תקנתי.

תשובת רבינו במכתב זה לשונו: התשובה שלך למכור המצלמה ולהחזיר את סכום הכסף שגנב.

ולקבוע לעצמך בלי נדר לא להשתמש במצלמה בכלל עד איזה זמן שתקבע. לא לצלם שום דבר. על פי הגמ' ביומא דף פ"ו ע"ב. וללמוד דברי שערי תשובה שער א' העיקר התשעה עשר.

אסיים בברכה כתנו"ח טובה והצלחה וסייעתא דשמי' בלימוד התורה מי"ל

לעשות עבודת הכנה לימי בין הזמנים

בימים אלו של סוף הזמן, מוטל על כל א' תפקיד קשה, והוא, לעשות עבודת הכנה לימי בין הזמנים. תפקיד זה קשה הוא יותר מהעבודה שחייבים בה בימי הזמן הרגילים, כי הנה במשך ימי הזמן הרי נמצאים במסגרת וסדרים של תורה, תפילה ומוסר, ומטבע הדברים הרי כל זה מסייע לאדם להחזיק עצמו במעמדו הרוחני כדבעי. אך בימי בין הזמנים, הנה מחד גיסא החובה בהם הוא כמו בימי הזמן עצמם ואין כל היתר בהם לביטול תורה סתם, שלא ניתנו ימים אלו לפרוק עול יגיעת התורה ח"ו, אלא רק כמידת הצורך כדי להברות גופו ונפשו שיוכל להמשיך בזמן שאח"כ ביתר שאת ועוז בעמלו בתורה. ומאידך המצב שלא נמצאים בין כותלי הישיבה ולא משועבדים לסדרים, זה מצב של סכנה גדולה וההפסד קרוב מאד שיבואו לידי רפיון. לכך מוטלת עלינו החובה להכין עצמינו כדבעי בימים אלו, שיהיו ימי בין הזמנים הבאים המשך לימי הזמן, ויביאו ברכה ותועלת להמשך עלייתנו הרוחנית. ובאמת יסוד להכנה זו, הוא עצם הידיעה והמחשבה על הדברים האלו להכיר שצריך חיזוק ושמירה, ולהבין שימי בין הזמנים אין בהם היתר להיבטל מעמלה של תורה. ("אמרי דעת" ח"ב עמ' ע"ג).

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליון בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624.

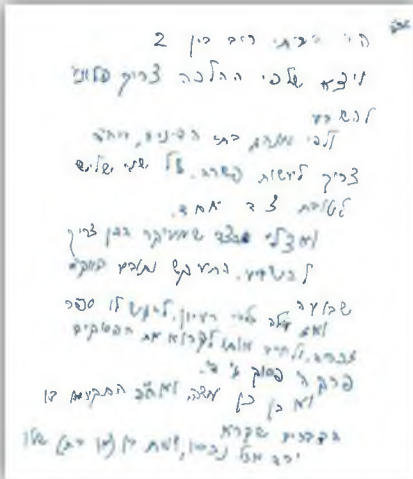

גליון קל"ט, פ' מטות מסעי
כ"ה תמוז ה'תשע"ז
רמת - השרון

לעלוני נשמת
שובדיה בן יהוקאל, ברטין בת
יצחק, אבנר ב"ר רפאל, הילדה
בת אברהם

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

**"איש פי ידד נדר לה' או השבע
שבועה וגו' ככל היצא מפיו יעשה"**

"הי' בביתי ריב בין שניים. ויצא שלפי
ההלכה צריך פלוני להישבע. ולפי
מנהג בתי הדינים, ביה"ד צריך לעשות
פשרה של שני שליש לטובת צד אחד.

ואצלי, שהצד שמעיקר הדין צריך
להישבע, התעקש ותובע דווקא
שבועה. ואז עלה בלבי רעיון, להגיש
לו ספר זכריה, ולחייב אותו לקרוא את
הפסוקים פרק ה', פסוק ג' וד'."

ואכן כן עשה, ואח"כ התקיימו בו
הדברים שקרא; ירד מכל נכסיו, ומת בן
(או בת) שלו."

* "ויאמר אלי זאת האלה היצאת על-פני כל-
הארץ פי כל-הגלב מנה פמנה נקה וכל-הנשבע
מנה כמנה נקה: הוצאתיה נאס' ה' צב'אות
ויבאה אל-בית הנקב ואל-בית הנשבע בשמי
לשקר ולגלות ביתו וכלתו ואת-עציו ואת-
אבניו" (זכריה' ח' ג-ד)

נכתב כחודש לפני הסתלקותו של מו"ר
זוקללה"ה, על פתק, לנכדו הרב שמואל ויסקי
שליט"א.

קשתות וחרבות. הלכו עם ישראל מעיר לעיר
במדיון, וינהגו כל זכר". הם תפסו גם את המלכים
והרגו אותם – ונאת מלכי מדיון הרגו על חלליהם
את אִנִּי ואת רָקֶם ואת צור ואת חור ואת רַבֵּעַ
תַּמָּשֶׁת מֶלֶכִי מְדִינָא...". אם כן, ברור שהיה כאן נס
מן השמים.

הקב"ה רצה להעניש את המדינים. אפי' גויים
שעושים עבירה חמורה, גם לפי שבע מצוות בני
נח זה אסור, הקב"ה מעניש אותם. אבל ה' היה
יכול להעניש אותם ברעידת אדמה או כמו בסדרם
ועמורה באש מן השמים, או במחלה מדבקת
ושכולם ימותו. אלא, שהקב"ה רצה לזכות את
ישראל בנקמת ה' מן המדינים. שאומות העולם
ידעו שמי שגורם לעמ"י לעשות עבירות, סופו מר
מאוד. הקב"ה מטיל את המצווה על עמ"י. לכן
מובן מדוע בדיוק אלף אנשים לשבט.

אם הולכים למלחמה צריך לבחור את הגיבורים
שבעם. ואם משבט אחד ישנם אלף גיבורים יתכן
שמהשבט השני יותר או פחות גיבורים, וראים
מכאן שאין זה תלוי בגבורה אלא בשליחות מצווה.
לכל שבט ושבט ישנה את הזכות שיצא ממנו
מספר שווה לעשות נקמה במדינים.

וכן, כתוב בפסוק, שבחצוצרות משתמשים
"ובילים שמתקדם ובמועדיכם ובראשי תדשכם
ותקעתם פתצצרת", וכן ביום מלחמה גם תוקעים
בחצוצרות, כמו שבראש השנה תוקעים
בחצוצרות, לעורר את הזכויות של עמ"י. והנה,
"ולא נפקד מקנו איש" – מכל השנים עשר אלף
איש לא נהרג אף אחד, אחר שנכנסו לכל עיר ועיר
ושרפו אותן.

כשחוזרים מן המלחמה, כתוב "ויצאו משה
ואלעזר הכהן וכל נשיאי העדה לקראתם אל מחוץ
למחנה", עשו להם קבלת פנים עם תזמורת
בשמחה רבה, ומיד "ויקצף משה". פוגשים את
משה והוא כועס, ומדוע? "החיייתם כל נקבה", זו
הייתה הטעות שהחיו את הנשים. משה מיד נענש
ושכח את ההלכה. וראים אנחנו שמתוך השמחה
הגדולה הזו שוראים שה' עשה את הנס ואף אחד
לא נהרג, משה באמת שמח, אבל גם כעס. רש"י
אומר כיון שבא משה לכלל כעס, בא לכלל טעות.
ומיד "ויאמר אלעזר הכהן את ההלכה הבאה של
הגעלת הכלים אמר אלעזר הכהן ולא משה רבנו.

הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, מתי
שהולכים לקיים מצווה, צריך להזהר גם לא
להכשל באבק דק של כעס שהיא מידה רעה.
התורה מספרת לנו על משה רבנו וכל שכן אנו
שאנו קטני קטנים. אפילו שאדם שמח ולומד טוב
תורה ומתפלל טוב, צריך להזהר לא להכנס לאיזה

מלחמת מדיין

[שיחה שנאמרה באחת הישיבות
לצעירים תמוז תשס"ח]

"ויברך ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: נָקָם נָקַמְתָּ בְּנִי יִשְׂרָאֵל
מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֲרֵי תַּאֲסָף אֶל עַמִּיךָ"*

השם אמר למשה שצריך לעשות נקמה במדיין. אי
אפשר להשאיר את המצב כך. על כך ששלחו את
בת המלך להפקירה וגרמו לעם ישראל לעבוד ע"ז,
לכן יש מקום לנקום מהם. "אַחֲרֵי תַּאֲסָף אֶל עַמִּיךָ".

מה בעצם אמר ה' למשה, שאם משה רוצה
להאריך ימים היה יכול לדחות את המלחמה יום
ועוד יום. הקב"ה אמר לו אתה תעשה את מלחמת
מדיין ואחר תאסף אל עמך, רק לאחר מות, כל
זמן שלא יקיים את המצווה הזו לא ימות. מכאן
שלמשה רבנו הייתה עצה כיצד להאריך ימים.
משה רבנו כ"כ רצה לחיות, ואתחנן אל השם הוא
מתפלל חמש מאות וחמש עשרה תפילות, כמניין
'ואתחנן'. התפלל כי רצה לחיות עוד. רצה להכנס
לארץ ישראל ורצה לחיות. אבל כשהקב"ה אמר
לו לנקום את נקמת בני" מן המדינים, אפילו אם
הוא יודע שע"י המצווה יהיה ראוי למות קודם,
משה רבנו בכל זאת עשה מיד את המצווה.

והמצווה "אֶלֶף לַמָּטָה אֶלֶף לַמָּטָה לָפַל מִטּוֹת
יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לַצָּבָא". המלחמה הזאת הייתה
מלחמה של נס, כיצד יכול להיות ששנים עשר אלף
איש יוצאים להלחם נגד עם גדול. אעפ"י שלא
כתוב כמה מדינים היו, אבל מזה שוראים בפרשה
שהיו רק ילדות פחות מבנות שלוש - שלושים
ושנים אלף, אם כן, כמה היו כל הגילאים יחד,
מסתבר שמאות אלפים, ונגדם יוצאים שנים עשר
אלפים מבני ישראל.

והם הלכו להילחם וכשחזרו - "ולא נפקד מקנו
איש"*. הכיצד? המדינים היו עם גדול עם חצים

* במדבר לא, א-ב
ב במדבר לא, מט

הל"ץ, מנה את הגאון מוילנא ביניהם. הוא הגיע פעם לעיר ברלין, ודיבר דברי תורה עם אנשי המקום. בברלין הייתה אוניברסיטה ברמה גבוהה מאוד של לימודים כלליים, שמעו שיש בעיר חכם יהודי, באה אליו משלחת גויים מלומדים ואמרו לו שיש להם חידה שהם לא יודעים את הפתרון עליה, בעניין שקשור בהנדסה או במתמטיקה, שאלו אותו את השאלה, והוא לקח דף נייר צייר להם את הציור והסביר להם איך מגיעים לפתרון ופתר להם את החידה.

הגויים ההם נדהמו. נודע לגר"א שהם מכינים לו מסיבת קבלת פנים, ככה נוהגים כשבא פרופ' מהחוג אורח גדול בעיר אז עושים לכבודו מסיבה ומביאים את כל החכמים, וראש העיר מברך אותו. חיפשו אותו ולא מצאו - הוא מיד ברח מהעיר. מאיפה הגאון מוילנא ידע את זה? הוא ראה את הכל מלמעלה כבר, הוא למד את הגמרא ותר"ג המצוות ואת הפשט ואת כל הפסוקים מכל התורה כולה. הוא למד את זה בעמקות כזו שכל החכמות הן אפס לעומת זה. אלה דברים קטנים בשבילו.

לשאוב את החוכ' והקדו' מהגמרא

מה שירמיהו למד מהאבנים של ביהמ"ק
הגאון מוילנא למד את זה בלי בית מקדש מדפי הגמרא שהוא למד. לומדים דף גמרא, לומדים סוגיא, 'עד זומם למפרע הוא נפסל', לומדים סוגיית 'אוש שלא מדעת', אז האדם, הלומד הזה נהיה קרוב לאלקים אז הנשמה שלו גבוהה יותר.

צריך לדעת, שהאדם נברא להיות אדם ולא בהמה, כי בעלי חיים יש הרבה מאוד לקב"ה. להיות בן אדם זה להיות דבוק בתורה. הימים האלה זה ימים של אבל על חורבן ביהמ"ק ובזה שמצטערים ומקיימים את כל ההלכות של חורבן ביהמ"ק ומתאבלים, והצער על החורבן, זה מכניס אותנו לאותו רגש של יראת אלקים כמו שאוהבים את ביהמ"ק עצמו.

כל הגוף של אדם הוא בית מקדש פרוי. ואשריכם שאתם עוסקים בבניין ביהמ"ק הפרטי של כל אחד ואחד. יהי רצון שתשעה באב הבא עלינו לטובה, אפשר יהיה לחגוג אותו בביהמ"ק השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן ואמן.

עוד משהו מחכמות הטבע וחכמת בעלי החיים וחכמות הצמחים, והפילוסופיה הרבה דברים. וירמיהו תירץ לו את כל הקושיות. אמר סוקרטס בהתפעלות, מאיפה אתה יודע? מי המורה שלך ואיפה למדת... אמר ירמיהו - את כל זה למדתי מהאבנים האלה שאתה לא מבין מה הם בכלל. ועל זה אני בוכה!!

זה אבנים? זה לא אבנים זה ביהמ"ק זה קודש מעון לשכינה. המקום הזה שמוקף באבנים האלה, ידוע שמי שנכנס לחדר הפנימי, לקודש הקודשים העונש הוא מוות, מיתה בידי שמים, ואפילו בבית החיצון, בהיכל - מי שנכנס אליו ויש עדים המעידים על כך והתראה, נותנים מלקות לוקחים רצועה כמו חגורה של עור עגל יחד עם עור חמור ונותנים לו על הגב שלושים ותשע מכות בכל הכח. אדם גיבור מרביץ לו לאט מלקות על מה שנכנס למקום הזה, ואתה קורא לזה 'סתם אבנים' וסיבת החומרה כי הוא פגם וזלזל בקדושת המקום, לא הרגיש את קדושת המקום ולא פחד להכנס.

תחליף לבית המקדש

אומרת הגמרא¹ שמיום שנחרב ביהמ"ק יש לקב"ה רק ד' אמות של הלכה. הפסדנו את ביהמ"ק. אבל אמר רבי יוחנן בן זכאי יש תחליף לביהמ"ק. יש את ביהמ"ד של הישיבה ביבנה! הוא אמר לאספסיאנוס בזמן המצור על ירושלים - תן לי יבנה וחכמיה, הגמ' שואלת, למה רבי יוחנן לא ביקש שישאיר לנו את ביהמ"ק. כי הוא ידע שלא יקבל. שהרי שלחו אותו בשביל לכבוש את ירושלים ולהחריב את ביהמ"ק. זה כל התפקיד שלו פה. אם אנסה להתחמק מהתפקיד, להרוס את ביהמ"ק, אז כל מלכות רומא וכל השרים והצבא הגדול הזה, מיד יהרגו אותי, וימנו שר צבא אחר, את זה רבי יוחנן בן זכאי ידע ולכן הוא ביקש בחכמתו 'תן לי יבנה וחכמיה'.

כאמור, ירמיה אמר לו שהחכמה של רוח"ק שיש לאדם, היא כ"כ גבוהה עד שהוא כמסתכל על הכל מלמעלה למטה. אחרי שכבר השיג השגות עליונות ויודע את המרכבה העליונה, שבעה רקיעים וכל הכוכבים אז ממילא כל הדברים האחרים הם דברים פשוטים, וחכמי יון לא משיגים זאת.

מסופר על הגר"א מוילנא, שהיתה תקופה שהוא גזר על עצמו גלות, היה נודד מעיר לעיר שנה שנתיים בשביל תיקון הנשמה. בדורינו אנחנו לא בדרגה הזו. מי שעושה ככה או שהוא טיפש או שהוא בעל גאווה. אבל הגאון מוילנא הסתיר את עצמו, הוא היה ברשימה של הל"ץ צדיקים הנסתרים. זה שמנה את רשימת כל השמות של

לקול של מדות רעות של קנאה ולשון הרע וכעס. וה' יעזור שבזכות זה יזכו להצלחה בתורה לאורך ימים טובים.

חכמה באבנים תאמין

[מתוך שיחה שנאמרה בער"ח אב
תשע"ג, בכולל 'הוד-צבי', רמה"ש]

קראתי בספר שחיבר הרמ"א² שהוא מצא רשום במקום אחד סיפור על ירמיהו הנביא שהיה מקנן על יד ביהמ"ק, על יד השרפות והאפר של ביהמ"ק והיה בוכה בקולי קולות ומתאבל על החורבן. מסופר שם שהגיע לירושלים חכם גדול מחכמי יון, סוקרטס שמו, ביון היו חכמים גדולים שכל דבר רצו לראות מקרוב, וכמו כן, כנראה שרצו לראות מה זה המקום הזה שמלכות בכל ונבוכדנאצר המלך נלחמו כ"כ לכבוש אותו, את ירושלים ואת ביהמ"ק. ואכן הגיע לירושלים עד שפגש בירמיהו וראה שהוא בוכה בקולי קולות. הוא נגש אליו ושאל, הרי אתם היהודים עם חכם מאוד, איפה החכמה שלך? וכי מה קרה, היה כאן פעם בנין מאבנים (שחצבו מהרי ירושלים והגליל, וכמו כל בניין שבונים מאבנים), האבנים האלה נשברו, נפלו ונהרסו. וכי על אבנים יש לבכות? הרי אנחנו עוסקים בחכמה, התנהגות כזו מתאימה לדרגה של פרימיטיבים...

ירמיהו לא ענה לו, איך אפשר להסביר לגוי מה זה קדושה מה זה שכינה, מה הגוי מבין. היונים מבינים רק בחכמה, 'חכמה בגויים תאמין', אבל ירמיהו ענה לו בדרך אחרת - תאמר לי, יש לך עסק כזה של חכמה עם החכמים המלומדים שלך, שהיה מוקשה או דבר שהיה חסר לכם הסבר לגביו. סוקרטס סיפר לו דבר ששייך לחכמות, ואמר לו אנטיגנוס לימד אותנו כך וכך אבל זה נשאר לנו בלי הסבר. ואכן ירמיהו הסביר לו ונתן לו להבין את העניין לאשורו. אמר לו סוקרטס תודה רבה, אני אוהב חכמה, אור בעיניים עשית לי. ירמיהו שאל אותו - עוד משהו? והוא סיפר לו

¹ ספר 'מחיר יין' להרמ"א, ראה גם השיחה לפ' צו תשע"ו

² ברכות ח' ע"א

³ היה זה הדיבוק שבתקופתו, שמנה את רשימת כל הל"ץ, וכשמנה את הגר"א, שאלו אותו הרי אינו נסתר אלא מפורסם, וענה שכמה שידועים עליו בכ"ז זה קצת קצחו, וכששאלוהו, מדוע אינו מונה אותו בראש הרשימה, אמר הרי בכ"ז הוא ידוע. - [כך שמעתי בע"פ ממו"ר וצללה"ה - נ.ש.]

נפשו גחלים תלהט

גליון 149 מוט"מ תשע"ז

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מננים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

המאמר הראשון מאיר באור חדש ימים אלו [מפאת אריכותו נביא החלק השני בשבוע הבא בס"ד] המאמר השני מעט יותר עמוק לבאר שרשי חורבן הבית והתוצאות הנוגעות לנו.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

ראינו עד כאן שבב' חטאים הנ"ל היתה הגזירה פרידת הנשמה מן הגוף. כעת נמשיך הלאה לבאר מהו הקשר של זה לחורבן המקדש.

אבילות הציבור על עצמו

הנה בתענית דט' באב בנוסף לדיני תענית להצטער בצער הציבור ישנם גם ניהוגי אבילות, והרגיל בפי העולם שהוא אבילות על המקדש. וצ"ב שהרי אבילות כתובה בתורה רק על סילוק נפש אדם, ואף שצרת חורבן הבית נוראה שאין כמותה מ"מ מאי שייטא לכאן אבילות על עצים ואבנים. אך עיין בכתבי הגר"א ז"ל [שאנו מורגלים להביא] "כי מעת שחבר הבית יצא רוחו ונשארנו גוף בלא נפש" ולע"ל תהיה תחיה על זה כמ"ש במקראות בפתחי את קברותיכם (יחזקאל לז) התנערי מעפר קומי וכו', והגאולה היא יציאה מן העפר שנאמר לאדה"ר אל עפר תשוב. נמצא לפי דברי הגר"א ז"ל שהאבילות היא שהציבור יושב על עצמו, והסיבה שנקבע ליום זה כי החורבן גילה את מצב הציבור שהוא מיתה לקומת אדם, ואלמלא שזה היה מצב האדם לא היה חורבן במקום המקדש, [כידוע מחז"ל שנפש האדם מקבילה אל העולם, ואם באדם יש חורבן גמור זה יוצא לפועל גם במקום זמן]. כעת מובן הקשר שבין הבכיה שהיתה במדבר של חינוך ונגזר עליהם למות, לבכיה שנגזרה לדורות שהיא על גזירת המיתה של הציבור בחורבן הבית, והאבילות ביום זה היא משום שאז חוזרת הרגשת המיתה.

עפי"ז נבין הסדר במועדי השנה מי"ז תמוז, דרך ט"ב עד יוה"כ, [ואף ט"ב נקרא מועד כידוע שא"א בו תחנון, ולע"ל יהפך לששון ושמחה]. ברור הוא לכל בר בי רב שיש ליוה"כ שייכות לי"ז תמוז, שכן סליחת חטא העגל שאירעה בי"ז תמוז היתה ביוה"כ, ובינתיים היו ב' פעמים מ' יום. א' כעס וא' ברצון. אך להנ"ל גם הט"ב מוכרח שיהא לו שייכות למהלך זה.

קיצור הדברים שעיקר גזירת י"ז תמוז היתה "אכן כאדם תמותון" וממילא ביוה"כ היתה הפקעת מיתה זו, שהרי רשעים בחייהם קרויים מתים, והחוטא כל זמן שלא נמחל לו נקרא מת, ומחילת עונות של יוה"כ היא תחיה - היפך המיתה שנגזרה אחר החטא. ובהיות שבט' אב ניכרת המיתה של הציבור ממש כנ"ל, א"כ יוה"כ הוא גם תיקונו בהחזרת החיים. נמצא שט"ב הוא הכנה ליוה"כ, נבאר הדברים יותר.

אבילות דתשעה באב על עצמנו

[נדפס בהוספות לפירושו על שיר השירים]

אמרו חז"ל (תענית כו) חמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב. בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות וגו'. בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וגו'. ב' הדברים הראשונים ארעו בדור המדבר, והם היו השורש למה שאירע אח"כ בדור החורבן. ולכאורה צריך ביאור מה הקשר בין חטא העגל שהביא לשבירת הלוחות, שהיה בשנה ראשונה לצאתם מארץ מצרים, לחטא המרגלים (שהוא חטא לשה"ר) שהביא את הגזירה שלא יכנסו לארץ, שהיה בשנה שניה. וכן חלוקים בתוצאת החטא, אחר שבירת הלוחות היה שינוי גמור בכלל ישראל מתחלה היו כמלאכים "אני אמרתי אלהים אתם" חירות משעבוד מלכויות וכו', ונשתנה מצב כלל ישראל לגמרי "אכן כאדם תמותון" וכו', ואילו גזירת חטא המרגלים היא דבר פרטי לאותו הדור. בדור החורבן התראה הקשר ביניהם שכן תחילת חורבן ירושלים היה בי"ז תמוז ונגמר בט"ב, ונראה מחז"ל שיש קשר בין ימים אלו, והחורבן הוא רק הוראה שאכן יש שייכות ביניהם ויתבאר להלן.

הקשר בין חטא העגל לחטא המרגלים

חטא העגל היה חטא של ע"ז שהוא בדעת האדם שמקבל מרות מכח אחר מלבדו ית', אחרי חטא זה חזרה גזירת המיתה. אבל בשמים אין זה החטא החמור ביותר, כדאיתא בירושלמי (פאה, הובא בספר חפץ חיים א"ד) שג' עבירות החמורות לה"ר כנגד כולן, ואף שבבי"ד של מטה נידון כלאו שאין בו מעשה אבל בפעולת חורבן החטא יש משקל אחר בבי"ד של מעלה, ולכן בחטא המרגלים יצאה לפועל הגזירה של המיתה באותו דור. שומה עלינו להבין מהו החומר המיוחד שיש בחטא לשון הרע.

כתיב ויהי האדם לנפש חיה ות"א לרוח ממללא, והיינו שהרכבת הנשמה בגוף באה לידי בטוי בפה האדם, ביכולת לדבר. ממילא חטא שנעשה במקום חיבור זה הוא חמור יותר - במשקל שמים - מחטא בדעת האדם. ואף שהדעת היא עיקר חשיבות האדם ועל כן העונש על זה היה מיתה לאדם, מ"מ מצד מקום הפגיעה יש כאן קולא שאינו אלא בחלקו העליון של האדם משא"כ בחטא הלשון הפגיעה היא במקום הרכבתו של האדם [א.ה. נראה כוונתו למקום עצם מהותו של האדם המורכב מנשמה בתוך גוף, משא"כ הפגיעה בדעת היא כח פרטי של האדם אף שהוא משמעותי ביותר]. והנה מכל חטאי הדיבור חנופה ניבול-פה שקר הונאה רק לה"ר נקרא רע (ואכ"מ ביאורו אך כך נקרא בחז"ל) והיינו שהלשון עצמו נהיה רע, ולכן בחטא זה מיד מתפרדת הרכבת הנשמה מן הגוף ולכן נגזרה הגזירה "במדבר הזה יתמו". אחרי שהיה כשלון בכח השכל של האדם [בעגל] ממילא יצא מזה הכשלון של המרגלים.

בסוף פרשת ציצית כתיב אני ה' אלקיכם כו' ופירש"י אני ה' נאמן לשלם שכר, אלוהיכם נאמן להפרע, ובסוף הפסוק כתוב עוד פעם אני ה' אלקיכם וכו' רש"י עוד למה נאמר, כדי שלא יאמרו ישראל מפני מה אמר המקום לא שנעשה וניטול שכר אנו לא עושים ולא נוטלים שכר על כרחכם אני מלככם, וכן הוא אומר (יחזקאל כ) אם לא ביד חזקה וגו' אמלך עליכם, עכ"ל רש"י. והיינו שמלכותו ית' עלינו היא באופן של על כרחכם אני מלככם, אלא שרצונו ית' להנהיג המלוכה בדרך של בחירה בטוב וקבלת שכר על זה או הפכו ח"ו, ולכן אין אפשרות לוותר על כח הבחירה וקבלת השכר.

ב' חלקי כח הדעת שבאדם

כבר הבאנו כמה פעמים בשם קדמונים בביאור התיבות מלוכה וממשלה, שממשלה היא שליטה על כל דבר שהוא, אבל מלוכה היא רק על דבר הדומה. לפי זה יש להבין כיצד יתכן שמלכות שמים תהיה על "דומה"? ע"ז נאמר בצלמנו כדמותנו שהאדם הוא כביכול בדמות שלמעלה, וכתב רש"י שם על תיבת כדמותינו - להבין ולהשכיל, והיינו שבענין זה [של כח ההשכלה] הוא דמיונו כלפי מעלה, ועל כח זה בעיקר חלה מלכותו ית' על האדם.

והנה יש בכח הדעה ב' הגדרות, א. הבנה, וכפי הרגילות לכנות מי שמבין "בר-דעת", ב. כח חיבור, כידוע מן המקראות ואדם ידע וכד' [ב' כוחות אלו של הדעת אינם נפרדים לגמרי אלא הם ב' חלקים בכח אחד הנקרא דעת].

עיקר כח ההבנה הוא להבדיל כמאז"ל (יר' ברכות פ"ה) אם אין דעה הבדלה מנין, ומכאן הוא ענין הבחירה להבדיל בין טוב לרע ולבחור בטוב. מלכות שמים חלה על ב' כוחות אלו, מצד כח הבחירה שלפי בחירתו בטוב או הפכו מקבל שכר או עונש. ובהיות שיש כאן כח בחירה סד"א אולי אפשר לבחור גם בעצם המהלך ולומר לא הן ולא שכרן כמ"ש רש"י הנ"ל, קמ"ל ע"כ אני מלככם, פ"י שהרי מלכות שמים חלה גם על הכח השני של הדעת היינו כח החיבור. חריפות כח זה הוא ביכולתו לחבר ב' קצוות היותר רחוקות, הוא ית' ונבראיו [א.ה. נמצא שכח הדעת הוא כח חיבור בעצם בין הנבראים לבוורא ית' אף בלא כח הבחירה ומצד זה חלה מלכות בעצם על כלל ישראל].

להגיע למוכרחות מתוך בחירה

נמחיש את הדברים יותר בכוחות נפשו של אדם כיצד משתלבים ב' חלקי הדעת.

כל אדם שואף למילוי צרכיו וגודל השאיפה היא לפי איכות הצורך, והשאיפה לוחצת עליו למלאות שאיפתו. דברים שאדם מוכן לוותר עליהם ממילא אין לו שאיפה להם כלל. למשל הרעב לוחץ על האדם להשיג כזית לחם להשביע רעבונו ולא יוותר על זה, אבל דבר שאין אדם מרגיש בחסרונו ממילא אין לו שאיפה אליו. זה ברור שעל עצם החיים אין אדם מוכן לוותר, ומצד שני אינו מרגיש את טעם החיים בעצמם, את העשירות שיש לאדם בזה, וגם אינו מרגיש את השאיפה לחיים ושזה הצורך היותר גדול עבורו. זהו כל זמן שנשם והכל רגיל אבל כשיש איזו סכנה ומתחיל להרגיש ספק ח"ו, יעשה כל מה שלא היה מאמין על עצמו לא מבחינת כוחו ולא מבחינת כבודו כדי לחיות, כמאה"כ (איוב ב') וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו.

אם האדם היה מרגיש שברגע שבחור ברע מקבל עונש מיתה ולא היה זה ספק אצלו, היה בורח מהרע כיון ששאיפת החיים מכריעה לברוח מן הרע, ומ"מ היה מקבל ע"ז שכר כיון שסוף סוף ע"י בחירתו והבדלת הרע מן הטוב הכריע שזה רע שצריך לברוח ממנו, אבל אחרי שהבדיל הרע מן הטוב כבר נעשה מוכרח לבחור בטוב, כשם שאין לאדם בחירה אם לזרוק עצמו לאש ח"ו או לקחת דבר שיתן לו חיים לעולם. כך צריכה להיות הבחירה וההבדלה בין הרע לטוב כמוכרחות. אבל כשאין מורגש שהבחירה ברע ח"ו היא מות, גם אין מורגש ההכרח לבחור בטוב דוקא, דכשאין מרגיש חסרון החיים אינו מבקשם. כאן הוא חיבור ב' כוחות הדעת הנ"ל, תכלית כח הבחירה שבדעת להביא את האדם למצב של מוכרח, ואין ההכרח "על כרחו" אלא שאינו רוצה לפרוש מן החיים, זו הדבקות בו ית' ע"י הדעת כנ"ל.

מהלך המלוכה היא היוצרת את אפשרות הדבקות

והנה הבורא ית' מנהיג את עולמו בב' מהלכים, א. במידת חסדו ית' כמאה"כ "אמרתי עולם חסד יבנה" ב. במלכותו ית' כמאה"כ "מלכותך מלכות כל עולמים" דהנהגת כל העולמות הם תחת מלכותו ית'. מצד הנהגת החסד, האדם מקבל תדיר חסד ואין הדבר תלוי במעשיו כלל, ממילא אין אדם צריך לבקש חיים ושאר כל צרכיו כיון שהבחי"ת נותן לכולם, אמנם מצד הנהגת המלכות מקבלים רק נתיני המלוכה. ומכיון שהמלכות מחייבת קבלת אלקותו ית' ועבודתו, ממילא מהלך זה יוצר אצל האדם צורך בקשת החיים, כי בלי מעשים טובים לא יקבל טוב כי הכל תלוי במעשיו, ובהיות מהלך זה מכריח את האדם לבחור בטוב, נעשה האדם דבוק בו ית' באופן בל ינתק, והן המה מהלכי הדעת מתחילה הוא מבדיל ואח"כ הוא מחבר.

עומק קשר ט"ב ליוה"כ

ונחזור להנ"ל, כשאירעה אצל האדם טעימת אבידת החיים ח"ו, או אז הוא מייקר את החיים ומתחזקת אצלו שאיפת החיים, ממילא ט"ב שיש בו אבילות יש בו טעם איבוד חיים, וכשכל הציבור יושב באבילות על איבוד החיים האמיתיים, מתחזק טעם החיים ומתייקרת שאיפת החיים האמיתיים שזה ראשית הכניסה ליוה"כ, כי כדי לזכות לספרי חיים צריך לשאוף לזה וכן להשתדל בזה, אבל אם לא ירגיש את איבוד החיים לא יתאמץ לקנותם. וזהו ג"כ מה שלע"ל שיבנה ביהמ"ק השלישי בב"א יתהפכו הימים לששון ושמחה, כי יום שהורגשה בו אבידת החיים מורגש בו עתה טעם החיים, זהו שמחה וששון, ולכן בסדר החדשים והמועדים חודשי תמוז אב עם האבילות שבהם הם ההכנה למ' ימי הרצון מר"ח אלול עד אחר יוה"כ.

איתא בתנ"א (פ"א) עה"פ "ימים יוצרו ולו אחד בהם" שזה יוה"כ, שבו מתגלה יחידו של עולם, ואין עוד מלבד מלכותו ית' בעולם, ועיקר היוה"כ הוא הדבקות בו ית', אף שהעבודה היא עבודת התשובה שהיא הפרשת הטוב מן הרע וחזרה למקור, מ"מ ע"י החזרה הוא דבק בו ית', וכל כמה שמרגיש את הכרח מלכותו ית', זו הזכיה להרגשת היוה"כ בטהרתו. ובזה הט"ב מחובר ליוה"כ, שכן בט"ב נחרב המקדש ע"י שנחרב כח אדם בציבור כנ"ל, וממילא נחסרה מלכותו ית' בעולמו, וביוה"כ מופיעה שוב מלכותו ית' בעולמו.

עפ"י כל האמור הנהגת האבילות של ימים אלו מקבלת תוספת תוכן, ולא רק מצפים וממתינים שיעברו הימים

העצובים הללו, כי מבינים ששיבת האבילות היא שהציבור יושב על עצמו, על הטעם מיתה שיש בחיים אלו שאחר החורבן, ואין ישיבת האבילות על עצים ואבנים או על הדור

ההוא או על הדורות הקודמים, אלא על מצבנו אנו שאין לנו טעם החיים. בימים ההם בזמן הזה בכל שנה חוזרת הרגשת טעם המיתה, וזו הכנה לבקשת החיים דיוה"כ..

הדרכה להשבה ללב [אגרות דעת נ"ט-ס]

חכמת המוסר והיראה כוללים ב' ענינים. א. ידיעת החכמה, שלכל עת מצוא הם מכוונים ומדריכים האדם אל הכיוון הרצוי, ומבלעדי זה כמעט אי אפשר. ב. העיון בהם בהרגשה ששייכים אליו, ונעשה נוגע להם (כ"נוגע" בהלכות עדות), ועי"ז יביאם אל חדרי לבו שבו נמצא כל עולם ההרגשה ורצון שלו.

וכאן בחלק הב', צריך לידיעה יסודית. והוא, כי חכמת השכל חובקת הרבה יותר ממה שההרגשה תוכל להקיף, על כן יש התנגשות טבעי ביניהם, כציור חמר וגמל המושכים ביחד. ועולם ההרגשה מחייבת תהליך איטי דוקא, כי כח הריצה לא ניתן לו. על כן יסוד היסודות הוא להכשיר את הלב שיחיה בעולם ההרגשה. וזהו רק ע"י התמדת התורה המזכך את הלב מהרע שנמצא בו.

אם הנך מוצא בדרך לימוד או בדרך שמיעת שיחה, דיבורים שייכים לך לעת עתה במצבך שלבך נוהם ושוקק אחריהם (כגון מ"ש בענין ספר שבת מלכתא), תשמש בהם באופן מעשי, ותרביבם תוך אופי נפשך להוציאם לפועל כשבא מעשה לידך. מלבד זה לא תדחק עצמך ליכנס לפנים יותר, הפוך והפוך בדברים אלו.

אני רוצה ליעצך מרחוק על ב' דברים, ויה"ר שעצתו ית' יופיע בבית מדרשינו. א) תתרגל כח המחשבה שלך לעיין בענין מסוים שאתה לומד באיזה שעה פנויה באמצע היום (כמו 15 דקות) ולהעמיק בו כפי יכולתך ולא להסיח הדעת לענינים אחרים (אפי' טובים) באמצע זמן זה, ככה יהא המח מורגל לקלוט בתוכו היטב דברי האהבה ויראה.

ב) תחזיק במצוה אחת בנפשך ותעשה אותו בכל ההידור שביכולתך לקיים (למשל תפילין שיהיה בעצמם מהודרים וגם לא להסיח דעת מהם בשעת הלבישה ועוד דברים התלויים בקיום מצוה זו בהידור או מצוה אחרת), והיא תהיה פתח רחב וכלי מוכן שעל ידה יתעורר נפשך בכי טוב, ולהתנער מהענינים שאתה קובל עליהם ואי אפשר לך לפורטם בכתב. יש ע"ז ראיות הרבה אבל אין כתיבתם נוגע.

תוצאות חורבן הבית בדורנו [שבת קודש קרח תש"ס]

חורבן הבית מיתה ושורשו בהחזרת המיתה לכלל ישראל

עומדים אנו לפני החדשים שבהם נולדו הסיבות לחורבן. בי"ז תמוז ע"י חטא העגל חזרה המיתה לכלל ישראל שהרי במתן תורה יצאו מכלל בני תמותה וכמ"ש (תהלים פ"ב ו') אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, חבלתם מעשיכם ולכן כאדם (הראשון) תמותון (ע"ז ב' ע"א). ולמרות שמבואר בחומש שסיבת הבכיה לדורות [חורבן הבית] היתה משום שבכיתם בכיה של חינוך בחטא המרגלים אבל רש"י (במדבר י"ד ל"ג ד"ה ארבעים שנה) מביא שהתוצאות של חטא המרגלים עלו כבר במחשבתו ית"ש בעגל, אלא שהמתין עד שנתמלאה סאתם, (וזה היה במרגלים, (במדבר י"ד כ"ב) וינסו אותי זה עשר פעמים. נמצא ברור שענין החורבן מתייחס ישירות אל העגל גם כן. ביאור הדבר, שההריסה היותר גדולה בעולמנו נקראת מיתה, שאז נעשית הפרדה גמורה בין גוף ונפש, ואחר כך מתפורר הגוף בקבר [א.ה היינו שגזירת המיתה שנגזרה בחטא העגל שחזרו להיות בני תמותה היא אשר הולידה בכלל ישראל את ענין המיתה כפי שמתאר הגר"א שהבאנו כמה פעמים את ענין החורבן הבית כתהליך של מיתה לכלל ישראל (יובא להלן). ובשניהם מהלך המיתה הוא הפרדת הגוף מהנפש].

ב' כחות יסודיים בבנין קומת האדם

והנה כללות המדות שעל ידיהם מנהיג הקב"ה את עולמו הם חסד ודין, וכמ"ש בפ"י רש"י כמה פעמים עה"פ אני ה', נאמן לשלם שכר (שמות ו' ב' ועוד), אני ה' נאמן להפרע (ויקרא י"ט

ט"ז ועוד). ב' מידות אלו הם דרכי גילוי המצאו אל עולמו הבסיסיים ולכן נאמר עליהם אני ה' [כלומר כך אני מתגלה או כמשלם שכר או כנאמן להפרע]. גם בבנין עולמו של האדם יש ב' כחות המקבילים לב' דרכיו ית'. וב' כוחות אלו הם בתשתית כל בנין האדם. הראשון הוא תורה, שהוא תכלית גילוי החסד, מימינו (ימין המקרב) אש דת למו (דברים ל"ג ב'), הכח השני הוא קבלת עול מלכות שמים, היינו היותו ית' מוגדר, וזה גורם בנפש להסתייגות [א.ה עשית סייגים בהנהגתו] ויראה שלא לצאת מקו הדין. מב' כחות אלו יוצאות כל תוצאות הבנין, והם הבונים את כל הקיום. אם כן בהיות שמיתה היא ההרס הגמור לבנין, אם כן מוכרח היא לצאת מחטא שהוא בנין כל קומת הרע, אשר הקוטב שלו הוא ההריסה.

ב' כחות יסודיים בבנין קומת הרע של הרס וחורבן

כשירד משה מן ההר עם הלוחות, כתיב (שמות ל"ב י"ז) וישמע יהושע את העם ברעה, ויאמר למשה קול מלחמה במחנה, והשיבו משה אין קול ענות גבורה, ואין קול ענות חלושה, קול ענות אנכי שומע, ופי' הגר"א ז"ל דאין המדובר כאן בקול ענות גבורה היינו ביטול לא תעשה הנעשים בקום עשה, ואין מדובר על ביטול עשה שהוא שב ואל תעשה, חלש אינו עושה, והגם שהיה שם גם את זה, מכל מקום אין זה קוטב הקולות, רק קול ענות (סתם) אנכי שומע, פי' ביטול תורה ופריקת עול מלכות שמים עכ"ד. למדנו מהגר"א מהו קוטב חטא העגל, וכנראה שזה רמז בפסוק (שמות ל"ב ו') ויקמו לצחק, זהו ביטול תורה ע"י מושב לצים, ופריקת עול היה העגל שהיה עבודה זרה. בהופעת

ב' קלקולים אלו נתחברו ב' היסודות הבונים את כללות קומת הרע. ובנין זה הוא בנין כח ההרס בעצם וכן"ל, על כן יצא כאן ענין המיתה, גדר ההרס הגמור.

לשון"ר מיתת החיבור שבין גוף לנפש

אותה גזירת החורבן מקדשות שנגזרה בט' באב על הבכיה של חנם, עלתה כאמור כבר כאן במחשבה, ונגמרה סאתם בחטא לשון הרע על ארץ ישראל. הסיבה לכך שגם לשון"ר הוא גם כן בנין הכללי של הרע. נבארו. חיבור הנשמת חיים בגופו של האדם מהוה את צורת הדיבור בו, כמו שתרגם האונקלוס את הפסוק ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ז') והוה באדם לרוח ממללא. ולשון הרע הוא החטא היחידי שפוגע בגשר זה להגדירו **בשם רע סתם**. היינו שהלשון המחבר בין גוף ונשמה, נקרא רע. וכמו שבצד הקדושה הוי"ן דיבורי קדושה בנין כללות חיבור זה, כן הוא בנין הכללי של הרע. ולכן ה"נתמלאה סאתם" היה גם כן בחטא שבו גם בנין כללי של רע כעין חטא העגל.

אותה גזירת מיתה באה לידי בטוי בחורבן המקדשות. כמה פעמים דיברנו בשם הגר"א ז"ל שחורבן בית שני הוריד את כללות הציבור לתוך תהליך גזירת מיתה ע"כ, והגם שנגזרו כאן ב' חורבנות, מכל מקום מצד מקדש ראשון אשר היה קץ לגלותו נחשב רק שינה, והגם שבשינה יש א' מס' במיתה (ברכות נ"ז ע"ב), טעם מיתה עכ"פ. אבל כיון שעומד להקיץ נקרא רק ישן לבד, אבל מקדש ב' שלא נתגלה קיצם, אז מי שהלך לישון לא יקום משינתו. זה נקרא מת, זוהי כניסה לקבר, על כן, היתה בגלות אדום כל תהליך המיתה בציבור.

ההבדל בין חורבן בית א' לחורבן בית שני

חורבן בית א' היה משום גילוי עריות, שפיכות דמים ועבודה זרה, ובית ב' משום שנאת חנם, ללמדך שהיא שקולה כנגדם (ועיין יומא ט ע"ב ובירושלמי ריש פאה) ופי' הגר"א ז"ל שבדורו של אחאב היו יורדים במלחמה ונוצחין (ויקרא"ר כ"ו ב') אע"פ שעובדי עבודה זרה היו, ואמרו רז"ל ע"ז מפני שלא היה דלטוריא ביניהם כי סימן טומאה שלהם (ג' עבירות אלו) היה בחוץ וסימן טהרה בפנים, מה שאין כן בבית ב' עסקו בתורה, והיה מעין סימן טהרה מבחוץ, ושנאת חנם בלב, סימן טומאה מבפנים, (על כן נמסרו לידיו של החזיר מיער - שם). בנצח ישראל (למהר"ל פ"ד) פי' כי בית א' נתייסד על מדריגת קדושת האבות, על כן כשהיו בהם ג' עבירות החמורות הנ"ל, שטומאתם הוא במיוחד היפוך קדושת אבות, אז נחרב. (כי בזמן המקדש היה חזון הנבואה נפרץ מאד כמ"ש חז"ל, ובשעת קבלת הנבואה נהיה הוא מרכבה ובטל אל דבר ה' המופיע עליו, דומה למ"ש (ב"ר מ"ז ו') האבות הן המרכבה) אבל בבית ב' (שחסרו בו ה' דברים, ונבואה מכללם) אז נבנה רק מקביל לעצם קדושת כנסת ישראל לבד, על כן בבא חטא של שנאת חנם המפרר את הקיבוץ אז חרב המקדש עכ"ד יעו"ש.

סיבת יצירת זיוף בצורת התורה בגלות הרביעית דווקא

מכאן נובע חידוש מיוחד שיש בגלות אדום מה שלא היה בשאר הגלויות. בשום אחת מהגלויות הקודמות לא נכלל במהלכן ענין זיוף התורה כדי להעמיד דת חדשה (וגם תלמי לא זייף רק גזר שיתרגמולו תורה שבכתב) אבל אדום קבלו זיוף התורה של יש"ו לדתם, וכן כמה מאות שנה אחר החורבן שאז קמה מלכות לישמעאל, גם הם זייפו התורה ע"י המשוגע שלהם [א.ה. לשון הרמב"ם בכמה מקומות], כי הרי נכללו ישמעאל בכח גלות אדום, וסבלו ישראל בזה מאוד בגלותם אצלם, והענין טעון ביאור.

עיקר צורת ישראל ואורייתא חד, ניכר יותר בתורה שבעל פה ממה שהוא בתורה שבכתב, והגם שאמרו חז"ל דס"ר אותיות בתורה וס"ר נשמות לישראל, וכל אחד דבוק לאות מן התורה, מכל מקום לא מתבטא בו להדיא באיזה ענין הוא, אבל בתורה

שבעל פה בולט הענין להדיא, והוא במה שהקב"ה גזר כי פירוש התורה שבכתב יהיה על ידי תורה שבעל פה רק כפי דעת חכמי ישראל, ומה שהם יקבעו בדעתה, יהיה זה מעתה צורת התורה דרך כל העולמות עד שורש התורה למעלה. בזה קובעת צורת כנסת ישראל את צורת התורה (עיין שבת דף קל"ח סו"ע"ב). מהלך השנאת חנם בבית שני פי' הגר"א ז"ל שהיה סימן טומאה בפנים וכסה עליו סימן טהרה בחוץ [עסקם בתורה]. מהלך זה הוא מהלך של זיוף. כאן הזדייפה צורת כנסת ישראל, כי כיסוי זה הוא מזויף מתוכו. ובין לפי' המהר"ל ז"ל הנ"ל שהקיבוץ התפורר, ואם כן נהיה טשטוש בעצם צורת כנסת ישראל, ולא התראה כמקודם, בודאי שצורה זו תחול גם בגילוי התורה. ואכן אז התחילה השתדלות של מטשטשים בצורת התורה. הופיעו צדוק ובייתוס ואחר כך עוד כתות, ולזה כשגלינו בין האומות אז נפלנו בידי עשו שכל מהות הנהגת חיינו הוא הזיוף (יכול לעבור ה' עבירות חמורות ולשאול אחר כך לאביו כיצד מעשרין את המלח ותבן). אשר על כן נקרא שמו חזיר מיער.

ומובן, שבהיות החטא של העגל שורש לחורבן, על כן בהיות העונש מדה במדה לחטא, יתראו בגלות אדום מהלכים של ביטול תורה ופריקת עול מלכות שמים. השמדות של גלות זו מטרתם המוצהרת היתה ההשתדלות להפר התורה ולעוקרה ע"י הכניעה לדתות המזויפות הללו. אמנם סוף גלות אדום מצוירת בסוף סוטה (מ"ט ע"ב) בציור ירידת דורות ההם לתוך שחיתות בכל גדר אדם וכללותו הוגדר בלשון בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא, זהו פריקת עול, הפקעת כל גדר וכל מחייב.

קללה נוספת מצינו בחז"ל בתקופת העקב והוא מה שבקללת הנחש בחטא עץ הדעת (בראשית ג' ט"ו) נאמר ואתה תשופנו עקב. ופי' חז"ל (עיין זוה"ק ח"ב ק"כ ע"ב) שניתן לו כח ורשות לנשוך את הדורות אחרונים במיוחד. וצ"ב שהרי התבאר שצורת הגלות אדום היא ירידת הציבור לתוך תהליך של מיתה, ואם כן הגם שנשיכת הנחש ממיתה, אם כן איך תחול מיתת הנחש על מי שכבר מת, אתמהה, רק באדם חי תתכן מיתה אבל לא באדם מת.

אמנם ענין עקבתא דמשיחא פי' התקופה שמיועד להיות בה קיבוץ גלויות בהחלט ויתגלה בו המשיח (כן פי' הגר"א ז"ל) והנה בנין האדם מתחיל מכח החכמה שבנפש, כמ"ש אשר יצר את האדם בחכמה, חכמה זו יראת ה' היא, וכמ"ש (איוב כ"ח כ"ח) הן יראת ה' היא חכמה, הן אחת (נזיר ח' ע"ב), שהיא עיקר צורת חכמת הנבואה, וחכמה [יראה] זו היא התשתית של כל בנין האדם. על כן, בתחילת התקופה המיועדת לקיבוץ הנפוצים וחזרת בנין האדם של כנסת ישראל, מתחיל היסוד מן היראה, אבל אם ח"ו אינו הולך בדרך יושר אלא עקום אז לעומתו מתעורר עמלק שהוא ה"לא ירא אלקים", וכנגד העסק של בנין כללות האדם שנית, קם כח כללות הרע להרוס אותו. זהו המיוחד ב"אתה תשופנו עקב". עד תקופה זו ירדנו באדם בכל מיני גזירות של ביטול תורה, אבל כבוד התורה נשאר, אבל כאן החצוף עוקר את כל כבודה וערכה של תורה. זהו הסבל המיוחד של ת"ח בסוף גלות אדום. [א.ה. נדמה שרבינו זצ"ל לא השלים דבריו ויש להוסיף שבזה יש מהלך נוסף של מיתה על גבי מיתה. המיתה הראשונה היא עצם הבטול תורה שגרם לגלות עד לדרגת מיתה כדברי הגר"א ז"ל. אבל נוסף עוד כח של מיתה במהלך תהליך תחית המתים. כאשר באים ליסד מחדש את הצורת אדם - היינו כנסת ישראל הנחש קיבל כח לפגוע במהלך זה על ידי הכנסת ארס של בטול כבוד התורה כדי למנוע תחית המתים ממצב של מיתה. היינו שיש מיתת החי. והמתת האפשרות לקום לתחיה. כאן הוא שורש דברי רבינו שהבאנו הרבה פעמים על הזהירות בכבוד התורה בדורנו בפרט. אין זה רק ענין של נימוס ודרך ארץ. שורש מגיפה זו בציבור של זלזול בגדולי תורה שורשו בנשיכת הנחש המבקש למנוע תחית כניסת ישראל. ובהיות שהתיסדותה היא רק על כח החכמה - יראה ממילא שם מטיל ארסו למנוע יצירת תשתית זו]

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת מטות מסעי תשע"ז -

צריכה כפרה וסליחה

אִשָּׁה הַפָּרֶס וְה' יִסְלַח לָהּ (ו' י"ג)

הנה אמרינן בגמרא נזיר (כ"ג א') 'אִשָּׁה הַפָּרֶס וְה' יִסְלַח לָהּ' שהכתוב מדבר באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה, שהיא צריכה כפרה וסליחה, דהרי היא חשבה דהוה איסור, אע"פ דבאמת לא היה איסור כלל.

יש לדון בהאי דינא בכמה נידונים:

א. תידור שנית

הנה יש לעיין היכא דאם יאמר לה שהפר לה, תידור שנית בחשאי ואז לא יוכל להפר.

ובפשוטו בזה לא יגלה לה, דהרי אז לא רק תעבור על האי איסור דבעי סליחה וכפרה, אלא תעבור על איסור גמור של נדר.

ואם מסופק אם באמת תידור שנית בחשאי, יש לדון האם נימא דעדיפא שלא יספר לה, דמוטב שתעבור על ודאי איסור דה' יסלח לה, מאשר על ספק דילמא שבועה ממש.

ב. הניחו סיר על האש

הנה כתבו תוספות בקידושין (ל"ב א' ד"ה דמחיל) דאם מכשיל חבירו להיות נתכוין לעשות עבירה יש גם לפני עוור. והריטב"א (שם) פליג.

והנה יש לעיין במי שמבקשין ממנו שיתן לו אוכל מכיון שרוצה לבשלו בשבת ולהניחו אצל האש, והוא יודע שאחר כך הוא יצליח לקחת המאכל מאת האש ולא יתבשל, אבל המבשל לא יודע שיקחנו אחר כך.

האם לדעת התוספות עובר בלפני עוור, דלחד גיסא יש לומר דבזה לא הכשילו בהאי איסור דבעי כפרה וסליחה ולא ילקה מכת מרדות, [כמבואר במשנה בנויר שם דבכהאי גוונא לוקה מכת מרדות, וכך כתב ברמב"ם פ"ב ה' נדרים ה"ח], דהרי למעשה לא יהא בישול כלל. אך לאידך גיסא יש לומר דכיון דאיהו גמר המעשה עבירה, הוה ליה בדין כפרה וסליחה.

ג. נתכוין לעשות מעשה מצוה

הנה אמרינן לגבי איסורין דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, אבל בנתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה מצרפה למעשה וצריך כפרה וסליחה.

ויש לעיין מהו לענין מצוות, כגון בראובן שיש לו רק תפילין של יד ולא תפילין של ראש, [ומברך גם על שניהם רק ברכה אחת], ולשמעון יש תפילין פסולות, האם שמעון יתן לראובן תפילין של ראש פסולות שיניחם, ולא יאמר לו שהם פסולות, נמצא דעד עכשיו לא היה לראובן אלא מחשבה טובה שהקב"ה מצרפה למעשה, אמנם עכשיו יהא לו נתכוין לעשות מעשה מצוה, דהוי יותר ממחשבה, כדחזינן בעבירה בכהאי גוונא, דבסתם מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, משא"כ במעשה שלדעתו הוא מעשה עבירה צריך כפרה. או דילמא לא יתן לו, דסגי לן ברצונו להניחם, וכן נראה פשוט, וביותר מזה לא יתנם מפאת חששות שונות.

על דעת בעלה נודרת

וְהָפֵר אֶת נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלְיָהּ וְגו' (ו' ט')

הנה יש לדון בעובדא שראובן הפר לאשתו נדר שהיה בינו לבניה, ואחר כך גירשה, ולאחר הגירושין אדם אחר התפיס בהאי נדר, ואחר כך נתברר שראובן היה כהן, האם חיילא ההתפסה:

א. נתגרשה כמו שהיא תחתיו

הנה ביאור הנידון, דאמרינן בגמרא נדרים (ע"ט ב') נדרי ענוי נפש

הרשב"א (ח"א סי' תשי"ב) מי שנשבע על דבר, וחזר ונשבע לבטל שבועה הראשונה, ונשאל על שבועה ראשונה, יש להסתפק אי אמרינן שנפטר מידי שבועת שוא ותחזור שבועה שניה משבועת שוא לשבועת ביטוי, כיון שמצאה מקום לחול.

וכן בנשבע לא לאכול וחזר ונשבע שנית שלא לאכול, מבואר בגמרא שבועות (כ"ז ב') דבנשאל על הראשונה חיילא השניה.

חזינן דאע"פ דהתכון בשבועתו לשבועת שוא, מכל מקום אחר כך כשנשאל על הראשונה חל כשבועת ביטוי אע"פ שלא התכון אליו. חזינן דאע"פ דלא התכון בדבריו שיהא שבועה מכל מקום חל השבועה. והכי נמי בנידון הנ"ל דנדר.

ויש לחלק, דהתם מכל מקום נתכון לאיזה שבועה.

אך באמת אכתי תיקשי בהך דחל שבועת שוא, דהרי אם סבר שלא חל כלל שבועת ביטוי אלא שבועת שוא, אמאי תחול שבועת ביטוי.

ואולי בסתמא רוצה להשבע ולקיים שבועתו אף שהיא שוא, אך הא איירי בכל גווני אף שנתכון רק לשוא. אך אם כן תיקשי באמת מאי טעמא.

ד. נזיר רק מחרצנים

הנה דיינינן בגמרא נזיר (ג' ב') באומר הריני נזיר רק מחרצנים וסבר שלא חייל יותר, האם הוה נזיר גמור, או דילמא בטלה כל הנזירות.

ותיקשי ללישנא דלא חל, הא הוה טעות בהלכה. ויש לומר דשאני התם דזה לא אסיק אדעתיה כלל שיהא נזיר מכל דבר.

ה. לא ידע הדין או לא ידע המציאות

הנה הא דכתבנו דהיכא דלא ידע הדין של 'בפיך זו צדקה' מכל מקום חייל, הנה יש לחלק בין היכא דלא ידע הדין ובין היכא דלא ידע המציאות, וכגון מי טעה בדין וסבר שתנאי שאינו כפול חייל, ובאמת לא חייל התנאי, מכל מקום לא יוכל לטעון שלא יחול החלות אם לא נתקיים התנאי, אלא חל החלות בכל גווני.

אך בלא ידע המציאות, כגון בסבר שהם נדרים ואז חייל תנאי שאינו כפול ובאמת הוה תנאי מקח דלא חל התנאי אלא חייל החלות בכל גווני, בזה יש לומר דלא יחול המקח.

אך צריך עיון בדברי הפוסקים במתנה על מה שכתוב בתורה, כגון באין עליו אונאה, אם יכול לבטל המקח לגמרי מכיון דסבר דהתנאי חל.

נמצא דפשוטא דמילתא דבטעות במציאות, כגון בסבר הנותן שהמקבל עשיר ואמר שיתן לו מתנה ובאמת הוא עני, יש למידן דלא חיילא אמירתו. ואכתי צריך עיון.

עובדא בשבועה נגד שבועה

או השָׁבַע שֶׁבֶּעָה לְאִסּוּר אִסּוּר עַל נִפְשׁוֹ וגו' (ל' ג')

הנה בתשובות הגרע"א (תניינא סי' ט"ז) מובא עובדא בשוחט שהיה מושכר לג' שנים, וחצי שנה קודם כלות הזמן השכירו אותו לשנה רביעית, ונתן להם תקיעת כף שישאר לשוחט אצלם, אבל אחר כך התחרט ונשבע בספר תורה שלא להיות עוד שוחט אצלם. ונמצא דאיכא שבועה כנגד שבועה.

וכתב הגרע"א דמכיון דכבר חייב להיות כאן מחמת התקיעת כף, אם כן השבועה שנשבע אחר כך לא להיות כאן הוה שבועת שוא.

ומשום הכי כתב הגרע"א שאי אפשר לישאל על שבועה השניה, דהרי אי אפשר להשאל על שבועת שוא, אלא ישאל על השבועה הראשונה.

יש להעיר על דברי הגרע"א שלכאורה יש לדון דהשבועה השניה חלה ואינה שבועת שוא:

א. שבועה בלא שם

הנה פליגי קמאי בנשבע ולא הזכיר שם האם חלה השבועה מדאורייתא. ודעת הרמב"ם (פ"ב מהל' שבעות ה"ד) וחר"ן בשבועות (ל"ה ב') דשבועה בעי שם, ובלא שם אסור רק מדברי קבלה. אמנם דעת הר"ן בנדרים (ב' א') דלא בעי שם.

ב. לשון שבדו חכמים

הנה אמרינן בגמרא נדרים (י' א') שלדעת לריש לקיש כינויין הם

לשון שבדו להם חכמים להיות נודר בו.

וטעמא שתקינן רבנן כינויין, דלא לימא המילה קרבן, דאם יאמר קרבן דילמא יאמר קרבן לה' כלישנא דקרא, ואז חוששין שיאמר רק לה' ולא קרבן, ונמצא דקא מפיק שם שמים לבטלה.

והקשה הר"ן בנדרים (ב' א') דאם שבועה בעיא שם, מה הועיל חכמים אליבא דריש לקיש שתקינן לשון שבדו חכמים, הרי כל שבועה צריך שם, ואם כן אף בכנויין צריך להזכיר השם, ואם אכתי יש לחשוש שיאמר רק לה' וקא מפיק שם שמים לבטלה.

[וכן יש להקשות הרי בכל כנוי יחול השבועה מדין השם, דהרי לכאורה שם בלא שבועה חל. ולדברי הגר"א דלקמן מיושב שפיר].

וכתב ביתרון האור ליישב דלא קשה, דאם יאמר השבועה בכנוי, כגון שבותה, אם כן גם השם יאמר בכנוי, כגון מארי כולא, ובוזה ליכא איסור שם לבטלה. [אע"פ דחשיב שם לענין שבעה]. אך דעת הר"ן דאם מזקינן לומר שם, יאמר כבר שמות המיוחדים.

ג. בלא שם אסור מדברי קבלה

אמנם בבאור הגר"א (יו"ד סי' רל"ז סק"ב) כתב ליישב היטב דברי הרמב"ם דבעינן שם בשבועה, שהרי הרמב"ם כתב בפירוש דגם בלא שם אסור, ופירש הר"ן בשבועות (ל"ה ב') הובא בכסף משנה (פ"ב מהל' שבעות ה"ג) דהוא מדברי קבלה, וכאז דאמרינן בגמרא שבועות (ל"ו א') דארור הוה שבועה אע"פ שלא אמר לא שם ולא כנוי.

ולפי זה מיושב היטב קושיית הר"ן, דבאמת כשיאמר שבוקה לא יאמר שם ובכל זאת יחול מצד דברי קבלה.

והנה כתב הגר"א דהשיטה המחוררת בכולן היא שיטת הרמב"ם הנ"ל, וכך כתב הר"ן בשבועות (שם).

[הנה כתב ברמב"ם (פ"ב מהל' שבעות ה"ב) דבכנויים כגון שבותה חייב כשבועה עצמה, ולכאורה משמע חייב מלקות, ותיקשי מאי איריא דחייב מחמת כנויים, הרי בלאו הכי חייב מפאת שהזכיר שם.

ויש לומר דבאמת איירי שלא הזכיר שם ואסור רק מדברי קבלה, ומכל מקום חייב מכות מרדות. אי נמי כנויים לא קשיא להגר"א דאימא כתוספות ר"י (נדרים י' ב') דאם לא מהני כנויים, גרע מלא אמר כלל, משום דאינן אלא דברי הבלים, [וכן מצאנו עוד תירוצים], ורק קשיא להגר"א קושייתנו הנ"ל מריש לקיש דלשון שבדו חכמים, (ובזה תירץ דאירי בלא שם].

ד. ניהדר לדבר הגרע"א

מעתה ניהדר לדברי הגרע"א, דהנה לעני"ד לדעת הרמב"ם וחר"ן בשבועות, ששבועה בלא שם רק מדברי קבלה, נמצא דעובדא הנ"ל השבועה הראשונה הוה רק מדברי קבלה, דהרי תקיעת כף הוה בלא שם, ואם כן השבועה השניה דהוה שבועה מדאורייתא חלה, דהרי מדאורייתא אינו שבועה נגד שבועה, נמצא דאינה שבועת שוא שהרי חלה השבועה.

והגרע"א כתב דישאל על הראשונה, דהרי אם חיילא הראשונה בלא שם, אם כן השניה שוא, ואי אפשר להשאל עליה, ואם כן ישאל על הראשונה. אך להמבואר נימא ליה שישאל על השניה.

[והרי גם להרמב"ם צריך להשאל עכ"פ או על השניה או על הראשונה, דאם לא כן הא לא מקיים התקיעת כף].

ה. תיקשי על הגרע"א

מעתה תיקשי על הגרע"א שכתב שהשבועה השניה שוא. ויש לומר דסבירא ליה להגרע"א דהוה ספיקא דדינא אם שבועה חלה בלא שם, והיינו אם כהר"ן בנדרים או כהר"ן בשבועות.

אך אכתי תיקשי, דכיון דהוה רק ספק אם כן שבועה הראשונה הוה ליה רק ספק ביטוי, ואם כן נימא דהשבועה השניה חלה, ותליא בדין המחוייב בספיקא דאורייתא ונשבע כנגדו, האם חלה שבועה השניה. [ויש ראייה מרשב"ץ וכדלקמן, ואם כן תיקשי דברי הגרע"א].

אמנם העירוני לנכון, דנהי דהנשבע כנגד ספק לא הוה ודאי שוא, וחייב לקיים שבועתו, אך מכל מקום הוה ספק שוא דילמא חייב, ואם כן שוב חייב להשאל על הראשונה להציל עצמו מספק לאו דשבועת שוא. [וכן בהך דתקיעות דלקמן הוי ספק שוא ספק ביטוי].

ו. דברי הרשב"ץ

הנה בהנידון אם בספק דאורייתא חיילא שבועה, יש להוכיח מהרשב"ץ דחיילא, דהנה הנשבע שלא אשמע קול שופר של מצוה, לכאורה לא חלה השבועה, דהוה שבועה לבטל מצוות תקיעת שופר.

אמנם כתב הרשב"ץ (נח"י לראש השנה כ"ח א') דחלה שבועה, מכיון

דמוסיפין עוד תקיעות מפני הספק שנפל בתרועה אי הוה גנוחי או ילולי, ואם כן חלה שבועה על הספק חיוב דתקיעות. ולכאורה מבואר כאן נידון דידן, דכוונת הרשב"ץ דהשבועה חלה לבטל ספק חיוב.

אמנם יש לדחות, דהרי אייתי הרשב"ץ (שם ל"ד א') דעת רב האי גאון דאינו חייב לתקוע שאר התקיעות, דכל הקולות כשרים, ואינם אלא מנהג, ולפי זה אין ראיה מהרשב"ץ מהא דחילא השבועה, דאין כאן ספק דאורייתא אלא הוה רק מנהג. ועיין. [ועוד עיין מה שכתבנו בנידון דשבועה על ספק דאורייתא בפרשת מטות תשע"ד].

בענין בישול עכו"ם

פְּזָבִי בַת נְשִׂיא מִדִּין אַחֲתָם הַמֶּכָּה בְּיוֹם הַמִּגְפָּה עַל דָּבָר פְּעוּר (כ"ח י"ח) ופירוש רש"י שהפקירו בנותיהם לזנות, כדי להטעותכם אחר עבודה זרה דפעור, חזינן מקרא איסור חיתון לבנות העכו"ם דאייתי לעבודה זרה. וחכמים אסרו בישול עכו"ם כדי שלא יבואו לחיתון עם בנות העכו"ם.

הנה עובדא הוה בסיר עם מרק שהוסר מהאש שהודלקה על ידי ישראל, והניח בתוך הסיר קנידלך של בצק, ואחר כך הוחזרה הסיר להאש, וספק אם כיבו האש בעת ההסרה והודלקה שנית על ידי נכרי, או שלא כיבו כלל. ויש לדון האם מיתסר משום בישול עכו"ם.

א. ספק דרבנן לקולא
הנה כיון דהוה ספק יש להקל דבישול עכו"ם רק דרבנן ואם כן ספיקא לקולא.

ב. נאכל חי
זולת זה יש לומר דהאי בצק יש אוכלים אותו כמו שהוא, והוה כנאכל כמו שהוא חי. אך לא ברירא, דעיקר אכילתו כשהוא אפוי.

ג. בישול אחר אפיה
אך הרי נעשה מקמח מצות, ואם כן כבר היה אפוי והשתא יש לעיין באפיה אחר בישול ובישול אחר אפיה, ולענין שבת מבואר בשולחן ערוך (סי' ש"ח סעי' ה') דמחמרין מספק. ויש לעיין מהו לענין בישול עכו"ם. אך כיון שיש ביצה הא בביצה ודאי מתסר משום בישול עכו"ם. אך הרי אמרינן בשולחן ערוך (יו"ד סי' ק"יג סעי' ב') דבנבלע בתבשיל אזיל בתר עיקר התבשיל ושרינן.

ד. כלי ראשון
תו יש לדון כיון דהסיר מרק הוי חום כלי ראשון, נימא דהכנסת הקנידלך לתוך הסיר הוה בישולם, ואם כן יש כאן בישול על ידי ישראל. אך לא ברירא אם האי כלי ראשון בלא אש היה מבשל את הקנידלך.

נאמנות קטן בטבילת כלים

וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָּמֵים (ל"א כ"ג)
הנה ילפינן מהכא בגמרא עבודה זרה (ע"ה ב') חיוב טבילת כלים. ויש לחקור כשקטן אומר שטבל את כלי זכוכית במקוה, אך אומר שהטבילה לא הועילה מפאת דיש על הכלי חציצה של פתק מבית החרושת ששכחו להוריד.

והנה הדין הוא שפתק של בית חרושת שנעשה לנוי, לא הוה חציצה, והנה הקטן לא ידע הלכה זו, ולכן חוזר הביתה ואומר שאע"פ שטבל את הכלי זכוכית, צריך לחזור ולטובלו עוד פעם מפאת שיש בו חציצה.

והשתא יש לעיין לדידן שיודעים האי הלכתא שהפתק אינו חוצץ האם מותר להשתמש בכלי.

א. לכאורה הכלי מותר
הנה קיימא לן (שולחן ערוך יו"ד סי' ק"כ סעי' י"ד, וט"ז והגר"א שם) דקטן נאמן על טבילת כלי זכוכית, מפאת שבידו לטבול. [אבל בכלי מתכת אינו נאמן כיון דהוה דאורייתא, ולא יועיל בידו].

ואם כן לכאורה בנידון דידן, כיון שנאמן לומר שטבל מפאת שבידו לטבול, ולדידן אין הפתק חוצץ, אם כן הכלי מותר.

ב. אין רצונו להטבילו
אבל לאחר העיון יש לומר דאינו יכול להשתמש בכלי, דנאמנות

בידו היא שנאמן על טבילת הכלי מכיון דבידו לעשות כן, וכל זה כאשר אומר לן הקטן שהדבר מהני ובוה מהני בידו, אבל בנידון דידן הרי הקטן קאמר שהכלי אינו מותר אלא נשאר בלתי טבול, אם כן אין להאמינו שהכניסו במי המקוה מפני שבידו להכניסו,

שהרי אין רצונו להתיר כלל את הכלי, ואם כן לא שייך בידו להאמינו על דבר שאין רצונו בזה, דהרי דוקא אם רצונו בכך, אמרינן דאומר אמת כיון שבידו לעשות כן, אבל כאן שאין רצונו בזה, היאך שייך להאמינו מפאת בידו.

ג. תוספות בפסחים

לאור האמור יש להקשות על דברי המקור חיים, דהנה אמרינן בגמרא פסחים (ד"ב) דקטנים נאמנין לומר שאין חמץ בהבית, וסלקא דעתך דהגמרא דטעמא משום דבי"ד ניסן כל בית הוא בחזקת בדוק, דאמרינן דודאי קיימו תקנת חכמים של בדיקת חמץ.

והקשו תוספות (שם ד"ה לאו) דאם כן מה צריך כלל לאמירה דהני קטנים, הרי בין כך חזקתו בדוק.

ותירצו תוספות בתירוצם השני, דאיירי דאמרי הקטנים דבעל הבית לא בדק אלא אנו בדקנו, ומכל מקום נאמנים הקטנים מפאת מיגו דאי בעי שתיק.

ולפי זה נמצא, דאם אמרו תחילה שבעל הבית לא בדק, ולאחר כדי דיבור, אמרו שבדקוהו, לא יהיו נאמנים לומר שבדקוהו כיון דהוי לאחר כדי דיבור, ואז כבר אין להם מיגו לומר שבעל הבית בדק.

ד. קושיית מקור חיים

והקשה במקור חיים, הרי אזלינן בגמרא להצד דחזקתו בדוק, ואם כן היאך יהיו הקטנים נאמנים לומר שבעל הבית לא בדק, כגד הא דחזקתו בדוק, וכיון דאין נאמנים על זה, אם כן פשיטא דהבית נשאר בחזקת בדוק, וגם בלא מיגו דאי בעי שתיקי יהיו נאמנים, ואם כן נשאר קשה קושיית התוספות מאי קא משמע לן הברייתא דנאמנים לומר שהבית בדוק במיגו דאי בעי שתיקי. [ולפי קושיא זו גם אם לאחר כדי דיבור יאמרו שהם בדקו, יהא הבית בדוק, ואפילו אם בכלל לא יאמרו שבדקו את הבית]. והיא קושיא גדולה.

ה. תירוץ דמקור חיים

הנה תירץ המקור חיים קושייתו, דהנה הבאנו לעיל הא דקיימא לן דקטן נאמן על טבילת כלי זכוכית, [נשחוב טבילתם רק מזרבנן], מפאת שבידו לטבול.

חזינן שבדיני דרבנן קטן נאמן על מה שבידו, והכא נמי בנידון דידן שהקטן אומר שבעל הבית לא בדק, נאמן מפאת שבידו לפזר חמץ בבית, והלכך אם לא היה הקטן אומר שבדק את הבית, היה הבית בלתי בדוק מפאת דהוה בידו, שהרי הקטן יכול לעשות הבית בלתי בדוק.

אך יש לעיין בדבריו הקדושים, דלהאמור דאין להאמין מכח בידו כשאין רצונו לעשות כך, אם כן הכא נמי בנידון דידן הרי כשאומר שבעל הבית לא בדק אלא שהוא בדק, היאך נאמינו שבעל הבית לא בדק מכח שבידו לפזר חמץ, הרי אין רצונו לאסור את הבית אלא רצונו להתירו מפאת שאומר שהוא בדק, ואם כן אין כאן בידו ואם כן נשאר הבית בחזקת בדוק. והדרא קושיית מקור חיים לדוכתא.

ו. תירוץ לקושיית המקור חיים

לכאורה יש ליישב קושייתו באופן אחר, דהשוכר מאמין לקטנים, ואם כן אם לא היו אומרים שבדקו, היה חייב לבדוק מחמת אמירתם שבעל הבית לא בדק, ויש כאן שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא כיון דמאמין להם. [וצריך לומר דמאמין להם שבעל הבית לא בדק, אבל זה שהם בדקו אין כאן מהימן כדי תרי].

מתנה למי שאינו טובל

ראיתי דנים לענין ליתן במתנה כלי החייב בטבילה כשהמקבל לא יטבול הכלי.

א. ספק אם ישתמש לאכילה

יש לומר דאם הוה ספק שמא ישתמש בו לאכילה או לקישוט שרי מפאת דבספק שרינן.

והרי כתב ברמ"א (סי' קס"ג סעי' ב') דאסור להאכיל למי שלא נטל

ידיו, משום לפני עור לא תתן מכשול, וכתב בביאור הלכה (שם) דמשמע דהא דאסור היינו דוקא בנותן לו כדי לאכול מיד, אבל אם לוקח לביתו, מותר ליתן לו, דמי יודע שיאכל שם בלי נטילת ידים. חזינן דבספק שרינן.

ב. ספק מכשול

לענין יש להחמיר בספק, דהרי בתשובות מחנה חיים (ח"א סי' מ"ז) האריך דהדבר בפלוגתא, דבריטבי"א בעבודה זרה (ריש ט"ו ב') איתא דבספק שרי, אך מרש"י (עבודה זרה ו' ב' ד"ה לא יושט) ורא"ש (שם פ"א סי' ב') משמע לאיסור.

ובחזון איש בשבועות (סי' י"ב ס"ק ט' ד"ה ונראה) נקט בפשיטות דבספק אסירא. [נעיין שם מה שביאר במתניתין דשבועות פ"ו אמאי שרינן. ולטעמיה יש לומר דאין ראיה מהך דנטילת ידים. וצריך תלמוד].

ג. עוד ספיקות

תו דנים להיתר דילמא המקבל לא ישתמש בהכלי אלא יחזירנו לחנות להחליפו. והנה זה נמי רק כד נימא דספק שרי.

תו יש לעיין דאין להתיר מחמת דשמא יחזירנו לחנות, דהרי אז אדם אחר יקנהו ושמא הוא לא יטבול. ויש לומר דזה לפני דלפני, והרי מבואר בגמרא עבודה זרה (נ"ד א') דבלפני עוור לא חישינן בלפני דלפני. אך הא כתבו קמאי [עין תוספות עבודה זרה ט"ו ב' ד"ה לעובד, ריטב"א שם י"ד א' ד"ה אמר] דבמכשול לישראל מחמירין גם בלפני דלפני.

ד. תקנתא

יש לדון דאיכא תקנתא שהנותן יטבול הכלי ורק אחר כך יתן לו הכלי במתנה.

אך יש אומרים דהטבילה ביד הנותן לא תועיל דאכתי לא הוה כלי סעודה. [א"ה, עין יו"ד סי' ק"כ סעי' ח' ובש"ך וט"ז ופתחי תשובה שם]. ולכן דנים שיזכה לו ואחר כך יטבול בברכה.

שליח לקנות כלי מנכרי

יש לדון במי ששלח פועל לקנות כלים מחנות נכרית, ואמר לו שיטבול הכלים במקוה בדרך, האם תועיל הטבילה:

א. היאך זכה בהכלי

הנה יש לדון שלא תועיל הטבילה, דהיאך זכה בכלי הרי אין נכרי

עניני שבת

ספר תורה ביד דוד המלך

הנה אמרינן בגמרא שבת (ל' ב') דדוד המלך ע"ה נתבקש לשיבה של מעלה בשבת, והיה מוטל בחמה בבוסתנא (גן אילנות) שאחורי ביתו, והוה אסור לטלטלו משום איסור מוקצה, ולא היה מותר לטלטלו אלא על ידי ככר או תינוק.

והקשה בתשובות חקל יצחק (סי' י"ח) מדוע היו צריכין להביא ככר או תינוק, ולא היה מותר לטלטל את דוד המלך אגב הספר תורה שהיה עמו, שהרי במלך נאמר שצריך ללכת עם ספר תורה על זרועו כל ימי חייו. והביא דכן הקשה בתפארת הגרשוני (הובא ביוסף דעת יו"ד סי' שצ"ט).

ויש לדון ליישב בכמה אנפי:

א. אין לו דין מלבוש

בחקל יצחק תירץ דהספר תורה בזרועו אין לו דין מלבוש, ולא דמי לתפילין, והלכך בשבת לא יוכל לצאת עמו להבוסתנא (גן אילנות).

וצריך לומר דסבירא ליה דהבוסתנא היה יותר מבית סאתיים שלא חוקף לדירה, והיה אסור לטלטל בו משום כרמלית.

ב. למד עמו

עוד יש ליישב דהספר תורה לא היה על זרועו, דהרי למד עמו, ובאמצע לימודו שמע רעש מהאילנות בבוסתנא ופנה לרגע לראות מה בבוסתנא.

ג. היה מוקצה

בחקל יצחק הביא ליישב בשם יוסף דעת, דהספר תורה היה מוקצה, דהרי בספר תורה של מלך אין קורין אלא המלך בעצמו, וכי תימא דאחרי שדוד נפטר אז שלמה נהיה מלך והוא היה יכול לקרוא בו, אך הרי באותה שבת שלמה המלך היה אונן. [ונוהי זיכול לקרוא בדברים הרעים אך יש לומר

יכול לזכות לישראל על ידי ישראל, [לדעת תוספות (בבא מציעא ע"א ב' ד"ה בשלמא) דבעינן שלוחו של בעל הממון], והפועל לא נתכוין לזכות לעצמו, ונמצא דהכלי עדיין הוה של הנכרי ולא תועיל הטבילה.

ב. כלי הפקר

אך יש לומר דכיון דהנכרי קיבל כסף נסתלק והוה ליה כלי של הפקר. אך יש לעיין אם נכרי הפקר כלי וטבלוהו לפני שישראל זכה בו אם יועיל הטבילה.

ג. זכה מן ההפקר

אך נימא דהפועל זכה מן ההפקר עבור הבעלים, ונמצא דטבלו אחרי שהישראל כבר זכה בו.

אך הרי נטל מהנכרי לפני ששילם, ואז לא יכל לזכות לבעלים, ולאחר ששילם להנכרי ונעשה הפקר, הרי אחר כך לא נתכוין לזכות עבור הבעלים מחדש.

אלא אם כן נימא דיש כוונה מתמדת להביא עבור הבעלים ובזה סגי.

ד. בהפקיר נכרי אינו חייב בטבילה כלל

הנה אמר הגאון רבי אברהם מטשעכנוו זצ"ל (מובא בתשובות חדות יעקב להג"ר צבי אריה יהודה יעקב מייזלש אבדק"ק לאסק, תניינא סי' מ"ב) דאם נכרי הפקר כלי וישראל זכה בו, אינו חייב בטבילה, דחויב טבילת כלים אינו אלא בנכר בנכר, וישראל זכה בו, והרי זה לא בא מרשות עכו"ם לרשות ישראל אלא היה הפקר באמצע. ולפי זה בכל פעם שמשלם מעות לנכרי ואחר כך מושך, יהא פטור מטבילה.

וצריך עיון ממלחמת מדין דהתם הרגו את המדינים ונמצא דכליהם נעשו הפקר וישראל לקחו את הכלים ואפילו הכי איתא בקרא דנתחייבו לטובלם.

אך באמת בזה ביאר הגאון ר' אברהם זצ"ל הטעם דאחרי מלחמת סיחון ועוג לא נצטוו על טבילת כלים, דהרי התם כתיב לא תחיה כל נשמה, נמצא דיצא מרשות נכרי ונעשה הפקר, וישראל זכו מהפקר, ובזה אין צריך טבילה, דלא בא מרשות עכו"ם לרשות ישראל, משא"כ במלחמת מדין שאני, דהתם החיו הנקבות, והרי כשאין בן יורשת בת, ושוב בא מרשות עכו"ם לרשות ישראל וצריך טבילה.

אך אסיק עלה בחדות יעקב דעיקר הדין הוא דבר חדש ולא נתבאר כך בשום מקום.

דאון אסור לו מפאת דיש מצות תלמוד תורה ופטור מהמצוה משום כבוד המת]. והנה צריך לומר דהספר תורה לא הוי כלי שמלאכתו לאיסור, דאם לא כן אכתי יהא מותר בתור ככר או תינוק, דהוה טלטול לצורך גופו.

אלא צריך לומר דהספר תורה הוה מוקצה מחמת חסרון כיס. ובתפילין כתבו הפוסקים דמותר לטלטלם לצורך גופו ומקומו, ויש לחלק דתפילין לא הוה כל כך חסרון כיס, או דמשתמשין בתפילין לשמירה אע"פ דהוה חסרון כיס.

מעתה יש לעיין היאך מהני ככר או תינוק, הא יש כאן הספר תורה, ולא התירו ככר או תינוק אלא למת ולא כדי לטלטל מוקצה אחר, ולומר דהוה לגבי הספר תורה טלטול מן הצד, אינו כן דהא רצה גם לשמור הספר תורה ולטלטלו.

ויש לומר דמכל מקום משום כבוד המת יהא מותר. ולפי זה כשיש על המת מוקצה יהא מותר לטלטל הכל על ידי ככר או תינוק. וצריך תלמוד.

ד. משתמש בספר תורה

וכי תימא דיש ליישב קושיית החקל יצחק דלטלטל מת מחמת הספר תורה אסירא משום דחשיבא משתמש בספר תורה.

אך הנה כתב במגן אברהם (סי' קנ"ד ס"ק י"ז) להתיר ליקח ספר ולהניחו תחת ספר אחר כדי להגביהו שיהא נוח לו לראות לעיין בתוכו, ויליף מהך דמבואר בגמרא מגילה (כ"ו ב') דכדי להתיר לכהנים ליכנס לבית הכנסת לקחו הארון ושמו אותו בפתח וחצץ בפני הטומאה, וטעמא דשרי משום דחשיב שאינו משתמש בו כלום דמה לי שמונה כאן או כאן, ואם כן יש לומר בנידון דידן נמי, דמכיון דאינו אלא מטלטלו לא חשיב משתמש בספר תורה.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת מטות מסעי

אשר ציוה ה' את משה - באיסור לקרוא לדבו ולאביו בשמו

"ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי העבא הבאים למלחמה, זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' את משה". (פרק ל"א פסוק כ"א).

לפני דוד המלך וכו'". והיינו שביחס לכבודו של מקום, אין זה מכבוד הקב"ה להזכיר שמו של אדם בתוארי כבוד. ואפילו שאותו אדם מצד עצמו הוא בר מעלה, שהוא אביו או רבו, שלפי הדין צריך להזכירו בצורה של כבוד, בכל זאת זהו דווקא כשמדבר עם בני אדם, אבל כשמדבר עם הקב"ה יש בזה איזה זלזול לפני הקב"ה בכך שמראה גבהות וחשיבות לפני המקום.

ומעתה סובר המנחת חינוך שאותה סברא שייכת גם שלא בזמן התפילה, אלא אם אדם מזכיר את שמו של הקב"ה ומיד לאחר מכן באותו הקשר הוא מזכיר את שמו של רבו, יש בזה מעין זלזול בכבודו של מקום בזה שהוא מזכיר את האדם הזה בתואר של חשיבות, שכאילו יש בו חשיבות מסוימת ביחס לכבודו של מקום. אלא גם בזה צריכה להיות ההלכה שאם הזכיר את שמו של הקב"ה, ומיד לאחר מכן הוא מזכיר שמו של רבו, שצריך להזכיר את שמו ללא תוארי כבוד.

וממילא מיושבת הסיבה שאלעזר הזכיר את שמו של משה רבנו, ללא שום תואר קודם כמו רבנו משה, משום שאלעזר אמר "זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' את משה", שהזכיר את שמו של הקב"ה ומיד בסמיכות אליו הזכיר את משה רבנו. ובאופן כזה כיון שהזכיר את שם ה' אין זה מכבודו של מקום לומר תארים על רבו, אלא צריך להזכיר את שמו של רבו ללא שום תואר. ועל כן כאשר אלעזר בא ואומר את הלכות גיעולי עובדי כוכבים בשם ה', והוסיף להזכיר את שמו של משה רבנו כדי לתלות את ההוראה ברבו, משום כבודו של מקום צריך להזכיר את שמו של משה רבנו ללא שום תואר אלא לומר רק "אשר ציוה ה' את משה".

גדול מרבן שמו

הנה במשניות ובש"ס ישנם תנאים שמוזכרים ללא שום תואר, וכמו הלל ושמאי ועוד, שכאשר מובא דבר בשמם מוזכר את שמם בלבד ולא מקדימים קודם ואומרים רבי הלל וכיוצא בזה.

ובהקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה (בסוף ההקדמה, ובדפי הש"ס דף נ"ו א') כתב את הכלל בזה, וכתב "כל מי שיהיה בעיניו נכבד מאוד במעלתו על כל המעלות, קראו בשמו. כגון שאמר, הלל ושמאי, ושמעיה ואבטליון, וזה לגדולתם וכבוד מעלתם, בשביל שאי אפשר למצוא כנוי ראוי להם לכבד את שמם, כמו שאין כנוי לנביאים. אבל החכמים שהיו בעיניו למטה מן המעלה הזו, יכנה אותן ברבן, כגון רבן גמליאל, ורבן יוחנן בן זכאי. ושהיו בעיניו למטה מן המעלה הזאת, יכנה את שמם רבי, כמו שאמר רבי מאיר ורבי יהודה וכו'".

מבואר בדבריו שאלו התנאים שמוזכרים ללא שום תואר, הוא משום שמעלתם היתה כל כך גדולה עד ששום תואר לא הספיק להם להגדירם. ובביאור "חסדי דוד" על התוספתא בסוף מסכת עדיות, מביא מהערוך שכתב "גדול מרב רבי, גדול מרבי רבן, גדול מרבן שמו". והיינו כדברי הרמב"ם שמי שמוזכר בשמו בלבד, זה מראה על גדולתו שהוא מעל כולם. ובדברי הערוך נראה שהפשט בזה הוא שכאשר לא מוזכר שום תואר, זה אומר ששמו של התנא הזה לכד כבר נהפך לתואר, שלא רק שאין לנו תואר להגדירו אלא עצם שמו הוא תוארו. וזהו גדול מרבן

ופרש"י, "אשר ציוה ה' את משה, תלה ההוראה ברבו".

הנה במשנה בסנהדרין מובא שאפיקורוס אין לו חלק לעולם הבא, והגמרא (דף צ"ט ב') דנה מיהו אפיקורוס ומובא כמה וכמה שיטות בזה, ובהמשך (דף ק' א') מובא "רב נחמן אמר, זה הקורא רבו בשמו, דאמר רבי יוחנן מפני מה נענש גיחזי מפני שקרא לרבו בשמו, שנאמר ויאמר גיחזי אדוני המלך זאת האשה וזה בנה אשר החיה אלישע". ופרש"י, "הקורא רבו בשמו, שאומר פלוני ואינו אומר מורי רבי פלוני".

מבואר בגמרא שיש איסור לקרוא לרבו בשמו, והצורה שאדם יכול להזכיר את שמו של רבו, כותב רש"י, שזהו דווקא כאשר לפני הזכרת השם מקדים ואומר "מורי ורבי".

ובשו"ע וברמ"א פסקו כן להלכה (סימן רמ"ב סעיף ט"ו), וכתב השו"ע "אסור לתלמיד לקרות לרבו בשמו וכו'". וכתב הרמ"א, "וכל זה דווקא כשאינו מזכיר רק שמו לבד, אבל מותר לומר רבי מורי פלוני".

ולכאורה לפי זה תמוה איך אלעזר הכהן הזכיר כאן את שמו של משה רבנו בלא שום תואר קודם, שאמר "זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' את משה", הרי משה היה רבו ורבים של כל כלל ישראל, ואם כן חלה עליו ההלכה שאסור להזכיר את שמו של רבו, ואיך אמר בסתמא "אשר ציוה ה' את משה" ולא אמר את רבנו משה וכיוצא בזה.

ואע"פ שכל מה שהזכיר את שמו של משה היה לכבודו, כמו שכתב רש"י כדי לתלות את ההוראה ברבו, מכל מקום קשה שהיה צריך להזכיר את שמו בדרך כבוד לומר "מורי ורבי משה", ולא לומר רק משה בלבד בלא שום תואר קודם.

אין גבהות לפני המקום

ובמנחת חינוך (מצווה נ"ז סק"ב) הקשה כן, וכתב "אזכיר עוד איזה דבר, דידוע דאסור לקרות לרבו בשמו, עיין רמב"ם ובשו"ע, נראה מדברי רוב הפוסקים דלרבו אסור לקרות בשמו אפילו שלא בפניו וכו'. אך לי קשה, הא בפרשת מטות כתיב גבי געולי מדין, ויאמר אלעזר כו' אשר ציוה ה' את משה, א"כ היאך קרא לרבו בשמו, וקצת נראה שהיה בפניו ע"ש ברש"י, ואפילו שלא בפניו אסור כמו שכתבתי.

ונראה דמכאן סיוע למה שראיתי בספר מעבר יבוק, שאם אחד מתפלל לפני השי"ת על אביו ועל רבו, לא יאמר בתפילתו אדוני רבי או אדוני אבי, כי נגד השי"ת ב"ה אין לקרות לשום אדם אדון, וכמבואר בש"ס דאוריה החתי היה מורד במלכות דאמר לפני דוד ואדוני יואב. אם כן הכי נמי כיון דאלעזר אמר אשר ציוה ה' את משה, והזכיר שמו של השי"ת ב"ה, לא שייך לקרות אז אדון לרבו".

וביאור הדבר הוא שיסוד הדין שכאשר אדם מתפלל לפני ה' על אביו או רבו, ומזכיר את שמם בתפילתו אין להזכיר את שמם בתואר של כבוד, הוא מצד שאין גבהות לפני המקום וכמו שכתב בברכי יוסף (יו"ד, סימן ר"מ סק"ד), וז"ל, "כשמתפלל על אביו או על רבו, נראה דאין לומר בתחנונו רפא נא לאדוני אבי או אבא מארי, או רבי ואלופי, כי שלמה אמר בדברו עם ה' דוד אבי, וכן אלישע אמר אלוקי אליהו, שאין גבהות לפני המקום. ואוריה נתחייב הריגה למלכות על שאמר "אדוני יואב"

שמו, שהתואר הגדול יותר מרבן הוא שמו, שהשם בעצמו נהפך לתואר.

נא"ה, יש לעיין אם הכלל הזה שגדול מרבן שמו, נאמר גם ביחס לתלמידים של אותו הרב, שיותר להם לקרוא לו בשמו כיון שהשם בשמו נהפך לתואר. או שהכלל הזה נאמר רק ביחס לתארים שמוזכרים בש"ס וביחס לדורות הבאים, אבל התלמידים ובני דורו כשמוזכרים את שם רבם בוודאי שחלה עליהם ההלכה שאסור לקרוא לרבם בשמו, וצריכים להקדים ולומר קודם רבי ומורי.

ואם נאמר כצד הראשון מיושב איך הותר לאלעזר לקרוא למשה בשמו, ששמו של משה נחשב לתואר מצד עצמו. אבל באמת מוכרח מהגמרא בסנהדרין כצד השני, שהגמרא לומדת את ההלכה שאסור לקרוא לרבם בשמו מגיחזי שנענש על זה שקרא לרבם אלישע בשמו. ואלישע הוא מהנביאים שמוזכרים בשםם בלבד, וחל עליו הכלל גדול מרבן שמו, והרמב"ם מביא לדוגמה את הנביאים שלא מוזכרים אותם בשום תואר, שמכאן רואים שמי שגדול ביותר מוזכר ללא שום תואר. ובכל זאת גיחזי נענש שקרא לרבם בשמו, ומוכרח שכלפי התלמידים לא נאמר הכלל הזה, ואסור להם להזכיר את שם רבם בלא שום תואר. וזהו מה שהקשה המנחת חינוך על אלעזר איך קרא למשה רבנו בשמו, ולא הקדים קודם

*

שמע ישראל - הזכרת שם האב והרב בדרך כבוד

והנה הלשון שרב הונא אמר לרב הוא "אזיל אבא למיקטל נפשא", ובתוספות ישנים מביא מהערוך שכותב שהשם הפרטי של רב היה "אבא", ובניי בבל קראו לו "רב" משום כבודו. ולפי זה רב הונא קרא לרב בשמו, שבמה שאמר לו "אזיל אבא" הוא כיוון לקרוא לרב בשמו.

והקשה התוספות, איך רב הונא קרא לרב בשמו, הרי אסור לתלמיד לקרוא לרבם בשמו. וז"ל, "תימה לרבי, לפירוש הערוך שפירש כי רב היה שמו אבא, כדאמרינן מאן ריש סדרא בבבל אבא אריכא, ובניי בבל קראוהו רב מפני כבודו וכו', ושמואל חבירו היה והיה קוראו אבא וכו', אבל רב הונא דהכא שהיה תלמידו גמור היאך היה קוראו בשמו, והא אמרינן מפני מה נענש גיחזי מפני שקרא את רבו בשמו".

וכתב ליישב, "ויש לומר, דשמו היה אבא דרך כבוד, כמו אבי אבי רבב ישראל". מבואר בתוספות שכל האיסור לקרוא לרבם בשמו נאמר דווקא כשמוזכר את שמו של הרב בדרך בזיון, אבל אם יש בשמו של הרב גם משמעות של כבוד, וכשהוא מזכיר את שמו של הרב אומר את זה בדרך של כבוד, אין בזה איסור לקרוא לרבם בשמו. וממילא מיישב התוספות שמה שרב הונא קרא לרב "אבא" בשמו, לא הזכיר את השם אבא בדרך של זלזול, אלא בדרך של כבוד כמו "אבי אבי רבב ישראל ופרשיו", ועל כן לא חל בזה האיסור של קורא לרבם בשמו.

ולפי זה י"ל גם לגבי יעקב אבינו, שכאשר המלאך קרא את שמו ישראל נאמר בפסוק בפרשת וישלח (בראשית, פרק ל"ב פסוק כ"ט), "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל". מבואר בפסוק שהשם ישראל, נקרא לו בדרך של חשיבות וכבוד, לומר "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל". ואם כן י"ל שהגדר של השם ישראל שהיה ליעקב לא היה בתור שינוי השם או תוספת על השם הקיים בלבד, אלא בעיקר הדבר נוסף לו השם הזה בתור גדולה וכבוד, להודיע על מעלתו הנשגבה. וממילא כאשר אדם קורא ליעקב אבינו בשמו "ישראל", אין כוונתו סתם לקרוא לו בשמו, אלא עיקר כוונתו לקרוא לו בלשון כבוד וחשיבות.

ומעתה מיושב שכאשר בני יעקב ענו לו, "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", ומה שאמרו "שמע ישראל" כיוונו לקרוא לו בשמו שהוא "ישראל", לא חל על זה האיסור שאסור לקרוא לאביו בשמו. שכיון שמהות השם הזה נקרא לו בלשון כבוד וחשיבות, ממילא בכזה שם אין את האיסור של קורא לאביו בשמו, שבעיקר הדבר מה שקראו לו בשם זה היה משמעותו משמעות של כבוד, ולא משמעות של בזיון. וכשם שכתב התוספות ישנים ביומא כלפי האיסור לקרוא לרבם בשמו, שאם הוא שם של כבוד ומזכירו בדרך כבוד שלא חל על זה האיסור של קורא לרבם בשמו, כן י"ל בדין כיבוד אב שאסור לקרוא לו בשמו, שאם מהות השם הוא שם של כבוד, אין איסור לקרוא לו בשמו. ולכן בני יעקב שקראו לו בשמו "ישראל" שהחפצא של השם הזה בא להורות על כבוד וחשיבות, לא חל בזה האיסור שאסור לקרוא לאביו בשמו.

"כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען. והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהינה לכם וגו'. והערים אשר תתנו, שש ערי מקלט תהינה לכם. את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו'". (פרק ל"ה פסוק י' - י"ד).

קושי מסוים בקיום המצווה, בכל זאת חביבות המצווה והתשוקה לקיום המצווה, עלו על כל השיקולים האחרים ובזריזות מופלאה רץ לעשות את המצווה. ומצינו כן בעת מיתתו של משה רבנו, דהנה בפרשת האזינו נאמר בפסוק (דברים, פרק ל"ב פסוק מ"ט-נ') שהקב"ה אומר למשה רבנו "עלה אל הר העברים הזה וגו'. ומות בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמך וגו'". מבואר שהיה ציווי למשה רבנו לעלות אל ההר, כדי למות שם. ונאמר לו מפורש שהמצווה לעלות לשם הוא כדי ששם תהא מיתתו. וכאשר הגיע הזמן לקיים את המצווה הזו, נאמר בפסוק בפרשת וזאת הברכה (פרק ל"ד פסוק א') "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו וגו'". ופרש"י, "מערבות מואב אל הר נבו, כמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה אחת".

ולכאורה לא מובן מה הענין הזה שמשה רבנו פסע את כל ההר בפסיעה אחת, הרי כדי להגיע אל ראש ההר אפשר לעלות כדרך כל העולם במעלות העולות למעלה, ומדוע משה רבנו הוצרך לעשות כזו פעולה לא טבעית ולקפוץ בפסיעה אחת את כל ההר.

וביאר החפץ חיים, שהתורה באה לספר בשבחו של משה רבנו ובזריזותו היתרה בקיום כל מצוות ה', שהיה כשנצטווה לעלות אל ההר, נאמר לו במפורש שהסיבה לכך היא כדי למות בהר. ובכל זאת כאשר הגיע זמן קיום המצווה התאמץ לקיימה בזריזות וללא איחור כפי שהיה רגיל תמיד לקיים את מצוות ה', עד שמרוב ההתלהבות והרצון לזכות לקיים כבר את המצווה הזו דלג וקפץ את כל המדרגות של ההר בפסיעה אחת.

והנה מכל זה יש ללמוד כמה צריך לחבב ולייקר את המצוות, שאם רואים אצל משה רבנו "השלם שבשלמים" שהיתה בו כזו תשוקה וחביבות נוראה לקיום המצוות, ובכל מצווה שיכל לתפוס ממנה אפילו משהו של משהו, רץ לתופסה ואמר "מצווה שבאה לידי אקיימנה". וגם במצווה שידע שמיתתו תלויה בדבר, קיימה בשמחה ובחביבות גדולה. רואים מזה את הגדלות האמיתית של כל מצווה ומצווה, שכל מצווה מעלתה גדולה ועצומה עד מאוד, עד כדי כך ששווה להשקיע את כל הכוחות לקיימה בשלמות האפשרית מכל הבחינות.

אין מחמיצין את המצווה

והנה בפרשת בא נאמר בפסוק (שמות, פרק י"ב פסוק י"ז), "ושמרתם את המצוות וגו'". ופרש"י, "רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצוות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצווה, אלא אם באה לידך עשה אותה מיד".

מבואר בזה שהיחס והצורה שהאדם צריך לקיים את המצווה, צריכים להיות באופן כזה שהתשוקה לקיום המצוות תהא כה גדולה וחזקה, עד כדי כך שכל מצווה שבאה לידו מרוב תשוקה וחביבות לא ידחיקה לזמן מאוחר יותר, אלא יעשה אותה מיד.

וכאשר כל אדם יתבונן במעלת המצווה, ויבין את גדולתה ורוממותה האמיתית, הרי כל מעשה קיום המצווה יתעלה אצלו לדרגות גבוהות ונעלות. ובעת קיום המצווה ישקיע את כל כולו במצווה, שיעשינה על הצד היותר טוב ובצורה המעולה והמרוממת שיכול להגיע אליה כפי כוחותיו.

ובאמת בדורות הראשונים מצינו שהשקיעו את עיקר החיים בעבודת ה' וקיום המצוות, שזה הדבר שהם החשיבו אותו מעל הכל, שידוע מהו הערך האמיתי של כל מצווה ומשום כן השקיעו בזה את כל הכוחות. וכמו שמצינו בגמרא בכרכות (דף ל"ה ב'), "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה ברכי אלעאי, בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זו וזו נתקיימה בידן. דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי, זו וזו לא נתקיימה בידן". והיינו שהדורות הראשונים הכירו את הערך האמיתי של התורה והמצוות, ולכן השקיעו את עיקר חייהם בתורה ועשו את תורתם קבע ומלאכתם עראי.

כבוד המצווה

ומטעם זה מצינו שגם דקדקו בכל המצוות לעשותם בצורה היותר

ובמשנה במכות (דף ט' ב') דורשים מהפסוקים הללו את דיני ערי מקלט, ותנן "להיכן גולין, לערי מקלט, לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען, שנאמר את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו'. עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל, לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות, שנאמר שש ערי מקלט תהינה עד שיהיו ששתן קולטות כאחת". ופרש"י, "עד שלא נבחרו שלש שבארץ כנען, היינו כל ארבע עשרה שכבשו וחלקו ואח"כ הבדילן יהושע. לא היו שלש, שהבדיל משה בעבר הירדן קולטות".

מבואר בזה שדין הקליטה של ששת ערי מקלט, חל בערים דווקא כאשר ששת הערים ראוים לקליטה, וממילא אע"פ שמשה רבנו כבר בחר שלש ערי מקלט בעבר הירדן, בכל זאת הערים הללו לא קלטו את הרוצח עד שנבחרו שלש שבארץ ישראל. וזהו מה שנאמר בפסוק "שש ערי מקלט תהינה", שחלות דין ערי מקלט חל בערים דווקא בשעה שהערי מקלט הם שש ערי מקלט, אבל כל זמן שעדיין לא נבחרו כל הערים לא חל דין קליטה על הערים שכבר נבחרו.

אוהב כסף לא ישבע כסף

והנה בפסוק בפרשת ואתחנן (דברים, פרק ד' פסוק מ"א) כתוב, "אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש", שמיד לאחר שהתיישבו בני גד ובני ראובן בעבר הירדן, משה רבנו הבדיל שלש ערים שאלו יהיו שלש ערי המקלט שמעבר הירדן. ואפילו שנאמר בפסוק "שש ערי מקלט תהינה" שיהיו ששתן קולטות כאחת, וממילא כל זמן שלא נכנסו לארץ ובחרו שם עוד שלש ערי מקלט לא היתה שום משמעות לערים שבחר משה רבנו, שעדיין לא חלו בהם דיני ערי מקלט. בכל זאת משה רבנו כבר בחר את אותם הערים, כדי שמיד לאחר שיכנסו לארץ ויבחרו שלש ערים בארץ יצטרפו אלו הערים שבעבר הירדן, שיוכל לחול בכולם יחד דיני ערי מקלט.

ובטעם הדבר שמשה רבנו הזדרז כל כך לבחור את הערים הללו, מובא בגמרא במכות (דף י' א') "דרש רבי סימאי, מאי דכתיב אוהב כסף לא ישבע כסף וכו', אוהב כסף לא ישבע כסף זה משה רבנו, שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען, ואמר מצווה שבאה לידי אקיימנה". מבואר בזה שאצל משה רבנו היו המצוות בגדר "אוהב כסף לא ישבע כסף", ומשום כן אפילו שידע ששלש הערים שבעבר הירדן אינן קולטות, בכל זאת מרוב אהבתו למצווה הזדרז והבדיל שלש ערים בעבר הירדן שיהיו מוכנות לקליטה מיד לאחר שיבחרו עוד שלש ערים בארץ ישראל.

וברמב"ם בפירושו המשנה באבות (פרק ד' משנה ב') על המשנה "בן עזאי אומר, הרי רץ למצווה קלה כבחמורה", כותב בזה "וכבר העירו החכמים ע"ה, על חידוש נפלא בתורה יש בו זירוז על מעשה המצוות, והוא אומרו אז יבדיל משה שלוש ערים וכו', וידוע שהן לא יועילו ולא יהיה בהן דין ערי מקלט עד שיובדלו השלוש האחרות אשר בארץ כנען. אמרו, "יודע היה משה רבנו שאין שלוש שבעבר הירדן קולטות עד שיהיו שלוש שבארץ כנען, שנאמר שש ערי מקלט תהינה", ואמנם הבדיל את אלו לפי שאמר "הואיל ובאת מצווה לידי אקיימנה". ואם איש כמשה רבנו, משיג האמיתות, השלם שבשלמים, נכסף להוסיף חצי מצוות עשה לכל מעלותיו ושלמותו, מה ראוי לאשר נצטרעו נפשותיהם ונתחזקה צרעתם ונושנה".

מבואר מכל זה שהתשוקה של משה רבנו בקיום המצוות היתה תשוקה כה גדולה, עד כדי כך שאפילו המצווה הזו של הבדלת שלש ערים בעבר הירדן, שהיה רק בגדר חצי מצווה, בכל זאת הוא "נכסף להוסיף חצי מצווה עשה", ולא וויתר על כך.

ויעל משה

ובאמת מצינו עוד אצל משה רבנו, שאפילו במקום שהיה ראוי שיהיה לו

לנו", שכיון שלא שווה לנו, שלא ידענו את הערך והחשיבות של המצוות, לכן נגרם מזה שלא מתאמצים לקיים את המצוות כהלכתם וזה גורם להגיע לידי סרנו ממצוותך וממשפטיך הטובים. שאילו היינו יודעים את מעלת המצוות וחשיבותם, היינו משתדלים בכל הכוחות לקיים כל מצווה ומצווה ולא להפסיד אף אחת מהם. וכמו מי שיש בידו חפץ למכירה, הוא משתדל ליפותו ולפאר את צורתו כדי שימצא חן בעיני הקונה. כך כל מצווה ומצווה היא פנינה אלוקית, כדי שהפנינה תהא שלמה ונמצא חן בעיני הקב"ה צריך רצינות וכוונה עמוקה כדי לעשותה על הצד היותר טוב. והווידי הוא על כך שאין לנו את החשיבות האמיתית של המצוות, שאילו היה כן היינו משקיעים את כל הכוחות במצוות, ולא מגיעים לידי "סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים".

אוהב ימים לראות טוב

והנה בפסוק בתהילים (פרק ל"ד) כתוב, "מי האיש החפץ חיים, אוהב ימים לראות טוב". ובביאור לשון הפסוק "אוהב ימים לראות טוב", מבאר החפץ חיים שאחרי שהאדם מסתלק מהעולם ועולה ליתן דין וחשבון לפני בית דין של מעלה, מראים לכל אחד ואחד את כל הימים שחי בהם בעולם הזה. וכל אחד רוצה בעת ההיא לראות שהימים הללו היו ימים טובים, שבזה תלוי כל עתידו הנצחי. אבל בעת ההיא כבר אין לו מה לעשות, שאינו יכול לשנות מאומה, אלא מה שעשה בימיו בעולם הזה, זה מה שרואה באותם ימים לאחר הסתלקותו מהעולם. ושום דבר אינו נאבד, אלא יראו לו את כל הימים מה פעל בהם. וכדי שהימים הללו יהיו טובים, והאדם יראה את ימיו הטובים, אומר הפסוק שבעולם הזה ישתדל למלא את הימים בתורה ובמצוות, ולא להשאירם ריקנים. כי התורה והמצוות שפועל בעולם הזה, הם אלו שממלאים לו את הימים הללו, כדי שלאחר הסתלקותו מהעולם יהיה בכחינת "אוהב ימים לראות טוב". ובזה יש לבאר את הפסוק שנאמר בפרשת חיי שרה (בראשית, פרק כ"ד פסוק א') לגבי אברהם אבינו, "ואברהם זקן בא בימים", ויש לבאר את המילים "בא בימים" שאברהם ניצל כל רגע ורגע בחייו לעבודת ה' ולקיום מצוותיו, וממילא מתוך כך כל ימיו היו מלאים ושלמים, ולא היה אפילו רגע אחד שהלך לריק מתוך אותם הימים.

יסוד הדברים הוא שמעלת התורה והמצוות היא גבוה מעל גבוה, וכל זמן שהאדם חי יש לו את הכוחות לזכות בתורה ובמצוות ולעלות בהם מעלה מעלה, ועל זה אמר שלמה המלך בחכמתו (קהלת פרק ט' פסוק י') "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה", שהזמן היחידי בו אפשר לקנות את התורה והמצוות הוא רק כל זמן שהאדם חי בעולם הזה, והחכם שקנה לעצמו יזכה לראות את ימיו הטובים מלאים בתורה ובמצוות.

מעולה שהיה ביכולתם, כמו שמבואר בגמרא בסנהדרין (דף ק"ב ב') במעשה של רב אשי שרצה לדרוש בענינו של מנשה, ומנשה בא אליו בחלום ושאל אותו, כשמברך המוציא על הפת, באיזה מקום בפת צריך לבצוע עליה. ומנשה חידש לו, שצריך לבצוע במקום שבו קרם בישולא, ששם הפת אפוייה יותר טוב משאר הפת. ולכאורה לא מובן מה ההבדל באיזה מקום בוצע על הפת, ומדוע כאשר רב אשי נשאל את שאלה הזו לא ידע מה לענות, שיענה ויאמר שאין הבדל היכן בוצע.

אלא רואים מכאן שבדורות הראשונים שתורתם היתה קבע, ובה השקיעו את כל חייהם, כאשר קיימו את המצוות חיפשו לדקדק בהן שיעשו בצורה הכי מכוונת. ומשום כן דקדקו שגם בעת שמברכים המוציא ובוצעים על הפת, שהבציעה תהא במקום הכי מכוונת שבפת. ועל כן כאשר מנשה שאל את רב אשי היכן בוצעים על הפת, הבין רב אשי שבאמת דקדוק המצווה צריך להיות גם כזה שיש לבצוע במקום שיש בו יותר כבוד והדר למצווה. ולכן רב אשי לא השיב שבוצע היכן שרוצה, כי באמת הבין שכדי לקיים את המצווה כהלכתה צריך לדקדק שגם הבציעה תהא במקום יותר מכוונת.

עוד מצינו בגמרא בכרכות (דף ט' ב'), "אמר ליה רבי אלעא לעולא, כי עיילת להתם שאיל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל החבורה, דאדם גדול הוא ושמה במצוות, זימנא חדא סמך גאולה לתפלה ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא". רואים בזה את אותו היסוד, שקיום המצוות היה אצלם מרכז החיים, ולכן כאשר רב ברונא זכה לקיים מצווה אחת כהלכתה, זה גרם לו שמחה גדולה לכל אותו היום.

מובא בשם רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שאמר על רבו החפץ חיים, "כשהיו רואים את החפץ חיים מקיים מצווה, מפליאה ממש היתה השתקעותו הגמורה בה. בשעה שהיה עוסק במצווה היה עושה זאת במחשבתו השלמה, בכל ה"אני" שלו. כל חושיו היו מרוכזים בכך, עד שלא נותר שום מקום במוחו שלא יהיה תפוס באותה מצווה".

ובאמת אי אפשר להגיע לדרגה כזו אם לא מבינים את החשיבות של המצוות, שרק כאשר מבינים ויודעים את הערך האמיתי של כל מצווה ומצווה, הקלה והחמורה, זה נותן את המרץ להשקיע את כל הכוחות בקיום המצווה.

וכעין זה מסופר ששאלו תלמיד של אחד מגדולי הדורות, מה היה העיקר אצל רבו. והשיב שכל דבר שהיה עוסק בו, הרי באותו זמן זה היה אצלו הדבר הכי עיקרי ונכבד.

ולא שווה לנו

החפץ חיים מבאר את המילים שאומרים בווידי "סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים, ולא שווה לנו", וביאר שהכוונה היא לומר "סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים - והסיבה לכך היא משום - ולא שווה

כי חיים הם

ורק לאחר מכן מסר את השיעור. ולפעמים היה אומר בשיעור את "אותם מילים" בדיוק כפי שאמר במחזור הקודם, ובכל זאת לפני השיעור לא היה רגוע והיה יושב בשיבה על יד הסטנדר, וחוזר ומסדר לעצמו את השיעור בעל פה, שידע שרק בצורה כזו אפשר להנחיל את התורה לתלמידים. ור' שמואל היה דייקן בכל מילה ומילה, כל משפט ומשפט שאמר היה מחושבן אצלו בדיוק נפלא מה ואיך לומר, ובכל זאת לא הסתפק בכך והיה חייב לחיות את הדברים כראוי.

ובאמת גם אצל מרן ראש הישיבה, הגרא"מ שך זצ"ל, ראו שהיה נמתח לפני השיעור, אפילו כשנסר את אותו תוכן של השיעור ממחזור קודם, בכל זאת התכוון לזה מחדש. אבל - אמר הגר"צ - שאצל הרב שך היה זה משום טעם אחר, ששמע ממנו שהסיבה לכך היא משום ש"אין בית המדרש בלא חידוש", ובלא פעם שמכין מחדש את השיעור מתווספים לו עוד חידושים חדשים בסוגיא. אבל אצל ר' שמואל היו רואים שהוא נמתח גם כשלא הוסיף בשיעור עוד חידושים חדשים, אלא חזר בדיוק על אותו השיעור ממחזור קודם, וכל זה מפני שידע שרק בדרך כזו אפשר למסור שיעור שיתקבל כראוי.

סיפר הגר"צ פלמן זצ"ל, ששמע מנהגאן הגדול רבי שלמה ברנץ זצ"ל, שכדי שמגיד שיעור יצליח בשיעוריו ויתקבלו הדברים אצל התלמידים, הוא חייב לחיות את השיעור, שהסוגיא והחידושים שאומר בשיעור יהיו "חיים" אצלו, בבחינה כזו שנכנס חזק לעומק הנושא עד שהוא מרגיש את הסוגיא כחלק מעצמותו. אבל אם אומר את השיעור רק מתוך זיכרון ממחזור קודם, אפילו שיועד לחזור על הדברים בדיוק כפי מזה שאמר בפעם הקודמת, הדברים לא יתקבלו כראוי בלבבות התלמידים.

משום שהשיעור בעיקרו אינו רק אמירת מילים ותוכן, אלא עיקר השיעור הוא הצורה שבא המגיד שיעור מוסר את הדברים, ואם הוא אינו חי את נפש הסוגיא, אין לו אפשרות להוריד את הדברים בצורה הראויה והשלמה. ואפילו שהוא בעצמו לא מרגיש שום הבדל בהסברה, בכל זאת התלמידים חשים בזה, ולא יתקבלו הדברים באופן הראוי והמושלם.

אמר הגר"צ, שבאמת בשיבה היו רואים את מרן ראש הישיבה הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל (נלב"ע כ"ז תמוז תשל"ט), שלפני כל שיעור ושיעור היה נמתח רב, ולא הסתפק במה שכבר מסר את השיעור כמה וכמה פעמים וידע את הדברים היטב. אלא בכל פעם נכנס מחדש לעומק הסברה,

לע"נ איש החסד והמעש הר"ר ישראל זלמן בן הגאון רבי שמואל פלמן זצ"ל

נלב"ע כ"ח תמוז תשס"ח ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

"מי גילה לך את הלחש הזה?"...

יש סיפור על הגאון מוילנא, שמעתי אותו ממישהו ששמע מר' שלום: הגאון לא היה נעזר ברופאים - "מה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם", פעם סבל מדלקת אוזניים קשה, מכיוון שלא הלך לרופא, סיפרו לו בני ביתו שיש אשה שמרפאת באמצעות לחש, הגאון הסכים שהאשה תבוא לביתו. הוא פנה אליה וביקש לדעת מה הלחש, אולי חלילה זה שם שמא. אמרה: הרי זה מקור פרנסתי היחיד, ואם אגלה את סודי אני עלולה לאבד את משה לחמי... אבל כמובן אין לחשוש מהגאון שיעשה שימוש לרעה בלחש ויגלה אותו ברבים. גילתה האשה לגאון כיצד עובד הלחש: "אני נוטלת בידי כוס מים, מברכת 'שהכל נהיה בדברך' ושותה. זה הכל... וזה עובד! שאל הגאון: מי גילה לך את הלחש הזה? - הריבוננו של עולם!

וכך היא מספרת: הייתי ילדה יתומה, אבי נפטר, נשארתי ללא פרנסה. נכנסתי לבית כנסת, פתחתי את ארון הקודש ובכיתי לה: אין לי פרנסה. פתאום אני שומעת איזו בת קול שאומרת לי: תגידי "שהכל נהיה בדברך" לרפואת בני אדם ותהיה לך פרנסה ברווח, ככה אני מתפרנסת לא רע כבר שלושים שנה... שמע הגאון את סיפורה ופרץ בצחוק, ומן הצחוק התפוצצה המוגלה שבאוזנו. הוא כבר לא היה צריך את הלחש כדי לרפא את אוזנו... שאלה האשה: "למה הגאון צחק?" ואז הוא סיפר: "אני הייתי הבת קול... הייתי שם בבית מדרש, ראיתי יהודיה בוכיה, לא יכולתי ללמוד. שמעתי שהיא צועקת 'פרנסה, פרנסה', אז אמרתי: 'אם את צריכה פרנסה, תגידי 'שהכל נהיה בדברך', זה יעזור לך'. לא חשבתי מראש ולא תכננתי מראש לומר את הדברים, זה מה שיצא לי מהפה באותו רגע כדי להפיס את דעתה של האשה". הגאון לא חשב ולא התכוון, אבל "ככל היוצא מפיו יעשה" - אחרי שהדבר יצא מפיו, הקב"ה קיים את דבריו.

שבחם של רועי ישראל

וימסרו מאליהם ישראל אֶת־לְמַטָּה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֶלֶף חֲלוּצֵי צָבָא (א, לא)

נבן התלוי באביו

אומר רש"י: "וימסרו" - להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל, עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר "עוד מעט וסקלונג", ומששמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחו". שואל השל"ה הקדוש: מדוע זה נחשב "שבחן של רועי ישראל", והרי זה השבח של ישראל שלא רצו ללכת עד שנמסרו בעל כרחו? ועוד קשה, וכי איזה שבח הוא לרועי ישראל שעד שלא שמעו במיתתו היו מוכנים לסקול אותו עד שאמר "עוד מעט וסקלונג"?

ברם, כאשר באים להתלונן על רועי ישראל, אפשר להבין את התלונות בשני אופנים: מצד אחד יתכן שהם אכן חשים שיש להם טענות כבדות משקל והנהגת הרועה עמם אינה ראויה. אך מצד שני, יתכן שהם מרגישים אליו כמו אל אביהם, הם חשים שהם תלויים רק בו, ולכן הם שופכים את לבם עליו. כיצד נדע מהיכן נובעות הטענות הללו? איך אפשר להבחין האם אלו הן טענות אמיתיות, או שמא רק מדובר בהשתפכות הלב?

ברגע בו הם מתבשרים כי משה רבינו הולך למות, והם מסרבים לצאת למלחמה עד שהם נמסרים בעל כרחם, או אז מתגלה כי כל התלונות שהם התלוננו כלפי משה רבינו, נבעו מתחושתם שהם תלויים בו, כמו בן התלוי באביו. ואין לרועי ישראל שבח גדול מזה!

לכן זהו באמת שבחן של רועי ישראל, ועדות על כך שהם חביבים על ישראל, ואף שאמר משה רבינו "עוד מעט וסקלונג", עתה נתגלה שכל טענותיהם כלפיו לא נבעו מטענות אמיתיות, אלא מכך שהם חשו תלויים בו.

שבח למנהיג, שמוכיח את העם

"לחתם סופר" דרך אחרת בביאור העניין:

צורבא מרבנן אוהבים אותך, רק אם הוא לא אומר מוסר בפני הציבור.

כוחו העצום של הדיבור

לֹא יִהְיֶה דְּבָרְךָ כְּכֹל הַיּוֹצֵא מִפִּי יְעִשֶׂה (א, ה)

בעיני המון העם, לפעולה ולמעשה של האדם יש תוקף ומשמעות ואילו למילה יש פחות חשיבות ותוקף. אמר - או אמר... הבטיח - אבל לא הבטיח לקיים... אולם במבט אמיתי, הדיבור הוא קודש. אדם חייב לעמוד בדיבורו ובמילתו. מילה - זו מילה! המילה צריכה להיות יציבה ואיתנה כמו בשון יצוק, אפשר לבנות עליה בניין.

אומר רבי חיים ויטאל: כל דיבור שאדם מוציא מפיו עושה רושם בעולמות העליונים, לטוב ולמוטב. מצד אחד דיבורים טובים בוראים עולמות - "ואשים דברי בפך ובצל ידי כסיתיך לנשוע שמים וליסוד ארץ" (ישעיהו נא, טז), ומצד שני - דיבורים לא טובים מחריבים עולמות ח"ו.

לכן התורה מצווה את האדם "לא יחל דברו" - אל תזלזל בדברך, אל תעשה אותם חולין, כי עליך לדעת שלדיבור יש כח אדיר, "ככל היוצא מפיו יעשה" - הדיבור מחולל בעולמות העליונים דברים נוראים.

אומר החיד"א: "לא יחל דברו" - אם האדם לא מחלל את דברו, אם הדיבור שלו קדוש, אזי "ככל היוצא מפיו יעשה" - הרבנו של עולם יעשה ככל היוצא מפיו, כל בקשותיו של האדם יענו מן השמים, צדיק גזור והקב"ה מקיים. הרמב"ם אומר שבארץ ישראל אין שדים. אומרים ה'עולם' שאפילו אם יש שדים, אחרי שהרמב"ם אמר שאין - הם ייצאו! "ככל היוצא מפיו יעשה", ואם הרמב"ם אמר - דבריו קיימים, גם אם הם מצריכים שינוי הטבע.

"סעו הביתה, היא תהיה בריאה"

הנה סיפור, אחד מני רבים, של "ככל היוצא מפיו יעשה": בשנתו האחרונה של מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל, כמה שבועות לפני ראש השנה שלחו אותו אנשי ביתו לשהות בחורשה מבודדת מחוץ לראדין, כדי לאגור כח לקראת הימים הנוראים שבפתח. הוא התגורר בתוך בקתה במרכז החורשה והיה הוגה בתורה ועובד את קונו באין מפריע.

באחד הימים נעצרה בביתו בראדין כרכרה ובה קבוצת יהודים. זה היה מחזה נפוץ ולא עורר תשומת לב מיוחדת. אולם מי שהביט אל תוך הכרכרה נגלה לפניו מחזה לא נעים: לדפנות הכרכרה היתה קשורה נערה יהודיה, מסתבר שהיא חסרת דעה, רחוקה מן השפיות, ובשל מצבה היא נוהגת להתפרע ולהשתולל, לשבור ולנתץ מכל הבא ליד, ואין מנוס אלא לכבול את ידיה ורגליה לבל תזיק לרבים. בני משפחתה עשו את כל הדרך מביתם לראדין כשהיא קשורה בתוך הכרכרה, כדי להתברך לרפואתה מפי ה"חפץ חיים".

בני הבית אמרו להם שה"חפץ חיים" לא נמצא. הוא שוהה מחוץ לעיר וישוב רק לקראת הסליחות. אך הם התעקשו: אם כבר הגענו עד הנה, נישאר כאן עד שישוב. ניסו לדבר על ליבם: זה ייקח כמה ימים, ובינתיים מה תעשו עם הנערה החולנית? רחמנות עליה! אך הם בשלהם.

כשראו בני הבית שיש להם עסק עם אנשים שידעים מה הם רוצים, ביקשו מהרעבעצין רשות להביא את הנערה החולנית אל ה"חפץ חיים" במקום שהותו. היא הסכימה. אחד מבני הבית הצטרף לקבוצה ויחד עשו את דרכם לחורשה שמחוץ לראדין.

כשהגיעו לשם, התירו את החבלים מידיה ומרגליה, האחים אחוז בחוזקה בידיה והובילו אותה אל ה"חפץ חיים". היא התחילה להתפרע ולהשתולל, חסרת מעצורים. התפרצה אל תוך בקתתו של ה"חפץ חיים", שבאותה שעה ישב ולמד. היא תפסה את כובעו והשליכה אותו על הרצפה, צעקה וצרחת בקולי קולות.

ה"חפץ חיים" הרים את עיניו וראה לפניו בחורה משוגעת ר"ל. ואז הוא התחיל לצעוק בבכיה: "ריבוננו של עולם, זו הרי אידישע טאכטער!" כשסיים אמר להם: "סעו הביתה, היא תהיה בריאה".

מספר היהודי שהיה עד ראיה למפגש של הנערה החולנית עם החפץ חיים: נשלתי את כתובתם. לא התעצלתי, אחרי הימים הנוראים נסעתי לביתם. התברר שהיא הבריאה ונהייתה כאחד האדם. הם סבלו ממנה במשך שנים רבות, וברכה אחת של ה"חפץ חיים" שמה קץ לסבלם.

בני גד וראובן זכו ל"ביטוח חיים"...

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם אִם יַעֲבְרוּ בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן אִתְּכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן כָּל חַלּוּץ לַמִּלְחָמָה... וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לַפְּנִימָה וְנִתַּתְּם לָהֶם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאֶחָזָה (לב, טז)

בדבריו אלו של משה - אומר המהר"ל דיסקין - טמונה הבטחה נפלאה לבני גד וראובן: אם אכן הם יעברו חלוצים למלחמה - ישובו כולם, ללא יוצא מן הכלל, לנחול את נחלתם בעבר הירדן כפי שביקשו. במשך כל שנות המלחמה ובמשך כל שנות החלוקה, ארבע עשרה שנה - לא ימות אף לא אחד מהם! כולם יחזרו הביתה בשלום!

א' מיירדיקע מעיישה! הם זכו ל"ביטוח חיים" למשך ארבע עשרה שנים מאת משה רבנו!

לפי זה יובן, אומר המהר"ל דיסקין, דיוק נפלא בלשון הכתובים: בתחילת דבריהם אומרים בני גד ובני ראובן "וַעֲבָדְךָ יַעֲבְרוּ כָּל חַלּוּץ צָבָא לִפְנֵי ה' לַמִּלְחָמָה" (פסוק כז), ואלו בסיוע המשא ומתן עם משה הם אומרים "נַחֲנוּ נַעֲבֹד חַלּוּצִים לִפְנֵי ה'", מדוע כאן אין הם אומרים "חלוצי צבא"?

אלא, לאחר שבני גד ובני ראובן שמעו את ההבטחה מפיו של משה רבנו הם אמרו "נחנו נעבור חלוצים!" מי? לא רק הצעירים, יוצאי הצבא! כולנו, גם אלו שאינם חלוצי צבא, גם הזקנים, גם אלו שלא יילחמו בפועל, כולנו נעבור חלוצים, וזאת כדי לזכות ב"ביטוח החיים", ולשוב הביתה בעוד ארבע עשרה שנה בריאים ושלמים.

יש בנותן טעם להביא את המעשה שסיפר ר' מנחם פרוש ז"ל: פעם אחת, ביום ששי אחר הצהריים, קרא לו הבריסקר רב זצ"ל שיסור לביתו. למרות השעה הלחוצה, הרב פרוש סר, כמובן, לביתו של הרב מבריסק והלה ביקש ממנו שיעשה איזושהי השתדלות בענין מסוים.

נענה הרב פרוש ואמר: "כבוד הרב מבין שלא אוכל לסדר זאת היום. בשעה זו כל המשרדים כבר סגורים. אוכל לשפל בעניין רק ביום ראשון בבוקר, ואם כן פליאה היא בעיני מה 'בער' לרב לקרוא לי ביום ששי, בשעה כה לחוצה, ולא המתין ליום ראשון בבוקר, אחר שבלאו הכי עד אז אין מה לעשות?" אמר לו הבריסקר רב: "ייער כח! אני שומע מכם בשורה טובה! הלואי והייתם יכולים להתחייב גם על קיומה..."

"איוו בשורה טובה שמעתם בתוך דברי?" התפלא הרב פרוש. "אמרתם בדבריכם, כדבר פשוט, שעד יום ראשון בבוקר אני אחיה... זו בשורה טובה... אך מכיון שאין אדם יודע את עתו הודדתי למסור את השליחות מיד כשנודע לי הענין!..." אלא שעדיין נשאלת השאלה: מפני מה זכו בני גד ובני ראובן להבטחה שכזו ממשה רבנו?

מבאר המהר"ל דיסקין על פי הגמרא במסכת ברכות (לא ע"א) האומרת שעלי חשד בחנה שהיא מתפללת בעודה שיכורה, והוכיח אותה על כך, שהרי "שיכור אסור להתפלל". כידוע, עלי ראה ברוח קדשו את האותיות "כ, ש, ה" וסבר שצירופן של אותיות אלו יוצר את המילה "שכרה". חנה העמידה אותו על טעותו בהתאם להלכה כי "הנחשד בדבר שאין בו - צריך להודיע" ואמרה לו שאין היא שיכורה וצירוף האותיות שראה יוצר את המילה "בְּשָׁרָה". ממשיכה הגמרא ואומרת (שם ע"ב) כי לאחר שהתברר לעלי שחשד בה לשווא, פייס אותה ואמר לה: "לכי לשלום", ולא עוד אלא שהוסיף ובירך אותה: "ואלוקי ישראל ייתן את שלתך", וכל זאת בהתאם להלכה ש"החושה בחברו בדבר שאין בו - צריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לברכו".

מעתה מובן מדוע משה רבנו בירך את בני גד ובני ראובן בברכה כה נפלאה: היות והוא חשד בהם שאינם רוצים לצאת למלחמה עם אחיהם, וכונתם לקבל באופן מידי את נחלתם בעבר הירדן, והתברר לו כי חשד בהם לשווא - "החושה בחברו בדבר שאין בו - צריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לברכו", והוא העניק להם את ברכתו.

מעשי ראובן

כאשר אושפז רבי ראובן זצ"ל בבית החולים, הותקן בחדרו ברו שבו זרם המים משתנה ממים קרים למים חמים על ידי הססת ידית הברז לצד שמאל. רבי ראובן שלא הורגל לברז ממין זה, היה ירא וחרד פן ישגה ויפתח את זרם המים החמים בשבת ויבוא לידי איסור ביטול חלילה.

במשך יום ששי הוא ירד פעם אחר פעם ממיטת חוליו ופתח את זרם המים הקרים, כדי להרגיל את עצמו שלא להסיס את הידית לצד הפותח את זרם המים החמים.

מספרים על תלמיד חכם שהוצע לו להיות רב בקהילה, אבל פרנסי הקהילה התנו אותו שיתנהג עם הציבור באורך רוח, בסבלנות ובמתינות, ולא יאמר להם יותר מדי דברי מוסר.

שאל אותם הרב: "אם אני אראה שלא מקפידים על הלכות שבת כראוי, מותר לי להעיר להם על כך?"

השיבו לו הגבאים: "יכי מה זה ענייך כיצד הם נוהגים בבתיהם בשבת בבית, מדוע אתה צריך להתערב בחיי אחרים?"

המשיך הרב ושאל: "ואם אראה שהנשים אינן מתלבשות בצניעות, האם אני יכול לדבר על כך?"

"חלילה", אמרו הגבאים, "מה עולה בדעתך להתערב בעניינים הפרטיים של הזולת? וכי זה עסקו של הרב אם מתלבשים כך או כך?"

"ואם אראה שהם אינם מקפידים על הכשרות כדון, האם מותר לי לדבר על כך?" "אנחנו מתפללים על שאלתך", אמרו הגבאים, "וכי תפקידו של הרב להיכנס לצלחת של המתפללים?"

"אם כן", שאל הרב, "אמרו לי אתם, על מה אני יכול לדבר בדרשותי?"

אמרו לו הגבאים: "תדבר על אידישקייט..."

אימתי אוהבים את הרבנים? כאשר הם לא אומרים דברי מוסר. אם הרב בא לבר-מצוה, אומר דרשה יפה והולך הביתה - כולם אוהבים אותו. אבל אם יאמר דברי מוסר - או אז ירכוש לו מתנגדים רבים.

אומר ה"חתם סופר": "להגיד שבחם של רועי ישראל" על כך ש"עוד מעט וסקלונ"י. זהו שבח למנהיג, שמוכיח את העם עד שרוצים להרוג אותו..."

נמצא אפוא, ששני הדברים הם שבח לרועי ישראל: גם זאת שאמרו "עוד מעט וסקלונ"י, וגם שסירבו לצאת למלחמה כששמעו שמותו של משה רבינו תלוי בה עד שנמסרו בעל כרחם.

ראויים הדברים למי שאמרם, להייליגר ה"חתם סופר" הלוחם הגדול:

בעת סכנה - מתגלה האהבה הפנימית

הסטייפלר אומר אף הוא ביאור על דברי רש"י אלו:

רבי ישראל מסלנט אומר, שיש לאדם כוחות גלויים וכוחות נסתרים. למשל, לאדם יש תלמיד החביב עליו כנפשו, בן עלייה אמיתי, אברך משי, ויש לו גם בן שאינו דומה כלל לתלמיד הזה ואינו הולך בדרך שאביו היה רוצה שילך. כלפי חוץ נראה לעין-כל, כי הרב אוהב את תלמידו אהבת נפש, הרבה יותר מאשר הוא אוהב את בנו, שאינו הולך כרצון אביו.

והנה פורצת באמצע הלילה שריפה בדירה בה שוהים אותה עת הבן והתלמיד, והרב מתעורר באמצע הלילה ויכול להציל רק את אחד משיניהם, או את בנו או את תלמידו. את מי ילך הרב להציל? אין כל ספק כי ראשית לכל הוא יפעל להציל את בנו, כי בעומק נפשו הוא אוהב את בנו יותר מתלמידו!

כך אומר רבי ישראל מסלנט, שהיה 'פרופסור' לכוחות הנפש.

גם כלל ישראל נהגו כך: באופן גלוי הם דיברו נגד משה רבינו עד שאמר "עוד מעט וסקלונ"י, אך כאשר שמעו כי מלחמת מדין תביא למותו של משה, או אז התגלה מה שהיה החביב בתוככי לבם וזאת האהבה הפנימית שחשו כלפי משה רבינו, עד שסירבו לצאת למלחמת מדין עד שנמסרו בעל כרחם, ואין לך שבח גדול יותר לרועי ישראל, שהציבור חש בתוככי לבו אהבת נפש כלפיהם.

החושה בחבירו לשווא - צריך לברכו

האחיכם יבאו למלחמה ואיתם תשבו פה (לב, י)

הגמרא (ברכות לא ע"ב) אומרת שהרואה בחברו דבר שאינו הגון - צריך להוכיחו. ועוד נאמר שם, שאם לבסוף התברר שחשד בחברו לשווא - צריך לפייסו, ולא עוד אלא שצריך לברכו.

כל זאת למדים מעלי וחנה. לאחר שראה את תפילתה - "רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" - הוא חשב אותה לשיכורה, אך לאחר שהתברר לו מיה, פייס אותה - "ויאמר לכי לשלום", והוסיף ובירך אותה - "ואלקי ישראל יתן את שאלתך".

כדבר הזה אפשר לפרש גם בפרשתנו: משה חשד בבני ראובן ובני גד - "האחיכם ילכו ולמלחמה", לכן בירך אותם - "ואחר תשובו", שאחרי ארבע עשרה שנה יחזרו כולם בריאים ושלמים.

סיפר לי יהודי שהיה צריך ישועה. אמרו לו: קח עצה טובה, תיכנס לרבי חיים קנייבסקי שליט"א, תעורר את חשדו בדבר מסוים, ואז יברך אותך...

מה עשה אותו אדם? בחול המועד כנס לר' חיים שליט"א והושיט לו פתק ובו בקשתו. תמה ר' חיים: פתק בחול המועד? הלא אין כותבים בחול המועד. אמר לו היהודי: בודאי, כתבתי לפני חול המועד... והוסיף ואמר: אבל כתוב בגמרא שמי שחושים בו - צריך לברכו...

אמר לו ר' חיים: לא חשדתי, רק שאלתי... אבל עם כל זה - שיהיה ברכה והצלחה.

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מרן בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת מטות מסעי | שנת תשע"ז | גיליון 7

חורבן בית המקדש

חורבן בית שני – קרקע היסודות

עומדים אנו לפני יום תשעה באב, בו אנו מתאבלים על חורבן בית המקדש. אנו אומרים בקינות "על חורבן בית המקדש כי הורס וכי הודש אספוד בכל שנה ושנה מספד חדש, על הקדש ועל המקדש", כי הורס היינו החורבן עצמו, וכי הודש היינו הא דכתיב (מיכה ו יב) "לכן בגללכם ציון שדה תחרש", שהוא המאורע האחרון של חורבן ביהמ"ק שהי' בת"ב וכמבואר ברמב"ם פ"ה מהל' תעניות ה"ג, שבו ביום חרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל ואת סביביו, שבו מתגלה כל עומק והיקף החורבן כולו, והיינו שהיה זה החורבן של החורבן, שגם את החורבן כבר א"א לראות לנגד העיניים. המאורע הזה הוא קרקע היסודות, כדאי' במדרש (שמו"ר לה ה) שלעתי"ל יקבל הקב"ה דורונות מכל האומות לבד מן אדם משום שהיא החריבה את ביהמ"ק, ואפ"ל מבבל יקח משום "שבבל לא קרקעו אותו אבל אדם מה כתיב בה האומרים ערו עד היסוד בה". וכן בירושלמי (וימא ה.) שאלו את ר' אליעזר דורות האחרונים כשרים מן הראשונים אמר להן עדיכם הבחירה יוכיח אבותינו העבירו את התקרה ויגל את מסך יהודה אבל אנו פגענו את הכתלים האומרים ערו עד היסוד בה.

חורבן בית המקדש – שורש כל הצרות

אספוד בכל שנה ושנה מספד חדש, כי בכל שנה ושנה מתחילת הגלות יש העמקה של החורבן של ההסתר פנים, ובכל שנה ההספד הוא עמוק יותר מהשנה הקודמת לה. והלא ידועים אנו כי היום הזה המור והנמחר של תשעה באב, היום שנכפלו בו צרות, ובעיקר החורבן של שני הבתים, הוא יום המוכן ומזומן לפרענות במשך כל הדורות, גירוש ספרד, תחילת המלחמה העולמית הראשונה (שהיתה ג"כ השרש של המלחמה העולמית השנייה) שהביאה חורבן נורא ואיום על כלל ישראל שלא היה כמותו מימות עולם, היה בתשעה באב. שכך היא המציאות של חורבן ביהמ"ק, שהיא ירידה באין קץ. ולכן אספוד בכל שנה ושנה מספד חדש.

על הקדש ועל המקדש, על הקדש, היינו על הקדושה ששלטה בעולם, וכחות הטומאה היו כבושים תחתיה ועכשיו נתגברו כחות הטומאה ורוצים לבלוע את ניצוצי הקדש המתלקחים ומתחזקים. ועל המקדש, כי עלינו לדעת כי החורבן הוא המקור של כל הצרות, ולכן אין מוסיפים ימי אבל על צרות כלל ישראל, וכדברי הקינות בענין מסעי הצלב "וכי אין להוסיף שבר ותבערה", וכתשובות רבותינו הגדולים זצוקלה"ה על מה שהציעו לתקן יום תענית ואבל על החורבן האחרון, שהכל טמון כבר ביום האבל על חורבן ביהמ"ק, שהוא השורש לכל הצרות.

וכן מצינו בגמ' (סוטה מח.) העיד ר' יהושע, מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה, ובהמשך הגמ' שם (מט.) אמר רבא בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו, והיינו שהכל הוא מכח החורבן של ביהמ"ק, כי החורבן של מאיגרא רמא לבירא עמיקתא שהיה בחורבן, הולך ומתעמק הולך ומתרחב, ירידה כל העת כסדר.

הבכיה של חננים והשמחה של הוללות – גרמו לחורבן בתי המקדשות

שנינו במשנה (תענית כו.), "חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב, בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות, ובטל התמיד,

והובקעה העיר, ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב, נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשנייה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר". כפשוטו היינו דהמאורעות של י"ז בתמוז ות"ב, שהיו במדבר, דהיינו שבירת הלוחות ועונש חטא המרגלים, שהם היו בדור יוצאי מצרים ומקבלי התורה, השרשים של כנסת ישראל, המה השרשים של ארבעת המאורעות של החורבן של שני ימים אלו.

והנה הגזירה על אבותינו שלא יכנסו לארץ, באה ע"י הבכיה של חנם שהביאה את הבכיה לדורות (כדאי' בגמ' (תענית כט.) אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות), והיא שרש גזירת הגלות, שהרי באותה שעה שנשאו ישראל קולם בבכי בעטיה של דיבת המרגלים נגזרה גזירת החורבן והגלות, ולא עוד אלא שהיתה הגזירה הזו בשבועה, וכדכתיב "ישא ידו להם", וכן כתיב: ואולם חי אני וגו' וכל מנאצי לא יראה (במדבר יד כא כג), וכתב הרמב"ן שם דבזה נרמז ג"כ הגזירה של הגלות, והיינו שהיה הכל מחמת הבכיה של חנם שבכו אז במדבר. וכן מצנינו שמגילת איכה, המסודרת ברובה לפי א"ב, יש בה שינוי שהפ"א קדם לעי"ן, ואמרו ע"ז בגמ' (סנהדרין קד:) שזה משום שהמרגלים אמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם, ופירש"י שהקדימו מאמר פיהם עד שלא ראו בעין, הרי לנו עד כמה חטא המרגלים משמש שורש ויסוד לחורבן ולגלות, ומשום שהיה במעשה המרגלים הקדמות פה לעין, הוקדם זה ג"כ במגילת איכה, שהיא קינה על חורבן בית המקדש.

ולכשתבונן בזה, הרי י"ז בתמוז שהוא יום מעשה העגל ושבירת הלוחות, היתה בו שמחה של הוללות, אשר בשלה נשתברו הלוחות, וכדכתיב וירא את העגל ואת המחולות, וכ' בספורנו ששבירת הלוחות היתה מחמת שראה משה שהיו שמחים בקלקולם, ובזה נואש שיחזרו לתמונתם, וכתב שביקוש הרחמים שביקש משה על ישראל לאחר מכן, היה בעיקר על השמחה וההוללות שהיה שם וכ' "וזה הוא רע מן הפשע והמרד שעשו בעגל ועל זה בקש רחמים יותר", והיינו שסיבת שבירת הלוחות היתה משום השמחה של הוללות, וזה הוא שגרם להשבת כל שמחה ע"י חורבן הבית. ותשעה באב שהיה יסודו בכיה של הוללות ושל חנם, היא זו שהביאה בכיה לדורות.

איסור תלמוד תורה בתשעה באב

מצינו בת"ב שהוא אסור בת"ת, משום שדברי תורה מביאים לשמחה. השמחה בעלמא הוא כח המדבק ומחבר, כן מבואר ברש"י (כתובות ח.) "שברא דביוק חתן וכלה ע"י ששון ושמחה", שהשמחה היא מחברת, וכן הוא בענינו של החיבור והדביקות לתורה, שע"י השמחה והעונג נעשים בבחינה של אילת אהבים ויעלת חן, שהשמחה היא המדבקת ומחברת את האדם לתורה. והנה מצינו דבת"ב אין אומרים ואני זאת בריתי וגו', ויעוין בטור (או"ח סימן תקנ"ט) דלא שייך לומר ואני זאת בריתי שהכל בטלים בו. ולכאורה צ"ב, שהרי לומדים דברים המותרים, ומבוי' בכמה פוסקים שאפ"ל יש חייה ללמוד משום מצוות תלמוד תורה, אך הב"י הוא דכיון דהפסוק מיירי בענין הברית של התורה, "ואני זאת בריתי", וברית התורה היינו הדביקות והאהבה, וכלשון רש"י (שבת פג:) "וזהו לשון ברית אהבה וחובה", וזה הוא בדוקא ע"י הגילוי של פקדיה' ה' שרים משמחי לב, ע"י ההבלטה של יסוד השמחה, וכשחסר יסוד

◀ נכתב על דעת הכותב בלבד ▶

הברית הרי מבחינה זו "הכל בטלים בו מדברי תורה", וא"א לומר ואני זאת בריתי וגו'.

איתא בגמ' (ב"מ פה:) על מה חרבה הארץ על עזבם את תורתם, ומבאר **הגמרא** דהיינו שלא ברכו בתורה תחילה, וכ' רש"י שם "וכיון דלא מברכי גליא דעתייהו שאינה מתנה חשובה להם", והיינו שהם לא הרגישו את האושר של נתינת התורה, שזהו תוכן הברכה (אשר נתן לנו תורת אמת), להרגיש בכל פעם את האושר. ובמדה כנגד במדה אסור ללמוד ביום תשעה באב, ואפ' שרוצים להרגיש את שמחת התורה, אי אפשר.

עומק החטא בזלזול בדברי תורה

ויש עוד נקודה בדברי הגמרא הנ"ל, שזה שהם לא ברכו בתורה תחילה היה בזה חסרון בהערכה לתורה, וכלשון הר"ן שם "שלא היתה התורה חשובה בעיניהם לברך עליה", וחסרון בחשיבות התורה זה, הביא את החורבן הגדול של חורבן בית המקדש. ולכשנתבונן נמצא גודל עיון זה של חסרון בחשיבות והערכה לתורה, כן מצינו בפסיקתא דרב כהנא (פסקא טו אות ה) מצינו שויתר הק' על ע"ז ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר על מאסה של תורה שנאמר ויאמר ה' על מה אבדה הארץ (ירמיה שם) על ע"ז ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים אין כת' כאן אלא ויאמר ה' על עזבם את תורתם. לא על ביטול תורה, רק המאסה שמונח בביטול, שזהו חמור מן הביטול תורה עצמו, ו"על עזבם את תורתם", מתפרש שמאסו בתורה וכד' התיי"ט באבות (פ"ב) שנים שישבין ואין ביניהם ד'ת הרי"ז מושב לצים, ולכא"ז צ"ב השייכות בין זה לבין ליצנות, דלא מיירי הכא דוקא אם מתלוצצים הם בינם לבין עצמם, אלא כל שלא עוסקים בתורה כבר נחשב זה למושב לצים, והיינו דליצנות היא תנועה של זלזול וביטול, וה"ל הוא כן, שכאשר אינם עוסקים בתורה הרי הם מראים בזה זלזול בתורה. ויעוי"ש בתויו"ט משל לאדם שמביאים לפניו קערה עם דיגרי זהב שיוכל ליטול במשך כשעה ואינו נוטל כלום, מתפרש הדבר שאינו מעריך כלל את שווי הדיגרים, ולכך אינו רואה צורך ליטולם, וה"ל לשבת יחד ואין ביניהם ד'ת הרי זה זלזול בחשיבות ד"ת, והוא בגדר מושב לצים ואף שאין עוסקים בדברי ליצנות כלל.

ויעוין בספר כד הקמח לרבינו בחיי ז"ל ערך תורה, שם ה"ל "בעון בטול תורה גלו ישראל שנא' מלכה ושריה בגוים אין תורה, משום דאין תורה. ועוד ממה שכתוב (הושע ח) זנה ישראל טוב אויב ירדפו, משום דזנה טוב. ואין טוב אלא תורה שנא' (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם וגו'. ועוד ממה שכתוב (דניאל ח) וצבא תנתן על התמיד בפשע, בפשעה של תורה מלכות הרשעה גוברת על ישראל ומצלחת" עכ"ל, והיינו שעיון ביטול תורה הוא זה שגרם לחורבן ולגלות, ובגמרא מבואר שעיקר החטא היה בזלזול בתורה והיה מונח בביטול תורה.

חורבן בית שני – שנאת חינוך

איתא בירושלמי (יומא א ה"א) "מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדים ע"ז ומגלי עריות ושופכים דמים, אבל בשני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצות ובמעשרות וכל ויסת טובה היתה בהן אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אלו לאלו שנאת חנם וקשה היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים". והיינו, שמשום השנאת חינוך שהיתה בהם, לא הגינה עליהם תורתם שלמדו שלא יחרב בית המקדש, ועל זה נחרב בית שני. והיינו כדמצינו במדרש (ש"ה ש"ח יז) "אע"פ שישיראל עסוקין במלאכתן כל ששת ימים וביום השבת משכימים ובאים לבית הכנסת וקורין קריאת שמע ועוברין לפני התיבה וקורין בתורה ומפטירין בנביא והקב"ה אומר להם בני הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים שעל גבכם ואין חברים אלא מלאכי השרת ותנו דעתכם שלא תשנאו זה את זה ולא תקנאו זה את זה ולא תחרורו זה עם זה ולא תביישו זה לזה שלא יאמרו מלאכי השרת לפני רבש"ע תורה שנתת להם לישראל אינן עוסקין בה והרי איבה וקנאה ושנאה ותחרות ביניהם ואתם מקיימים אותה בשלום. בר קפרא אמר למה קרא למלאכי השרת חברים, לפי שאין ביניהם איבה וקנאה ושנאה ותחרות ומינות ופלוגת דברים". וצ"ב מה שאומרים המלאכים שאינם עוסקים בתורה, הרי מיירי הכא ישראל עוסקים ויגיעים בתורה, אלא שיש ביניהם שנאת חינוך,

וכי משום שאיבה וקנאה ושנאה ותחרות ביניהם נחשב שאינם עוסקין בתורה, והלא עוסקין בה טובא ואך דנתבעים על האיבה והשנאה שביניהם.

אך המבואר בזה הוא, דבהסתכלות ומבט של מלאכים, שהוא הסתכלות ומבט של "קיימות" ושל נצח, אין עסק התורה של אנשי שנאה ומחלוקת נחשב כעסק התורה כל עיקר, כיון דאין לו קיום, כי מחלוקת היא דבר שהוא מופקע ממצויאות של קיום, ובעצם מהותה ו"חפצא" דידה אין לה שייכות לקיום, ולפיכך מחלוקת שלא לש"ש אין סופה להתקיים. ויש להסמך לזה דברי המדרש בילקוט שמעוני בראשית (רמז ו'): שמה שלא נאמר "כי טוב" ביום השני היינו משום שבו נבראה המחלוקת, שהבדיל הקב"ה בין מים העליונים לתחתונים, ולא שייך לומר "טוב" על מחלוקת. ויש לפרש ענין זה עפי"ד הגמ' (ב"ק נד:) "שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייה בר אבא מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב הואיל וסופן להשתבר" והרי ש"טוב" הוא החותם של קיום נצחי, ולכך של הלוחות הראשונות לא נאמר טוב כיון שהם סופן להשתבר וא"כ אינם נצחיים. ולפיכך, כיון שמחלוקת בעצמותה היא דבר המופקע מקיום א"א להחתים אף על מחלוקת שהיא לתיקונו וישומו של עולם את החותם הזה של "כי טוב", שהוא החותם של קיום.

ובאמת מצינו, שבית שני שנחרב על שנאת חינוך, עומק הגלות הוא הפיזור והפירוד, שזהו תוצאה משנאת חינוך. כדאי' בגמ' (ברכות ג.) שאומר הקב"ה אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, והבחינה של שולחן אביהם הוא, שכולן סביב שולחן אחד והרי כולן מאוחדים בשולחנו של הקב"ה, והגלות היא הפיזור, שחץ ממה שאינם סביב שולחן אביהם, הרי הם ג"כ מופרדים. וכן מצינו בירושלמי (ב"ק פ"א ה"ז) ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו, שמחברת את כל ישראל זל"ה, וכשחסרנו את בית מקדשנו אין את החיבור שמחבר את כל ישראל זה לזה, וזהו העונש על השנאת חינוך שהיתה שם.

להתחזק בכבוד התורה כנגד החילול כבוד התורה

נמצא שהחורבן בא על הזלזול בחשיבות של דברי תורה, שזה היה סיבת החורבן, וכמו שביארנו, וא"כ כאשר רואים אנו לנגד עינינו חלול התורה בצורה קשה שכזו, זלזול בבני התורה וזלזול בתורה עצמה, צריכים אנו לדעת שהדבר הזה משפיע עלינו. הגרש"ז מקלם אמר מצות משלוח מנות להרבות אחוה ורעות מחמת השנאה הנוראה שהפיץ המן, שגם זה משפיע עלינו, ועלינו לתקן את זה. כתיב (יג ב-ו). כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת וגו', לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם. ומיד אחרי פרשה זו כתיב, אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו. ויש להבין השייכות בין פסוק זה לבין פרשת נביא השקר, ועכ"פ היה ראוי להקדים את העונש של נביא השקר, "הנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת", ולה זה כתוב לאחר הפסוק של אחרי ה' אלקיכם תלכו, ועיי' באוה"ח שעמד בזה. אך י"ל שכאשר שומעים דיבורים של הדחה ודברי סרה מנביא שקר, אפ' אם מקיימים את מצות התורה של לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא, מ"מ חודרת קרירות בכל המצב הרוחני, ונגרמת חולשה ונוצר רפיון בכל ענין מעניני התורה והמצוה, וצריך להתחזק מחדש מיד בלא שהייה כל שהיא בכל עבודת ה' פרטיה ודקדוקיה, וללמוד מוסר ויראת ה', ולחזור ולשגן "אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו", ליראה את שמו ית' וללמוד ולקיים תורת משה ולשמוע בקול הנביאים ולעבדו במקדשו ולהדבק בדרכיו ומדותיו ית'. ויש להוסיף מה שכתב הג"ר ראובן גרוזובסקי זצלה"ה בהקדמה לברכת שמואל (ח"ב ב"מ) שהגר"ד אמר שבבחרותו א"ל מין אחד ליצנות אחת על התורה והליצנות הזו רודפת אותו כל ימיו, ורוצה להוציאו מן העולם, אבל הוא לוחם בה ואינו נותן לה להכנס ללבו, ועל זה הוא מודה לה' תמיד. וא"כ אנו בזמננו במצב שקש, דאי שעלינו להפקיע מעצמינו את הזלזול הנורא לתורה וללומדיה שנשמעים בחוצות, ולחזק את עצמינו בהערכה אמיתית ואיתנה לתורה הקדושה, שלא יהיה בלבנו ח"ו שום השפעה מאותם הדבורים.

בס"ד גליון חיוק במוסר והלכה "אלקי אבי בעזרי" חיוק לימי בין המצרים

"ציפית לישועה"

נא לצלם ולהפיץ כמה שיותר!

בקונטרס נסיכי ארץ (עמ' קמ"ח) הביא שם שהגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א דיבר שיחת חיוק בזמן הגזירות ובראשם גזירת הגיוס הנוראה (שריחפה או על עולם התורה) והביא בשיחה בשם הגה"צ רבי דן סגל שליט"א שאמר על גזירת הגיוס שמי יודע אולי נתרשלו ב"ציפית לישועה", שכחנו שאנו בשלטון של עוקרי התורה בלי מקדש ובלי שכינה היה חסר לנו בציפית לישועה ע"כ עיי"ש, והמתבונן מבין שיש משפטים שמהשמים שמים בפה של אנשים גדולים, כמה צריך להתבונן בזה לשים לב על צער השכינה על הגלות ולהחזק מאוד לשים לב בכל תפילה בחלקי התפילה שמתפללים על בנין ביהמ"ק שיעורר עצמו לכוין שם ביותר שיהא באמת אכפת לו, בד"כ אחרי שקרה אסונות ר"ל או הרבה אומרים ה' יעזור שיגיע כבר המשיח אבל ביום רגיל ודאי שמתפללים אך לפעמים אין כ"כ הרגשת הלב שאדם באמת יהיה אכפת לו כבוד שמים ובוה צריך מאוד להתחזק. וראיתי בספר הנפלא "ובא לציון גואל" ספר שלם שמחזק ענין זה של הציפיה לגאולה וראוי לכל אחד לקודאו וישפיע עליו מאוד. ושם הביא שהחפץ חיים שאל אם באמריקה מחכים למשיח ונענה שכן ומאוד שמח בזה ואמר ששם זה ארץ עם תענוגות עוה"ז וכביכול מה חסר להם ואם שם מבינים מה באמת חסר ומחכים למשיח זה דרגה אמיתית שצריך להיות.

ושנתבונן נראה שמאוד צריך להתחזק בזה יום יום למשל אחרי סד"א מרגישים שמחת תורה וסיפוק גדול ומרגישים שבלעה"ר הכול טוב וכמובן שתמיד מתפללים, רק צריך להשים על לב לעורר את עצמו שבכל תפילה יהיה באמת אכפת לו ושיתפלל ע"ז בלב שלם, וצריך לעבוד ע"ז להרגיש את כל החורבן הרוחני והגשמי שכלל ישראל עובר. ויש להתבונן שאחד מהשאלות הראשונות שאדם נשאל שמגיע לעולם האמת זה "ציפית לישועה" עד כדי כך שזה מהיסודות שתובעים עליהם.

כתב האור יחזקאל [ח"ג עמ' רפ"ז רפ"ח] (במאמר אמונת הגאולה): כתב הסמ"ק בביאור מ"ע דאנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים - לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל למעלה ומטה וכו', והוסיף בזה "ובזה תלוי מה שאמרו חכמים שישאלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו ציפית לישועה, והיכן כתיב מצוה זו, אלא ש"מ בזה תלוי, שכשם יש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב אנכי וגו', וע"כ מאחר שהוא דיבור הכי קאמר, כשם שאני רוצה שתאמין בי שאני הוצאתי אתכם כך אני רוצה שתאמין בי שאני ה' אלוהיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהשיעכם וכן יושיענו ברחמינו שנית ועיי"ש, **מבואר בדברינו דהאמונה בגאולה העתידה היא חלק מהאמונה באנכי ה' אלקיך וזה מכלל עשרת הדיברות והראשונה שבהן.**

והנה כאשר נברוק את עצמינו בענין זה נראה שרהוקים אנו מאוד מן האמונה בגאולה העתידה, ובעניני אמונה בהש"ת שברא שמים וארץ ומשיגה ומנהיג את הבריאה, עוד מצינו שלפעמים אנו עוסקים ומדברים בזה, ואילו האמונה בימות המשיח ותחיית המתים איננו מדברים כלל וכביכול מתביישים אנו בזה, וכאילו אצלינו לאחר יאוש, ודברי הסמ"ק צריכים לעורר חרדה בלבינו שכיון שהוא חלק ממצות ה' אנכי ה' אלקיך הרי כל שאיננו עוסק בה רחוק הוא מכל האמונה האמיתית, ובאמת אף ללא דברי הסמ"ק הרי האמונה בביאת המשיח ותחיית המתים מכלל הי"ג עיקרים וכל שחסר לו העיקרים מה תקוה יש לו להצליח בעבודתו הרוחנית, בא חבוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו יהיה (מכות כ"ד) נראה בביאור הדברים שחבוק העמידן את הכל על יסוד האמונה, דהיינו חוץ מעשיית המעשים העמיד הכל על האמונה שבלב, ומעתה האמונה בתורה מכלל זה, וכן האמונה בגאולה העתידה ובתח"מ אף הם מכלל הדברים שעליהם העמיד חבוק את כל יסודות התורה.

נמצא בשעה שרהוקים אנו מהעסק בעניני אמונה בגאולה העתידה שאין לנו שייכות לכל התורה, ובאמת כמעט כל רוב תפילת שמונה עשרה עוסקת בגאולה העתידה "ראה נא בענינו" "תקע בשופר גדול להרוותינו" וכן בהמשך התפילה "ולירושלים עירך ברחמים תשוב" וכאשר אין לנו שייכות לאמונה בזה נמצא דרהוקים אנו מעיקרי התפילה ואין לנו קשר אליהם - וכל תפילתנו אינה אלא מן השפה ולחוץ! ואל נא תאמר שמספקת לנו האמירה בתפילה, שהרי לשון הו"ל שבשעה שאדם בא לדין אומרים לו ציפית לישועה (שבת ל"א). ודייק בלשון "ציפית לישועה" שמחכה וממתין לישועה, ושמעתי לאחרונה בעת שהרב מבריסק זצ"ל היה פה בבני ברק הרבה לדבר ולתבוע אודות זה שאנו מהוייבים לחכות

ולעצפות ממש לביאתו וכלשון "לישועתך קוינו כל היום" "אשרי המחכה לו" החפץ חיים זצ"ל היה תובע את הכהנים לעסוק וללמוד בסדר קדשים שהרי המשיח יבוא במהרה ויבנה בית המקדש ועלינו לדעת את סדר העבודה היאך להקריב קרבנות, זו היתה התביעה מכהנים ואילו אנו מחוייבים ללמוד ולהאמין בביאת המשיח וזאת עלינו להאמין שכל שלא יאמין ויצפה לבוא לא יזכה לראות בביאתו, וכשם דחוינו גבי יציאת מצרים שייצאו אחד מהמשיח וי"א אחד מהמשיח, ואיתא בחז"ל שהיה הקב"ה בותן לב וחוקר כליות וראה באחרים שהיו להם שררות במצרים והיה חסר להם ברצון היציאה ממצרים, ולכן מתו בג' ימי החושך ולא זכו ליצי"מ, וכן הם הדברים אף בגאולה העתידה שהאמונה בזה תנאי הכרחי לזכות ביאת המשיח ולתחיית המתים, וביותר שהאמונה ביצי"מ היתה רק מכוח האמונה, שעדיין לא ניתנה תורה לישראל והכל היה רק עפ"י הקבלה שהובטחנו ע"י האבות הקדושים, ואילו אנו זכינו לתורה שלימה עכ"כ שחייבת אמונתנו להתחזק לאין שיעור וכל שלא יאמין בכך לא יזכה בביאתו, ובאמת כאשר נתחזק באמונה ביצי"מ ותהא האמונה מבוססת וחזקה אף האמונה בגאולה תתחזק ותתאמץ עכ"ד הנוראים ועיי"ש.

כותב הריטב"א [מס' תענית ד"ל:] וז"ל: כל האוכל בשר ושותה יין בט' באב עליהם הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם, פ"י שאין לעצמותיו תחיה בתחיית המתים העתיד להיות בבנין ביהמ"ק לאותן שמתו בגלות וחיכו לישועה שעליהם אמר הכתוב (דניאל י"ב) אשרי המחכה לו ויגיע לימים, אבל עדיין אפשר שיש לזה תחיה ביום הדין שהוא אחר ימות המשיח עכ"ל [וכמו"כ בריטב"א ר"ה ט"ז:] מבואר מדבריו שיש שתי תחיית המתים והיינו אותם בנ"א שציפו וחיכו לביאת המשיח יחיו בתחיה"מ מיוחדת בימות המשיח, ושאר האנשים יהיה להם אח"כ תחיית המתים ודו"ק. [ובשו"ת הדרב"ז הביאו בב' תשובות וכתב שתמיד הצטער על אותם אנשים שחיכו כל הזמן למשיח ולבסוף נפטרו בזמן שהמשיח עוד לא הגיע, עד שראה דברי הריטב"א אלו ושמת מאוד, וכותב שזה נחמה גדולה לכל אלו שהצטערו וחיכו לביאת המשיח ולא זכו בחייהם לראותו שלהם יהיה תחיה"מ מיוחדת בזמן ביאת משיח צדקנו בב"א ודו"ק]

בקונטרס ציפית לישועה ממרנא הח"ח זצ"ל בפ"ג [עיי"ש קודם שהביא הגמ' ששואלים לאדם בשעת הדין ציפית לישועה? ועיי' הקו' נסוב על החיוב לצפות לגאולה שתהיה בבב"א] וז"ל: והנה ידוע שנהרנו בתורה להרחיק מדברי שקר כמו שכתוב (שמות כ"ג ז') מדבר שקר תרחק, והינו אפילו אם הדבר הזה אינו שקר גמור רק שיש בו קצת תערובות שאינו אמת ג"כ הוזהרנו בזה (עיי' שבועות ל"א) והוא אפילו אם מדבר אם איש שכמותו וכ"ש אם הוא מדבר עם נשיא בישראל וק"ו בן בנו של ק"ו אם הוא מדבר עם השם יתברך בודאי יש ליהרר מלהיות דובר שקר לפניו וכמו שכתוב דבר שקרים לא יכון לנגד עיני (תהלים ק"א ז'), והנה זהו אפילו אם אינו מזכיר שמו של הקב"ה על ענין זה שהוא מדבר, ובפרט כשהוא מזכיר שמו על ענין זה בודאי צריך זהירות גדולה בענין זה, ועל כן יפלא מאוד איך אנו אומרים ג' פעמים בכל יום עלינו ומסימים על כן נקוה לך ה' אלוקינו לראות מהרה בתפארת עין?

והלא אם היה מקוה באמת על כבוד ה' שיתגלה במהרה היה צריך כל אחד להכין עצמו לדעת עניני העבודה כל ההלכות השייכות לעניני קרבן והמקדש (ודוגמא אם מצפין שיבוא המלך בהעיר אפילו באיזה ספק ספיקא מקשטין כל הרחובות לכבודו אפילו אם יהיו אלף רחובות בעיר מספק פן יסע דרך רחוב זו) בעבור שאז כל הדינים נוגעים למעשה - ואם תלמידי חכמים לא ידעו בהם הלא לבזיון יהיה לו, אין זאת כי אם שבפינו לבד אנו אומרים לפני ה' דבר שאינו כן ובפרט להזכיר שני שמות הקדושים על זה, וכשיתבונן בעצמו ימצא שמזכיר יותר מארבעים שמות הקדושים בכל שבוע (ג' פעמים עליו) ובחשבון שנה הוא מזכיר יותר מאלפים שמות הקדושים ללא דבר, כי הוא אומר לפני ה' שמקוה שבמהרה יתגלה כבודו ובאמת אינו מקוה כלל, והנה על כלל ישראל יש לדון לכך זכות כו' עיי"ש. [ורואים מדבריו שיש לכוין בעל כן נקוה לך שזה בקשה על גילוי מלכות שמים ויש לומר זה בכונה שבאמת מצפה ומחכה לגאולה שאז יתגלה מלכותו לעין כל]

בספרי דברים עקב כשם ששכר ת"ת גדול מכל המצוות כך עונש ביטולה גדול מכל העבירות. ובתנחומא ראה א' ... ללמדך - שכל מי שמתבטל מן התורה כאילו כופר בהקב"ה שלא נתן תורה לישראל אלא כדי שיעסקו בה יומם ולילה שנא' והגית בו יומם ולילה וגו' (יהושע א') וכתוב כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה (תהלים א') וכל העוסק בתורה ומקימה כאילו קבלה מהר סיני לפיכך כתיב והודעתם לבניך ולבני בניך (דברים ד') וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, ע"כ משם.

אנא ובבקשה לגליון חיזוק זה דרוש תרומות, נהנית? אם ברצונך להיות שותף לזיכוי הרבים, יש

להתקשר ל-0583203660

גליון חיוק במוסר והלכה **"אלקי אבי בעזרי"** פרשת מטות – מסעי תשע"ז

**נרשא השיבו: שבת מטות-מסעי כ"ח בתמוז תשע"ז, יום היארצייט החמישי למרן פוסק
חדור רשכבה"ג רבינו הגדול מרן הגרי"ש אלישיב זצוקללה"ה**

בספר לעבדך באמת (אלול וימים נוראים עמ' ר"א תורה) סיפר מרן המשגיח הגה"צ רבי דב יפה שליט"א: סיפר לי הגר"מ קופשיץ זצ"ל ששאלו את מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בדבר שתי הצעות שידוך האחת בחור בעל כשרונות אבל לא מתמיד והשניה בחור מתמיד אך פחות מוכשר - איזו מהן להעדיף. השיב מרן הגרי"ש: **"אתם סבורים שלבעל הכישרון יש את כל הכישרונות שיש לרעהו השקדן אלא שחסרה לו מעלת ההתמדה, אך האמת היא שההתמדה גם היא כישרון! ובעצם הכישרון הגדול ביותר! ע"כ משם.**

מכתב בנושא שמירת צביונם של בני הישיבות. אין שום מקום למשא ומתן (סיון תשנ"ח)

בס"ד. בדבר המזימה לעקירת התורה מישראל ע"י גיוס בני הישיבות, ובעקבות בקשת זקן ראשי הישיבות מרן שליט"א להצטרף לקול זעקתו ומחאתו. בוודאי שלימוד התורה של בני הישיבות שתורתם אמונתם הוא מעמודי התורה והדת, והמזימה לגייסם היא עקירת התורה ואין שום מקום למשא ומתן או לפשרות כל שהם בנושא זה.

יוסף שלום אלישיב, אהרן יהודה לייב שטיינמן. (מגליון כאיל תערוג תולדות תשע"ז 121)

בספר אעלה בתמר - מתורת בריסק דברים שנשמעו מפי רבן של ישראל רבינו מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א מהחלק שם "בפתח" - כוח היחיד כוח תלמיד חכם אחד רבינו רגיל לומר כי אין לשער מהו כח של תלמיד חכם אחד! ואיזה מהפיכה גדולה יכול לעשות תלמיד חכם אחד בכל העולם כולו! ונעתיק מכמה מקומות ששמענו דברים מרבינו על זה.

הנה צדיק אחד יכול לעשות מהפך בכל העולם, כמו שמצינו אצל שמעון הצדיק שמאו פטירתו נעשו כל כך הרבה שינויים (עיין יומא ל"ט א'), הרי שכל מה שהיה זה היה בזכות הצדיק ועל ידי פטירתו פסק הכל, וכן אמרו בפולין שכל זמן שהחפץ חיים היה עדיין חי היו מצליחים על ידי השתדלות להשתמש מגזירת הגיוס לצבא הפולני, אבל מאז שנפטר החפץ חיים כבר התחילו לגייס בחורי ישיבה לצבא ולא הצליחו בעשיית השתדלות. והוסיף רבינו: ואני אומר כמו"כ בדורינו, כל זמן שהגרי"ש אלישיב זצ"ל היה בחיים עמנו לא היו גזירות הגיוס על בני הישיבות, אע"פ שזממו לגזור לא עלתה בידם מפני כח התורה שלו שחגין על כל חדור, ומאו שנפטר ונחסר כח התורה התחילו הגזירות רח"ל.

מית"נ יום חמישי ז' מנחם אב תשע"ב - בעצרת מספד מרכזית בכלות השבעה של מרן פוסק חדור הגרי"ש אלישיב זצ"ל שנערכה בישיבת "נחלת הלויים" בחיפה, נשא מספד מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א, אשר עמד בדבריו על השגותיו הרוחניות הגבוהות של מרן זיע"א בכך ששאי אפשר להגיע להשגות רוחניות על ידי ניסים אלא על ידי עמל ויגיעה".

משא רבינו מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א בכינוס זכרון לרשכבה"ג רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אשר טרח והגיע במיוחד לכנס שהתקיים בביהמ"ד להלכה בהתיישבות בירושלים לכבוד מרן זצוק"ל ולחיוק האברכים שם, במעמד הוכרו שם ביהמ"ד ע"ש מרן זיע"א, עם בואו של מרן ראש הישיבה שליט"א התקיימה תפילת ערבית ברוב עם, ונאמרו שתי פרקים ותפילת אחינו כל בית ישראל להצלת עולם התורה, ולאחמ"כ נשא מרן ראש הישיבה שליט"א את דבריו:

מורי ורבותי, עכשיו עוד מעט שנה להסתלקות אדם גדול, צדיק, הגאון הגדול. ורוצים לקרוא על שמו של הגאון הצדיק הזה את המקום הזה. כל הדורות החשיבו את העניין של קריאת שם, כמו שמצאנו שתכף ומיד כשהקב"ה ברא את העולם, חוה קראה את שם בנה קין על שם קניתי איש את ה'. וכן

בהמשך הדורות רחל ולאח (לאה בעיקר) קראו בשמות ובזמן האחרון קוראים שמות ע"ש הסבים והסבתות, העיקר הוא שיש קשר עם העבר שבשביל זה מנציחים את השם.

גם אם מנציחים ע"ש גאון הכוונה היא על העבר על מה שהוא השפיע על העולם ומה שהעולם נהנה ממנו. ממילא אנחנו מבינים מאוד את העניין של קריאת שם על שמו של האיש הגדול מאוד, ואין להתפלא למה שצריך לעשות דבר לשמו. הקב"ה יעזור גם כן שנזכה ללכת בדרכיו להיות בתורתו יהגה יומם ולילה כמו שכתוב "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה" זה צריך להתקיים ואנחנו רוצים להמשיך על הדרך הזו שנזכה ע"י זה בתורתו יהגה יומם ולילה ובתורת ה' חפצו.

בפרי חיים גליון שס"א אור לט"ז כסלו תשע"ו, מספר הגאון רבי משה יהודה שניידר שליט"א: שמעתי בימים האחרונים מהגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שפעמים רבות אמר לו חמיו מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצוק"ל על רבינו, עד אין ריין, ריין, ריין "אין גאנצין ריין..." הוא נקי, נקי, לגמרי נקי... ע"כ משם.

כן הובא במקו"א שסח הרב יהודה יברוב שליט"א: את הסייעתא דשמיא המיוחדת שייתד נאמן זוכה לה, יחס רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל לכפיפות והתבטלות המוחלטת להכוונתם של מרן גדולי הדור בכל ענייני השעה שעל הפרק, המערכות על קדשי ישראל וענייני הדת ובעמידתו האיתנה על משמר התורה וההלכה. לכן התעניין תמיד בנעשה ב"יתד נאמן מתוך חרדה ודאגה להצלחתו בהיותו כלי מבטא ייחודי להשקפת התורה בדורנו. משפט זה שמעתי ממרן זצוק"ל כמה פעמים "יתשאל את מרן רבי אהרן לייב, הוא כולו תורה ויראה ולא מסיח דעת מהם, יש לו ריינקט אמייתי שאין דומה לו, נקיות ללא נגיעות אישיות ולכן זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת ולדעת תורה טהורה".

מתוך שיחת הגאון הגדול רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א ראש ישיבת "מאור התלמוד" בעת חוליו של רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א בחורף תשע"ז. והנה, זו הזדמנות וזכות עבורנו שעל ידי תפילתנו יהיה לנו חלק בהמשך הרבצת התורה בדורנו, כפי ששמענו ממרן ראש הישיבה שליט"א כשהזכירו לפניו שמרן רבינו הגרי"ש זצוק"ל קיבל עצתו בעת הטיפול הרפואי בו וע"י כך עשו את הניתוח בשעתו, וצהבו פני מרן ראש הישיבה שליט"א ולא דחה את הדברים אלא אמר 'אתם יודעים איזה גאון בתורה היה מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שאין בדומה לו, והוסיף עוד 'אתם יודעים איזה צדיק נשגב היה מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שאין בדומה לו, ואמר בהתרגשות גדולה 'כמה גדולה היא הזכות שיש איזה חלק בעשר שנות חיים של גאון וצדיק זה! ובה נעורר את עצמנו שנתנו לו זכות שיחיה לנו חלק בתורתו שיאריך ימים בתוכנו עד ביאת ינון.

שאלו לרבינו מרן הגרי"ש זצ"ל בדבר שידוך עם בחור עם מידות טובות רק לא לומד ה"י וענה: "אם אין תורה אין מידות!" עכ"ל [ראיתי מצילום חייו מתוך ה-102 דקות שהתפרסם מאוד על מרן הרב אלישיב זצ"ל], ולאחר זמן ראיתי בכאיל תערוג (שבועות תשע"ו) שהביא: שח לנו ח"א פעם כשחכייתי בתור להרב שטיינמן שליט"א לפני כ-20 שנה ראיתי שבא נערה ושאלה אותו (דרך הרבנית) שהציעו לה שידוך עם בחור שלא לומד אבל יש לו מידות טובות, האם להסכים? ואמר לו הרב שטיינמן מי אמר לך שיש לו מידות טובות? מי שלא לומד גם אין לו מידות טובות!

שרבן של ישראל מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א נסע לצרפת באדר תשס"ב כתב רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל במכתבו לכינוס שהתקיים בפריז: הנה כבוד ידידי... **הגיע למקומכם במסירות נפש** לעורר ההורים היקרים. ובאותה תקופה הייתה הרבנית חולה מאוד ונפטרה כמה חודשים אח"כ ועם כל זה היא שיכנעה את רבינו שיסע לכינוס לחיוק הרבים.

מתוך שיעור של הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א - המהרש"א שמרן הגרי"ש אלישיב היה חוזר עלי מדי פעם.

שמענו מפיו של מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והוא מדברי המהרש"א, שהרב אלישיב היה חוזר עליו מדי פעם. המהרש"א מסביר את הגמרא במסכת בבא בתרא (דף קס"ד עמוד ב') האומרת "שלוש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום, הרהור עבירה ועיון תפילה ולשון הרע" ושאל המהרש"א: אם אין אדם ניצול מהעבירות הללו בכל יום, משמע שאי אפשר להינצל מהן, ואם כן "מאי עבירה שייד בהו"? דהיינו, איך אפשר לקרוא ל-3 הדברים הנ"ל "עבירה", אם האדם אינו יכול להינצל מהן?

מרן הגרי"ש היה חוזר פעמים רבות על תירוצו של המהרש"א, והיה אומר שיש בהם לקח מוסרי מאלף מאוד. תורף דברי המהרש"א הם, שאם נתבונן בדברי הגמרא, הרי שנאמר שם ש"שלוש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום" וכו', דהיינו שהדברים נאמרו רק לגבי מי שהוא בדרגת אדם, אבל 'האדם צריך להימנע במעשיו שיהיה דומה למלאך ה' צבקות, וזה שנאמר כאן אין אדם ניצול מהם וכו', דהיינו העומד בשם אדם ואינו מדמה את עצמו למלאך' וכו'. מרן הגרי"ש היה אומר שלומדים מכאן שהאדם מסוגל, ואף מחויב, להעלות את עצמו לדרגה הנ"ל. ובוודאי לא מדובר שהאדם ייחפך למלאך, אבל אם יהיה זה בדרגה קלה בלבד, במעשה קטן אחד, בהתחזקות אחת שיהיה בה משום התעלות לדרגה של מלאך, כבר יהיה בידו להינצל משלוש העבירות הנ"ל.

הגמרא מספרת שכאשר מת רבי אלישיב נחפרו 70 מנהרות בנהרדעא - תלמיד חכם אחד אמר לי דבר נחמד, אמר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. הגמרא במסכת מועד קטן (דף כ"ה עמוד ב') אומרת שכשנפטר רבי אלישיב - איחרו שבעין מחתרתא בנהרדעא, נחפרו שבעים מנהרות בעיר נהרדעא. והנה, ליכא מידי דלא רמיזא: הגמרא מדברת על רבי אלישיב, וגם כאשר נפטר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, החלו המנהרות האיומות בעזה לצוץ על פני האדמה. מרן זצ"ל נפטר לפני שנתיים, וכשנה לפני כן הוא כבר לא תיפקד בצורה ראויה, וכפי שדווח הרי גם המנהרות החלו להיחפר לפני שלוש שנים... מתוך "קול ברמה", גליון 297, אלול תשע"ד (עמוד 16)

במוסף שב"ק פ' מטות תשע"ו (מוסף זיכרון על רבינו מרן הגרי"ש זצ"ל) סופר: באחת ההזדמנויות שאלו בני קהילת רוסיה את רבינו מהי הדרך שבה צריכים לקרב את אחינו התועים להביאם לכרם בית ישראל השיב רבינו במתק לשונו 'על האדם לדעת כי אינו רק גובר ועליו להיות נאמן לחלק גם לאחרים' הוא סיפר על רבי ישראל סלנטר שכאשר שמע שיש חסיד ורבי לייב מקלם שמו רבי לייב הלך ופנה אל חנווני באמצע היום והציע לו שבמשך שעה ישב במקומו על מנת שיוכל לילך לבית המדרש אז מגיע לו באמת התואר חסיד והיה לתלמידו זאת אומרת לחלוק עם חבריו גם את העולם הבא שלוו החיבור ללמד לאחרים להשפיע על זולתו הכל מחויבים בה כמו שמספרים חז"ל ימעשה ברוכל שהיה מחזר בעיירות הסמוכות לציפורי ומכריו ואומר מאן בעי למיזבן סמא דחיי רבי ינאי הוה יתיב ופשיט בטרקליניה א"ל תא סק להכא זבין לי א"ל לית את צריך לא אנת ולא דכוותך אטרח עליה סלק לגביה הוציא לו ספר תהלים מכורד הראה לו פסוק זה "מי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע" אמר ר' ינאי כל ימי הייתי קורא המקרא הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיעני,

מה חידוש למד רבי ינאי מדברי הרוכל? רבי ינאי היה סבור שאפשר להרביץ תורה ויראה רק בצורת הישיבה בטרקלינו מוקף בתלמידים סביב שולחנו אבל כאן ראה מחזה נדיר הולך לו רוכל וכל אחד רץ לקראתו ופושט בגדיו ואומר הב לי סמא דחיי עולם גדול עומד סביבו אנשים כאלו שלא באו מימיהם לבית המדרש והוא הצליח שבוודאי אחו חשוב מתוכם קיבלו דבריו. זהו שאמר רבי ינאי כל ימי הייתי קורא מקרא זה ולא הייתי יודע עד היכן הוא פשוט שהרי דוד המלך פתח ב'מי האיש החפץ חיים' ולא התחיל מיד נצור לשונך מרע כדי שיקפצו השומעים ויבקשו משמע שצריך תחבולות כדי להשפיע תורה לאחרים באופן זה יכולים להציל ולהפיץ את התורה.

ראיתי בס' מפי האיש (דברים שנשמעו מפי רשכבה"ג מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל) שם בעמ' ס"ו: כמה וכמה פעמים התבטא שבשעת השיעור אינו מרגיש שום ייסורים וכד'. פ"א אמר לרופא כשאני מתחיל את השיעור נעלמים כל ההרגשות הלא טובות. ופעם אחרת אמר בשבת לא הרגשתי טוב וכשהתחלתי את השיעור הכל נעלם כלא הי... וכן לילה א' אחרי השיעור שאלתיו לשלומי והעביע לי על מקום כאביו ואמר שכואב לו עוד מלפני השיעור. שאלתי ובשיעור עצמו האם כאב? והשיב בשיעור אני לא שמתי לב אם כואב לי או לא ע"כ משם.

בספר דברי אגדה שיחות מוסר שנשמעו מפי רבינו מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצ"ל בפי פנחס (עמי שי"ט) על הפסוק "ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון" (במדבר כ"ז ט"ז-י"ח) משה רבינו ביקש "שירשו בני את כבודי" והשי"ת השיב לו "בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שירותך... הוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלות" (במדב"ר כ"א י"ד). בוודאי שבני משה היו ראויים לאותו איצטלא שהרי אם לא כן לא היה משה רבינו מבקש להם גדולה. אלא בניו ישבו להם, ולא עסקו עם אחרים בתורה, אבל יהושע העמיד ספסלים - הוא פעל למען אחרים!

ואמרו באבות (פ"ג מ"ד) רבי חנינא בן חכאי אומר, הניעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו. יש אדם הרואה את אנשי מקומו שהם ישנים בחיק הבערות - הם נמצאים בלילה בחושך מצרים ישנים ורק הוא לבדו ניעור ויודע חובתו בעולמו. ולא עוד אלא שהוא "מהלך בדרך יחידי" הוא בירר לו את הדרך הנכונה ומהלך בה - אבל יחידי! לא איכפת לו אם אחרים הולכים בדרך עקלקלות. "ומפנה לבו לבטלה" - טוען הוא שהפעולה להשתדל לזכות את הרבים היא לבטלה, לא יצליח לתקן כלום - "הרי זה מתחייב בנפשו" כי גם הוא בסכנה שלא יחזיק מעמד יחיד בדרכו. והוא שאמר דוד בתהילים (כ"ו י"א-י"ב) "ואני בתומי אלך" - אם אני בעצמי אלך בתום, ואין לו עסק עם שאר בני"א, א"כ צריך אני תמיד לבקש "פדני וחנני" אבל מתי "רגלי עמדה במישור, ולא עמדו קרסולי" אם "במקהלים אברך את ה'!" ג' פעמים כתיב במוסרה 'אתהלך' "אתהלך לפני ה' בארצות החיים" (תהילים קט"ז ב') את זה תשוקתי לעשות את הארץ - ארצות החיים. אבל אם בכל זאת אתה רואה אותי ש"קודר אתהלך בלחץ אויב" (תהילים מ"ג ב') הסיבה היא יען ש"אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי" (תהילים ק"א ב') ולא יצאתי לחוץ לעשות נפשות לזכות את הרבים ע"כ דברי מרן זצ"ל.

"דבריהם הם זכרונם"

מגליון "מים חיים" גליון 280 מהגאון רבי יהודה הלוי דינר שליט"א שם בענין דברים שבכתב אסור בעל פה. שאילה: בתלמוד תורה של ילדים, הרבי עשה מבצע ללמוד את החומש והמשניות בעל פה, וכולם לומדים הרבה יותר טוב, האם יש בזה איסור משום "דברים שבכתב אסור לומר בעל פה"? תשובה: כתב הרדב"ם אין למחות במי שקורא הפרשה בעל פה בשעה שהש"ץ קורא, דיש הרבה פוסקים שסוברים שהאיסור הוא דוקא אם מוציא אחרים ידי חובתם. (משנ"ב, ס' מ"ט ס"ק ב', וכן יש שאומרים ספר תהילים בעל פה, כיון שהוא לעורר רחמי ד' ה"ל כתפילה, ועוד דעת ה"העטרת זקנים" ו"הגר"א" כהפוסקים דדוקא להוציא רבים ידי חובתם אסור (משנ"ב שם).

ולפי"ז במוסדות חינוך שמלמדים לפעמים דברים שכתובים בעל פה, סמכו על טעם הנ"ל שאין בדעתם להוציא ידי אחרים (ספר "תפילה כהלכתה" פרק ד' סעיף כ"ו בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל), ולכן בנד"ד שהרבי רואה תועלת בלימוד הילדים בדרך בעל פה מותר לעשות כן (הגר"נ קרליץ שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א).

בקונטרס "קנין תורה" ובו דברי הדרכה בלימוד שנשמעו מפי מרן רשכבה"ג פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצוק"ל, בענין לימוד ראשונים: אמר רבינו שכשלוומדים גמרא צריך ללמוד עם הראשונים, ואי אפשר להבין פשוט בסוגיא בלי ללמוד עם הראשונים (והוסיף רבינו וביאר - באיזה צורה וכמה - ללמוד רא' ואכמ"ל), ועוד אמר שאף בחזרות צריך לחזור על הסוגיא עם דברי הראשונים. בענין הספק בלימוד הגמרא: אמר רבינו שא"א לתת לדבר קצבה, כי זה תלוי אצל כל אחד ואחד, לפי הכישרון שלו, ולפי מה שהוא, וכן תלוי גם באיזה סוגיא. וכשנשאל אם קצב של "דף לשבוע" זהו קצב רצוי? השיב רבינו בנחרצות שקצב כזה ודאי שלא, שזה ודאי מעט מדאי! ע"כ משם.

לתרומות-0583203660

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

אופקים

052-7635246 (סמיד)

בבתי הכנסת:

קיווי

שיווי

נחלת שמשון

אצל הבחור חיים טיטלבוים

זור עקיבא

בביהכ"ס עץ חיים

לעד

054-8415551 (הופר)

אצל הנציגים בשיבות:

בני ראובן

כנסת יחזקאל

תורה בתפארתה

תורת חסד

בבתי הכנסת:

דרך החיים

מאור שרגא

אחיעזר

אשדוד

רובע ג' - קרית חרדים

054-8454846 (וינגרטן)

רובע ז'

052-7668323 (מונק)

רובע ט'

077-7656779 (בלומנטל)

אשקלון

050-4181543 (לוי)

באר שבע

052-7628911 (היקלי)

בית שמש

קריה

02-9910398 (פינקלשטיין)

בביהכ"ס

שערי תורה

ישיבת אור לשרים

רמה ג'

ביהכ"ס אהבת תורה

02-9920797

יפה נוף

054-8488951 (וקסלר)

רמה א'

בבתי הכנסת:

כולל עטרת שלמה

ביהכ"ס לב אליהו

ביתר

גבעה A

בביהכ"ס אשכנז

זכור לאברהם

קרלין

גבעה B

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

בני תורה

קהל חסידים

ורכי תורה

מנין אברכים

בית דגן

אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי

ה"ו

בית חלקיה

050-4156578 (מן)

ישיבת שערי שמועות

בני ברק

שכון ג'/יהודה הנשיא

053-3145900 (גולדשטוף)

זינץ

050-4192923 (טסלר)

בבתי הכנסת:

אהבת חסד

אוהל משה ורחל- רח' פרל

אוהל תמר

אשכנז רח' יעל

בית אהרון רח' רדק

בית אריה רח' גרוסברד פינת

בעל התניא

בית הכנסת הגדול

דברי שיר

היכל צבי רח' סירקין

הליגמן

הליכות חיים

המרכזי - רמת אלחנן

חניכי הישיבות רח' רמב"ם

יד אהרון

לדרמן

משכנות יעקב

נאות יוסף

שבת אחים

שיח תפילה רח' קה"י

שלייכר

שם אבותי

תפארת נחמן

בכוללים:

בית הלל

ברסלב

חזון איש

ישכר באוהליך רח' סורוצקין

נחלת משה

עטרת שלמה (צעירים)

פוניבז' (אוהל קדושים)

רשב"י

אצל הנציגים בשיבות:

אורחות תורה

בית מדרש עליון

גאון יעקב

משך חכמה

סלבודקא

פונוביז'

קהילות יעקב

קרית מלך

שערי תורה

תפארת ציון

מרכז

חנות גל פד- ר"ע 88

חנות שאבעס חזו"א 49

פרדס כץ

052-7168580 (אבוחצירא 30)

במקוה

בבתי הכנסת:

מנין אברכים (אבוחצירא 9)

שכון ה'

ביהכ"ס המרכזי

בני ים

052-7119064

כולל בית יעקב

חדרה

בביהכ"ס יד זאב

חולון

ביהכ"ס שערי ציון

חיפה

נוה שאנן

054-8454992 (גינזער)

ישיבת נחלת הלויים

בביהכ"ס מקלט רח' פרל

פינת מנדלה

הדר

ישיבת תפארת ישראל

04-8699455 (חסידים)

בביהכ"ס צא"י

סבעון

בביהכ"ס קדושי השואה

כולל איילת השחר

סבריה

קרית שמואל

ביהכ"ס חניכי הישיבות-

שערי דעת רח' המגנים 32

בביהמ"ד אהבת שלום

פלזסטון

02-5335545 (כל בו אלן)

יסודות

ביהכ"ס המרכזי

ירוחם

ביהכ"ס המרכזי

052-7627788 (מיכאל)

ירושלים

בית וגן

02-6449498 (שעיו)

הפיסגה 46

בבתי הכנסת:

אמשינוב

מנין אברכים

בית ישראל

ישיבת מיר

052-7677676 (לוי)

בר אילן/נוה צבי

054-8474651

גאולה

053-3172626 (אלה)

חנות גל פד (מלכי ישראל)

גבעת זאב

בביהכ"ס ברכות שמואל רח'

גבע 054-8422492

גבעת שאול

זופניק

בביהכ"ס אוהל יונתן

בכולל ישכר באוהליך

גוש 80

ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן

סגל שליט"א

גילה

ביהכ"ס חזון נחום

052-7653820

הר נוף

בבתי הכנסת:

אמרי שפר

קהילת בני תורה

חניכי הישיבות- רח' ברנד

כנסת

054-8429113 (גרוס)

מאה שערים

ביהכ"ס תפארת בחורים

(הישן)

מטרסדורף

ישיבת בית שמואל

בביהכ"ס היכל שמואל

נוה יעקב

052-7677676 (לוי)

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

חניכי הישיבות מרכז

מגן אברהם

תורה ותפילה

סורוצקין

בבתי הכנסת:

אהבת תורה

באר שמואל

היכל שמואל

סנהדריה

ביהכ"ס פאג"י

עזרת תורה

054-8474651 (אלקין)

בית הכנסת בית ישראל

קרית יובל

052-7639488

רובע היהודי

ישיבת אש התורה

רוממה

בית כנסת חניכי הישיבות

רמות א'

054-8408719 (גולדשטוף)

בבתי הכנסת:

משכן שרגא

שערי תבונה

רמות ג'

בבתי הכנסת:

חניכי הישיבות צא"י

053-3120780 (גליקסברג)

מרום הרים

רמות פולין

ביהכ"ס אוהל יוסף

053-3180324 (דורוני)

רמת שלמה

בבתי הכנסת:

המרכזי

חזון אי"ש

שערי חסד

054-8498969 (קירט)

כרמיאל

ישיבת רנה של תורה

מודיעין עילית

בכוללים:

עטרת שלמה,

ישכר באוהליך, הר"ן

כתר תורה הרב אברמוב

פוניבז'

בית אבא

מגדל עוז

חפציבה

052-7143196 (דרמר)

ישיבת כנסת יצחק

בביהכ"ס המרכזי

נאות הפסגה

052-7608620

קרית ספר

בית הכנסת קהילת משך

053-3127555

בביהכ"ס קהילת קצוה"ח

ברכפלד

ישיבת מיר

בביהכ"ס קהילת ר' עקיבא

בבתי הכנסת

אוהל תורה

חניכי הישיבות רשב"י

גרין פארק

ביהכ"ס בני הישיבות

גבעה הדרומית

בביהכ"ס זכרון משה

במלאת חמש שנים להסתלקותו של מרן פוסק הדור הגדול **ש"א אלישיב** זצוק"ל
בענין לימוד התורה לטרודים בעמל מלאכה

[illegible]

ב"ה

מה שדיברתי בעזה"י ביום חג השנתי שבת פ' אמור "ט אייר תש"י
בהיכל ישיבת מא"ש

בתורה אפילו יום אחד בשנה לשמה מעלה עליו הכתוב
כאילו עסק כל השנה כולה.

לקלוט את התורה הארוכה מארץ מידה ביום אחד זהו מעט מאוד. אבל ההסתכלות בתורה ובמאור שבה להיות נחשב לבן תורה להיות בכלל "כאילו עסק בתורה כל השנה" זה יש להשיג ביום אחד ובשעה אחת. אם זה רק "לשמה" שתנאי החיים אינם מאפשרים לו להקדיש יותר. אבל אם יש בידו להקדיש יותר ומוותר ע"ה הרי אמוד'ל'ל כמוכ"ב במידת פורענות "יותר על יום אחד ויתר על כל השנה".

והנה בראשונה ארז"ל היו משיאין משוואות משקלקלו המינים התקינו שיהיו שלוחין ויוצאין. היה זמן שהתורה לא היתה צריכה לשום תעמולות כשהיו מדליקין את המנורה כל חצר שבירושלים היו משתמשים לאורה (מדי"ת תצוה). ואדורבה ר"י מוולוז'ין פ"י מ"ש התורה אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים - אלהיהם על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן - לא תעשון כן לה"א כי אם אל המקום אשר יבחר ה' - לשכנו תדרשו ובאת שמה.

(ייש"כ למכון 'כתבי הגרי"ש' על מסירת הכ"י לזיכוי הרבים)

תפארת בחורים ביום שהיא חוגגת את חגה חג השנתי שלה. היא מקדמת בברכה את כל חבריה וידידיה שנאספו מכל קצות העיר להשתתף בשמחתה, בהקריאה הישנה (שהי' מקבלים את פני מביאי ביכורים), אחינו אנשי מקום פלוני ופלוני בואכם לשלום.

ובהזדמנות זו, חוזרים אנו על מטרת תפארת בחורים, ומה הם אחריות של אלה הקשורים אליה. כאשר יסדו את תפארת בחורים רצו וקיוו לראות בתפארת בחורים, לא רק חברה של קביעת עתים לתורה, כמו שארי חברות ש"מ ומשניות וכו', חברת תפארת בחורים הוא בן ישיבה על שעה או שתיים ביום.

וכמו בן ישיבה המקדיש על התורה 12 - 14 שעות במערת לעת, גם בהשעות הנשארות נושא הוא עליו את התורה הזה והוא אחראי כלפי השם שלא לחללו, כן חבר תפארת בחורים השם הזה צריך ללותו על כל המעת לעת ועל כל ימי חייו.

חז"ל מוסרים בחגיגה דף ה' רב אידי בריה דר"י בר אידי
הוי רגיל להו אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי
רב והדר אתי על החג לביתו. והוי קיי ליה רבנן בר בי
רב דחד יומא נפיק ר"י ודרש ואותי יום יום ידרושון וכי
ביום דורשין בלילה אין דורשין אלא לומר לך כל העוסק